

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

На правах рукопису

НІКУЛІНА Анастасія Володимирівна

УДК 378.016:687.12

**ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО–ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник:
Агапова Тамара Петрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Харків – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
1.1 Загальна характеристика професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищому навчальному закладі.	11
1.2 Проектно-творча компетентність у системі професійної підготовки фахівців технологій.	24
Висновки до першого розділу	47
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	
2.1 Теоретичні основи моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу	50
2.2 Підходи та методи впровадження моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій	67
2.3 Засоби формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу	82
Висновки до другого розділу	118
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВПЛИВУ МОДЕЛІ НА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	
3.1 Методика проведення педагогічного експерименту	123
3.2 Впровадження моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу	137

3.3 Аналіз та підсумки педагогічного експерименту	179
Висновки до третього розділу	187
ВИСНОВКИ	193
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	198
ДОДАТКИ	228

ВСТУП

Розбудова України як правової демократичної держави, трансформаційні процеси, що відбуваються в освіті та соціальній сфері, потребують підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до творчої праці, професійного розвитку. Необхідність удосконалення професійної підготовки вчителів технологій у вищих закладах освіти вимагає переосмислення та формування проектно-творчої компетентності, що відповідає сучасним вимогам, накресленим у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Законі України «Про вищу освіту».

Одним із основних напрямів профілізації в системі професійної освіти є технологічний, головними завданнями якого, згідно Державного стандарту освітньої галузі «Технологія», є ознайомлення майбутніх учителів технологій із закономірностями проектної, конструктивно-технологічної та художньо-творчої діяльності з опорою на знання з основ наук на рівні загальновиробничих закономірностей; всебічне ознайомлення з професією, що відповідає їх можливостям; залучення до творчих процесів на базі проектної, конструктивно-технологічної підготовки; формування у них здатності мобілізувати свої потенційні художньо-творчі можливості в різних видах діяльності. У цьому контексті важливою умовою постає модернізація національної вищої школи в системі професійної освіти, де проектно-творча компетентність майбутніх учителів технологій займає важливе місце.

Проектна та творча підготовка майбутніх учителів технологій – це складний багатокомпонентний процес, який значною мірою залежить від змістового наповнення, внутрішніх зв'язків його складових та міжпредметних зв'язків. Тому в дослідженні проблеми проектно-творчої компетентності майбутніх учителів спираємося на фундаментальні основи професійної підготовки вчителя технологій, які розкрито в працях Р. Гуревича, Й. Гушулея, М. Корця, Є. Кулика, П. Лузана, В. Мадзігона, В. Моштука, Г. Терещука, М. Янцура та ін. Питання

професійної підготовки вчителя трудового навчання відображені у працях Р. Гуревича, О. Коберника, Є. Кулика, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського та ін. Важливо також урахувати теоретико-методологічні аспекти педагогічної освіти (принципи, форми і методи наукового пізнання), розроблені такими вченими: В. Бондарем, В. Борисовим, М. Євтухом, І. Зязюном, В. Кременем, Н. Ничкало, В. Поліщук, І. Прокопенко, М. Чепіль та ін.

Інформаційною та теоретичною базою проведення досліджень є роботи вітчизняних і зарубіжних учених, які стосуються проблем дизайну і технології художньо-естетичного формоутворення одягу. Велике значення приділялося працям у напрямках: дизайн-освіти і мистецтвознавства – О. Бойчука, Ю. Божка, І. Волкотруба, У. Вудсона, В. Глазичева, В. Даниленка, М. Дьоміна, В. Колейчука, Г. Лаврика, О. Лазарева, Ю. Легенького, В. Михайленка, Д. Нельсона, В. Сьомкіна, С. Хан-Магомедова та ін.; художнього проектування, конструювання одягу та матеріалознавства – В. Баженова, Т. Козлової, Ф. Пармона, М. Сухарева та ін.; з теорії проектування та моделювання – Д. Джонса, Є. Коблякової, П. Кокеткіна, Лін-Жака, Л. Литвиної, Т. Ніколаєвої, А. Рогової, О. Савостицького, А. Шершньової, А. Черемних та ін.. Основи формування та моделювання змісту проектування швейних виробів викладено у працях Е. Андросової, Т. Бердник, І. Васильєвої, Г. Гусейнова, В. Єрмилової, О. Сачицької, Л. Сафіної, А. Славінської та ін.

Дослідження С. Архангельського, І. Блауберга, Ю. Гастєва, В. Глушкова, А. Дахіна, М. Кларіна, О. Красовської, Я. Сікори та ін. стали підґрунтям для розробки моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Аналіз результатів теоретичних напрацювань і практичних досягнень у системі підготовки учителів технологій дозволив виявити низку *суперечностей*:

– сучасними тенденціями розвитку освіти у напрямі підготовки компетентних учителів технологій і недостатньою розробкою науково

обґрунтованих підходів та методів щодо формування проектно-творчої компетентності як основи їх професійної компетентності;

- між зростаючими вимогами сучасної освіти до професійних компетентностей учителя технологій і відсутністю єдиної системи підготовки учителів до проектно-творчої діяльності на загальнодержавному рівні;

- високими вимогами до особистісної позиції вчителя, пов'язаними із забезпеченням творчого розвитку та характером педагогічної праці, і недостатньою увагою до цього питання закладів вищої освіти;

- соціальним замовленням щодо сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій і недостатнім рівнем розробки відповідних засобів та технологій навчання для реалізації цього завдання.

Актуальність, недостатній рівень теоретичної дослідженості та практичної розробленості зазначеної проблеми, необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідницької діяльності кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці учителів» (державний реєстраційний номер № 0111U008876).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 27.11.2007 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 22.02.2011 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень та літературних джерел виявити сутність проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.
2. Теоретично обґрунтувати модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, визначити підходи, методи та засоби її впровадження в проектно-творчу діяльність.
3. Експериментально перевірити вплив моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій на вдосконалення їхньої професійної підготовки.
4. Уточнити критерії і показники рівнів сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.
5. Упровадити модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у проектно-творчу діяльність та спецкурс «Використання комбінаторних засобів у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій» у навчальний процес вищих педагогічних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Для розв'язання поставлених завдань використано наступні **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз наукових досліджень з професійної підготовки майбутніх учителів технологій з метою виокремлення змісту, структури, особливостей та основних складових підготовки майбутніх учителів технологій у системі професійної освіти; аналіз теоретичних досліджень педагогічних технологій у системі професійної підготовки учителів технологій з метою розробки провідних ідей та концептуальних положень моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій; метод аналогії передбачає визначення спільних та

розбіжних характеристик об'єктів проектування одягу для подальшої класифікації, узагальнення і систематизації; *емпіричні*: спостереження, моделювання з метою використання моделей одягу у проектній діяльності; бесіда, педагогічний експеримент з метою отримання показників сформованості проектно-творчої компетентності та перевірки ефективності моделі формування проектно-творчої компетентності; *методи математичної статистики* для опрацювання отриманих експериментальних даних й обчислення статистичних показників.

Наукова новизна дослідження полягає в тому що:

- *вперше* теоретично розкрито суть поняття «проектно-творча компетентність» майбутніх учителів технологій, розроблена модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу (цільова, змістова, операційна, результативна складова та мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, контрольно-оцінювальний компоненти) та технологія формування проектно-творчої компетентності у процесі проектування одягу (концептуальний, змістовий, процесуальний етапи); обґрунтовано комплекс засобів упровадження технології; визначено основні критерії, відповідні їм показники, рівні сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій;

- *уточнено* зміст, структуру, особливості та основні складові професійної підготовки майбутніх учителів технологій з виготовлення одягу; поняття «компетентність», «професійна компетентність», «проектування», «проектна діяльність», «проектна компетентність», «творчість», «творча діяльність», «творча особистість», «творча компетентність»; обґрунтованість складових процесу проектування одягу щодо визначених класифікацій окремих моделей;

- *удосконалено* компоненти професійної компетентності майбутніх учителів технологій, навчально-методичне забезпечення процесу формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій;

– *набули подальшого розвитку* теоретичні положення про організацію щодо сутності феноменів проектної та творчої компетентності та їх ролі у структурі професійної підготовки майбутніх учителів технологій; методи формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій (методи побудови художнього образу, використання комбінаторних елементів, організації комбінаторних зв'язків).

Практичне значення дослідження полягає у впровадженні до навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах спецкурсу «Використання комбінаторних засобів у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій» та комплексу творчих завдань, спрямованих на вдосконалення процесу формування проектно-творчої компетентності.

Результати дослідження **впроваджені** у навчально-виховний процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (довідка № 5 від 09.09.2014 р.), Херсонського державного університету (довідка № 3 від 13.10.2014 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 5 від 08.10.2014 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 4 від 30.09.2014 р.).

Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві. У спільних працях здобувачеві належить (відповідно до списку наукових праць): [1] – визначення функцій орнаменту, аналіз системи символів орнаментальних комплексів; [2] – визначення поняття про комбінаторику в системі формоутворення одягу, складання класифікації комбінаторних засобів формоутворення одягу; [3] – висвітлення основних форм самостійної роботи студентів; [4] – обґрунтування змістових ліній дисципліни «Проектно-творча компетентність фахівця»; [13] – характеристика основних принципів організації проектної діяльності майбутніх дизайнерів; [17] – встановлення взаємозв'язку підходів вдосконалення основних компетентностей в професійній освіті майбутніх

дизайнерів; [18] – аналіз умов успішної творчої діяльності майбутніх дизайнерів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації презентувалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема *міжнародних*: «Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність» (Харків, 2008), «Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України» (Ялта, 2009-2011), «Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор» (Ялта, 2011, 2013), «Дизайн-освіта 2009» (Харків, 2009), «Дизайн-освіта 2011» (Харків, 2011), «Освіта та наука в умовах глобальних викликів (Сімферополь-Судак, 2010); «Психология и педагогика: Современные методики и актуальность практического применения» (Смоленськ, 2013); *всеукраїнських*: «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2008, 2010), «Матеріально-художня культура: проблеми теорії та практики» (Харків, 2010), «Регуляторна політика в галузях загальної, технічної і професійної освіти в умовах регіону» (Кременчук, 2014), «Проблеми та перспективи розвитку освітніх послуг на основі інновацій: регіональний аспект» (Армянськ, 2014).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 31 публікації, серед яких: 3 навчальні посібники, 1 програма дисципліни «Проектно-творча компетентність фахівця», 1 спецкурс підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних вузах, 11 статей у наукових фахових виданнях, 15 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (277 найменувань) та 15 додатків на 57 сторінках. Повний обсяг дисертації викладено на 284 сторінках, основний текст – на 190 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 11 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1 Загальна характеристика професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищому навчальному закладі.

Особливе значення на сучасному етапі розвитку освіти в Україні приділяється вдосконаленню професійній підготовці майбутніх учителів технологій, але при всій необхідності багатьох досліджень, вони не охоплюють повністю змістовні та методологічні аспекти.

Відправними документами для розробки теоретичних основ підготовки вчителя будь-якої галузі є низка нормативних законодавчих актів, які визначають основні напрямки та принципи модернізації освіти. Це Національна доктрина розвитку освіти, Закон України «Про вищу освіту», Концепція педагогічної освіти, Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020), Державні стандарти вищої освіти, Державний стандарт базової і повної середньої освіти, Галузеві стандарти вищої педагогічної освіти та ін. [56, 57, 70, 71, 99, 145].

Аналіз психолого-педагогічної, філософської, культурологічної літератури засвідчив, що у визначенні поняття «професійна підготовка» не існує єдиного підходу. Найчастіше поняття «професійна підготовка» пропонують розуміти як процес повідомлення студентам відповідних знань та формування умінь і навичок, дещо рідше – як результат навчальної діяльності.

У Законі України «Про вищу освіту» професійна підготовка визначається як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю.

Дослідниками проведено низку серйозних досліджень, присвячених розкриттю різноманітних аспектів процесу підготовки майбутніх фахівців у різних галузях професійної діяльності, широко відомі праці педагогів і психологів Ю.Бабанського [18], П.Гальперіна [42], Н.Кузьміної [108], Н.Нечаєва [147], М.Фіцули [233] й багатьох інших.

Н. Колесник у своєму дослідженні трактує професійну підготовку лише як процес професійного розвитку фахівця, що забезпечує набуття базових знань, умінь, навичок, практичного досвіду, норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, а також як процес повідомлення відповідних знань, не говорячи про результат підготовки [94].

М.Бубнова вказує, що досить часто професійну підготовку розглядають як результат навчання, проте зауважує, що, з іншого боку, її можна розглядати як процес повідомлення студентам відповідних знань та формування умінь та навичок. У своєму дослідженні автор пропонує під «професійною підготовкою» розуміти сукупність уже отриманих людиною спеціальних знань, умінь та навичок, особистісних якостей, власного досвіду роботи та усвідомлених норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, або процес їх формування.

М.Бубнова також акцентує увагу на тому, що під поняттям «професійна підготовка майбутнього вчителя» в педагогіці і методиці розуміють єдність змісту, структури, цілей навчання й виховання студентів, способів реалізації набутих знань, навичок і вмінь у роботі з учнями. Дослідниця зауважує, що професійна підготовка має подвійне значення і розглядається як процес (навчання) та як результат (готовність), визначається сукупністю вимог, які висуваються до певного фахівця [31, с.18].

У своєму дослідженні ми спираємось на погляди В.Семиченко. Вона звертає увагу на те, що сутність поняття «підготовка» розкривається у двох його значеннях: 1) як деякий спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань; 2) як готовність – наявність

компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань [209].

Різні аспекти проблеми професійної підготовки вчителів технологій знайшли своє відображення в історії педагогічної думки та набувають особливої актуальності й розробляються у багатьох напрямках на сучасному етапі розвитку освіти. Науковою базою для вивчення цієї проблеми є фундаментальні роботи О.Коберника [89, 91], В.Сидоренка [211], В. Стешенка [222], Д.Тхоржевського [231; 51, с.12–13].

В дослідженнях спрямованих на розкриття проблеми формування компетентності майбутніх педагогів ми спираємося на фундаментальні основи професійної підготовки вчителів технологій, які розкрито в працях М.Корця [101], Є. Кулик [110], В.Мадзігона [124], В.Моштука [142], М.Янцура [272] та ін.; на роль учителя в суспільстві, методології та теорії розвитку його особистості (В.Андрущенко [12], С.Архангельський [15], Н.Кузьміна [109], В.Сластьонін [217], В.Сидоренко [210], Н.Тализіна [225] та ін.); на вдосконалення навчального процесу та професійної підготовки вчителів (О.Абдуліна [1], Ю.Бабанський [18], В.Беспалько [23], О.Падалка [166], В.Стешенко [224], О. Хищенко [237] та ін.); на педагогічні засади професійного навчання фахівців художнього профілю (Є.Антонович [14], В.Даниленко [54], В.Рунге [207], В.Яблонський [268] та ін.); на особливості розвитку особистості майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки (М.Лещенко [116], В.Рибалка [199], О.Рудницька [205], В.Семиченко [209]); на розвиток творчих якостей майбутніх фахівців (Г.Балл [19], М.Євтух [66], С.Сисоєва [213] та ін.).

Розкриттю різних аспектів фахової підготовки майбутніх учителів технологій у вищих педагогічних закладах, присвячені дослідження багатьох українських науковців: В.Борисова [29], А.Вихруща [39], О.Коберника [89, 90], М. Корця [100], В.Сидоренка [211], В.Стешенка [222], Д.Тхоржевського [230].

У нашому дослідженні ми дотримуватимемось поглядів В.Семиченко та Н.Колесник щодо визначення поняття «професійна підготовка». Під **професійною підготовкою вчителів технологій** ми будемо розуміти спеціально організований процес професійного розвитку вчителя, що забезпечує набуття професійних знань, умінь, навичок, практичного досвіду та особистісних якостей, які забезпечують можливість успішної проектно-творчої діяльності.

Пріоритетне завдання вчителя технологій згідно з Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті полягає у формуванні технологічно освіченої особистості вчителя, забезпеченні підготовки її до трудової діяльності в умовах високотехнологічного інформаційного суспільства.

Організація професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищих навчальних закладах здійснюється на основі нормативних вимог і стандартів. На їх основі розробляється навчально–методичне забезпечення освітнього процесу. Особливу складність для організації процесу професійної підготовки має визначення її пріоритетів – провідної мети навчання і професійної підготовки. Відомо, що мета навчання є базовою складовою будь-якої навчальної системи. Саме вона розкриває проміжні й кінцеві результати функціонування, задає напрям та інтегрує діяльність окремих структурних ланок цієї системи, конкретних виконавців.

Варто зауважити, що мета підготовки майбутніх учителів технологій визначається нормативними документами, а також одним із принципів педагогіки – принципом зв'язку навчання з практикою, з урахуванням суспільно-історичних умов, в яких учитель повинен жити та працювати. У нашому дослідженні слід враховувати важливість творчої праці майбутніх учителів технологій та їх здатність перетворювати світ за законами краси. Мета навчання зумовлює зміст освіти, тобто формування системи знань, умінь у процесі навчання в освітньому закладі певного типу, сформованість

поглядів, переконань, світогляду, особистісних якостей і певного рівня розвитку пізнавальних можливостей.

Аналізуючи професійну підготовку майбутніх учителів технологій на сучасному етапі, слід акцентувати увагу на вирішення таких завдань:

- визначення професійної спрямованості майбутніх учителів технологій, що включає в себе професійний інтерес як безпосереднє, емоційне, практично-пізнавальне ставлення до професії, бажання отримати якомога більше інформації щодо її змісту і специфіки, професійно важливих якостей особистості вчителя;
- формування технічної і технологічної готовності майбутніх вчителів технологій, закріплення на практиці знань і вмінь перетворюючої діяльності людини, спираючись на закони та закономірності природи, суспільства, виробництва;
- ознайомлення та залучення студентів до різних видів графічної, проектної та предметно-перетворюючої діяльності, формування необхідних для цього знань і вмінь, навчання студентів способам поведінки з різноманітними засобами;
- формування проектно-творчої діяльності шляхом залучення майбутніх учителів технологій до розв'язання творчих завдань з проектування одягу;
- формування та розвиток особистісних якостей, потрібних вчителю технологій у культурному середовищі, виховання відповідальності в отриманні результатів власної діяльності. [37, с.3–4].

Активне звернення науковців до змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій визначає необхідність розгляду праць В.Стешенко, який виділяє змістові лінії та етапи освітньо-професійної підготовки вчителя технології. Змістові лінії розглядаються як зміст підготовки фахівця за основними видами його професійної діяльності або складовими професійної культури:

- лінія загальнокультурної підготовки, яка забезпечує гуманітарну та соціально-економічну підготовку, має на меті ґрунтовне навчання фахівців з вищою освітою;

- лінія фахової підготовки, яка забезпечує фундаментальне вивчення об'єкта професійної діяльності;

- лінія спеціальної підготовки, яка має на меті ґрунтовне вивчення предмета професійної діяльності вчителя.

Етапами освітньо-професійної підготовки вчителя технології є чотири блоки дисциплін, що визначають фаховий напрям становлення вчителя технології. Перший блок розглядає дисципліни загальної освітньої підготовки студентів, метою яких є вивчення загальних базових наук, необхідних для оволодіння будь-якою спеціальністю. Другий блок визначає дисципліни загальної фахової підготовки, які відображають вивчення загальних основ професійної діяльності педагога. Це базові науки, що забезпечують оволодіння студентами основами педагогічної професії. Третій блок розкриває дисципліни спеціальної фахової підготовки, метою яких є вивчення основ професійної діяльності педагога. Це основи наук, що розкривають процес професійної діяльності вчителя–предметника. Четвертий блок характеризує дисципліни за обраною спеціалізацією, який визначає підготовку студентів за певним профілем професійної діяльності вчителя [222, с.23–28].

В.Жигірь у своїх наукових працях зазначає, що зміст професійної підготовки повинен включати:

- теоретичні уявлення про технологічні процеси;
- інтерпретація повідомлення;
- творча діяльність та її особливості;
- засоби реалізації проектної діяльності;
- основні поняття комп'ютерної графіки;
- методи розв'язування функціональних, художньо–графічних задач;
- проектне забезпечення та технології навчання [67].

Основними складовими підготовки майбутніх учителів технологій є система професійної підготовки, яка включає такі спеціалізації: технологія виготовлення одягу, технологія виготовлення аплікації з текстильних матеріалів та фурнітури, технологія в'язання гачком, технологія виготовлення виробів із сучасних деревинних матеріалів, технологія виготовлення дитячого одягу, виготовлення м'якої іграшки, технологія виготовлення української народної ляльки, технологія конструювання штучних квітів, технологія вишивання шовковими стрічками, технологія ліплення, технологія ниткової графіки, технологія писанкарства, технологія ручного розпису тканин, технологія художньої обробки деревини тощо.

Слід акцентувати увагу на тому, що важливим напрямком у системі професійної підготовки майбутніх вчителів технологій є спеціалізація: технологія виготовлення одягу. Обрана нами спеціалізація є вагомою в процесі професійної підготовки та передбачає процес створення одягу, який являє собою цілеспрямовану, соціально значущу, практично реалізовану проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій. Цей напрям передбачає набуття студентами не тільки професійних знань та практичних вмінь, а також особистісних якостей творчої особистості [44, с. 30–34]. Нові державні стандарти та програми підготовки майбутніх учителів технологій ефективно сприяють на навчання, відповідно до чого викладач повинен ознайомлювати майбутніх учителів технологій з основами проектно-творчої діяльності; у процесі художньо-конструкторської, предметно-перетворюючої діяльності формувати навички, необхідні для подальшої роботи в сфері проектно-творчої діяльності. Забезпечувати високу якість вищої освіти, професійну мобільність, запроваджувати гнучкі освітні програми та авторські спецкурси у професійній підготовці безпосередньо пов'язується з високим рівнем професійної компетентності майбутнього вчителя технологій [56; 193–196].

Для більш ретельного аналізу професійної підготовки майбутнього вчителя технологій необхідно, перш за все, розкрити зміст безпосередньо самого поняття «компетентність».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови пояснення поняття «компетентний» включає два загальні аспекти: 1) той, хто має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікації; 2) який має певні повноваження, повноправний, повновладний. Поняття «компетентність» пов'язують з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю [32, с.445].

У соціально-педагогічному словнику компетентність характеризується як психосоціальна якість, котра означає силу й упевненість, джерелом яких є відчуття власної успішності та корисності. Компетентність сприяє усвідомленню особистістю власної здатності ефективно взаємодіяти з оточенням [195, с.88].

Згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (IBSTPI), термін «компетентність» розглядається як набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати відповідні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або в певній діяльності, та визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу [198, с.86–90; 275, 276].

Сутність поняття «компетентність» можна представити такими тезами: компетентність – це ціннісна категорія, що характеризує людину як суб'єкта професійної діяльності, стосується її здатності успішно виконувати свої повноваження [25, с.47-52]; сутність компетентності доцільно визначати з огляду на категорії «здатність», «готовність», а також такі психічні якості, як «відповідальність», «упевненість» [194].

Про варіативність підходів до визначення поняття «компетентність» можуть свідчити такі трактування: компетентність – це особистісна, складна

характеристика людини, що засвідчує обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань [97]; реально сформовані в учня особистісні якості та мінімальний досвід діяльності [240, с.58–64]; можливість установлення зв'язку між знаннями та ситуацією як здатність знайти процедуру (знання та дії), що відповідає проблемі [247, с.20–21]; можливість установлення зв'язку між знаннями й ситуацією як здатність знайти, виявити знання й дію (процедуру), які можна застосовувати до розв'язання проблеми (соціальної ситуації) [194].

На структурованість компетентностей звертають увагу Л.Резніченко (компетентність, на її думку, це спеціальним чином структуровані знання, уміння, навички і ставлення, які набуваються особистістю в процесі навчання) [198, с.90] та О.Пометун (під компетентністю розуміє спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання; вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності) [178, с.18].

Поняття «компетентність», окрім загальної сукупності знань, включає ще й знання можливих наслідків конкретного способу впливу, рівень умінь та досвід практичного використання знань [160, с.59–65].

Видове різноманіття компетентностей, за О.Овчарук, складає сукупність із трьох груп: соціальні (пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості); мотиваційні (пов'язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості); функціональні (пов'язані з умінням оперувати знаннями, фактичним матеріалом) [160, с.62–63].

А.Маркова виділяє такі групи компетентностей: спеціальна (володіння співробітництвом, відповідними прийомами професійного спілкування, соціальна відповідальність за результати праці); соціальна (володіння здатністю співпрацювати, співробітництво, відповідні прийоми професійного спілкування, відповідальність за результати своєї професійної праці);

особистісна (володіння прийомами особистісного самовираження та саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна (володіння прийомами самореалізації й розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження). Аналізуючи висвітлення зазначеної проблеми в різних країнах, О. Крисан вказує на наявність спільних тенденцій, насамперед у визначенні системи компетентностей на різних рівнях змісту. До такої системи віднесено компетентності: надпредметні (міжпредметні, ключові, базові), загальнопредметні, спеціально-предметні [198].

Отже, поняття «компетентність» інтегрує когнітивний, мотиваційний, етичний, соціальний і поведінковий компоненти. Бути компетентним – це означає уміти мобілізувати у конкретній ситуації набуті знання і досвід. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації. Вона органічно пов'язує одночасну мобілізацію знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності. Складність, багатомірність такого феномена, як компетентність, яскраво виявляється у різноманітті її видів, що визначені у вітчизняній психолого-педагогічній науці. Велика кількість видів компетентності ускладнює визначення змісту цього поняття, розширює обсяг компонентів, що входять до його складу і, відповідно, роблять можливою розробку діагностичних критеріїв та процедур [127].

Одним із основних видів компетентності особистості, що визначає її як суб'єкт діяльності, є професійна компетентність.

Введення поняття **професійна компетентність** в науковий обіг зумовлено декількома обставинами.

По-перше, широтою змісту, інтегративною характеристикою, яка об'єднує такі поняття, як «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності» та ін. [33, с. 51].

По-друге, враховуючи узагальнений, інтегративний характер поняття «компетентність» порівняно з широко застосовуваними в освітніх стандартах термінами «знання», «вміння», «навички», його впровадження може забезпечити формування узагальненої моделі якості професійної освіти, абстрагованої від конкретних дисциплін та об'єктів діяльності, що дає змогу розширити професійне поле спеціалістів на ринку праці.

По-третє, оскільки модель випускника, заснована на компетентнісному підході, буде мати значно меншу кількість її складових, порівняно з її описом через знання, вміння та навички, це дає змогу, з одного боку, більш чітко та обґрунтовано на міждисциплінарній основі визначити великі блоки в освітній програмі підготовки фахівців, а з іншого – порівняти освітні програми саме за ними, а не за окремими дисциплінами. Це є дуже важливим для підвищення мобільності студентів та молодих фахівців у системі освіти.

По-четверте, впровадження компетентнісного підходу у вищій освіті як у європейських державах, так і в Україні, безумовно, позитивно впливає на можливість зіставлення дипломів та ступенів, що надаються вітчизняними та зарубіжними ВНЗ. Це буде сприяти створенню єдиного простору в ринку трудових ресурсів, успішній професійній адаптації молодих фахівців [228, с. 23].

Багатоаспектність терміна «компетентність» спричиняє відсутність єдиного, загальноприйнятого розуміння поняття «професійна компетентність». Причому різні вихідні позиції (В.Введенського [33], Л.Карпової [84], А.Маркової [129], О.Онаць [161] та ін.) щодо сутності компетентності особистості стають підґрунтям до появи безлічі підходів (іноді дуже близьких за змістом, але протилежних за думкою авторів) у зарубіжній та вітчизняній психолого–педагогічній науці щодо сутності феномена професійної компетентності фахівця.

Важливим для розуміння сутності поняття «професійна компетентність» у зарубіжній освітній галузі є усвідомлення відмінностей між американським та європейським підходами до його змісту. Так, з одного

боку, на думку американських учених, розуміння поняття професійної компетентності має походити з поведінкової парадигми біхевіоризму: необхідно визначити поведінкові характеристики компетентності завдяки вирішенню питання стосовно того, які особистісні риси визначають успішність поведінки, діяльності людини. Компетентність же розуміється як базисна поведінкова характеристика, що виявляється в ефективній або успішній дії й залежить від контексту дії, організаційних чинників та чинників середовища, а також характеристик професійної діяльності.

З іншого боку, європейські вчені у визначенні сутності професійної компетентності особистості зосереджуються не на особистісних характеристиках, а на специфічних особливостях, властивостях самої професійної діяльності. Таким чином, аналіз літературних джерел щодо визначення поняття «професійна компетентність» дозволив дійти висновку, що професійна компетентність – це сукупність знань, умінь, досвіду діяльності, яких студент набуває при вивченні комплексу предметів професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки, через розвиток професійно важливих якостей.

В основі професійної компетентності майбутнього вчителя технологій полягають базові (загальнокультурні, педагогічні, психологічні, методичні) та професійні знання:

- загальнокультурні знання (знання про людину, її становлення, розвиток, розвиток у реальній соціокультурній дійсності; спеціальні знання з культурології, соціології, етики, естетики);
- педагогічні знання (знання принципів, методів та підходів, засобів педагогіки і психології);
- психологічні знання (знання загальних характеристик особистості: спрямованість, характер, темперамент, здібності та ін.; особливостей перебігу психологічних процесів (мислення, пам'ять, уява та ін.); методів психологічного дослідження закономірностей навчання;

- знання з методики викладання предметів, дидактики, знання педагогічної техніки;

- професійні знання (знання основних теорій формування і розвитку процесу проектування, конструювання та моделювання проектної діяльності тощо, особливостей творчого пошуку тощо).

Професійні уміння професійної компетентності майбутніх учителів технологій об'єднані у комплекс умінь (конструктивно-технологічні, організаційно-технологічні, операційно-контрольні), які додають проектної діяльності творчого характеру

- конструктивно-технологічні вміння (уміння визначати призначення проектного одягу, створювати образ нової моделі, розробляти ескізи);

- організаційно-технологічні вміння (уміння підбирати текстильний матеріал, інструменти, визначати методи технологічної обробки, структурувати послідовність процесу проектування);

- операційно-контрольні вміння (уміння виконувати технологічні операції з обробки текстильного матеріалу, здійснювати контроль за правильністю виконання технологічних операцій).

Професійно важливими особистісними якостями майбутнього вчителя технологій в системі професійної освіти вважаємо такими: креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексії тощо. Творча спрямованість даної професії вимагає не тільки нестандартності, творчого підходу, але й культури мислення, здатності до аналізу, сприймання інформації, постановці мети та вибору шляхів її досягнення, прагнення до саморозвитку, підвищення кваліфікації, усвідомлення соціальної значущості майбутньої професії.

Структура професійної компетентності вчителя технологій включає не тільки рівень професійних знань, професійних умінь, особистісних якостей, світогляду та життєвих орієнтацій, але і різні види компетентностей, що є важливою основою професійного успіху фахівців даної сфери [63, с.74–78].

1.2 Проектно-творча компетентність у системі професійної підготовки фахівців технологій.

У системі професійної освіти майбутній учитель технологій повинен володіти сформованою професійною компетентністю для здійснення успішної професійної діяльності. Але обрана (проектно-творча) діяльність має специфічні риси, що зумовлює необхідність формування проектно-творчої компетентності. Висвітлюючи проблему формування компетентності майбутніх учителів технологій до організації проектної діяльності студентів, М.Пелагейченко вперше зауважив, що «...навчання студентів творчій проектній діяльності є частиною технологічної культури...», та наголосив, що «творча проектна діяльність є однією з форм перетворювальної діяльності» [170, с.23].

Розкриваючи сутність поняття «проектно-творча компетентність», зосередимо увагу на тому, що воно ґрунтується одночасно на двох складових. З огляду на це, розглянемо поняття «проектна компетентність» та «творча компетентність» окремо.

Проектну компетентність, педагогічні умови її формування, розвиток компетентності в проектній діяльності розглядають у своїх працях Ю.Володіна [135], Н. Гордєєва [48], Н.Едвардс [264], О.Купенко [111], Н.Матяш [135], О.Моляко [141], Г.Синицина [212] та ін. [136]. Аналізуючи поняття «проектна компетентність» потрібно зазначити, що воно вміщує в себе процес проектування та проектну діяльність. Отже доцільно охарактеризувати кожне з них.

У сучасній науці існує кілька різних визначень поняття «проектування», проте, на нашу думку, вони показують тільки різні аспекти цього питання і не суперечать одне одному.

М.Колісніченко розглядає **проектування** як процес складання опису, необхідного для створення в заданих умовах ще не існуючого об'єкта, на основі первинного опису цього об'єкта і можливого алгоритму його

функціонування. Проектування містить комплекс завдань з пошуку, дослідження, розрахунків і конструювання, що мають на меті отримання опису предмета проектування, необхідного і достатнього для створення нового виробу або реалізації нового процесу, що задовольняє заданим вимогам.

Проектування – це складний специфічний вид творчої діяльності людини, заснований на глибоких наукових знаннях і творчому пошуку, використанні нагромадженого досвіду і навичок у певній сфері, не позбавлений, однак, потреби виконання трудомістких рутинних робіт [95, с.7].

С.Ящук визначає **проектування** як науково обґрунтоване конструювання системи параметрів майбутнього об'єкта або якісно нового стану існуючого об'єкта, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, стану чи процесу в поєднанні зі шляхом його досягнення [274, с.14].

У свою чергу, Р.Галустов і Н.Зубов розглядають **проектування** як діяльність щодо здійснення змін у навколишньому середовищі. [41, с.6]

О.Мармаза визначає **проектування** як спеціальну, концептуально зумовлену та технологічно забезпечену діяльність, спрямовану на створення образу бажаної в майбутньому системи [130].

Поняття «**проектна діяльність**» знаходить своє відображення на стику двох основоположних гуманітарних дисциплін – педагогічної та психологічної, де навчання проектній діяльності передбачає облік як основних закономірностей педагогічного процесу, так і її психологічного змісту. Проектна діяльність тісно пов'язана з проблемою творчості та є творчою за своєю суттю. На підставі цього, Н.Матяш стверджує, що творча проектна діяльність – це діяльність зі створення виробів та послуг, які мають об'єктивну або суб'єктивну новизну, виявляють особистісну або суспільну значимість [135].

І.Ляхов зазначає, що суть проектної діяльності проявляється в духовно-практичній активності, спрямованій на ідеально-перспективну зміну світу.

Процес проектування, на думку автора, характеризується евристичністю, новаційністю, цілеспрямованістю, системністю, технологічністю [123].

М.Пелагейченко визначив, що під навчанням студентів **проектній діяльності** можна розуміти спеціально організований процес оволодіння студентами проектно-технологічною культурою та формування у них готовності до створення виробів чи послуг, яким притаманні суб'єктивні чи об'єктивні нововведення і які мають особливу соціальну значущість [170].

Якщо розглядати поняття «**проектна діяльність**» з точки зору педагогіки і психології, то можна стверджувати, що проектна діяльність є інтегративним видом діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, навчальної, пізнавальної, перетворювальної, а головне, творчої діяльності [163].

Існує декілька підходів щодо визначення поняття «проектна компетентність». С.Осіпова відображає значення **проектної компетентності** у готовності педагога аналізувати ситуацію, виділяти проблеми, висувати ідеї, що сприяють вирішенню педагогічних проблем, ставити цілі, програмувати і планувати проектну діяльність та оцінювати її результати. Проектна компетентність характеризує здатність фахівця застосовувати в проектній діяльності знання, вміння та особистісні якості, що забезпечують успішність її виконання, усвідомлювати її соціальну значущість і особисту відповідальність за результат цієї діяльності. [164, с. 30–35].

Л. Іванова визначає, що проектна компетентність учителя являє собою інтегративне професійно-особистісну якість, яка заснована на проектних знаннях, особистісному досвіді проектної діяльності і ціннісних орієнтацій вчителя, розвиток якого є виразом інноваційного характеру професійної компетентності педагога, що забезпечує творчий стиль діяльності [77].

Н. Матяш, Ю. Володіна тлумачать проектну компетентність як інтегративну характеристику суб'єкта діяльності, що виражається в здатності й готовності людини до самостійної теоретичної і практичної діяльності з

розроблення й реалізації проектів у різних сферах соціальної практики на основі принципів природо- і культуро відповідності [135].

Узагальнюючи думки дослідників, ми вважаємо, що **проектна компетентність учителя технологій** – це особистісна характеристика професійної підготовки до проектної діяльності на основі спеціальних знань і вмінь, використання сучасних технологій та засобів проектування, обґрунтованого вибору і оптимізації творчого рішення дизайн-об'єктів.

Творчість завжди була й залишається предметом багатьох дослідження в галузі філософії, психології та педагогіки. З-поміж науковців, які опікувалися цією проблемою, варто назвати: В. Андреева [10], О.Кривонос [106], С. Сисоева [213]. Проблемам формування творчої особистості студентів у процесі фахової підготовки присвячено роботи Н. Кузьміної [109], М. Лазарева [114], удосконаленню творчих якостей особистості майбутнього вчителя розглядає в своїх працях М.Євтух [66]. Творчість як механізм розвитку особистості досліджувалась в розробках О.Асмолов [16], Н.Обухова [159], А. Пономарьова [179] та ін. Закладені в цих дослідженнях положення та висновки стали основою подальшого розроблення проблеми формування творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки. Проведений нами аналіз педагогічних досліджень показав, що вчені звертаються переважно до вивчення окремих аспектів творчої компетентності (А.Вербицький [36], М.Кларін [87], Н. Пахтусова [168] та ін.).

Визначаючи особливості творчої компетентності досить часто використовуються такі поняття як «творчість», «творча діяльність», «творча особистість».

У сучасній науковій літературі поняття **творчість** розглядається як продуктивна людська діяльність [47, с.105], як «сукупність особистісних якостей, що визначають і зумовлюють ставлення людини до світу і самої себе» [55, с.29], як «необхідна для повноцінного життя людини форма її існування» [27, с.147], як «розвивальна взаємодія її суб'єкта і об'єкта,

спрямована на розв'язання діалектичних протиріч» [10, с.4], як процес творчої діяльності, продукт творчої діяльності, здатність до творчої діяльності, різні типи мислення або розумової діяльності, різноманітні утворення в структурі особистості, що зумовлюють і впливають на результат творчої діяльності [187]. Деякі науковці зазначають, що творчість може мати форми рекомбінації певних існуючих і відомих елементів або бути руйнівною відносно цих елементів [181, с.5].

Ми погоджуємось із вченими, на думку яких творчість є багатоаспектним явищем. Так, наприклад, С.Сисоєва вважає, що «творчість окремої людини може бути розглянута у двох аспектах: як сутність якості особистості, де відбивається ставлення суб'єкта до самого себе і світу, а також спосіб її самоствердження; як діяльність певного характеру, що відбиває найвищий ступінь активності людини, спрямованої на подолання певних суперечностей у відповідності до поставленої мети» [213, с.8].

Л.Білієнко розглядає творчість як діяльність особистості, що створює матеріальні і духовні цінності, котрі мають не тільки особистісне значення, а й соціальне. Разом з тим це процес досягнення результату, процес, в якому особистість стверджує і реалізує свої потенційні сили і здібності, розвивається і самореалізується [26].

На думку О. Клепікова та І. Кучерявого, творчість є «багатостороннім процесом, який включає в себе і соціальне, і психічне, і фізіологічне, збагачуючи дане соціальне явище [88, с.19]».

Н.Кічук розглядає творчість як складне і багатовимірне явище, зумовлене соціально-громадськими і психолого-фізіологічними факторами соціуму, як умову становлення, самопізнання і розвитку особистості. Творчій особистості властивий комплекс якостей, що забезпечує високий рівень її участі у творчій діяльності. У свою чергу, ця діяльність актуалізує особистісні якості людини і сприяє її розвитку [86, с.65–70; 234].

Творча діяльність учителя технологій завжди передбачає обов'язкове внесення новизни в продукт діяльності, що можливо лише за наявності

високої професійної компетентності. Слушною є точка зору В.Лубенко, що «функція художньої діяльності як діяльності просвітницької, яка стимулює процес пізнання, ґрунтується на тому, що художній образ несе в собі інформацію про закони природи і передається засобами різних видів мистецтв (через малюнок, пластику танця, звук, колір)» [120].

Дослідження творчої діяльності, які здійснюються в нашій країні та за кордоном, ґрунтуються, з одного боку, на культурно-історичній теорії мислення, яка представлена в працях С.Рубінштейна [204], а з іншого, на концепції гуманістичної психології (роботи К. Роджерса [201, с.235–237], А.Маслоу [131, с.108–117]).

На початку ХХ століття аналіз творчої діяльності отримав потужний розвиток в Російській імперії в дослідженнях О.Потебні. В його філософсько-лінгвістичних працях розвивається концепція мистецтва як особливого роду економії мислення [182, с.25–39].

Соціальна скерованість творчості, свідомо поставлена проблема, цілеспрямований пошук її вирішення дозволяють говорити про провідну роль свідомості в творчій діяльності, притому що неусвідомлені процеси уяви та інтуїції займають у ній особливе місце. До пояснення феномена творчості майбутнього вчителя технологій залучають також окремі положення гештальтпсихології та психоаналізу. Сучасні роботи в цій галузі є наслідком філософсько-естетичного осмислення художньої творчості в працях М.Кагана [82], А.Лосєва [119], А.Мардера [128].

М.Поташник стверджує, що компонентами творчої діяльності вчителя є «постійний пошук оптимального дидактичного, виховного і методичного керівництва та інших педагогічних рішень, особлива увага приділяється пошуку найбільш ефективних методів та здійснюється постійний розвиток культури спілкування [181, с.12].

Н.Кічук виокремлює такі компоненти творчої діяльності: мотиваційно-смісловий, змістово-операційний, оціночний [86].

Л.Білієнко показниками педагогічної творчості вважає такі компоненти: особистісні якості вчителя, усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина, неперервне підвищення загальної та професійної культури, пошукову діяльність педагога, володіння методами педагогічного дослідження, конструювання власного педагогічного досвіду, результативність навчально-виховного процесу [26].

Творча особистість – це, з одного боку, суб'єкт творчих соціальних відносин та свідомої творчої діяльності, а з іншого – причина творчої діяльності та соціально творчих значущих дій, які мають місце в певному освітньому середовищі. Творча діяльність людини виявляється у її здатності до створення нового, оригінального продукту, до пошуку нових засобів діяльності [105, с.24].

Головною ознакою творчої особистості вважаються її творчі якості, тобто індивідуально-психологічні особливості людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання.

З цієї точки зору, С.Сисоєва визначає творчу особистість як суб'єкт творчих соціальних стосунків та продуктивної творчої діяльності з притаманними їй розвиненими, системно пов'язаними творчими якостями, які забезпечують створення нових, суспільно значущих результатів [213].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань теоретичного осмислення поняття «творча особистість учителя» свідчить про те, що існують три дослідницькі підходи до його визначення [10, 109, 180]. В основі першого підходу щодо аналізу творчої особистості вчителя лежить навчально–пізнавальне завдання, другого – діалектико–педагогічні протиріччя, третього – творчий стиль професійної діяльності вчителя.

Дослідники першої групи (В.Загвязинський [68], М.Поташник [181]) визначають якісні характеристики творчої особистості вчителя, що виявляються в процесі розв'язання навчально–пізнавальних завдань. Такої ж позиції дотримується Н.Кузьміна, яка вказує, що основою дослідницького підходу до розуміння особистісної характеристики педагога є дидактичні та

виховні завдання [107]. У результаті практичної реалізації такого підходу простежується взаємозв'язок між творчою активністю, самовдосконаленням професійної діяльності та формуванням творчої особистості майбутнього педагога.

Дослідники другої групи (В.Андреев [10], Р.Канбекова та інші) виділяють характеристики творчої особистості вчителя на основі існуючих у професійній діяльності діалектико-педагогічних протиріч:

- між соціальними процесами та функціонуванням педагогічної системи);
- між педагогічним керівництвом навчально-виховним процесом, який здійснює вчитель, та самокерівництвом особистості студента в даному виді діяльності.

Дослідники третьої групи доходять висновку, що «творча особистість – це такий тип особистості, якому притаманні стійка, високого рівня спрямованість на творчість, що виявляється в органічній єдності процесу з високим рівнем творчих здібностей, які, у свою чергу, дозволяють їй досягти прогресивних, соціально та особистісно значущих творчих результатів в одному або декількох видах діяльності [10, с. 60]».

Ш.Амонашвілі зазначав, що кожна людина – це неповторна індивідуальність, і тому вона характеризується своїм унікальним набором особистісних якостей, який і буде визначати рівень її творчих досягнень, можливостей [9].

О.Пехота виділяє такі взаємопов'язані компоненти професійної індивідуальності вчителя: «індивідний – природна, біологічна, психофізіологічна основа вчителя; особистісний – система професійно вагомих стосунків та суб'єктний спосіб взаємодії у професійно значимому середовищі, коли ініціатива щодо створення системи раціональних прийомів діяльності переходить до вчителя» [172, с.107].

М.Гамезо стверджує, що «рівень розвитку творчих здібностей залежить від якості існуючих знань, умінь та навичок і ступеня їх об'єднання в єдине ціле; від природних задатків людини та якості вроджених нервових механізмів елементарної психічної діяльності; від більшого чи меншого «тренування» самих мозкових структур, які беруть участь у здійсненні пізнавальних та психофізіологічних процесів [43, с. 42]».

Погоджуючись з останнім підходом, Н.Кічук, визначає творчу особистість в навчально-виховному процесі як таку, що «характеризується стійкою спрямованістю на творчу діяльність та мотиваційно-творчу активність, які в поєднанні з високим рівнем знань, умінь та творчих здібностей дозволяють досягати прогресивних соціальних або особистісно вагомих творчих результатів у навчально-виховній діяльності [86, с.19].

Таким чином, аналіз суті поняття «творча особистість» за результатами вивчення наукових джерел дав змогу встановити, що його доцільно розглядати як внутрішній вияв людської неповторності, індивідуальності, унікальності, таланту, здатності до створення самої себе, до самореалізації, самоздійснення, самовираження. Отже, оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками щодо реалізації творчості у професійній діяльності майбутнього вчителя необхідно співвідносити з можливостями розвитку його творчої індивідуальності.

Слід зазначити, що в загальнопсихологічному аспекті **творчу компетентність** педагога розглянуто в дослідженні С.Яланської, яка трактує це поняття з позиції найвищого рівня розвитку професіоналізму, коли людина здійснює професійну діяльність на творчій основі стабільно й неперервно [271, с.77]. На переконання М.Явоненко, таке підґрунтя становить здатність людини до асоціативного мислення; бачення протиріч; перенесення знань та вмінь у нові ситуації; відмови від нав'язливих ідей, подолання інертності та надмірної критичності мислення; незалежності суджень; оцінного судження [269].

У дослідженні Н.Комашко зауважено, що рівень творчої компетентності залежить від розвиненості художньо-творчих нахилів і здібностей, ступеня оволодіння дієвими знаннями з формотворення, методикою креативного пошуку, образною мовою пластичного мистецтва й технологією художніх матеріалів, що зумовлює ефективність професійної діяльності [96, с.14].

Спираючись на зазначене **творчу компетентність учителів технологій** розуміємо як інтегративну властивість особистості, що включає систему спеціальних мотивів, знань, умінь і сукупність професійно важливих якостей, які забезпечують здатність педагога до генерування ідей, висування гіпотез, фантазування на всіх етапах творчої діяльності (підготовка, натхнення, розуміння, виконання творчого задуму), а також до особистісного та професійного саморозвитку.

Завдяки обґрунтованості поняття «проектна компетентність» та «творча компетентність» у їх інтеграції охоплюють елементи готовності до творчої діяльності, висунення творчих ідей та задуму, організації художнього та проектного образу, побудови технології формування проектно-творчої компетентності в процесі проектування одягу.

На підставі поєднання двох понять «проектна компетентність» та «творча компетентність» ми розробили поняття проектно–творчої компетентності майбутнього вчителя технології.

Поняття **«проектно–творча компетентність»** майбутнього вчителя технологій визначається в нашому дослідженні як професійна, інтегративна, сформована здатність до прогресивних, соціально-особистісних творчих результатів у процесі проектування нових дизайн-об'єктів на основі оволодіння конструкторсько-технологічними знаннями й вміннями, використання сучасних технологій і різноманітних засобів проектування, особистісних якостей та власного досвіду.

Проектно-творча компетентність майбутнього вчителя технологій полягає у здатності здійснювати побудову бажаного чи можливого образу,

об'єкта, а також можливість художньо збагачувати її за допомогою оригінальних нестандартних рішень. Проектно–творча компетентність як суб'єктивне явище відрізняється динамічністю, мінливістю за рахунок тих перетворень, які відбуваються в досвіді педагога, розвитку його творчого потенціалу. Вона розглядається як складний багатокомпонентний процес, який спирається на знання предметів художнього циклу і значною мірою пов'язаний із специфікою художньо-творчої діяльності, зі схильностями і потребами фахівця.

Проектно-творча компетентність розглядається в системі професійної освіти і містить всі компоненти, які притаманні професійної компетентності майбутніх учителів:

- базові та професійні знання;
- професійні уміння;
- практичний досвід;
- особистісні якості.

Специфікою проектно-творчої компетентності є те, що ми розглядаємо її за параметрами професійної компетентності майбутніх учителів, але ж у найбільш поширеному та поглибленому сенсі із залученням дисциплін художньо-графічного, мистецтвознавчого, історичного, етносоціального та природничого циклу.

Проектно-творча компетентність визначається не тільки базовими знаннями (загальнокультурними, педагогічними, психологічними та методичними) та професійними, необхідними для успішної педагогічної діяльності, але й графічними, проектно-творчими, технологічними та технічними. Серед професійних умінь, які спрямовані на ефективність професійної діяльності специфічними враховуємо гностичні, проектувальні, конструктивні та організаторські. У контексті проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій невід'ємними складовими практичного досвіду є досвід здійснення відомих способів діяльності, що втілюється в уміннях і навчиках особистості, яка засвоює цей досвід; досвід

творчої, пошукової діяльності з розв’язування нових проблем, що виникають в процесі проектно-творчої діяльності; досвід ставлення до оточуючого світу, тобто система вольової, моральної, естетичної та емоційної виразності. Розглядаючи компонент професійної компетентності – особистісні якості – звертаємо увагу на те, що, перш за все, це повинна бути творча особистість. Тому підґрунтям для об’єктивної творчості в процесі формування проектно-творчої компетентності є вміння генерувати ідеї, наявність естетичної культури, прагнення до організації нових дизайн-об’єктів, творче мислення та розвиненість фантазії та уяви. Також проектно-творча компетентність передбачає усвідомлення спонукань до проектно-творчої діяльності, тобто потреб і інтересів, прагнень і ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, оцінку своїх особистісних властивостей і якостей як майбутнього вчителя та регулювання на цій основі свого професійного становлення.

Проектно-творчу компетентність майбутнього вчителя технологій розуміємо як інтегративну характеристику, що передбачає сукупність професійних компетенцій. Праці О.Білої, Т.Гуменникової, Я.Кичук та ін. дають можливість розглядати компетенції як необхідний складник компетентності, котра є інтегруючим результатом професійної діяльності особистості [98, с.15–16].

Професійні компетенції, з точки зору Х.Хофманна, це готовність і здатність цілеспрямовано діяти відповідно до вимог професійної діяльності, методично організовано й самостійно вирішувати завдання та проблеми, а також самооцінювати результати власної діяльності [238].

На думку Е.Зеєра, Е.Семенюка, професійні компетенції – інтегративна цілісність знань, умінь і навичок, що забезпечують професійну діяльність, це здатність людини реалізувати власну професійну компетентність [72, с.23–30].

Основними складовими компонентами проектно-творчої компетентності майбутнього вчителя технологій є професійні компетенції, а саме:

– *мотиваційні компетенції* – здатність учителя технологій на основі сукупності цінностей, потреб, інтересів, мети та завдань проектно-творчої діяльності мотивувати себе на виконання професійних дій;

– *інформаційні компетенції* – уміння вчителя технологій застосовувати інформаційні технології для демонстрації друкованих та графічних документів, виконання ескізів і моделювання креслень конструкції, створення презентацій навчального характеру;

– *художньо-естетичні компетенції* – уміння вчителя технологій моделювати одяг у відповідності зі стилем, напрямком модних тенденцій, максимально підкреслюючи особливості статури й ретельно приховуючи її недоліки; здатність до естетичного сприймання особливостей відображення художнього образу [173, с.99];

– *проектно-конструкторські компетенції* – здатність і готовність вчителя технологій до самостійної теоретичної та практичної діяльності з розробки та реалізації проектів у проектно-творчій діяльності. Уміння вчителя технологій використовувати комбінаторні елементи та засоби в проектно-творчій діяльності [20, с. 98; 112, 135, 175];

– *технологічні компетенції* – володіння технологією виготовлення одягу, дотримуючись послідовності виконання технологічних операцій, технологічного режиму та санітарно-гігієнічних умов, згідно технологічних нормативів, правил безпеки і вимог охорони праці; уміння учителя технологій працювати на сучасному швейному обладнанні, з інструментами і текстильними матеріалами, технічними пристроями [133];

– *виробничо-технологічні компетенції* – уміння вчителя технологій впроваджувати технологічні процеси виробництва (розраховувати норми роботи, технологічні нормативи на витрати текстильних матеріалів, інструменту, вибирати устаткування) та контроль якості дизайн-об'єктів в процесі проектно-творчій діяльності [174, с.323–326];

– *мобільні компетенції* – уміння вчителя технологій діяти паралельно в різних напрямках проектно-творчій діяльності, швидко реагувати на нововведення в індустрії моди та сфері обслуговування;

– *професійна майстерність* – прояв творчої активності учителя технологій у проектно-творчій діяльності, висока культура праці, старанність, сумлінність, професійна самостійність та ініціативність, відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

Вивчення стану обраної проблеми в теорії і практиці вищої школи дозволило зробити висновок, що проектно-творча компетентність майбутніх учителів технологій не може утворюватися самостійно, а вимагає цілеспрямованих дій з її формування. При цьому формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій розуміємо як систематизоване накопичення в її змісті позитивних кількісних і якісних змін та створення ефективних механізмів їх використання у проектно-творчій діяльності.

Аналіз мистецтвознавчої та психолого–педагогічної літератури дозволив констатувати наявність різних підходів щодо визначення компонентів проектно-творчій компетентності майбутніх учителів технологій.

Ми дотримуємося думки Н.Матяш, яка в структурі проектно-творчої компетентності виділила мотиваційно-регуляторний, когнітивний, операціонально-практичний, рефлексивний компоненти, що дозволяють визначити успішність інтеграції внутрішніх і зовнішніх умов для вирішення завдань професійного зростання і розвитку особистості. Особливістю даної структури є те, що кожен її компонент розгортається в змісті компетенцій і вказує на конкретний об'єкт, стосовно якого формуються відповідні операції та способи у проектно-творчій діяльності [135].

Підходи психологів та педагогів мають певні розбіжності при визначенні компонентів в процесі формування професійної компетентності. Психологи в процесі формування компетентності досліджують особливості і

характер зв'язків між станом готовності та ефективною діяльністю, а педагоги займаються дослідженням умов, засобів і методів, які зумовлюють професійний розвиток майбутнього вчителя.

Ми погоджуємось з точкою зору А.Тарновської, котра вважає, що психологічна готовність до діяльності – це інтегроване утворення, яке об'єднує в собі чотири взаємообумовлені і взаємозалежні підструктури:

- функціональну, до якої входять мотиваційний (мотиви вибору професії і спеціальності, орієнтація на цінності педагогічної діяльності);
- когнітивну (знання фахових, психолого-педагогічних і методичних дисциплін);
- операційну (наявність умінь та навичок, необхідних для вирішення професійних завдань, моделювання власної діяльності);
- особистісну (професійно значимі якості особистості) [227].

Розвиваючи погляди Н.В. Кузьміної, Т.С. Полякова вичленовує такі компоненти діяльності: проектно-цільовий, змістовий, діагностичний, організаційно-методичний, комунікативний, стимулюючо-регулювальний, контрольнo-оціночний [187].

На думку І. Зязюна, діяльність педагога характеризується педагогічною доцільністю та спрямованістю, індивідуально-творчим характером, за змістом, оптимальністю, за вибором засобів [177].

Враховуючи результати наукових досліджень І.Зязюна [74], Н.Кузьміної [108], А.Маркової [129], Н.Матяш [135] та ін. щодо структури професійної та проектної компетентності, ми визначили такі компоненти проектно-творчої компетентності майбутнього вчителя технологій: **мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, контрольнo-оціночний.**

Мотиваційний компонент визначає спрямованість (інтерес, переконання, прагнення, цілі, ідеали) майбутнього вчителя технологій в процесі професійної підготовки. Розкриває позитивне ставлення до

педагогічної професії, проектування і конструювання у проектно-творчій діяльності. Змістом мотиваційного компонента також можемо назвати моральне обличчя вчителя технологій, його систему професійно-педагогічних і загальнолюдських цінностей, наявність прогресивних поглядів [266, с.93].

Когнітивний компонент зумовлений професійними знаннями, педагогічними здібностями та професійною спрямованістю. На основі розглянутих навчальних програм педагогічних університетів нами було переглянуто зміст професійної підготовки майбутнього учителя технології, який представлено у спеціальних дисциплінах [103; 183–186].

Систематизувавши отримані дані, ми визначили такі складові змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій та відповідні їй спеціальні дисципліни:

- графічна складова – «Креслення та комп'ютерна графіка», «Геометрія поверхонь одягу»;
- конструкторська складова – «Основи композиції», «Новітні технології та сучасне оснащення швейного виробництва», «Конструювання одягу», «Моделювання та художнє оформлення одягу», «Проектування одягу», «Обладнання швейного виробництва»;
- технологічна складова – «Матеріалознавство», «Технологія виготовлення швейних виробів», «Новітні техніка та технології швейного виробництва»;
- художньо-естетична складова – «Естетика та дизайн одягу», «Історія костюма», «Малюнок»;
- практична складова – «Практикуми у навчальних майстернях», виробнича практика.

Доцільно зазначити, що така кількість визначених нами спеціальних дисциплін свідчить про їх суттєве місце в професійній підготовці вчителя технологій та дозволяє сформулювати зміст професійного навчання майбутніх учителів технологій на єдиній методичній основі та всіх етапах їх підготовки.

Когнітивний компонент заснований на знанні теоретичних основ побудови зображень просторових форм на площині, набутті умінь і навичок, необхідних для професійного виконання проектно-творчої діяльності. Даний компонент містить знання з розв'язування проектних та конструкторських задач, теоретичних положень побудови розгорток геометричних фігур, правил побудови та моделювання креслення конструкції дизайн-об'єктів.

Таким чином, зміст підготовки вчителя технологій зумовлює система технологічних, технічних, графічних, проектних, художніх і практичних знань та вмінь, компоненти якої знаходяться в тісному взаємозв'язку і взаємодоповнюють один одного. Ця система формує творчий та практичний компоненти проектно-творчої діяльності.

В процесі дослідження було вирішено, що ми можемо розглянути конкретні знання та вміння, якими повинен оволодіти майбутній учитель технологій на основі двох навчальних предметів «Проектування одягу», «Основи композиції [Додатки А.1, А.2].

Зміст дисципліни «Проектування одягу» включає набуття знань та умінь щодо процесів проектування різноманітних видів дизайн-об'єктів.

До знань ми відносимо:

- закономірності розвитку моди та її значення;
- графічні засоби створення зображувальної форми і види графічних фактур;
- характерні особливості передачі зображення і способи виконання ескізу;
- класифікація ескізних форм;
- основний закон композиційної побудови костюма;
- пластичні якості форм костюма і текстильних матеріалів.

В процесі професійної підготовки майбутні учителя технологій повинні вміти:

- структурно аналізувати сучасні тенденції моди;
- визначати головні і другорядні елементи в костюмі;

- виконувати схеми з точною передачею силуету, пропорцій, конструктивної основи і деталей костюмної форми;
- використовувати зорові ілюзії в костюмі, пластичні якості матеріалів, принципи художнього оформлення одягу.

Дисципліна «Основи композиції» характеризується знаннями щодо просторової організації форми, досягнення гармонії структурних зв'язків між людиною і дизайн-об'єктом, прийомів стилізації і гармонізації, технічного формоутворення тощо.

Майбутній учитель технологій повинен знати:

- історію розвитку композиції одягу;
- становлення композиції як навчального предмета;
- теоретичні основи композиції (основні категорії, правила і прийоми композиції).

У процесі формування проектно-творчої компетентності майбутній учитель технологій повинен вміти:

- аналізувати зміст, ідейні задуми, художні форми одягу, а також комплекс засобів проектування;
- відбирати життєві враження й образно відображати їх у творчості при ескізуванні одягу;
- виконувати композиційні начерки з натури, по пам'яті, поданню, уяві;
- виконувати ескізи моделей одягу в різних художніх матеріалах і техніках;
- складати композиції в різних видах і жанрах образотворчого мистецтва на різноманітні теми в різних художніх матеріалах і техніках;
- розвивати вміння з композиції одягу в самостійній творчій діяльності [126, с.286–288].

Однією з складових проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій є особистісні властивості та якості, що оволодіють арсеналом інтелектуальних, моральних, духовних засобів педагогічного впливу.

У психолого–педагогічній та мистецтвознавчій літературі найчастіше виділяють особливості творчої особистості майбутнього учителя, що спричиняють процес формування проектно-творчої компетентності. До особистісних якостей майбутнього вчителя відносяться: актуалізація та вияв потенційних можливостей особистості, настанова на творчий професійний пошук, прагнення до самореалізації у професійній діяльності, педагогічна спостережливість, упевненість в умовах невизначеності, розвиненість психічних пізнавальних процесів (творчого мислення, уваги, уяви і фантазії тощо), критичність світогляду [19].

А.Лук виділяє такі особливості творчої особистості вчителя: «високий інтелект, готовність до ризику, імпульсивність, незалежність думок та оцінок, критичне ставлення викладача до навчальних програм, працелюбність, схильність до гри, широту мислення, оригінальність [122].

М.Гамезо зазначає, що головним показником творчої особистості, її найсуттєвішою ознакою вважається наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини. Вони виявляються у створенні нових, оригінальних продуктів та пошуку нових засобів діяльності особистості [43, с. 42].

А.Деркач і Н.Кузьміна, визначаючи професійно важливі якості особистості як «прояв її психологічних особливостей, необхідних для засвоєння спеціальних знань, здібностей і навичок, а також для досягнення суспільно прийнятної ефективності в професійній праці», вважають, що такі якості містять у собі «інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здатність до самоврядування), організаторські (механізм діяльності) складові» [109].

Узагальнюючи вищезазначене, можемо в своєму дослідженні виділити якості творчої особистості, необхідні для проектно-творчої діяльності майбутнього вчителя технологій:

- творче мислення;
- вміння генерувати ідеї;

- розвиненість фантазії та уяви;
- наявність естетичної культури;
- прагнення до організації нових дизайн-об'єктів.

При цьому особливе значення для здійснення проектно-творчої діяльності має не стільки рівень вираження цих окремих важливих властивостей особистості, скільки їх тісні й позитивні взаємозв'язки, завдяки яким виникає процес їх взаємопосилення [226, с.7–11; 102, с.81–91].

Наступним компонентом проектно-творчої компетентності є **операційно-діяльнісний**. Він включає гностичні, проектувальні, дослідницькі, організаційні вміння і професійно важливі творчі якості, сукупність яких забезпечує повноцінну реалізацію проектно-творчої діяльності педагога, її ефективність і продуктивність. Цей компонент заснований на комплексі навичок організації проектно-творчої діяльності, що включає способи проектно-діяльності, спеціальні конструкторські вміння, що відображає уміння майбутнього вчителя технологій в створенні нових систем і технологій. Це вимагає від майбутнього вчителя технологій певного рівня базових знань і умінь, здатності вирішувати проектні та конструкторські задачі, будувати розгортки поверхонь, будувати аксонометричні проекції, оформлювати всю конструкторську документацію відповідно до вимог, розраховувати і викреслювати креслення конструктивного і демонстраційного призначення, використовувати засоби комп'ютерної графіки для виконання графічних робіт різного призначення [244, с.13–16.]. Операційно-діяльнісний компонент передбачає розробку структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх учителів технологій, яку передбачається будувати на основі виділення структурних компонентів у забезпеченні цілісності проектно-творчої компетентності.

У структурі проектно-творчої компетентності ми виділили такий компонент, який визначив рівень розвитку самооцінки, власної значущості,

відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе і самореалізації в професійній підготовці майбутніх учителів технологій. Таким компонентом, на наш погляд, є **контрольно–оцінювальний**.

Обґрунтовано розглядати цей компонент нам дозволили дослідження В.Зінченко [73], Г.Ільїної [79] та ін. в яких рефлексивність розглядається як одна з основоположних характеристик професійної діяльності.

Контрольно-оцінювальний компонент включає самоаналіз і самооцінку майбутніх вчителів технологій, дозволяє осмислити і оцінити ступінь реалізації бажаних цілей проектно-творчої діяльності, спрямованої на розкриття професійно-значущих знань та умінь [22, с.21–25; 164, с. 32–35]. Він забезпечує зворотний зв'язок результатів проектно-творчої діяльності, розвиток і вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

У відповідності до мети професійної підготовки майбутніх учителів технологій необхідним є навчання самостійному контролю і оцінюванню результатів своєї діяльності. Обов'язковим компонентом контрольно-оцінювальної діяльності визначаємо також рефлексію, обговорення результатів навчання та їх корекцію. Майбутньому вчителю технологій слід аналізувати отримані результати, надавати зворотній зв'язок, конструктивне обговорення проектно-творчої діяльності.

Формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій в процесі професійної підготовки згідно визначених компонентів стає розвитком здібностей вчителя технологій компетентно вирішувати проблеми та завдання проектно-творчої діяльності, мотивує пізнавальну діяльність, навчальну інформацію і сам процес професійної підготовки, набуваючи особистісного змісту.

Визначаючи критерії сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, ми керувалися сутнісними характеристиками та положеннями критеріального підходу (критерії повинні фіксувати

діяльнісний стан суб'єкта, нести інформацію про характер діяльності, про мотиви і ставлення до її виконання).

Багато вчених приділяли увагу розробці критеріїв сформованості професійної компетентності. На думку Я. Сікори, критеріями сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики є ціннісна педагогічна орієнтація вчителя, когнітивний критерій (знання про сутність професійної компетентності), суб'єктність позиції та діяльності вчителя, особистісний критерій (професійно важливі якості особистості), педагогічна рефлексія (розуміння власної значущості) [214, с.154–159].

Компонентами та критеріями сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців, згідно поглядам А.Гусака, можемо виділити такі: аксіологічний (активне ставлення студента до інформаційної діяльності, якості особистості, сформованість професійно-значущих ціннісних орієнтацій особистості), когнітивний (сформованість знань теоретичного і технологічного характеру, оволодіння інформаційною культурою), результативний (сформованість навичок користування засобами інформаційних технологій та творчого застосування інформації), рефлексивно-комунікативний (рефлексія інформаційної діяльності, сформованість вмінь інформаційного спілкування) [52, с.94–100].

О.Смирнова відповідно до компонентів художньо-педагогічної компетентності вчителів образотворчого мистецтва обґрунтувала критерії та показники її сформованості, які забезпечують повноцінне діагностування структурних складових на всіх етапах професійної діяльності фахівця. Виокремлено три групи критеріїв сформованості досліджуваного феномена:

- емоційно–мотиваційний, показниками якого визначено усвідомлення історичної та соціокультурної цінності декоративно-прикладного мистецтва, здатність до емоційно–емпатійних реакцій на його твори;

- пізнавально–регулятивний, показниками якого є розуміння декоративно-прикладного мистецтва як складової національної культури,

здатність до інтерпретації семантичних смислів його творів, знання теорії та історії декоративно-прикладного мистецтва;

– операційно–технологічний, показниками якого визначено володіння основними виконавськими техніками декоративно-прикладного мистецтва, активність творчої самореалізації, готовність до цілеспрямованого керівництва розгортанням художньо-педагогічних ситуацій [218, с.169–180].

С.Дорошенко визначила критеріями сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя мистецтва: спрямованість особистості; ціннісні орієнтації; наявність теоретичних знань в галузі мистецтва і методики викладання; наявність спеціальних вмінь (графічні, живописні, композиційні); наявність умінь роботи з інформацією для поповнення своїх знань; наявність умінь визначати цілі, організовувати власну діяльність, використовувати різні прийоми спілкування; наявність культури і такту взаємин; наявність художньої культури (художнє сприймання, виконавство, творчість); результативність діяльності (навчальної, практичної, творчої) [59].

На основі існуючих критеріїв в педагогіці в своєму дослідженні висуваємо такі критерії формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, а саме:

1. Наявність спрямованості на проектно-творчу діяльності майбутніх учителів технологій.
2. Наявність професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій.
3. Сформованість умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу.
4. Наявність комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій.

Висновки до першого розділу

1. На основі аналізу науково–інформаційних джерел був визначений зміст, структура, особливості та основні складові підготовки майбутніх учителів технологій в системі професійної освіти, а також роль та значення проектно-творчої компетентності в системі професійної освіти.

Змістом професійної підготовки майбутніх учителів технологій є цілісна педагогічна система, яка сприяє оволодінню: інтегрованими науковими знаннями у галузі конструювання та моделювання в процесі проектування одягу; формуванню комплексних художньо–графічних, проектних, конструктивних, технологічних умінь і навичок; розвитку творчих здібностей; вихованню якостей творчої особистості.

У процесі дослідження було визначено, що до **структури підготовки** майбутніх учителів технологій у системі професійної підготовки входять: теоретичні знання про художній та проектний образи, про технологічні процеси; проектні, творчі, конструктивні, професійні уміння; набір особистісних властивостей та якостей; комплекс засобів формування проектно-творчої компетентності; методи та підходи розв’язування художньо–графічних, проектно–творчих, технологічних завдань.

На основі систематизації й узагальнення методологічних підходів встановлені **основні складові підготовки** майбутніх учителів технологій: загальнокультурна, фахова, спеціальна підготовка.

У результаті дослідження встановлені **особливості**, щодо здійснення професійної підготовки майбутніх учителів технологій, які вимагають: відбору та структуризації змісту професійної освіти; дотримання зв’язків між теоретичними та практичними аспектами у вивченні фахових дисциплін; впровадження різних методів та підходів до організації проектування; впровадження системи контролю знань і вмінь майбутніх фахівців, яка ґрунтується на взаємозв’язку змісту навчання й вимог сучасного виробництва до підготовки компетентного суб’єкта проектно-творчої діяльності.

2. У процесі дослідження проблеми формування проектно-творчої компетентності на основі опрацьованої психолого–педагогічної, мистецтвознавчої, філософської, культурологічної літератури були визначені основні поняття дослідження: «компетентність», «професійні компетенції», «проектна компетентність», «творча компетентність», «проектування», «проектна діяльність», «творчість», «творча діяльність», «творча особистість».

У процесі порівняльного аналізу таких понять, як «проектна компетентність» та «творча компетентність», нами було вперше визначено поняття «проектно–творча компетентність» майбутніх учителів технологій. Важливим аспектом для розуміння сутності проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій є співвідношення двох її компонентів, які виступають як одне ціле і як взаємодоповнення.

Проектно–творча компетентність майбутнього вчителя технологій визначається, як професійна, інтегративна, сформована здатність до прогресивних, соціально-особистісних творчих результатів у процесі проектування нових дизайн-об'єктів на основі оволодіння конструкторсько-технологічними знаннями й вміннями, використання сучасних технологій і різноманітних засобів проектування, особистісних якостей та власного досвіду.

Завдяки обґрунтованості поняття «проектна компетентність» та «творча компетентність» у їх інтеграції охоплюють елементи готовності до творчої діяльності, висунення творчих ідей та задуму, організації художнього та проектного образу, побудови технології формування проектно-творчої компетентності в процесі проектування одягу.

У процесі дослідження теоретичної частини відокремлено основні складові в системі професійної підготовки, а саме в процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій: мотиваційні, інформаційні, художньо–естетичні, проектно-конструкторські,

технологічні, виробничо-технологічні, мобільні компетенції; професійна майстерність.

Узагальнення науково-педагогічної літератури дозволило нам розробити наступні **компоненти** проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій: **мотиваційний**, що визначає активізацію пізнавального інтересу та творчих мотивів до проектно-творчої діяльності; **когнітивний**, який формує необхідні художньо-графічні, проектно-творчі, технологічні, технічні знання як бази для проектно-творчої діяльності й подальшого продуктивного вивчення фахових дисциплін; **операційно-діяльнісний**, що передбачає розвиток гностичних, проектувальних, конструктивних, графічних та організаційних вмінь, що дають змогу доводити та обґрунтовувати необхідність певних проектних рішень по відношенню до конкретних моделей одягу, **контрольно-оцінювальний**, який складає розвиток вміння аналізувати, самостійно ухвалювати рішення й виконувати завдання різної складності.

Проектно-творча компетентність як сукупність професійних компетенцій дозволяє визначити критерії формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, а саме: наявність спрямованості на проектно-творчу діяльності майбутніх учителів технологій; наявність професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій; сформованість умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу; наявність комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій.

РОЗДІЛ 2

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1 Теоретичні основи моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу

Розробка моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу зумовлена необхідністю вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх учителів технологій до організації проектно–творчої діяльності. Необхідність системного розгляду складної і різноманітної професійної підготовки вчителя технологій обумовлене завданнями нашого дослідження з відображення найбільш суттєвої структури і змісту професійної підготовки у вигляді моделі, яка сприятиме подальшій побудові відповідних їй моделей спеціаліста і стандартів професійної підготовки майбутнього вчителя технологій.

Варто зазначити, що термін «модель» (від лат. міра, зразок) має різнобічну інтерпретацію і в педагогіці, і у філософії зустрічаються: «модель особистості», «модель діяльності», «модель навчання», «модель освіти», «модель фахівця» тощо.

На думку О.Рудницької, побудова моделі, як правило, спрощує оригінал, узагальнює його. Це сприяє упорядкуванню і систематизації інформації про нього. Науковець вважає, що кожна модель повинна фіксувати найголовніші риси об'єкта вивчення. Дрібні фактори, зайва деталізація, другорядні явища ускладнюють саму модель та заважають її теоретичному дослідженню.

Модель – це штучна система, яка з певною точністю відображає властивості об'єкта, що досліджується [206, с. 239].

Модель освіти – сформовані за допомогою знакових систем розумові аналоги, які схематично відображають освітню практику в цілому або її окремі фрагменти [265, с.75].

С.Вітвицька зазначає, що модель завжди виступає як аналогія і є проміжною ланкою між висунутими теоретичними положеннями та їх перевіркою у реальному педагогічному процесі [40, с.31].

На нашу думку, дуже велике значення має думка І.Зязюна і Г.Сагача, які визначають вимоги до сучасної моделі: вона має бути об'єктивною, суб'єктивною, нормативною, інтерактивною, адаптивною, відкритою [74].

Модель підготовки спеціаліста – система, що відображає або відтворює існуючі чи проєктовані структури, склад, зміст навчання спеціаліста і організацію навчального процесу, який забезпечує їх реалізацію [266, с.78].

О.Антонова розглядає моделювання як досить новий перспективний метод наукового пошуку, який ґрунтується на побудові і дослідженні моделей як засіб вивчення явищ та процесів. Вона зазначає, що наукова модель – це уявно чи матеріально реалізована система, яка адекватно відображає предмет дослідження і здатна замінити його такою мірою, що вивчення моделі дозволяє одержати нову інформацію про предмет [13, с.51].

У нашому випадку модель відображає структуру проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, а разом з тим розглядає технологію професійної підготовки майбутнього вчителя технологій у процесі проектування одягу. У розробці моделі виходимо з того, що підготовка майбутніх учителів технологій до організації проектно-творчої діяльності є процесом творчим і цілісним.

Модель цілісного педагогічного процесу у ВНЗ належить В.Беспальку [23] та Ю.Татуру [228]. В основі цієї системи – навчально-методичний комплекс, що включає множину компонентів, які знаходяться у взаємодії і утворюють певну цілісність. До них належать: мета підготовки спеціаліста, студенти, зміст навчання і виховання, дидактичні умови розв'язання завдань

педагогічного процесу, засоби навчання, форми організації педагогічної діяльності [23].

Як стверджує О.Глузман, педагогічний процес – це синтетична модель викладання і навчання, яка потрібна для теоретичного усвідомлення змісту, структури і функцій педагогічної освіти. Головним принципом побудови і реалізації цієї моделі є цілісність. Ефективність підготовки залежить від процесу як цілісного, як інтегрованого результату керування власною діяльністю [45, с.241–244].

Грунтуючись на мистецтвознавчу літературу, зокрема на наукових працях Н.Кузьміної [109], В.Сластьоніна [217] та ін., ми зробили висновок про те, що професійна підготовка майбутніх учителів технологій характеризується основними функціональними (гностичний, організаторський, конструктивний, проєктивний, комунікативний) компонентами. Ці функціональні компоненти знаходять глибоке відображення у професіограмі вчителя, державних стандартах, наукових дослідженнях О.Абдулліної [1], О.Дубасенюк [61,62], І.Зязюна [74, 75, 76, 169], Н.Ничкало [149], І.Підласого [176] та ін. Враховуючи науково–практичний досвід компонентно–структурного дослідження педагогічних систем (В.Беспалька [23], М.Кагана [82], Н.Кузьміної [108] та ін.), у дослідженні ми здійснили системний аналіз підготовки майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки і розробили структурну модель формування проєктно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проєктування одягу. Ця модель включає такі складові: цільова, змістова, операційна, результативна.

Розроблена модель розкриває особливості цільової, змістової, операційної та результативної складової та послідовність етапів формування проєктно–творчої компетентності, взаємозв'язок усіх рівнів процесу підготовки майбутніх учителів технологій (рис.1.1).

Цільова складова моделі передбачає цілеспрямованість професійної підготовки майбутніх учителів технологій у процесі проєктно–творчої

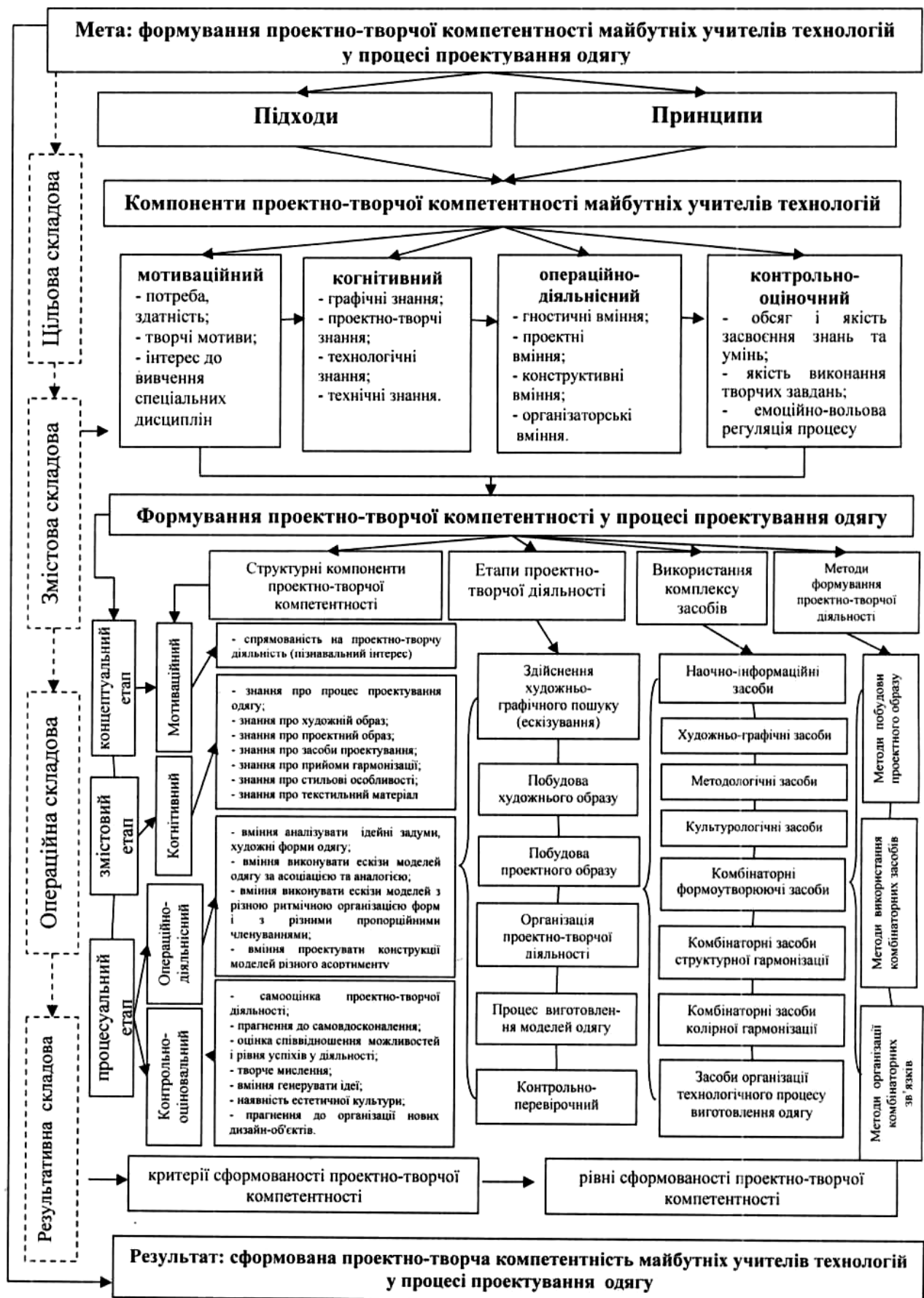

Рис. 1.1. Модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу

діяльності. Показниками цільової складової є мотивація, пізнавальний інтерес, відношення до творчості; потреба у формуванні творчих та проектних здібностей; спрямованість особистості на професійне самовдосконалення.

Основною частиною **змістової складової** моделі є компоненти проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, контрольно-оцінювальний).

В основі професійної підготовки вчителя технологій до здійснення проектно-творчої діяльності згідно з концепцією системного та діяльнісного підходів лежать знання та вміння. Тому приділимо цьому увагу.

По-перше, поняття «знання» повною мірою належать до навчального пізнання. Тому знання у педагогічній науці часто визначають як розуміння, збереження у пам'яті та вміння відтворити основні факти науки й відповідні теоретичні уявлення [235, с.150].

По-друге, поняття «знання» вживається у широкому й у вузькому значеннях. Знання у широкому значенні – це комплекс теоретичних і практичних знань та умінь їх застосовувати у різних сферах діяльності; у вузькому значенні – це понятійно-фактична складова навчального матеріалу, яка вміщує взаємопов'язані факти, закономірності, теорії, узагальнення, терміни [79, с.222–225].

Характерною особливістю змістової складової моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу є інтегрована структура знань, тому можна виділити такі категорії:

1. Графічні знання: наочно-інформаційні (знання законів естетики, законів краси, мистецтва, художньо-естетичного розвитку світової та національної культури); емоційно-почуттєві (знання сутності та структури естетичної свідомості, естетичних потреб, почуттів, смаків, ідеалів, здібностей); діяльнісні (специфіка художньо-проектної діяльності); знання

специфіки художнього конструювання; знання законів лінійної та об'ємної перспективи; знання з фізичної природи світла, кольору, фізіологічної основи кольорового зору, психології сприймання кольору.

2. Проектно–творчі знання: зі стилізації природної форми в зображенні дизайн-об'єктів; з побудови художнього образу; з побудови проектного образу; про процес проектування одягу; про принципи формоутворення одягу; про методи проектування; про засоби у проектування одягу; про прийоми гармонізації в композиції костюма; про стильові особливості костюма.

3. Технологічні знання: технологія здійснення проектно–творчого розвитку студентів; традиційної та нестандартної техніки виконання дизайн-об'єктів; технології колірно–графічного та предметно-вираженого формоутворення; прийомів роботи з інструментами та текстильними матеріалами; технології та техніки виконання дизайн–об'єктів, спрямованої на засвоєння прийомів, операцій, процесів; вимог до технології організації проектно-творчої діяльності; знання інформаційних технічних технологій.

4. Технічні знання: з побудови креслення основ конструкцій виробів з використанням різних методик конструювання; з проектування конструкції моделей різних видів крою та асортименту; з прийомів перетворювання креслення конструктивних основ в об'ємну форму нової моделі; з прийомів та методів коригування дефектів виробів на кресленні конструкцій.

Як зазначалося, важливим компонентом проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу є операційно–діяльнісний компонент, який охоплює володіння набором умінь формування проектно-творчої компетентності майбутніх у процесі проектування одягу.

Різні аспекти формування умінь вивчали В.Беспалько [23], П.Гальперін [42], Т.Ільїна [79], Н.Кузьміна [108], Н.Мойсеюк [140], Н.Тализіна [225] та ін.

До основної групи умінь, які мають бути сформовані у майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, ми відносимо:

1. Гностичні: спостереження за вибором аналогів та асоціацій; вивчення емоційного стану в процесі творчості; здатність помічати прогресуючий рух в емоційно–почуттєвому розвитку, спостереження за зміною асоціацій та аналогів у творчості; стимулювання художньо–образного мислення і уяви для ефективного формування художніх і проектних образів засобами конструктивних дій.

2. Проектувальні: володіти сукупністю логічних умінь (аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, узагальнення, порівняння, індукція, дедукція); евристичних умінь (прогнозування, моделювання, аналогізування, комбінування, варіювання, конструювання); корекційних умінь (співвіднесення рішення з вимогами завдання, еталоном-зразком, уточнення проекту рішення, моделювання дизайн–об'єкта, оформлення).

3. Конструктивні: здатність стимулювати враження, переживання з метою спонукання до проектно–творчої діяльності; уміння планувати проектну та творчу діяльність; розуміння необхідності готувати обладнання для конструктивної діяльності; моделювання нових форм одягу; відбирати методи і прийоми конструктивної діяльності.

4. Організаторські: володіти різними способами організації проектно–творчої діяльності; швидко і гнучко переходити від одного виду творчості до іншого; здатність до творчого мислення, сміливість у використанні інноваційних ідей і відповідальність за їх результати й впровадження; моделювання власних методів та прийомів проектно–творчої діяльності та заохочення до пошукової діяльності.

Розглядаючи **операційну складову** моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, ми пропонуємо застосування технології, що втілюється у проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій.

Визначення сутності, змісту і структури проектно-творчої компетентності майбутнього вчителя технологій, вивчення особливостей його формування, рівнів сформованості, ступеня розвитку окремих його складових дозволили розробити **технологію формування проектно-творчої компетентності майбутнього вчителя технологій у процесі проектування одягу** наочно-інформаційними, художньо-графічними, методологічними, культурологічними та комбінаторними засобами [81].

Педагогічна технологія має на меті підвищення ефективності процесу навчання за рахунок: проектування цілей навчання відповідно до розробленої моделі підготовки вчителя технологій; планування процесу навчання, програмування діяльності викладача і студента, забезпечення максимальної організованості і, як наслідок, – досягнення необхідного результату; перенесення акценту у навчанні з викладання на спрямоване засвоєння знань, тобто визначення структури і змісту навчально-пізнавальної діяльності того, хто навчається; структурування змісту навчання, яке зумовлює його гнучкість, тобто можливість оновлення відповідно до замовлення суспільства та вимог практики; відтворення процесу навчання і його результатів на основі блокової побудови навчальних спецкурсів.

Масове запровадження педагогічних технологій відноситься до початку 60-х років. У зарубіжній науці воно пов'язане з іменами Б. Блума, Д. Брунера, Г. Грейса, Дж Керола, В. Коскарллі, Д. Хамбліна та ін. [143, с.252]. В українській теорії та практиці освіти технологічний підхід застосований В.Лозовою [118], О.Пехотою [172], І.Підласим [176], О. Пошетун [178], С. Сисоєвою [213]; у Росії – Ю.Бабанським [18], В.Беспалько [24], П.Гальперіним [42], М.Клариним [87], Н.Тализіною [225] та ін.

Розробка технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу здійснювалася на основі системного, комплексного, інтегративного, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, художньо-образного, технологічного підходів, використання яких передбачає:

- 1) представлення моделі досліджуваного явища в межах окремих дисциплін;
- 2) врахування умов, що впливають на динаміку протікання досліджуваного явища;
- 3) вибір певних критеріїв оцінювання ефективності розробленої моделі [58].

Згідно з С.Гончаренком, технологія навчання – це галузь, орієнтована більшою мірою на студента, а не на предмет навчання, на перевірку виробленої практики (методів і техніки навчання) в ході емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні, визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання [189].

Поняття «технологія навчання» є більш вузьким. Воно відображає конкретний шлях оволодіння навчальним матеріалом у межах визначеного предмета, курсу, теми, тобто технологія навчання співвідноситься з частковими методиками викладання окремих навчальних предметів, курсів. Її мета – максимально оптимізувати організацію навчального процесу.

Б.Лихачов вважає, що педагогічна технологія розглядається як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компоновку форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичною інструментовкою педагогічного процесу [117].

На думку М. Вулмана, під педагогічною технологією розуміємо цілеспрямоване використання в комплексі або окремо предметів, прийомів, засобів, подій і відношень для підвищення ефективності навчального процесу [277, с.122].

В.Беспалько охарактеризовував педагогічну технологію як проект визначеної педагогічної системи, яку реалізують на практиці [24].

Згідно з М.Кларінім, педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування усіх особистісних, інструментальних і

методологічних засобів, які використовують для досягнення педагогічних цілей [87, с.10].

Ми будемо дотримуватись визначення педагогічної технології, дане І.Прокопенком і В.Євдокимовим, тому що воно є змістовим узагальненням, що вбирає в себе смисли всіх означень різних авторів.

Під педагогічною технологією слід розуміти вивчення, розробку і системне використання принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки і техніки. Педагогічна технологія виступає як педагогічна система, в якій використання засобів навчання підвищує ефективність навчального процесу [187].

Як вважає дослідник Г.Селевко, у педагогічній технології виділяються три аспекти: науковий, коли педагогічні технології – це частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання і проектує педагогічні процеси; процесуально-описовий, як алгоритм процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення результатів навчання, що плануються; процесуально-дійовий, де здійснюється технологічний процес, функціонування усіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів [208].

Питома ознака педагогічної технології є постановою мети постійного зростання ефективності навчання. На сьогодні мова йде про перетворення навчання у своєрідний технологічний процес з гарантованим результатом. Настанова педагогічної технології: розв'язання дидактичних проблем на шляху управління навчальним процесом з точно визначеними цілями, досягнення яких чітко виявляється і описується. Специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній намічається і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Окрім того, педагогічна технологія передбачає на кожному відрізку навчального процесу попередню діагностичну оцінку рівня знань, умінь і навичок у співставленні з наперед заданими й уточненими цілями. Хід

навчання передбачає безперервний контроль рівня відповідності просування учня за наміченими цілями [143, с.253–254].

Здійснений аналіз поняття «педагогічна технологія» дозволяє виокремити такі її компоненти: цільовий (діагностичний опис цілей навчання); змістовий (чіткий опис способів досягнення результатів); операційний (відтворення процесу навчання); результативний (обов'язкове досягнення кінцевого результату) [24, с. 28].

Технологія пов'язана з навчальним процесом, з діяльністю вчителя технологій, її структурою, засобами, методами і формами. Вона виступає як сукупність науково обґрунтованих способів організації педагогічної діяльності, здійснення яких приводить до оптимального розв'язання поставлених задач.

Аналіз категорії «педагогічна технологія» показує, що до її структури входять:

1) Ідентифікація даної педагогічної технології відповідно до прийнятої систематизації.

2) Назва технології, яка відображає основні якості, принципову ідею, сутність системи навчання, яка застосовується.

3) Концептуальна частина (стислий опис провідних ідей, гіпотез, принципів технології, що сприяють розумінню, трактуванню її побудови та функціонуванню):

- цільові установки та орієнтації;
- основні ідеї та принципи (основний фактор розвитку, що використовується, наукова концепція засвоєння);

- позиція студента в освітньому процесі.

4) Особливості змісту освіти:

- орієнтація на особистісні структури;
- обсяг та характер змісту освіти;
- дидактична структура навчального плану, матеріалу, програм, форми викладення.

5) Процесуальна характеристика:

- особливості методики, застосування методів та засобів навчання;
- мотиваційна характеристика;
- організаційні форми освітнього процесу;
- управління освітнім процесом (діагностика, планування, регламент, корекція);
- категорія учнів, на яких розрахована технологія.

6) Програмно–методичне забезпечення:

- навчальні плани та програми;
- навчальні та методичні посібники;
- дидактичні матеріали;
- наочні та технічні засоби навчання;
- діагностичний інструментарій [144, с. 11–17].

Виділяються й основні критерії, за якими будуються педагогічні технології, а саме: концептуальність (концептуальні ідеї наукового пошуку); системність (логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність); керованість (можливість діагностичного цілепокладання, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів); ефективність (визначення показника оптимальності навчальної методики); відтворюваність (можливість застосування технології, розробленої іншими викладачами [191, с. 226–229].

Розробляючи технологію формування проектно-творчої компетентності майбутніх вчителів технологій у процесі проектування одягу, ми виходили з того, що процес формування повинен відображати структуру проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій та етапи проектно-творчої діяльності з використанням комплексу засобів.

Метою розробленої нами технології стало формування проектно–творчої компетентності майбутнього вчителя технологій для реалізації інтересів і потреб майбутнього вчителя, вільного й усвідомленого вибору ним способів власної проектно-творчої діяльності та удосконалення в ній,

підвищення рівня проектної діяльності, здатності до творчої самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Запропонована технологія передбачає дослідження усіх аспектів навчально–виховного процесу, починаючи з постановки цілей, проектування, організації навчального процесу до перевірки ефективності створеної моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Отже, технологію формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу визначаємо як послідовність взаємопов’язаних етапів цього процесу. При цьому маємо дотримуватися варіативного складника технології навчання, приділяючи особливу увагу використанню комплексу засобів, які застосовуються на відповідних етапах.

Обґрунтування технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу потребує визначення її етапів, які співвідносяться зі структурними компонентами, етапами проектно-творчої діяльності та використанням комплексу засобів, що застосовуються при проектуванні технології. Перший етап технології – **концептуальний**.

Згідно з розробленими науковцями підходами (Н.Кузьміна [107], О.Пехота [172], В.Сластьоніна [217] та ін.), цей етап є важливим у системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Він передбачає організацію застосування засобів у проектно-творчій діяльності майбутніх учителів технологій, що включає потреби, мотиви, бажання, інтереси, тобто все те, що вводить в процес навчання і підтримує активність упродовж усіх етапів навчальної діяльності.

Серед головних чинників концептуального етапу технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу виділимо такі: стимулювання інтересу до застосування комплексу засобів у процесі проектно-творчій

діяльності; потреба у набутті психологічних, педагогічних, методичних і спеціальних знань, умінь і навичок з проектування; прагнення до застосування знань, умінь і навичок в творчості; спонукання майбутнього вчителя до самовдосконалення, саморозвитку. На даному етапі технології здійснюється художньо-графічний пошук дизайн-об'єкта. Художньо-графічний пошук характеризується здатністю особистості до народження оригінальних ідей, обґрунтування задуму для створення кінцевого продукту проектного образу, пошуком аналогів та асоціацій, здатністю до цілісного сприймання, проявами якого є відчуття пропорцій, ритму, форми.

Даний етап технології дає змогу використання комплексу засобів, а саме: наочно-інформаційних та художньо-графічних.

Ефективність концептуального етапу забезпечується також комбінаторними засобами структурної гармонізації, які поєднують у собі комплекс, що розкриває зв'язок між елементами форми і фігурою людини та між окремими елементами дизайн-об'єкта.

Наступним етапом технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу є **змістовий**, метою якого є оволодіння знаннями побудови художнього та проектного образу дизайн-об'єкта одягу. Процес створення художнього образу одягу можна розділити на два етапи: виникнення образної ідеї та створення цілісного художнього образу людини і костюма [113, с.77–84].

Для побудови художнього образу дизайн-об'єкта одягу передбачається синтез уявлень про призначення та концепція про реалізацію задуму. На даному етапі художній образ одягу можна визначати як «образ–задум». Асоціативне, або образне, сприймання при побудові художнього образу дозволяє запозичувати форми у різних об'єктів: явище природи, тваринний і рослинний світ, події в суспільстві, об'єкти предметного світу, образотворче мистецтво, архітектура, музика, художня література, театр, цирк, кінематограф тощо. Дана робота повинна мислитися і будуватися композиційно, тобто відповідно системі певних правил, закономірностей і

прийомів побудови форми в мистецтві, призначених для досягнення єдності форми і змісту. Тому основними засобами досягнення даної мети є застосування комбінаторних засобів структурної та колірної гармонізації, що забезпечують логічне і структурне розташування частин, з яких складається ціле, надаючи ясність і стрункність формі і полегшує сприймання її змісту [38].

Ефективним засобом формування змістового етапу є культурологічні, методологічні, комбінаторні формоутворюючі та комбінаторні засоби колірної гармонізації, які суттєво впливають на сприймання і визначають змістові характеристики, акцентують та організують композиційні елементи всіх видів одягу.

При побудові проектного образу безпосередньо здійснюється проектування образу одягу. Цей процес підвладний стилю епохи, стилю в дизайні, напрямку в дизайні одягу та модним тенденціям, які характеризують окремо взятий період часу. Ескізне проектування при побудові проектного образу одягу складається із розробки ідеї проекту в сукупності із знаходженням образного рішення, з підбором матеріалів, тканини та доповнень. Виконання творчого ескізу покликано не тільки виразити основну думку автора, але і докладно розповісти про неї, про її втілення в конкретному матеріалі, в тому, як одяг, що проектується, виглядає на фігурі людини. Творчий ескіз представляє собою детальний малюнок, в якому вирішується характер і пластика всіх формоутворюючих ліній – силуетних, конструктивних, декоративних. Намічається конструкція форми, загальне колірне рішення, функціональна направленість моделі, а також необхідні аксесуари, що доповнюють образ одягу [134, с.180–181]. Для даної частини змістового етапу технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу застосовуються крім комбінаторних засобів структурної та колірної гармонізації, також засоби організації технологічного процесу виготовлення одягу, а саме текстильний матеріал, декор і фурнітура.

Для створення чіткої інформації про призначення, конструкцію, об'ємно–просторову структуру форми застосовується **процесуальний етап** технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу. В межах даного етапу розглядається організація проектно-творчої діяльності та процес виготовлення моделей одягу.

Основною ідеєю форми одягу при втіленні даного етапу є посилення образу графікою, прийомами графічного зображення для пошуку більш виразного матеріального втілення. Це може реалізуватися за допомогою прийомів проектування, конструювання та моделювання одягу. Процес виготовлення одягу характеризується виготовленням дизайн–об'єкта та корекцією. На цьому етапі ми застосовуємо засоби організації технологічного процесу виготовлення одягу, які впливають на вибір текстильного матеріалу, декору та фурнітури, на визначення технологічних умов обробки деталей одягу та режиму волого–теплової обробки готового одягу.

Останнім структурним компонентом технології визначаємо **контрольно-оцінювальний**, метою якого є контроль, аналіз та коригування результатів проектно–творчої діяльності майбутніх учителів технологій як суб'єкта діяльності, набуття досвіду рефлексивної діяльності. Він включає внутрішні процеси осмислення і аналізу, самооцінку власної проектно-творчої діяльності і її результатів; прагнення до самоудосконалення; уточнення шляхів організації графічної діяльності; визначення на основі свого власного досвіду оптимальних методів і прийомів роботи; оцінку співвідношення своїх можливостей і рівня успіхів в цій діяльності.

Описані вище етапи технології знайшли віддзеркалення у програмі до дисципліни «Проектно–творча компетентність фахівця» та спецкурсі «Використання комбінаторних засобів у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій» (спецкурс для майбутніх учителів технологій) [Додаток II].

Запропонована технологія реалізована у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, Херсонському державному університеті, Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка, Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького і доводить можливість досягнення гарантованого результату у процесі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

Характеризуючи результативну складову моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, ми перш за все звертаємо увагу на те, що вона являє собою спрямованість свідомості особистості майбутнього вчителя технологій на власні думки, почуття, оцінку результатів організації проектно–творчої діяльності. А також включає контроль, самоконтроль, оцінку та самооцінку здійсненої діяльності з метою фіксації її результатів та подальшою їх переоцінкою, а також уміння оцінювати результати, процес, технологію створення дизайн-об'єктів. Водночас, вона створює підґрунтя для порівняння й узгодження результатів навчальної діяльності студентів із сформульованими на цільовій складовій завданнями, актуалізує закріплення настанов на подальший професійний розвиток і самовдосконалення, спрямовує й інтегрує суб'єктивний досвід проектно–творчої діяльності і тим самим забезпечує підвищення рівня професійної підготовки, а також ресурсів професійно-особистісної позиції майбутніх учителів технологій.

Розроблена модель формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, в умовах вищої педагогічної освіти допоможе підготувати компетентного вчителя технологій, здатного творчо застосовувати здобуті знання, уміння в галузі проектно–творчої діяльності, використовувати у своїй практичній діяльності сучасний зміст, педагогічні прийоми, методи та засоби формування проектно–творчої компетентності майбутнього вчителя технологій.

2.2 Підходи та методи впровадження моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій

У створенні прогресивних систем професійної підготовки майбутнього учителя технологій, які орієнтуються на проектний і творчий рівень розвитку особистості, значну роль відіграють процеси проектування і реалізації інтегрованих освітніх програм та педагогічних технологій, що ґрунтуються на наукових ідеях та універсальних методологічних підходах до організації освітнього процесу. Таким універсальним методологічним орієнтиром, який забезпечує цілеспрямованість і результативність цієї діяльності виступає підхід [6, с.3–6].

Поняття **підхід** у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють певним чином на когось [80]. У науковому розумінні поняття «підхід» тлумачиться як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності. Такий підхід орієнтує людину на постійне професійне й особистісне самовдосконалення, самостійний пошук нових знань, самостійний розвиток необхідних умінь та навичок [60].

Поняття підхід використовують для позначення «відправної тези», «вказує на деяку універсальну ідею, в якій узагальнено досліджуване». Л.Велитченко визначає підхід як «апріорну думку про сутність досліджуваного явища, логічний суб'єкт і логічний предикат якого утворюють вихідні дані в теоретико–емпіричному аналізі» [35, с. 72 – 79].

Через поняття «підхід» розкривається «важливий методологічний смисл», який стосується, в першу чергу, проблеми належності досліджуваного суб'єкта до онтологічної сукупності явищ. Визначення підходу відкривається в даному разі як виявлення системних зв'язків між поняттями, що належать до вибраної парадигми. Поняття «підхід» має не тільки методологічно-пізнавальну суть, воно нею є, завдячуючи її онтологічній суті. Підхід визначає онтологічну, телеологічну та аксіологічну суть предмета чи явища [35, с. 76–77].

Розглянемо основні підходи, на яких, на наш погляд, має ґрунтуватися формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, а саме: системний, комплексний, інтегративний, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, художньо-образний, технологічний підходи.

Успішне функціонування і розвиток педагогічного процесу визначається ефективністю взаємодії усіх її елементів. Методологічною основою вивчення сучасних педагогічних формацій є **системний підхід**.

Системний підхід представлений у наукових працях філософів, педагогів: (А.Маркова [129], С.Сисоєва [213] та ін.). З позицій системного підходу досліджуються зміст, структура і функції навчання студентів вищих навчальних закладів у працях Т.Ільїної [79]. Обґрунтовують питання теорії педагогічних систем В. Беспалько [23], Н. Кузьміна [107], Г.Легенький [115].

Цей підхід дає змогу розглядати проблему формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій з урахуванням усіх чинників, що впливають на нього як на педагогічне явище. Він застосовується до аналізу професійної підготовки вчителя технологій як множини взаємопов'язаних елементів, об'єднаних спільністю функцій та мети, єдністю управління та функціонування. Застосований у нашому дослідженні системний підхід дає можливість виявити компоненти та системоутворюючі зв'язки комплексної професійної підготовки вчителя, визначити головні детермінуючі чинники та елементи цього процесу [11].

Системний підхід дає можливість представити цілісність структури особистості вчителя в єдності комунікативного, професійно-педагогічного та пізнавального компонентів спрямованості. При цьому професійна підготовка вчителя технологій розглядається нами в межах вказаного підходу як комплекс: потреб і мотивів, пов'язаних з реалізацією професійної діяльності вчителя; інтелектуальної сфери педагога; його емоційно-вольових характеристик. Системний підхід до аналізу професійної підготовки вчителя потребує розгляду цієї проблеми в кількох основних аспектах, а саме: як

системного утворення, що має свої специфічні закономірності (параметри, критерії, рівні); як частини цілісної макроструктури професійної підготовки вчителя в українському соціумі; як становлення особистості фахівця в межах цілісного соціокультурного простору [190, с. 76–78].

Цінність системного підходу визначається тим, що він орієнтує процес освіти на розкриття цілісності її компонентів і механізмів, які її забезпечують, на виявлення різноманітних типів зв'язків складних процесів і зведення їх у єдину цілісну систему. Тому даний підхід можемо реалізувати, застосовуючи **метод організації композиції** для виявлення закономірностей гармонізації композиції в процесі проектно-творчої діяльності майбутніх учителів технологій.

Наукові висновки вчених доводять, що методом композиції можемо назвати будову, взаємозв'язок частин, що забезпечує цілісність зображення та спрямований на розкриття ідеї та змісту твору. За допомогою методів організації композиція розглядається як організоване ціле та характеризується гармонійним співвідношенням частин і цілого, взаємозв'язком мас і об'ємів, просторовою єдністю елементів, співпорядкованістю і погодженістю деталей дизайн–об'єктів.

Сутність роботи над композицією полягає в розширенні художньої сторони твору, досягненні комплексної єдності та упорядкованості шляхом використання композиційних засобів. Тому до даного методу відносяться ті засоби, за допомогою яких простежується взаємозв'язок частин і цілого шляхом повторення єдиного розміру, ритмічних відносин якісних й кількісних змін, властивостей повторюваних комбінаторних елементів і інтервалів між ними. Метод організації композиції розглядається як організація художньої цілісності твору, де існує ряд властивостей, серед яких найбільш суттєвими є: гармонійність, підпорядкованість елементів, композиційна рівновага, симетрія, прояв асиметрії в симетричних формах, асиметрія, динамічність, статичність, єдність характеру. Докладно ці властивості-якості розглянуто в роботах Ю.С. Сомова [220].

Створення композиції за допомогою даного методу – це побудова твору дизайну, розташування і зв'язок його частин, обумовлених їх компонуванням, що відповідають призначенню, ідеї твору та його художньо-образним задумам, які відображають емоційно-чуттєві очікування.

Комплексний підхід виступає як комплекс методів та заходів, здійснених у певній послідовності спеціально розробленого змісту вправ, виконання яких забезпечує досягнення висунутої мети (формування проектно-творчої компетентності).

Комплекс (від лат. *complexus* – зв'язок, сполучення), сукупність предметів, явищ або властивостей, що утворюють одне ціле. Також це система особливого типу, у якій взаємовідношення елементів розкриті як їхні взаємозв'язки. Компоненти комплексу – це системи, які самі можуть співіснувати незалежно одна від одної. Вони різноякісні, тому їх взаємодія в ньому має діалогічний характер. Тобто всі комбінаторні засоби можуть бути застосовані для гармонійного поєднання при створенні дизайн-об'єкта.

Комплекс засобів використовується тоді, коли здійснюється поєднання комбінаторних засобів для формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, коли необхідна повнота охоплення всіх аспектів явища. Комплексний підхід дозволяє визначити вузли інтеграції структурних рівнів системи, що сприяє виробленню нових підстав та напрямків наступного синтезу, інтеграції знань, тощо [162].

Інтегративний підхід у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій розглядається як процес відбору та об'єднання навчального матеріалу із різних предметів з метою цілісного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем. Стосовно навчального процесу поняття інтеграції науковцями трактується по-різному: С.Архангельський звертає увагу на взаємозв'язок змісту, методів і видів навчання [15]; Г.Батуріна розуміє під інтеграцією створення цілісного навчально-виховного процесу й науково обґрунтованої системи цілеспрямованого управління процесом формування особистості. І.Зверев

вважає, що головною ознакою інтеграції є цілісність системи навчання. Г.Федорець у своїх працях описує інтеграцію в різноманітних зв'язках і залежностях між структурними компонентами педагогічної системи [93, с. 195].

Інтеграцію розглядають як доцільне об'єднання та координацію дій різних частин цілісної системи. Інтеграція передбачає взаємопроникнення різних частин попереднього цілого, що супроводжується ускладненням, зміцненням зв'язків, які існують між ними, і обов'язковим створенням нових зв'язків. Головною особливістю інтегративної системи є те, що зміст навчального матеріалу поділяється не зовні, а з середини. Найменші елементи знання формують системи, куди входять фундаментальні знання. Ці системи формують більш складні, які у свою чергу складаються з комбінацій однакових чи різних, або різних атомарних систем. На цьому етапі формуються проблемні блоки, зміст яких визначається метою освіти.

До суттєвих рис інтегративного підходу належать: високий рівень теоретичного узагальнення; абстрактність теорій та наукових понять; формування переліку універсальних термінів, які відрізняються варіабельністю змісту при утриманні інваріанту його внутрішнього смислу, складають основу загальнонаукових понять [7].

Інтегративний підхід забезпечує реалізацію в навчально-виховному процесі принципу інтегральності знань, педагогічних систем, цілей освіти тощо. Суть принципу педагогічної інтеграції полягає у розумінні умовності суворої диференціації природничого і гуманітарного знання на окремі освітні галузі, прагнення до створення синтетичних, інтегрованих систем знань, що дають суб'єктам освітнього процесу уявлення про цілісну картину світу. Цей підхід реалізує принцип взаємодоповнюваності природничонаукової методичної традиції й гуманітарних способів пізнання, що дозволяє реалізувати інтеграцію – спосіб і процес формування багатовимірної поліфонічної картини світу, заснованої на сполученні різних способів і форм

осягнення дійсності; це також процес і результат становлення цілісності – єдиної якості на основі багатьох інших якостей; принцип здійснення освітнього процесу, заснований на взаємному доповненні, комплементарності різних форм пізнання та засвоєння дійсності [192, с.17–18].

У процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій виділяємо також **діяльнісний підхід**. Це методологічний принцип, який передбачає необхідність вивчати педагогічні процеси в логіці цілісного розгляду всіх основних компонентів діяльності: цілей, мотивів, дій, операцій, способів регулювання, контролю, аналізу результатів (П.Гальперін [42], В.Давидов [53], та ін.

Діяльнісний підхід, відповідно до якого реалізація освітньої мети досягається через навчальну діяльність її суб'єктів щодо оволодіння знаннями, вміннями та навичками відповідної професійної спрямованості, має бути адекватним їх практичному застосуванню у майбутній професійній діяльності, передбачає наповнення традиційних й новітніх навчальних форм діялісним змістом, спрямованим на оволодіння вміннями майбутньої професії, коли сама навчальна діяльність має моделювати на практично-теоретичному рівні професійні функції майбутнього фаху [192, с. 14].

Діяльність, у тому числі й навчальна – поняття багатопланове, і вона може бути структурована різноманітними способами. Всього таких способів структурування виділено чотири, і їх можна назвати наступним чином: функціональний, динамічний, операційний (запропоновані Є.Машбіцем); організаційний (розглянутий Л.Фрідманом).

Перший спосіб функціональний – в якості компонента діяльності припускає її функціональні частини або окремі сторони. При цьому просліджуються зв'язки між такими компонентами діяльності, як знання, дії і мотиви засвоєння знань, розглядаються вони у зв'язку з відповідними діями, якими ці знання забезпечуються. У другому способі – динамічному – визначаються цілі і задачі. Це дозволяє розкрити динаміку взаємопереходів

цілей та продуктів діяльності. Третій спосіб – операційний – пропонує визначення способів як компонентів діяльності, які забезпечують дії із знаннями, і програми управління цими операторами. Таке виділення дозволяє уявити процесуальні особливості навчальної діяльності, які мають принципове значення для проектування процесу рішення навчальних задач і управління цим процесом. Згідно четвертому – організаційному методу структурування, в навчальній діяльності виділяються три етапи: мотиваційний, когнітивний, операційно–діяльнісний, рефлексивно–оціночний [17, с.87–95]. Правильно зорієнтована пізнавальна діяльність збагачує їх відповідними образами і поняттями та пізнавальними вміннями і навичками, що разом становить основу досвіду, необхідного для набуття нових знань та забезпечує пошуки до набутих знань. Багатство уявлень, сформованих на основі відчуття і сприймання дійсності, ефективно впливає на змістовість і продуктивність мислення, а це суттєво підвищує рівень пізнавальної діяльності майбутніх учителів технологій.

В умовах швидких змін техніки й технології **компетентнісний підхід** стає важливим компонентом формування проектно-творчої компетентності майбутнього вчителя технологій.

Даний підхід зараз розробляється як вітчизняними (А.Вербицький [36], Е.Зеєр [72], А.Маркова [129], А.Хуторський [241] та ін.), так і зарубіжними дослідниками. Компетентнісний підхід у системі освіти є предметом наукового дослідження Н. Бібік [25], О.Овчарук [160], О. Пометун [178], І. Родигіна [202,203] та ін.

Однією з найважливіших особливостей вищої освіти є зростання значущості компетентності майбутнього фахівця. Сьогодні важливо бути не лише кваліфікованим, а й передусім компетентним фахівцем. Компетентність допомагає вчителю технологій ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він реалізує у своїй роботі

професійні знання, уміння та навички; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю [60].

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу нагромадження нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку у майбутніх вчителів технологій здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання й досвід у різних ситуаціях. Це потребує від учителя змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини. У першому випадку він відігравав роль ретранслятора знань, а в другому – організатора освітньої діяльності. Змінюється і модель поведінки учителя – від пасивного засвоєння знань до дослідницько активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Процес наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання. Така характеристика має сформуватись у процесі навчання і включає знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [236].

Ми розглядаємо компетентнісний підхід як визначення певних вимог до освітньої підготовки майбутніх учителів технологій, що забезпечує змістові та технологічні сторони організації проектно-творчої діяльності в процесі формування проектно-творчої компетентності.

Компетентнісний підхід відображає інтегративний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури (рівень освіченості, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення пізнавальних проблем), досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійної діяльності.

У процесі реалізації компетентнісного підходу професійна діяльність майбутніх учителів технологій спрямована на формування проектно-творчої компетентності, тобто здатності до поєднання взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій,

поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього, що можна мобілізувати для активної проектно-творчої діяльності [223].

Сутність **культурологічного підходу** полягає у вивченні світу людини в контексті її культурного існування, в аспекті того, чим світ є для людини, яким сенсом він для неї наповнений. Це вивчення культурної наповненості реальності, існуючих культурних програм.

Культурологічний підхід означає сукупність методологічних прийомів, які забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального і психологічного життя, зокрема сфери освіти і педагогіки, через призму системоутворювальних культурологічних понять: культура, культурні зразки, норми і цінності, побут та спосіб життя, культурна діяльність та інтереси. «У світлі культурологічного підходу до освіти його епіцентром є людина як вільна, активна індивідуальність, що здатна до особистісної самодетермінації в культурі» [78, с.71]. На думку Т.Іванової, культурологічний характер освіти ґрунтується на унікальності кожного суб'єкта навчальної діяльності, на забезпеченні умов його розвитку в контексті індивідуалізованого підходу в особистісно розвивальній системі навчання, що забезпечує соціокультурний саморозвиток особистості. Метою такої освіти стає людина культури, змістом – культура, як середовище, а культуротворчість – як спосіб розвитку людини в культурі.

Відображаючи сутність культурологічного підходу до формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, де основними принципами є гуманне ставлення, повага до особистості, наповнення діалогу моральним і етичним змістом, в рамках цього підходу актуалізується проблема вибудовування міжособистісних відносин, зростає роль особистості учителя, який несе високий еталон моральності, здатного надати необхідну стилістику спілкуванню і здатного до саморозвитку в комунікативній сфері діяльності майбутнього вчителя. [221].

Художньо–образний підхід заснований на розробках авторів, які займалися вивченням методики формування певних компонентів фахової

компетентності вчителів мистецьких дисциплін (І.Зязюн [75], М.Лещенко [116], Г.Падалка [166], О.Рудницька [205,206] та ін.); на основі художньої компетентності як необхідної умови професійного виконання фахових обов'язків учителя образотворчого мистецтва та художньо-естетичної освіти майбутніх спеціалістів.

Художньо–образний підхід полягає в тому, що оперування отриманими конструктивними елементами сприяє побудові нових конструкцій (комбінаторних дизайн-об'єктів). Конструктивні елементи в цьому процесі визначаються як комбінаторні елементи. При такому підході пошук комбінаторного елемента повинен здійснюватися у відповідності з конструктивно–навчальною задачею, конкретним художнім образом, і тільки тоді навчальна функція втілюється у реальну форму. Художньо–образний підхід спрямований на вивчення будь–якого об'єкта або явища через образну структуру, яка складається з таких художніх компонентів: розміру, пропорції, кольору, ритму тощо.

У межах цього підходу знаходять своє вираження функції об'єкта, його призначення, переосмислення відповідно до напрямку проектно–творчої діяльності майбутніх учителів технологій. Він передбачає сприймання та відтворення об'єктів та явищ природи в художніх образах. Художньо–творчий підхід до формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій включає необхідність викликати й закріплювати емоційно позитивне ставлення до об'єктів дійсності, мистецтва, різноманітної художньої діяльності й процесу її здійснення [113, с.80–83].

Зазначений підхід до професійної підготовки майбутніх учителів технологій реалізується у площині певних методів, а саме: методу асоціації, методу аналогії, метод творчого пошуку.

Метод асоціації – спосіб формування проектної ідеї на основі порівняння далеких одне від одного явищ, предметів, властивостей. Первісна ідея, яка формується за аналогією, потім доводиться до рішення конкретного

творчого задуму. Створення асоціацій завжди індивідуальне, а тому майбутній учитель технологій повинен ставитися до них як до ілюстрації, а зовсім не як до єдино можливої і правильної побудови асоціацій. У процесі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій метод асоціацій проявляється в перетворенні предметних, абстрактних і психологічних асоціацій в графічні пошуки рішень дизайн-об'єкта. У процесі зародження асоціацій установлюються неординарні взаємозв'язки між компонентами розв'язуваної проблеми й елементами зовнішнього світу, включаючи компоненти творчої та проектної діяльності студентів. У результаті процесу зародження нових асоціативних зв'язків і виникають творчі ідеї рішення проблеми [243, с.5–7].

Метод аналогії в одязі – метод вирішення творчої задачі, у якій використовуються аналогічні рішення, взяті з різних інших видів одягу у формуванні нової моделі. Майбутній вчитель технологій стикається з інтерпретацією творчого джерела і перетворення його шляхом трансформації в проектне рішення. Цей метод застосовують досить часто і широко, особливо на стадії образного рішення об'єкта в проектуванні. Процес застосування аналогії є як би проміжною ланкою між інтуїтивними і логічними процедурами проектної діяльності. У проектуванні дизайн-об'єктів використовують різні аналогії: конкретні й абстрактні; ведуться пошуки аналогії живої природи з неживою, встановлюють аналогії за формою, структурою, функціями, процеси тощо [262, с.183–184].

Метод творчого пошуку знаходить своє вираження особливістю сприймання початкових вихідних даних. За допомогою даного методу можемо сприймати та інтуїтивно відбирати цілісні форми і виражати уявлення про дизайн-об'єкт у вигляді цілісного художнього образу, виявляти первинне уявлення про об'ємно–просторову побудову дизайн-об'єкта. Метод творчого пошуку розкриває основний зміст дизайн-об'єкта в ескізній формі. Він відіграє важливу роль, спрямований на розвиток композиційних художньо-конструкторських здібностей, уяви і спритності в розробці

образних варіантів; привчає студентів до швидкої реакції, зосередженості, вимагає напруженої уваги, гнучкості розуму, роботи думки і пам'яті. В процесі застосування цього методу перевіряється емоційно-творча готовність студентів до проектно-творчої діяльності, їх загальна ерудиція, професійний досвід. Первинний аналіз та синтез вихідних даних і формоутворюючих чинників сприяють виникненню здогадів та ідей і спрямовують творчу думку та уяву студентів на пошук гіпотези і принциповий вибір визначеної проблеми. Саме завдяки творчій уяві, досвіду і пам'яті аморфна інформація раптово чи поступово набуває форми і структури об'ємно-просторового рішення дизайн-об'єкта [115, с.129-135; 125].

Прогресивним шляхом підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів технологій, на думку багатьох дослідників, є **технологічний підхід**. Технологічний підхід передбачає формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій на основі комплексної системи форм, методів і прийомів навчання [192, с.12].

Основи технологічного підходу в освіті закладені в дослідженнях В.Беспалько [23], В.Борисової [29], М.Кларіна [87], Г.Селевко [208] і ін. Проблеми технологічного підходу в формуванні творчої особистості розглянуто в роботах Л.Даниленко [55], О.Пехоти [172], М.Поташника [181].

Сутність технологічного підходу до навчання полягає в наступному:

- попередньому проектуванню дизайн-об'єкта з подальшою можливістю відтворення його в практиці;
- структурній і змістовій цілісності технології формування проектно-творчої компетентності, тобто в неприпустимості внесення змін в один з її компонентів, не зачіпаючи інші;
- виборі оптимальних методів, форм і засобів, що диктуються цілком визначеними і закономірними зв'язками всіх елементів технології формування;

– наявності оперативного зворотного зв'язку, що дозволяє своєчасно та оперативно коригувати процес формування проектно–творчої компетентності [2].

Технологічний підхід забезпечує досягнення гарантованого результату на підготовку майбутніх учителів технології з досить міцним базовим масивом спеціальних знань і практичних умінь за всіма напрямками майбутньої проектної та творчої діяльності. Цілі розкриття можливостей і розвитку фахівця в рамках технологічного підходу вимагають систематизації і структурування змісту навчання з урахуванням знань, умінь і навичок, необхідних у майбутній професії [30].

У межах технологічного підходу активно застосовуються методи: комбінаторики, кінетизма, деконструкції, трансформації [132, с.80–83; 216, с.4–19].

Методи комбінаторики є багатогранними методами формоутворення і дозволяють використовувати різноманітні групи комбінаторних елементів. Кожна з таких груп має певні споріднюючі ознаки складових елементів за їх розташуванням, призначенням, функціями та формою.

Дизайн–об'єкт, утворений комбінаторним методом, найчастіше містить у собі сукупність певних функціональних елементів та деталей конструкції. Для отримання більш узагальненого результату як комбінаторні елементи можна використовувати не окремі деталі одягу, а його конструктивні пояси. Як вважають вчені, комбінаторний процес проходить у чотири етапи, а саме:

- вибір основних комбінаторних елементів костюма згідно базової форми;
- комбінування силуетних форм з певних груп елементів серед однієї форми;
- виділення серед утворених силуетних груп основних формотворчих членувань, що створюють конструктивні пояси;
- комбінування силуету нового дизайн–об'єкта з використанням отриманих конструктивних поясів усіх форм.

Даний метод у процесі проектування одягу заснований на застосуванні закономірностей різноманітної зміни просторових конструктивних, функціональних і графічних структур об'єкта, а також на способах проектування об'єктів дизайну з комбінаторних елементів.

Метод кінетизма полягає у створенні динаміки формоутворення, організації декору, розпису тканини. Сутність метода складають також певні ефекти, що виникають завдяки так званим наочним ілюзіям. Кінетизм включає в програму формоутворення продуктивну здатність нашої наочної системи добудовувати потенційно закладені образи, які породжують ілюзію руху.

У процесі проектування одягу метод кінетизма знайшов широке застосування у використанні графічних ілюзій руху для відволікання уваги від некоректних частин фігури. Використання методу можна спостерігати в професійних показах: у динаміці трансформування деталей костюма, у застосуванні об'єктів, що світяться, елементів костюма, що крутяться або рухаються, світловодів, автономного освітлення тощо [196, с.186].

Ідея кінетичного малюнка стала надзвичайно цікавою для дизайнерів, тому що дозволяє створити незвичайні і парадоксальні ефекти графіки. Кінетизм дає можливість створити потужну динаміку усередині статичної форми.

Метод деконструкції полягає в новому підході до моделювання одягу, який являє собою вільне маніпулювання формою і посадкою дизайн-об'єкта на фігурі, відмові від технічних умов у виготовленні одягу. Даний метод передбачає асиметричний крій, нерівні краї одягу; розриви, всілякі прорізи і дірки; розподіл конструкції на праву і ліву половини; метод інверсії; елементи незавершеності; порушення традиційної технології.

Важлива умова при використанні методу деконструкції – це прагнення знайти такі форми одягу, які були б найбільш комфортними. Такий нетрадиційний підхід до самого одягу дає простір до самовираження.

Метод трансформації полягає у перетворенні або зміні форми дизайн-об'єкта, а також у трансформації деталей всередині однієї форми при експлуатації.

Процес перетворення може мати нескінченний характер, тобто варіантів змін може бути нескінченна безліч. Позитивний момент полягає в тому, що внаслідок своєї різноманітності об'єкт не набридає і термін його експлуатації продовжується.

У практиці проектування одягу зустрічається як повна, так і часткова трансформація конструкції. При повній трансформації всі деталі однієї моделі перегруповуються для іншого виду одягу, а при неповній відбувається часткове перегруповування деталей.

Практичне використання даного методу на етапі моделювання – це нова якість проектного мислення, яка не тільки базується на даних моделювання одягу та теорії композиції, але і включає в практику розумової та творчої діяльності принципи і методи діяльності (структурний аналіз форми, метод симетрії, комбінаторику, модульне розгортання, симетричні ряди формоутворення).

Таким чином, метод трансформації в процесі проектування одягу ґрунтується на таких поняттях, як форма об'єкта проектування, його величина, величина елементів, їх просторове положення і порядок руху і відкриває можливості просторово-геометричного моделювання за допомогою плоских, модульних, комбінаторних, кінетичних систем і власне трансформаційних систем формоутворення [8; 137].

Класифікація методів формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій представлена на рис. 1.2.

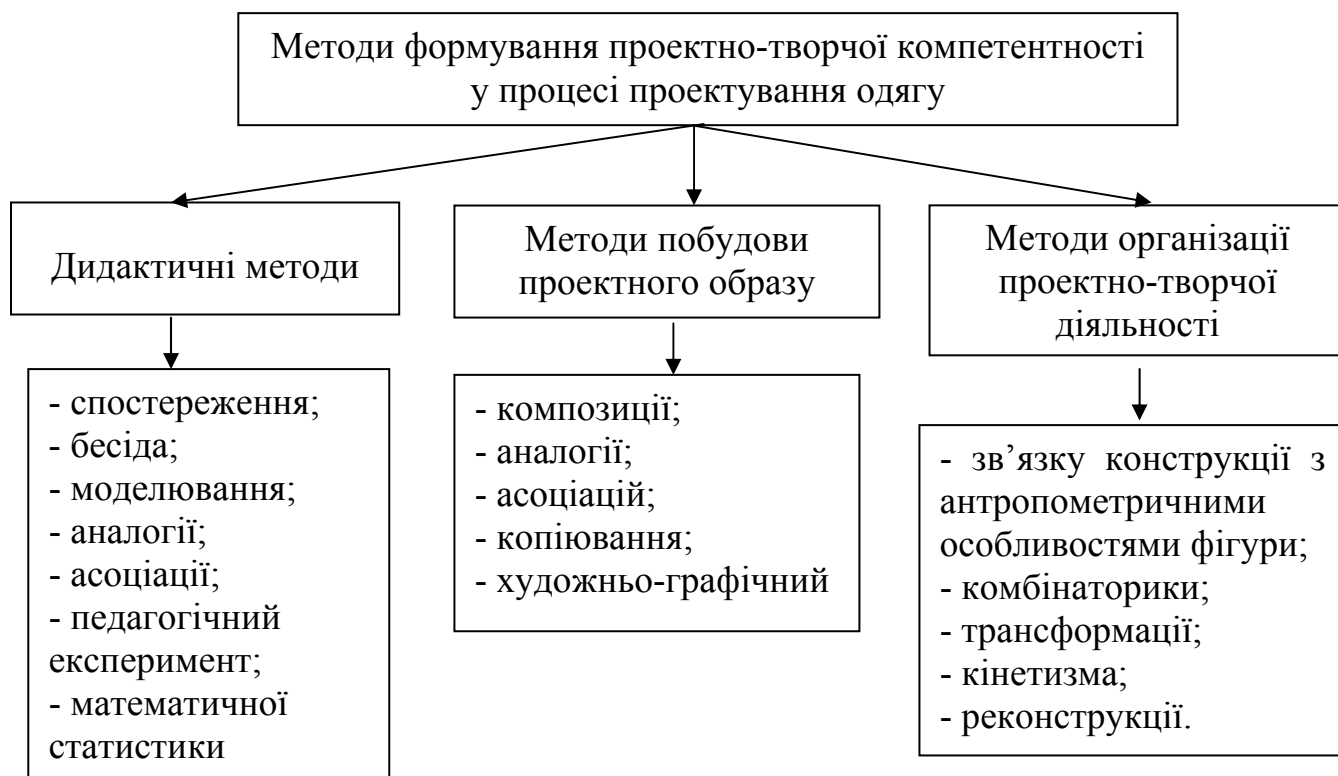

Рис. 1.2. Методи формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу

2.3 Засоби формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу

Найголовнішими засобами формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій є використання комбінаторних засобів у процесі проектування одягу (рис.1.3).

Розглядаючи **комбінаторні засоби структурної гармонізації**, ми встановили, що дана група комбінаторних засобів розкриває органічний взаємозв'язок елементів форми одягу, що набуває естетичного сприймання, яке допомагає відділити головне від другорядного, показати ритм руху і встановити єдину домірність частин і цілого. Узгодження композиційного центру та основних частин композиції одягу досягається засобами єдності і зв'язку всіх елементів одягу такими характеристиками, як пропорція,

Рис. 1.3. Класифікація комбінаторних засобів формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу

пропорційність, динамічність, статичність, масштабність, ритм, колорит та ін. За допомогою цих засобів композиції досягається гармонія і виразність одягу [167; 188, с.127–150].

Засновуючись на наданій класифікації комбінаторних засобів, переходимо до обґрунтування кожного з них.

Розглядаючи проектно-творчу компетентність майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу ми дійшли висновку, що гармонійність у співвідношенні частин одягу виникає лише з врахуванням певних закономірностей в їх взаємозв'язку. Розмірні співвідношення елементів форми відображаються в пропорціях. Такий підхід дозволяє об'єднати проблему пропорції з проблемою симетрії і форми.

Пропорція в проектуванні одягу вважається одним з головних засобів композиції, тому за пропорцією досягається гармонійність всіх елементів композиції та складається структура форми одягу.

Проблемою пропорцій та пропорційністю в одязі займалися багато вчених (Т.Козлова [92], Д.Мелодінський [136], В.Михайленко [139], Є.Рачицька [197], И.Шевельов [256] та інші).

Поняття «пропорція» у дизайні у словнику–довіднику визначається як співвідношення частин цілого між собою, рівність двох відношень [270, с.321].

У словарі естетики наводиться таке визначення: закономірне співвідношення частин предметів або явищ між собою [21, с.278].

На думку автора Є.І. Рачицької, поняття «пропорція» – це розрахована розмірна система, в якій відносини елементів організують об'ємно-просторову форму.

Якщо розглядати пропорції щодо феномена форми в одязі, то спробуємо бачити в ній не тільки статику (симетрію), але й результат руху та розвитку. З таких позицій ми будемо розглядати не тільки вертикальні та горизонтальні вимірювання, традиційно пов'язані з уявленнями про

пропорції в одязі, а і всі напрямки зростання в пропорційних співвідношеннях, які розглядають як співвимірність елементів, так і як єдність частин і цілого. Якщо така пропорційна продуманість має місце, то є і цілісність форми. Пропорція по суті є основним засобом гармонізації форми. У цій якості вона досить глибоко досліджена в працях, присвячених архітектурі, починаючи з античних часів [197, с.283].

Пропорція виявляє не тільки образ, а й структурну єдність цілого, в той час як домірність показує символ образу, але і відповідність, і пропорція – це той особливий вид вимірювання, коли умовний еталон не потрібен. Це міра особлива, коли еталоном об'єкта є сам об'єкт. Тому кожна реальна форма має свою точну формулу, своє кодове значення і здійснює найширші узагальнення схожого і виявляє тонкі відмінності у стислих характеристиках [245].

Про пропорцію, як і про пропорційність, можна висловлюватись тільки стосовно до відповідних завдань. У процесі конструювання одягу використовують *прості арифметичні пропорції* (засновані на раціональних числах) і *складні геометричні* (засновані на ірраціональних числах) (Додаток Б) [167, с.82–85].

Прості арифметичні пропорції будуються на відносно цілих числах і засновані на модульності (повторення однієї і тієї ж величини). Найбільш ясно виражається така домірність у відношенні 1:1, але така відповідність інертна, маловиразна, тому що порівнювальні величини рівнозначні або тотожні. Більш виразні співвідношення 1:2, 1:3 і т. п.

В одязі межею простих відносин є числа від 1 до 8. Їх практично можна визначити як межі ясного сприймання пропорційних величин, тому що пропорційність визначається сутністю речі, а в одязі такою сутністю є постать людини. Якщо вважати еталоном фігуру найвищої людини (170–180 см), а за одиницю виміру – довжину голови, то між окремими частинами фігури простежується певна пропорційна залежність:

– висота голови складає $\frac{1}{8}$ висоти всієї фігури;

- лінія стегон ділить фігуру навпіл;
- лінія колін, що проходить по нижньому краю колінних чашок, ділить навпіл ноги;
- рука в опущеному положенні: кінець середнього пальця трохи не доходить до середини стегна, лікоть розташований на лінії талії.
- лінія плечей знаходиться нижче рівня підборіддя на $1 / 3$ одиниці виміру, тобто висоти голови. Між кінцями плечей укладаються дві одиниці виміру;
- ширина шиї дорівнює $1/2$ цієї ж одиниці виміру;
- ширина талії становить одиницю, тобто дорівнює довжині голови.

Пошуки гармонійних пропорцій у костюмі привели до того, що були затверджені такі пропорції: довжина цілого костюма дорівнює $7/8$, рукав довжиною $3/4$, спідниця мінімальної довжини складає $1/3$ всієї довжини одягу ($2/3$ довжини становить жакет або блузка).

Прості пропорційні членування можна будувати як по відношенню до форми одягу в цілому, окремих його частин, так і до фігури людини. У тому чи іншому випадку суміжні величини отримують гармонійні зв'язки.

Класичним напрямом сучасного одягу вважається такий тип, де членування найбільш чітко співпадають з конструкцією фігури людини: виріз горловини розташований по основі шиї; розташування рукава на місці зчленування руки з плечем; довжина рукава до кисті або до ліктя; пояс розташований на лінії талії; низ жакета – на рівні лінії стегон; довжина костюма – до колін або повністю приховує ноги.

Гармонізація форм костюма відбувається на основі обох видів пропорцій, де їх прояв здійснюється як за формою, так і за добором окремих деталей. Так, арифметична пропорція використовується в організації однакових фрагментів форми або її деталей. Гармонізація форми в цілому, її розміщення на фігурі людини відбувається на основі геометричної пропорції, відповідно до того, що ірраціональність співвідношень частин і цілого закладена в основі її будови [49, с.60–61].

Таким чином, пропорція як засіб розробки нових моделей перетворюється на активнодіючу силу формоутворення одягу, починаючи від модифікування і закінчуючи формоутворенням. Пропорції повинні відображати конструктивну логіку побудови дизайн-об'єкта одягу і виступати в нерозривному зв'язку з закономірностями комбінаторики.

Наступним засобом структурної гармонізації є **симетрія та асиметрія**.

Поняття симетрії та асиметрії досить широко розглянуто в науковій літературі в різних галузях: як філософська і естетична категорія, як категорія будови фізичних тіл і створюваних людиною предметів, як властивість і як засіб композиції в образотворчому мистецтві, архітектурі та дизайні (Г.Вейль [34], Т.Козлова [92], В.Михайленко [139], Ф.Пармон [167], В.Шимко [246]).

Поняття симетрія і асиметрія розкриваються з виявленням найпростіших елементів, які називають осями і площинами симетрії та об'єднують елементи композиції навколо себе, забезпечуючи цілісність рішення і сприймання композиції.

Всі визначення поняття симетрія, які існують у науковому світі розкривають різні сторони та надають повну характеристику її прояву в певних галузях.

Симетрія в мистецтві розглядається як принцип гармонізації художнього твору в образотворчому, декоративно-прикладному мистецтві, заснований на фундаментальних властивостях дійсності [21, с.314].

Симетрія – домірність, повна відповідність розташування частин цілого щодо середньої лінії центру; сувора правильність в розташуванні, розміщенні будь-чого [219, с.556].

Симетрія – відповідність форм, розташованих відносно середини будівлі, забудови, іншого об'єкта чи композиції, у творі образотворчого мистецтва [270, с.336].

На думку М. Еткінда, симетрія – це чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів [267, с.28].

В.Шимко визначає симетрію як певний просторовий порядок, математично точну закономірність у розміщенні предметів або їх частин [246, с.50].

Симетрія розглядається як одне з найбільш яскравих і наочно висвітлених властивостей композиції, яке є і властивістю – станом форми, і засобом, за допомогою якого організується форма, і, нарешті, найбільш активною закономірністю композиції.

Г. Вейль, досліджуючи багато аспектів цього явища і насамперед його математичну закономірність, характеризував симетрію як ідею, за допомогою якої людина протягом століть намагалася досягнути і створити порядок, красу і досконалість [34].

У композиції одягу симетрія відіграє провідну роль, нею визначаються розміри одягу, обсяг форми, розподіл членувань і деталей. Симетрія композиції одягу визначається природною симетрією і функціональністю фігури. Якщо в архітектурній композиції можна дозволити більшу різноманітність симетричності рішення, то в композиції одягу людська постать є фактором, що гранично обумовлює симетрію тому що її симетрія – це симетрія ярусної складності, спадної або зростаючої догори чи донизу. Існує симетрія голови, обличчя, симетрія плечового пояса і рук, симетрія грудної клітини, стегон, ніг, де кожна з цих частин фігури обумовлює дзеркальну симетрію, але фігура людини має не тільки дзеркальну симетрію. Окрім вертикальної осі симетрії, що збігається з центральною лінією, можна знайти й інші осі симетрії. У зовнішній і внутрішній побудові спостерігається і асиметрія фігури людини, але це незначні відхилення, і тому вважаємо, що фігура людини – гармонійне природне творіння, що цілком збігається з поняттям – симетрія [159, с.103–105].

Однорідні прояви симетрії об'єднані в групи, з яких найбільш прийнятними для характеристики форм костюма є наступні види: класична, афінна, форма подібності та криволінійна [92, с.99–104] [Додаток В].

У класичній симетрії перетворення змінюють просторове положення з усіх точок форми одягу відносно осі симетрії, при цьому метричні властивості форми (довжина відрізків, кути між ними) залишаються незмінними. У класичній симетрії проявляються три види рівноваги: дзеркальна, або осьова, поворотна і сумісна.

У афінній симетрії відбуваються перетворення, які полягають у зміні просторового розташування вихідної форми з одночасними однорідними деформаціями. Афінна симетрія є трьох видів (розтягування, стиснення та зсув), де форми вважаються незмінними щодо перетворень розтягування, стиснення та зсуву.

Симетрії подібності деякі вчені розглядають як приватний вид афінної симетрії. Подібними вважаються не тільки ідеально рівні форми, але і всі форми тієї ж конфігурації, збільшеного або зменшеного масштабу. Симетрія подібності розвивається у двох напрямках: паралельному і спіральному русі.

Криволінійна симетрія характеризує форми, отримані від вихідної вертикальної осі шляхом операцій здавлювання, вигину, «зламу» і скручування. У результаті такого перетворення осі і площини вихідної форми перетворюються на криві лінії і поверхні. Криволінійна симетрія властива здебільшого біологічним формам природи.

Криволінійна симетрія у костюмі виникає в періоди його розвитку і характеризується штучністю (каркасні конструкції, деформація пропорцій фігури людини) та напругою, коли спокійних рухів виявляється недостатньо для вираження станів [92, с.99–104; 197, с. 302–315].

Врівноваженість досягається вкрапленням асиметричності в симетричну форму одягу. Відомо, що асиметрія можлива лише за відсутності явно вираженої осі симетрії. Але фігура людини має таку ось, а в костюмі бачимо безліч прикладів асиметричного розташування деталей, що створюються головним чином шляхом тієї чи іншої комбінації деталей [49, с.31–35].

Асиметричність в симетричній формі одягу розвивається не тільки завдяки асиметричності деталей, але й проявляється здебільшого в результаті асиметричності крою. Асиметрія ліній викликає ритм асиметричної площини, що додає композиції урівноваженості, а динаміка ліній викликає відчуття незвичності і гостроти художньої думки [92, с.104–105].

I. Фізер розглядає асиметрію як одну з різновидів композиції, коли її елементи мають нерівнозначні функції [232, с.21].

Асиметрія в одязі існує на міцній симетричній основі, де завдяки цьому зберігається основна, симетрична за своєю суттю схема форми. Тому, розглядаючи асиметрію в композиції одягу, ми можемо говорити скоріше про асиметричний початок композиції, аніж про асиметричність композиції [150, с.105–106].

Функціональна обумовленість одягу містить в собі обидва принципи композиції: принцип симетрії і принцип асиметрії, які дуже гнучко можуть переходити одна і одну. Якщо симетричність композиції породжується симетричністю будови фігури, то асиметричність композиції – функціональністю одягу.

Будь-яке переміщення середньої лінії на фігурі викликає інше співвідношення деталей і площини загальної форми. Першою умовою виникнення асиметрії як принципу композиції є навмисне переміщення центральної лінії. За цією умовою рівновага в композиції виникає, як правило, тоді, коли середня лінія (лінія запаху) близька до вертикалі, що проходить через центр лівої частини фігури. Справа в тому, що на рівні горизонталі, що відповідає розташуванню лінії грудей, виникає членування, близьке за своїми пропорціями до золотого перетину. Воно є провідним, оскільки пропорції по горизонталі починають відповідати вертикальному співвідношенню довжини та ширини, утворених лініями горизонталі і вертикалі. Найбільша площа на правій частині фігури звільнена для розміщення функціональних і композиційних деталей. Це можуть бути

кишені – як найбільш вагомі деталі за своїм функціональним призначенням [5, с.77–78].

Асиметричність композиції в костюмі вирішується також шляхом внутрішніх членувань або з використанням деталей, найчастіше накладних (кишень, вставок, прикрас), без зміни загальної симетричності форми. Роль врівноваження елемента в цьому процесі можуть відігравати й конструктивні лінії, прийоми обробки поверхні текстильного матеріалу. До останніх можна віднести складки, драпіровки тощо, розташовані асиметрично щодо середньої лінії, де контролюючою основою завжди буде природний стан фігури [49, с.38].

У цьому і складність, і полегшення композиційного процесу стосовно симетрії і асиметрії: жодна лінія, жодна деталь не може бути утворена без співвідношення з фігурою людини, її пропорціями, функціональною обумовленістю. Частіше ми маємо справу переважно з теоріями, які не відтворюють повністю дійсного стану речей, а є ідеалізацією цього положення. Так, ідеальні геометричні фігури: коло, квадрат, прямокутник, трапеція і інші, створені людиною, є результатом узагальнення властивостей подібних їм матеріальних тіл. Тому в композиції форм одягу ми застосовуємо поняття «геометричної форми силуету», порівнюючи лінії одягу і лінії подібних геометричних фігур, орієнтуючись при цьому не на точну оцінку, а на візуальне сприймання. Особливо це необхідно, коли постає питання участі асиметрії в симетричній композиції, бо вони являють собою моменти занепокоєння. Існує думка, що асиметрія в одязі – це симптом зміни форми, сигнал до заміни однієї актуальної форми іншою і відбувається це тоді, коли вичерпано все різноманіття симетричних варіантів внутрішнього членування форми одягу. Асиметрія – останній шанс утримання ще модного, але вже набридлого силуету. Момент асиметрії подібний крику зміни феномена, що прагне утримати свої позиції за будь-яких обставин [297, с.319–322].

Асиметричність в композиції одягу може утворюватися і за допомогою кольору, фактури, де їх значущість може бути різною. Це може бути

асиметричність малюнка самої тканини, з якої зроблений одяг (смуги, клітини). Асиметричне рішення моделі одягу при такому рішенні може здійснюватися завдяки тональному посиленню або ослабленню кольору. У цьому випадку асиметричність незначна, вона збиває одноманітність і тим самим посилює естетичне сприймання костюма [49, с.66–71].

Таким чином, асиметрія, так само, як і симетрія, створює гармонійну цілісність, красу у формоутворенні одягу та сприяє розвитку гармонійних відносин в одязі [49, с.36–39].

Велике значення в гармонізації комбінаторних елементів мають такі засоби, як масштабність, метр та ритм, які встановлюють органічний взаємозв'язок елементів окремих деталей одягу та самого одягу в цілому. Ці засоби не тільки вимірюють окремі елементи, але й співставляють їх один з одним. Цю групу засобів у побудові моделей одягу досліджували Г.Горіна [49], Т.Козлова [92], Г.Минервін [137], Т.Ніколаєва [150], Ф.Пармон [167], І.Фізер [232], А.Черемних [242].

Узагальнюючим і визначальним засобом гармонізації комбінаторних елементів є **масштабність**. Вона розглядається як засіб досягнення гармонійності та виразності архітектурної форми шляхом зіставлення її з розмірами людини [150, с.90–93].

Поняття масштабність визначається як відповідність форми і її елементів по відношенню до людини, навколишнього простору та інших форм [242, с.82]. Під масштабністю в одязі розуміють співвідношення композиції одягу з організацією фігури людини. Якщо таке співвідношення є, то предмет набуває ціннісної для людини якості одягу відповідного призначення [49, с.64–66]. Під масштабністю об'єкта одягу нами розуміється уявлення про значення об'єкта по відношенню до оточення людини, суспільства в цілому. Масштабність вважається категорією переважно художньою, що оцінює змістову сторону об'єкта та визначає його місце серед інших об'єктів [5, с.80].

Масштабність є важливим засобом у процесі проектування одягу, це єдине, що організує форму одягу і пов'язане з пропорційністю. При організації пропорційності завжди ставиться питання про відповідність або невідповідність проектованої моделі до фігури людини, яке тісно пов'язане з відносною оцінкою розмірів форми. Почуття масштабності – це реальне сприймання світу, окремих явищ у їх конкретній величині. Масштаб характеризує наступні зв'язки: невід'ємність їх із призначенням форми; визначення системою членувань форми, співвідношення частин і цілого; залежність від характеристики простору і безпосередніх зв'язків із ними; зв'язки з фігурою людини [273, с.25].

Масштаб і масштабність є засобами побудови форми одягу у поєднанні з малюнком тканини, відносно величини фігури людини, де, окрім об'єму візерунків, має значення колористичне рішення одягу.

Майже усі засоби дають можливість впливати на композиційну побудову одягу та пропорційні співвідношення, але до найголовніших ми можемо віднести метр та ритм.

Г.Горіна розглядає **метр** як окремий випадок ритму, його початок. Він організовує чергування рівних за розміром елементів через рівномірні проміжки. Цей порядок містить в собі найпростіший спосіб пропорційного членування – розподіл на рівні частини. Це найпростіша ритміка – повторюваність явища в просторі або часі через рівномірні проміжки [49, с.78].

Метр визначається як найпростіший прояв ритму з характерною побудовою в композиції однакових форм за однаковими інтервалами між ними [239, с.83]. Метр також виявляється як система організації ритма [219, с.376].

Ритм є найважливішим засобом гармонізації композиції. Це є чергування різних елементів, яке надає композиції чіткості, струнності, особливої виразності [146, с.62].

На думку М.Яремківа, ритм – це властивість, яка характерна для багатьох явищ природи, життя людини. Ритм – це повторення елементів та інтервалів між ними, об'єднаних подібними ознаками [273, с.26–27].

Г.Горіна визначає ритм як повтор в просторі або в часі однакових (подібних) елементів і відносин через співрозмірні інтервали [49, с.80].

Згідно словників та довідників, поняття ритм – це:

- один із засобів формоутворення в мистецтві, заснований на закономірній повторюваності в просторі через співмірні інтервали [21, с.296];
- чергування будь-яких елементів, що відбувається з певною послідовністю, частотою [219, с.533];
- один з найважливіших засобів приведення різноманітних елементів форми до єдності, упорядкування їх та розташування [239, с.83];
- чергування пластичних або архітектурних форм з відповідним зміненням інтервалом, зі збільшенням або спаданням розмірів [270, с.325].

У мистецтві ритм – один з головних засобів створення художньої форми, за допомогою якого автор і з'єднує деталі в єдине ціле, і розчленовує необроблений матеріал, завдяки чому будь-який художній твір стає організованим і впорядкованим.

Ритм розглядається як спосіб поєднання нерівних елементів. Це просте визначення ритму, що характеризує його сутність як явище. Матеріалізація ритму – ритміка, яка є закономірністю у розвитку того чи іншого явища. На відміну від метричного повтору, на якому ґрунтується ритм, закономірність виражається в поступових кількісних змінах у ряді чергування елементів. Це може бути збільшенням або спаданням у певному чергуванні обраних площин, згущення або розрідження структури, інтенсивності тону.

Ритмічний порядок визначається науковцями як нерівномірна зміна властивостей елементів композиції та інтервалів між ними. Ритмічний порядок характеризується як зростання або спадання форм або інтервалів, він проявляється більш складною, нерівномірною, пропорційно послідовною

змінною повторюваних ліній, плям, інтервалів, а також кольору та фактури [273,с.27].

Ритмічний порядок задає одягу відповідного композиційного характеру, пов'язуючи його з динамічністю та статичністю. На відміну від метра ритмічний порядок є «керівним» засобом побудови композиції одягу [150, с.101].

Ритм як засіб композиції використовується в проектуванні одягу, коли це зумовлено конструктивною основою, що спрямована на організацію кольорової гармонії, кольорового тону та світлової насиченості, так, виділені горизонталі на схемі показують, як пропорційно нарастають відрізки вертикалей між цими горизонталями донизу та зменшуються догори (Додаток Д).

Метричне чергування складних мотивів являє собою більш складний варіант метричного повтору, де чергування рівних простих елементів і чергування рівних, але складних за змістом мотивів, по суті є необхідним і достатньо вагомим у проектуванні одягу [150, с.98–100].

Форма одягу складається на основі трапеції і може нести в собі подібний ритмічний ряд. У композиції одягу він може організовувати ритміку смуг чи мотивів орнаменту, ритміку кольору, тону, деталей «дрібної пластики» поверхні – оздоблювальних строчок, складок–защипів тощо. Форма одягу – складне утворення, і як би ми не намагалися ототожнити її з геометричним прообразом – прямокутником або трапецією, в реальності вона складається з фігур найрізноманітніших ліній, має пом'якшені кути, складні переходи від прямих до кривих лекальних ліній і не має у своїй будові аналогії з такими статичними і пластично інертними формами, як квадрат, куб, коло тощо. Навпаки, ритміка форми костюма значною мірою залежить від рухів та нахилів фігури людини, безперервних ліній, де безперервність руху відрізняє пластику від ритміки у вузькому значенні цього поняття. Предметом ритміки є вивчення ритмічних співвідношень між окремими формами.

Все розмаїття ліній може бути розділене на три різні групи за емоційним впливом: прямі лінії; лінії з постійним радіусом кривизни, тобто дуги кола; лінії зі змінним радіусом кривизни (параболи, гіперболи, спіралі тощо) [150, с.101–102].

Прямі лінії і циркульні дуги забезпечують рівномірний, спокійний рух, де в їх основі лежать сталі зміни напрямку (пряма лінія може розглядатися як крива, що має радіус кривизни). Зовсім інші емоції викликають лінії зі змінним радіусом кривизни: вони динамічні, висловлюють різномірність руху, не мають площини симетрії, не відповідають пропорційному розподілу на нерівні частини.

У формоутворенні одягу ми знаходимо різні види пластичних рухів – прямолінійні, дугоподібні, прогресуючі, стрибкоподібні і такі, що підкреслюють типові пластичні властивості тієї чи іншої форми. При цьому ритміка встановлюється відносно не тільки величини форми, її наростання або спадання, а й наростання чи зменшення кривизни ліній форми, нахилів цих ліній до загальної осі симетрії або один до одного.

Ритм організовує форму одягу, надаючи відповідний вплив на фігуру людини. Використання цього засобу дає можливість організовувати художній образ дизайн-об'єкта.

Загальний ритмічний лад великих форм доповнюється ритмікою дрібних членувань. За цим принципом схема членувань дозволяє утворити декілька варіантів ритмічної організації форми: наростання, убуття, прогресуючих дугоподібних утворень у поєднанні з прямолінійними формами.

У сучасному одязі, який представляє в цілому гармонійну систему, ми можемо виявити цілу низку комбінаторних елементів: складок, зашипів, збірок тощо, які організовують ритміку відповідної форми. Форма костюма завершується на закінченнях окремих частин фігури людини (комір оформляє голову, кінці рукавів – зап'ястя, спідниця або брюки – ноги). У цьому сенсі анатомічні рівні фігури людини є контрольними і вирішальними

в ритміці одягу. Так визначається максимальна довжина спідниці або штанів – до стопи, рукавів – до кисті, висота коміра – до голови. У проектуванні одягу ми орієнтуємося на рівень рук, ніг, і така замкненість форми дає можливість організовувати ритм і використовувати його з середини п'ятикутника. Око у сприйманні моделі спирається на кінцеві крапки, які прив'язані до голови, рук і ніг. Ці точки і є стратегічними моментами ритмічної структури одягу, у згоді з якою ритмізуються форми і їх внутрішнє наповнення [49, с.84–85].

Якщо розглядати колір як засіб ритму, то він може виступати в двох аспектах: в організації композиції, підпорядкований іншому засобу, і як основний організуючий засіб побудови одягу. Крім того, колір виражає й знакову сутність одягу, але ми звертаємось до нього як до засобу, що сприяє вирішенню задуму композиції [49, с.70–72; 197, с.297].

Особливу увагу при ритмізації колірних плям заслуговують контрастні тони, а також чорні та білі за ахроматичною гамою. У проектуванні одягу необхідно враховувати те, що фігура людини за допомогою кольору може утримуватися в стійкому положенні, при цьому знизу повинен знаходитися важкий, а не легкий колір, бо важкий колір верхньої частини одягу може візуально перевертати фігуру. Так само діє і виступаючий колір по відношенню до відступаючого, чорний – до білого. Таким чином, ритміка кольору є активним комбінаторним засобом композиції одягу [197, с.298].

Велику роль у процесі проектування одягу відіграють такі засоби структурної гармонізації, як **динамічність та статичність**. Прояв динамічності асоціюється з асиметрією самої фігури людини і має здатність створювати наочну ілюзію динаміки – руху. На відміну від динамічності, статичність пов'язана зі стійкістю, врівноваженістю та спокоєм.

Комбінаторну форму, однобічно спрямовану у простір, прийнято називати динамічною. Динамічність форми пов'язана, насамперед, із пропорціями та співвідношеннями складових елементів [150, с.107].

Вчені розглядають динаміку з різних боків (Г.Горіна [49], Т.Козлова [92], Т.Ніколаєва [150], Ф.Пармон [167], Є.Рачицька [196, 197], А.Черемних [242]).

Деякі вчені розглядають динаміку як зорове сприймання руху форми, яка потребує різкої зміни у напрямку руху площин [165, с.20].

Динаміка – це стан руху, хід розвитку, вимірювання будь-якого явища під впливом діючих на нього факторів [219, с.201].

Динамічність сприймається як рухома спрямованість форми, яка характеризує ознаку форми односторонньої спрямованості. Рухомо спрямована форма визначається кожного разу по-різному залежно від виконання окремих рухів фігури. Динамічність посилюється, якщо порівнювати статичні пози людини з його позами в рухах. При цьому динамічність форми одягу проявляється безпосередньо і в цілому активно, незалежно від того, статична або динамічна композиція відповідно одягу. Так, класичне пальто чи сукню прямих ліній, які визначаються як статичні, змінюють контури форми за кожним кроком руху.

Розглядаючи динамічність форми одягу залежно від стану людської фігури, то ми можемо визнати не тільки загальну, але й локальну динамічність форми. Динамічність може мати напрямок на збільшення та на зменшення форми одягу від рівня плечей, від рівня талії та рухомих центрів в фігурі людини [49, с.39–41].

Враховуючи рух від центру фігури, то можемо отримати радіальну форму одягу форми, тому що вона обумовлюється динамікою і пластикою текстильного матеріалу. Якщо ми порівнюємо варіанти динамічності форми, що залежать від матеріалу, то тонка, вільно спадаюча тканина з дуже рухомою пластикою, може практично мати обсяг у межах крайніх положень. Форма одягу в плечовому поясі не буде здаватися важкою, тому що у рухах буде щоразу змінюватись і обрис моделі. Те ж саме відбувається і з формою в рівні стегнового пояса – спідницею, де її обсяг не буде здаватися важким, якщо його виконати з натурального шовку. Таким чином, пошук

динамічності форми майже завжди пов'язується з пластичними властивостями текстильного матеріалу [49, с.42–43].

Більш меншу динаміку форми одягу дає пояс лінії талії, оскільки він практично нерухомий, якщо порівнювати його рухливість з рухливістю двох попередніх конструктивних поясів. Але у цьому місці теж можна утворити рухому форму моделі, зібравши тканину на лінії талії.

Лінія талії певною мірою може грати роль осі симетрії. У цьому сенсі лінія талії є опорною лінією, тобто лінією відліку, від якої догори та донизу утворюються окремі форми. Тим самим динамічність форми в області лінії талії по суті виключається, оскільки ця лінія є сполучною лінією, тобто межею двох основних частин фігури – верхньої та нижньої. Якщо у верхній частини найбільшу динамічність форми забезпечують руки, меншу – торс і голова, то в нижній частині найбільшу динамічність форми обумовлюють ноги, меншу – стегна. Таким чином, динамічність форми одягу загалом і зокрема визначається механізмом руху фігури, «виконавцями» її руху – руками, ногами, головою, торсом, стегнами, що дає можливість уявити і комбінаторну форму одягу.

Закони динамічності форми завжди привертали увагу дослідників, але не завжди їх використовували свідомо. А між тим, обґрунтоване володіння цими законами розкриває практично необмежені комбінаторні можливості створення динамічної форми одягу.

Істотною умовою у прояві динамічності є однобічна спрямованість форми в просторі композиції. Динамічна форма може бути властива як нерухомим об'єктам, так і тим, що рухаються, але цей прояв може бути різним [150, с.107–110].

Динамічна форма нерухомого предмета – це наслідок визначеного конструктивного компонування, взаємодії обсягів і відношень співрозмірних величин, підтриманих композиційними акцентами. З одного боку, динамічність робить форму помітною та активною, виділяючи її серед інших,

а з іншого, динамічність дає підстави асоціюванню прогресу у формотворенні.

Останнім часом, динамічність стає найбільш доступним засобом досягнення образності різних дизайн-об'єктів, але ставши актуальною, динамічність в дизайні одягу позбавила форму багатьох речей, а саме: функціональної правдивості, інформативності, а отже, тектонічної образності тощо.

Динамічність як властивість композиції одягу дуже активна, тому вона доречна лише в тих випадках, коли виправдана функціональною необхідністю. Спрямованість динамічної форми може бути визначена за допомогою дуже різноманітних прийомів. Як зазначають науковці, динамічність виявляється не тільки в самій геометричній формі, але і в усіх пластичних елементах композиції [273].

Пластичні композиційні елементи відрізняються від графічних тим, що виражаються у формах, розвинених в трьох основних координатних напрямках: по горизонталі, вертикалі і глибині. Різний розвиток форми у тому чи іншому напрямку обумовлює різний його пластичний характер – лінійний, площинний – текстура, фактура, рельєф, об'єм, простір [64].

Кожна геометрична форма має свою межу динамічності. Ця межа лежить, мабуть, там, де все пластичне трактування форми, її характер починає вступати в протиріччя з геометричною формою. Не досягають своєї мети будь-які спроби представити динамічність введенням похилих ліній, фарбуванням та іншими суто декоративними елементами.

Статичність розглядається як протилежна якість динамічності в композиції одягу і становить принципову основу спокійної композиційної рівноваги. Статичність підкреслює вираження стану спокою, непорушності, стійкості форми у всьому її ладі. Статичними є такі предмети, які мають наявний центр, а вісь симетрії є основним засобом організації комбінаторної форми. Статичні композиції мають свої особливості, свої закономірності

розвитку, без дотримання яких неможливо створити тектонічно цілісну форму одягу [92, с.118].

Аналіз наукової літератури показав, що статика це: стан спокою або рівноваги [219, с.576]; етап спокою, рівноваги форми, стійкості в будові, структурі, конструкції [273, с. 29].

І.Волкотруб наголошує, що статичність вимагає рівних, спокійних рухів ліній і мас, чітких членувань композиції за вертикаллю та горизонталлю [165, с.20].

Властивостями статичності володіють моделі одягу з повільним контуром, що повторює обриси фігури людини, з ясною симетрією деталей одягу щодо центральної лінії. Помірність формоутворення і кольорового тону сприяє саме прояву статичності.

Формоутворення одягу поєднує обидві властивості: і статичність, і динамічність, але важливо лише передбачити, що переважає – статичність або динамічність. Так, симетрична композиція сукні може покращуватися асиметричним головним убором або навпаки, асиметрично побудований костюм доповнюється симетричними деталями.

Дизайн як об'єкт художнього проектування не може бути в одному стані, а й статичним і динамічним водночас, тому що протиріччя між цими властивостями неминуче приведуть до втрати цілісності композиції [49]. Дотримання визначених закономірностей побудови статичної композиції дозволяє підсилювати чи послабляти властивість врівноваженості.

Таким чином, комбінаторні засоби статичності та динамічності закладають основи комбінаторного сприймання проектного образу одягу, але однакова міра того і іншого в одязі викликає протиріччя, а це в свою чергу призводить до втрати цілісності, так само як і невпорядковані, випадкові зіткнення асиметричних і симетричних елементів форми.

Естетичне поняття **контраст** правомірно увійшло у процеси формоутворення одягу і розглядається в різних напрямках (Г.Горіна [49], Т.Козлова [92], Ф.Пармон [167], Є.Рачицька [196; 197]).

Контраст розуміють як один з прийомів у мистецтві, що полягає в різко вираженому протиставленні окремих художніх форм завдяки підвищенню їх художньої виразності, а також виразності твору в цілому [21, с.157].

Контраст може визначатися різко вираженою відмінністю характеристик елементів форми один від одного в тому чи іншому відношенні [239, с.81].

Контраст – це відношення із сильно визначеною неоднаковістю порівнюваних однорідних елементів форми [197, с.374–375].

Контрастна композиція будь-якого виду мистецтва завжди візуально активна, тому що протиставлення хоча б двох різних елементів робить форму виразною. Фігура людини як основа композиції одягу є носієм одягу контрасту, де з вертикаллю її організації контрастують горизонтальні лінії плечей, лінії талії, кінцівки рук та інші конструктивні пояси. Вертикаль фігури людини завжди завершує овал голови [46].

Форми моделі одягу, які побудовані на контрасті, впливають на активне сприймання твору, тому контраст форми одягу здійснюється у проектуванні на етапі художньо-графічного ескізування в процесі позначення величин та зіставлення різних форм за розміром і характером. Частіше форма моделі одягу контрастує з формою самої фігури і з геометризованими елементами костюма (прямокутником і трапецією). Трапеція костюма починається від лінії плечей, які утворюють кокетку, укорочений верх, частина до лінії талії і верх костюма від лінії плечей до лінії стегон і лінії низу сідниць [Додаток Ж]. Так ми отримуємо рух від поступово зменшеної величини форми трапеції і збільшеної величини форми прямокутника. Поступово контрастуючи, вони створюють різні силуети, де гострота сприймання наочна і змінюється зі зміною співвідношення між прямокутною і трапецієподібною формами.

Виходячи з цього, ми розглядаємо контраст за такими напрямками: за формою одягу, за елементами моделі, за пластикою тканини, за тональними відтінками, за колірними відношеннями [49].

Контраст форм посилюється завдяки участі криволінійних форм, де контрастують різні за виразністю лінії – прямолінійні і криволінійні. У чотирьох варіантах графіки силуету контрастна цілісність з різним станом врівноваженості і, отже, скульптурної виразності силуету, переходить від спокою і навіть деякої ліричності до великої напруженості, і навіть до активної урочистості.

Контраст – один з основних засобів композиції у проектуванні одягу, якщо використовувати для цього всі наявні горизонтальні і вертикальні членування фігури як відправні моменти. З усіх видів контрасту у комбінаториці формоутворення одягу найбільше композиційних можливостей містить у собі контраст відкритої об'ємно–просторової структури і спокійних, простих зовнішніх абрисів форми. Тому у процесі проектування необхідно дотримуватись міри контрасту. У занадто різкому контрасті, відсутності переходу від однієї частини форми до іншої виникає небезпека втратити композиційні зв'язки елементів, а отже, і цілісність форми, що призводить її до розпаду [197, с.244–245].

Контраст як засіб композиції має свої сильні і слабкі сторони. Сила його в тому, що побудована на його основі форма виразна і надовго утримується в пам'яті. Форма, позбавлена будь–яких контрастів, стає млявою та нецікавою, тому що втрачає один з компонентів емоційної виразності. Парадоксально, але слабкість контрасту – у його силі. Контраст форм, надаючи гостроту силуету одягу, викликає загостреність сприймання. Контраст, по–різному говорить про призначення костюма, його функціональності, по–іншому організовує його об'ємно-просторову структуру. Збільшення маси форми обважує силует і викликає відчуття малої рухливості [49, с.67–70].

Незначні відмінності в лініях, плямах свідчать про нюансові відношення. Композиційні відношення, що наближаються до повторення різноманітних елементів, величин, властивостей форми, називаються нюансами (незначний відтінок, ледь помітна лінія).

Нюанс розуміють як ставлення форм, які незначно розрізняються порівнювальними властивостями, тобто їх подібність виражена сильніше, ніж відмінність [239, с.81].

У нюансових відношеннях подібність виражена сильніше, ніж відмінність, і зв'язки утворюються у явно вираженій подібності чи послідовній зміні композиційних характеристик. Якщо модель одягу не супроводжується тонкими нюансовими відношеннями, переходами між елементами, що контрастують, контраст може не тільки зробити форму грубою, схематично-примітивною, але і зруйнувати цілісність. Контраст у цілісній композиції викликає необхідність його доповнення нюансовими відношеннями. Це сфера винятково художнього осмислення форми і матеріалу, співвідношень їх композиційних властивостей [167, с.78–79].

За допомогою нюансування ліній і обсягів досягається зміна величини форми, її маси від самої малої до гранично великої. Моментами, що регулюють зміну величини, є параметри людського тіла, які зафіксовані анатомічними точками, для того щоб утримувати одяг на фігурі. При цьому важливого значення набуває ширина текстильного матеріалу. Він є основним розміром, залежно від якого змінювалася форма одягу, в основному текстильний матеріал – прямокутний.

Майбутній учитель технологій у пошуках нових форм може йти графічним шляхом, використовуючи нюансування ліній і обсягів. Розглянемо нюансування прямокутної, трапецієподібної, Х-подібної та овальної форм силуету одягу [Додаток 3]. Так, розширенням прямокутника як найбільш простої фігури, аналогічної формі одягу, звільняється площа для розміщення в ній вертикальних і горизонтальних членувань, вишивки або технологічних прийомів обробки. Графічні пошуки нюансу прямокутної форми дають діапазон її прояву як ідеї силуету і варіантів внутрішнього опрацювання.

Один і той же абрис трапецієподібної форми нюансує кривизною бічних ліній. Найбільш виразні лінії припадають на точки горизонтальних членувань корпусу, які відповідають горизонтальним лініям анатомічних

поясів – лініям грудей, талії, стегон, колін. Але є можливість модифікацій трапецієподібної форми, де різноманітність досягається наповненням цієї форми вертикальними і горизонтальними лініями. Розглядаючи нюанс і його втілення – нюансування, можемо сказати, що вони можливі у формі будь-якої величини. Нюансування величини форми як би накладається на нюансування силуету і її внутрішнього заповнення.

Основними і найбільш актуальними силуетними формами є прямокутник і трапеція. Однак класична Х-подібна форма являє собою їх видозміну і піддається тим же закономірностям нюансування, що й вони. Нюансування цих форм зберігає в основному їх зміст – відчуття спокою, врівноваженості, хоча одні варіанти викликають враження більшої динамічності, урочистості, ніж інші, більш статичні.

Характеризуючи овальну форму силуету одягу, ми звернулися до нюансування пластичних форм. Тому що пластика – це плавні переходи одних елементів форми в інші. Саме з цього визначення випливає, те, що пластична овальна форма одягу буде представлена нами як силуетна форма плавних ліній. Овальна форма рідше, ніж інші, проявляється в одязі, вважаючи за краще варіюватися і існувати фрагментарно майже у всіх формах. Але, представляючи собою силует одягу, вона вбирає в себе нюанс, гостро реагуючи на нього образною виразністю. Якщо розширення силуету відбувається внизу, то це дає нам відчуття ліризму, граничної елегантності, душевної тонкості. Якщо ж силует з розширенням вгорі, то фігура стає впевненою, монументальною, значною. В обох з цих випадків силует динамічний, фігура рухлива [49, с.75–78].

Отже нюанс – найвитонченіший із засобів гармонізації композиції у палітрі, і тільки опанувавши цим засобом, можна створювати дизайн–об’єкти високого естетичного рівня. Нюанс як засіб композиції може використовуватися у визначенні колірної гами, встановленні тональних відношень у декорі та доборі текстильного матеріалу.

Таким чином, нюанс застосовується не тільки для доведення композиції костюма до остаточної узгодженості елементів, кольору та декору, але і для пошуків нових моделей одягу.

Комбінаторні формоутворюючі засоби базуються на використанні основних, додаткових та декоративних комбінаторних елементів [Додаток К]. Усі види комбінаторних елементів розглядаються як структурні компоненти зображувального дизайн-об'єкта – одягу, які можуть складати будь-які комбінації і змінювати художній та проектний образ або будувати новий. Кожне конструктивне рішення з використанням основних, додаткових та декоративних комбінаторних елементів характеризується як сукупність моментів, які сприяють цілісності враження. Органічне поєднання окремих видів комбінаторних елементів між собою, сукупність їх взаємодії створює враження закінченості дизайн-об'єкта. Кожен комбінаторний елемент впливає на будь-яку структуру композиції і стає складовою частиною проектного образу. У доборі відповідних комбінаторних елементів вирішуються такі задачі: пошуки стильових ознак одягу, виявлення напрямків у проектуванні одягу, визначення модних тенденцій у суспільстві [28, с.139–143].

За допомогою використання **засобів колірної гармонізації** майбутні вчителі технологій можуть бачити тональні, колірні співвідношення в одязі, відтворювати об'ємну форму та колорит, відчувати взаємозв'язок кольору і світла, кольору і форми, використовувати світлотінь як засіб виразності та виявлення форми, використовувати колірні характеристики як засіб виявлення характеру форм одягу в цілому.

Найважливішим засобом гармонізації у процесі проектування одягу майбутніми учителями технологій є колірна гармонізація. Особливої уваги в проектуванні одягу заслуговує колір, де він організує обсяг, визначає масу фігури, насиченість, світлотіні та якісні характеристики, рух, первинне відчуття та психологічний вплив. Колір суттєво впливає на сприймання і

визначає змістові характеристики, акцентує та організує композиційні елементи всіх деталей одягу.

За результатами дослідження різноманітних словників встановлено, що поняття «колір» має декілька визначень: властивість об'єктів матеріального світу, що сприймається як усвідомлення наочного відчуття [270, с.191]; одне з образотворчих засобів у мистецтві, засноване на природі зорових відчуттів, що сприяє відображенню різноманіття предметного світу у всьому його барвистому багатстві [21, с.392]; якість наочного відчуття, що виникає в результаті сприймання світлових хвиль [137, с.146]; наочні відчуття, що виникають під час сприймання оком людини світла, що відбивається чи випромінюється, у діапазоні довжини хвиль від 380 нм (фіолетовий колір) до 780 нм (червоний колір) [215, с.52].

Якщо розглядати можливості вибору кольору з позицій естетики, то можна розрізнити три поступові градації: 1) комбінаторику, тобто угруповання кольорів по елементарних естетичних законах відповідності, симетрії або контрасту; 2) гармонію, тобто вибір поєднання кольорів з урахуванням особливого впливу кольору або його виразності у зв'язку з предметом або його структурою; 3) динаміку кольору, тобто вибір кольору, спрямований на певний психофізіологічний вплив.

Розглядаючи основи кольорознавства, природу та спосіб існування кольорів у природному середовищі, що народжує безліч колірних відтінків, отриманих внаслідок тих чи інших комбінацій, можна зробити висновок про те, що всі вони складають велику групу кольорів – хроматичні та ахроматичні.

Як вважають деякі вчені (Т.Козлова [92], Е.Рачицька [197], І.Фізер [239]) хроматичні кольори характеризуються різним ступенем кольоровості.

Хроматичні кольори – всі кольори спектра і їх відтінки за світлотою та насиченістю, включно: синій, червоний, жовтий та перехідні від них [270, с.192].

Хроматичні кольори – це кольори веселки: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, голубий, синій, фіолетовий, яким притаманний Колірний відтінок різної світлоти та насиченості [239, с.23].

Поняття ахроматичні кольори (з грецького – *achromatos* – безколірний) полягає у тому, що частка «а» – заперечення, отже вони трактуються як «безколірні». Це група кольорів, що об'єднують шкалу сірих кольорів, від білого до чорного [270, с.192]. Ахроматичні кольори – це білий, сірий, чорний, в яких відсутній колірний тон [239, с.21]. Дійсно, з одного боку, чорні, білі та сірі – це кольори, які ми розглядаємо з поміж інших, а з іншого боку, – їх нема у переліку спектральних кольорів, що мають конкретні параметри променевих хвиль.

Особливе місце у вивченні кольору займають роботи німецького вченого В. Оствальда. Йому належить ціла низка праць, серед яких кілька видань колірною атласа і численних колірних шкал. Пізніші видання включили як основні 24 кольори, рівновіддалені в колірному колі і розташовані так, щоб додаткові кольори знаходилися на протилежних ділянках. Велике кольорове коло В. Оствальда використовується для отримання колірних сполучень з двох, трьох, чотирьох колірних тонів. Він представив всі кольори у вигляді замкнутого колірного тіла, що складається з двох конусів, об'єднаних загальною основою [166, с.88].

Основними властивостями кольору в одязі є: світлота, колірний тон, насиченість, яскравість, чистота кольору [270]. Розглянемо окремо кожен з них.

Світлота – ступінь порівняння різниці між темним і світлим [229, с.22].

Ці властивості притаманні всім без винятку кольорам (ахроматичним та хроматичним). Іноді світлотні характеристики позначаються терміном «тон». Це буває у випадку, коли поняття «світлота», «тон», «тональність» трактуються як синоніми. Однак це не зовсім правильно, адже обмежується детальний аналіз колористичного ладу одягу, де кожен із вищеназваних термінів має своє забарвлення, свою специфіку.

Слід наголосити, що світлота – це єдина властивість ахроматичних кольорів (чорний, сірий, білий). Разом з тим, їх діапазон це не лише велика кількість сірих, це й певна кількість білих (біле молоко, біла вовна, біла синтетика) та чорних (вугілля, чорний шовк, чорний оксамит), що різняться між собою теж за світлотою. Найбільша світлота притаманна порошкам сірчанокислового барію та магнію, найтемніша – це колір чорного оксамиту, який найкраще поглинає світловий потік [196, с. 274–275].

Колірний тон як якісна характеристика кольору набуває важливого значення з точки зору актуальної нині психосемантики кольору. Мова йде про надання кольору значення семантичного об'єкта, що є самостійною складовою об'єктивної реальності, здатної впливати на фізичний та психологічний стан людини. В цьому контексті ця властивість кольору є визначальною щодо характеру семантичного смислового наповнення.

Колірний тон – якісна характеристика, яка визначає безпосередньо сам колір. Це відтінок, який характеризує колір як червоний, помаранчевий, жовтий. Це основна відмінна ознака хроматичних кольорів [273, с.32].

Існує таке тлумачення колірному тону: «Під колірним тоном ми розуміємо те, що дозволяє нам будь-який хроматичний колір уподібнити з тим чи іншим кольором спектра» [69, с.42]. Цією властивістю наділені виключно хроматичні кольори. З точки зору фізичної природи кольору, Колірний тон - це переважаюче відбиття променів певної довжини. Саме тому ми можемо стверджувати, що це кольори червоного кольорового тону, а це кольори зеленого кольорового тону тощо.

Досить важливою характеристикою хроматичної групи кольорів є насиченість, яка постає як кількісна характеристика, що відображує більшу чи меншу присутність у кожному кольорі його колірному тону.

Насиченість – це ступінь вираження колірному тону. Насиченими називають кольори за колірним кругом, мало насиченими – висвітлені або затемнені кольори [273, с.32].

У дослідженні М.Яремківа насиченість визначається як ступінь відмінності кольору від сірого, або ступінь наближення його до чистого спектрального кольору [273, с.23].

Оскільки мова йде про присутність тою чи іншою мірою колірному тону, то ця властивість, як і попередня, теж стосується виключно хроматичних кольорів. Ахроматичні кольори мають нульову насиченість з точки зору присутності у їх складі колірному тону.

Багато дослідників продовжують ряди основних властивостей кольору ще за такими властивостями: яскравість кольору та чистота кольору [69, с.27–28]. Ці питання розглядаються у контексті взаємодії світла і кольору. У першому випадку мова йде про характеристики освітлення. Так, світлі поверхні за інтенсивним освітленням будуть видаватись більш яскравими, аніж ті ж самі поверхні тільки при помірному освітленні.

Під чистотою кольору часом розуміють присутність (або відсутність) інших колірних домішків. Однак мова йде не лише про присутність ахроматичних домішків, коли вступає в силу зміна насиченості. Йдеться і про хроматичні домішки до основного колірному тону. І в цьому контексті яскравість виступає як величина, що характеризується кількісними показниками самого освітлення, що потрапляє на сітківку ока.

Яскравість – показник візуального відчуття сили світлового потоку, випромінюваного джерелом світла, або відбитого поверхнею об'єкта; величина, що характеризує силу світла одиниці поверхні джерела, або поверхні, що відбиває світло [214, с.115].

У проектно-творчій діяльності над створенням тих чи інших колірних композицій майбутній учитель технологій у першу чергу має справу зі світлотою, а не з яскравістю. Саме тут проявляється спроможність до переконливої, виразної передачі світлових відношень, що значною мірою залежить від чутливості ока.

Світлота, колірний тон, насиченість, яскравість є тими основними параметрами, що забезпечують найбільш правильне асоціативне сприймання

абсолютних розмірів і масштабу одягу, динамічних і ритмічних побудов, почуття вагової та теплової характеристик, близькості та дальності в елементах одягу.

Колірна гармонія в одязі розглядається як поєднання окремих кольорів або колірних множин, що утворює єдине органічне ціле і викликає естетичне переживання [232, с.22].

Колірна гармонія – сполучення різних кольорів або груп кольорів, що утворюють органічну цілісність та викликають позитивні естетичні емоції. Гармонію кольорів можна розглядати як гармонію колірних відношень, як сукупність колірних комбінацій з урахуванням усіх основних характеристик кольорів: світлоти, насиченості, колірного тону [215, с.52].

Основним естетичним критерієм гармонійних колірних поєднань є їх візуальна оцінка [273, с.33]. Оцінка колірної гармонії взаємопов'язана з колірною семантикою – смисловим змістом окремих кольорів та їх поєднань. Різноманітне смислове наповнення одних і тих же кольорів в різних культурах призводить до різного тлумачення одних і тих же колірних побудов.

Таким чином, колір постає як невід'ємний компонент психологічного образу, що формує чуттєву тканину. Дуже часто тему психології кольору ілюструють прикладами практичного впливу кольорів на психіку людини. Сенс їх полягає у наочному підтвердженні сили цього впливу та його невідворотності [193, с.146] [Додаток Л].

Відчуття, зокрема і колірне, породжує початок психологічних явищ: почуттів, емоційних станів, асоціацій тощо. Так, відчуття та емоції, які викликані певним кольором, аналогічні відчуттям, пов'язаним з предметом чи явищем, які забарвлені в цей колір. Усе це називають колірними асоціаціями [171, с.60]. Згідно з класифікацією, яку розробила Л.Миронова, колірні асоціації можна поділити на певні групи: фізичні, фізіологічні, етичні, емоційні та ін. [138, с.183–184].

Отже, комбінування засобів колірної гармонізації визначається дизайн-об'єктом з усього різноманіття кольорів і поєднань, згрупування їх так, щоб за виразністю дане поєднання створювало певне відчуття, наприклад, жвавості або монотонності, тепла чи холоду. Під комбінацією кольорів розуміють лише абстрактне згрупування, тобто поєднання кольорів за їх властивостями. Комбінаторні засоби колористичної гармонізації дають естетичну основу для вирішення кольору у формі різних розроблених нею колірних поєднань. Гармонійне колірне рішення передбачає комбінацію різних кольорів в сенсі найпростіших естетичних закономірностей. Однак при абстрактних комбінаціях не оцінюється виразність або комплексність впливу кольору, тому колір і форма в цьому випадку утворюють єдність.

У формоутворенні одягу дуже широко використовуються такі комбінаторні засоби, як колірний контраст і нюанс. Одним з найбільш дієвих засобів кольорової гармонізації є контраст, який має багато визначень в мистецтвознавстві.

Контраст – різко виразна протилежність; зорова оцінка щодо яскравості предмета або його кольору в порівнянні з навколишнім фоном [219, с.305]. Ефект контрасту проявляється в тому, що різко протилежні за якимись властивостями предмети чи явища разом викликають у нас якісно нові відчуття і почуття, які не можуть бути викликані при сприйманні їх окремо [200, с.90].

Гармонійні відношення кольорів будуються на використанні їх подібності – тотожності або відмінності – контрасту. Контраст активізує будь-яку форму, але щоб досягти гармонії, контраст потрібно підкорити інтересам композиції одягу, супроводити тими необхідними нюансовими відношеннями, без яких контраст може виявитися дуже різким.

Для виразності і цілісності дизайн-об'єкта питання контрасту має чимале значення. Серед проблем контрастування слід, на наш погляд, зупинити увагу на деяких конкретних прикладах, що дозволяють отримати контраст в одязі. Це – контраст тонів або світлот, контраст колірних тонів,

контраст фактури текстильних матеріалів, що застосовуються в одязі, контраст, який одержаний шляхом моделювання поверхні.

Розуміння особливостей дії одночасних контрастів має важливе значення і в роботі над колористичним вирішенням площинних композицій. Так, уникаючи світлових контрастів, можна розширити колористичний діапазон задіяних у композиції кольорів, де, співставляючи контрастні кольори, майбутні вчителі технологій досягає максимальної їх насиченості, адже кожен з них, згідно з дією колірного контрасту, буде оптично отримувати додатковий відтінок свого ж колірнього тону. Що стосується дії світлового контрасту, то правильне його застосування передбачає врегулювання насиченості кольорів. У першу чергу це стосується співставлення хроматичних та ахроматичних кольорів. Адже на чорному та темно-сірому тлі будь-який колір зменшує свою насиченість, на білому та світло-сірому – підвищує. Хроматичний контраст тим сильніше, чим менша різниця кольорів по світлоті, тобто спостерігається явище, зворотне світлотіньовому контрасту. Отже, можемо зробити висновок, що контраст поділяють на два види: ахроматичний (світлотний) і хроматичний (колірний). У кожному з названих видів виділяють, в свою чергу, одночасний, послідовний і порубіжний контрасти.

Суть одночасного ахроматичного контрасту полягає в тому, що світла пляма на темному фоні одягу здається ще світлішою, а темна на світлому – темнішою, ніж насправді. Одночасний колірний контраст виникає у взаємодії та зіставленні двох хроматичних кольорів або хроматичного і ахроматичного. Сіра пляма на червоному фоні стає зеленуватою, на жовтому - синюватою, на зеленому полі – бузково-рожевою. Вид контрасту, при якому змінюються не тільки світлота, але і колірний тон і насиченість, а у хроматичних кольорів виникає колірний відтінок, називається хроматичним контрастом [Додаток М].

Послідовний контраст виникає при тривалому сприйманні будь-якого яскравого кольору або плями. У послідовному контрасті є малонасичений

колір, додатковий до того, який ми бачили раніше. Вчені пояснюють це явище оптичним роздратуванням сітківки ока при сприйманні попереднього кольору, адже світлове і колірне відчуття мають тривалість та існують деякий час і після того, як предмет зникне з поля зору. Малонасичені кольори не створюють послідовного контрасту [54, с.56].

Порубіжні (крайові) контрасти виникають на межі дотику розташованих безпосередньо один біля одного кольорів, що контрастують і бувають не тільки колірні, але і світлові. Порубіжний контраст створює ефект рельєфності, як та частина світлої ділянки, яка знаходиться ближче до темного, буде світліше, ніж далека. [200, с.90–91]

Всі хроматичні кольори поділяються на споріднені та контрастні, а також споріднено–контрастні сполучення.

Якщо розглядати поєднання споріднених кольорів, ними будуть два кольори, що розташовані в колірному колі недалеко один від одного. При цьому суттєвою ознакою спорідненості кольорів буде те, що, по–перше, їх пов'язує один з головних кольорів, і, по–друге, вони не містять відтінків додаткових кольорів.

Найбільший контраст утворюють додаткові кольори. Сполучення їх можна розділити на чотири різних види: чистий жовтий і чистий синій; чистий червоний і чистий зелений; додаткові проміжні жовто–червоні і синьо–зелені; додаткові проміжні жовто–зелені і синьо–червоні.

Контрастні і особливо додаткові кольори дають найбільш яскраві, емоційні активні поєднання. Менш активні в цьому сенсі кольори, розташовані в сусідніх основних чвертях колірного кола, тобто сусідні проміжні колірні тони. Вони утворюють своєрідні поєднання – споріднено–контрастні. Цей рід колірних поєднань і емоційно, і об'єктивно відрізняється від сполучень родинних і контрастних кольорів. Виділяють чотири види споріднено–контрастних поєднань: поєднання жовто–червоних з жовто–зеленими; поєднання синьо–червоних з синьо–зеленими; поєднання жовто–

червоних з синьо–червоними; поєднання жовто–зелених з синьо–зеленими [49, с.72–73].

Поняття нюансу кольору розглядається як відтінок, ледь помітний перехід, незначна різниця у будь-чому. Це відношення однорідних елементів форми, що наближаються один до одного за подібністю. У комбінаториці формоутворення нюанс – це нескінченно різноманітна гама варіантів найтонших відношень різних художньо-графічних матеріалів, пластики і фактури, способів обробки тощо [219, с.417]. Нюанс – відтінок, непомітна відмінність у деталях образотворчого мистецтва, тонкий перехід від одного кольору до іншого [270, с.288].

На думку В.Михайленко, нюанс – це незначна різниця в кольорі або світлосилі між двома близькими тонами [139, с.295].

Використання нюансів набуває особливого значення в проектуванні одягу. Якщо в побудові композиції моделі важливими є пропорції, контраст, масштаб і ритм, то нюанс завершує ідею.

Для характеристик будь-якої моделі як цілісного і гармонійного організму в його формі необхідно узгодити та співвиміряти окремі елементи, знайти їх спорідненість і подібність. У цьому й полягає суть нюансу. Нюанс може проявлятися у формі, величинах, рухах, конструкціях. Нюанс як засіб композиції має також велике значення як контраст. Впорядкування композиційних основ за допомогою нюансування стосується і колірних співвідношень загального силуету і силуетних ліній.

Таким чином, нюанс застосовується не тільки для доведення композиції одягу до остаточної узгодженості форми і кольору та завершення ідеї проектування, але й для отримання нової форми.

Колір тісно пов'язаний і з іншими засобами композиції – пропорціями, масштабом і нюансом. За допомогою кольору можна акцентувати потрібні елементи форми чи композиційно послабити їх, супідрядити основній ідеї композиційної побудови. Особливо велика роль кольору в досягненні образності форми одягу. Вдале колірне рішення допомагає розкрити сутність

речі, загострити чи, навпаки, зробити більш нейтральним, коли потрібно, характер форми, її функціональне призначення. Контраст складної структури і простого об'єму можна підсилити контрастом кольору і тону, а нюанс пластики зробити ще більш вишуканим введенням легкого колірною нюансу. Таким чином, художні властивості кольору є однією з найважливіших характеристик в процесі проектування одягу.

До складу **організації технологічного процесу виготовлення одягу** належать: текстильний матеріал, що характеризує склад, структуру та фактуру. Декор та фурнітура, яка використовуються для виділення форми одягу або її елементів, об'єднання елементів форми або декількох різних самостійних форм, організації наочного руху в певному напрямку на поверхні форми [4; 5, с.125–137]. Технологічна обробка комбінаторних формоутворюючих засобів, які включають методи обробки та волого-теплову обробку готової моделі [Додаток Н].

У зв'язку з тим, що проектно-творча діяльність потребує більш широкого кола знань, тому ми використовуємо різноманітні засоби, які спрямовані на побудову художнього та проектного образу, на організацію процесу проектування, що є основою формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

Культурологічні засоби сприяють формуванню у майбутніх учителів технологій знань про хронологію і ознаки основних художніх стилів; естетичний ідеал кожної епохи; основні класифікаційні характеристики чоловічого та жіночого вбрання різних країн і періодів історії; елементи символіки в історичному костюмі; оформлення одягу, тканин, що були застосовані у костюмах окремих держав. Майбутні вчителі технологій можуть розвивати вміння: структурно аналізувати художньо–історичні стилі; визначати конструктивну основу історичного костюма; розрізняти колірну гаму художніх стилів; відрізняти характерні риси образу і костюма сучасних дизайнерів; використовувати деталі крою історичного костюма при створенні

моделей сучасного напрямку; пробуджати особистісно–позитивне ставлення до мистецьких цінностей [78, 85, 104].

Методологічні засоби застосовуються майбутніми вчителями технологій для побудови і обґрунтування всіх етапів проектно-творчої діяльності. Вони використовуються як система правил, принципів і прийомів підходу до вивчення художнього та проектного образу або практичної перетворювальної проектно-творчої діяльності. Зміст кожного з методів становить прийоми дослідження або практичної діяльності, які забезпечують пізнання чи зміни дизайн–об'єкта, що визначаються закономірностями самого об'єкта.

Наочно-інформаційні засоби формують у майбутніх учителів технологій уміння передати форму, розміри та взаємне розташування окремих елементів художнього та проектного образу в наочно-графічному зображенні; змінювати структуру проектного образу наочними засобами (трансформувати образ); організовувати проектну діяльність з елементами наочності; використовувати прийоми створення наочно-графічного зображення та пошук нових [3].

Художньо–графічні засоби розвивають здібність до створення сюжетних зарисовок на основі спостережень, творчої інтерпретації; цілісного сприймання проектно–творчої діяльності, проявами якого є відчуття пропорцій, ритму, форми тощо; художньо–образного освоєння проектно-творчої діяльності; створення нового продукту проектно–творчої діяльності; адекватної естетичної оцінки результатів проектно–творчої діяльності.

Висновки до другого розділу

1. Нами була обґрунтована модель формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, яка є системою взаємопов’язаних і взаємообумовлених елементів, визначено її компоненти та змістове наповнення кожного з них, окреслено систему критеріїв і показників для виявлення рівнів проектно–творчої компетентності майбутнього учителя технологій.

Структура побудованої моделі передбачає наявність **цільової** складової, компонентами якою є формування пізнавального інтересу студентів в активній пізнавальній проектно–творчій діяльності; спрямованість на організацію проектно–творчої діяльності студентів.

Метою **змістової** складової моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу є компоненти проектно–творчої компетентності: мотиваційний, що передбачає визначення навчальних та професійних інтересів, творчих здібностей; когнітивний, який полягає у формуванні, якісному наповненні змісту проектно–творчої компетентності та професійних і особистісних якостей учителів технологій; операційно–діяльнісний, який передбачає формування умінь здійснювати відбір та компонування навчального матеріалу; моделювання, інтерпретування та систематизування при виконанні завдань творчого рівня; контрольно–оцінювальний, який характеризується своєрідним підведенням підсумків процесу формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій, осмислення теоретико–практичного досвіду, а також методами контролю й самоконтролю, оцінки й самооцінки рівнів володіння проектно–творчою компетентністю.

Одним з елементів моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу є **операційна** складова, що передбачає широке використання комплексу

засобів, які мають за мету забезпечити формування проектно-творчої компетентності в процесі проектування одягу (наочно–інформаційні, художньо–графічні, методологічні, культурологічні, комбінаторні) та методів формування проектно-творчої компетентності.

Результативна складова моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу визначається критеріями та рівнями сформованості проектно-творчої компетентності.

Розроблена модель носить відкритий характер, постійно розвивається і при необхідності може поновлюватися новими компонентами. Вона є теоретичною основою для організації проектно–творчої діяльності майбутніх учителів технологій та дозволяє встановити відповідність між визначеною метою та результатом її реалізації, забезпечує взаємозв'язок між усіма елементами навчального процесу, спрямованого на підвищення якості навчання майбутніх учителів технологій у вищих навчальних закладах.

2. Визначені підходи та методи формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу виявили стратегії наукового пошуку впровадження моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, яка спирається на усвідомлення завдань, ціннісних характеристик; оволодіння методикою побудови і розвитку моделі, вивчення структури, логічного апарату, аналіз проектно-творчої діяльності з отримання знань, виявлення закономірностей діяльності, вивчення засобів і методів, за допомогою яких виходить нове знання, дослідження процесів збагачення, розвитку змісту, способів, прийомів дослідження.

У результаті дослідження нами було розкрито зміст системного, комплексного, інтегративного, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, художньо-образного, технологічного підходів, на яких, на наш погляд, має ґрунтуватися формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Таким чином, визначення даних підходів організовує гармонійність, яка розкриває науково–теоретичну та проектно-методологічну основу комбінаторного формоутворення; визначає виразність, яка досягається лише шляхом виокремлення деяких аспектів сприймання дизайн–об'єкта і сприяє становленню його художніх якостей; встановлює точність і правильність, що сприяє здійсненню взаємозв'язків та організації співвідношення між предметами та дизайн-об'єктами.

Визначено, що методи формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу можливо класифікувати за трьома групами: методи побудови проектного образу, методи використання комбінаторних засобів та методи організації комбінаторних зв'язків.

Встановлено, що методи побудови проектного образу дали змогу сприймати та інтуїтивно відбирати цілісні форми і виразити уявлення про дизайн–об'єкт у вигляді цілісного художнього образу, виявити первинне уявлення про об'ємно-просторову побудову дизайн–об'єкта. За допомогою методів використання комбінаторних засобів та методів організації комбінаторних зв'язків можливо знаходження різних комбінацій з комбінаторних елементів у визначеному порядку шляхом перестановок, сполучень, угруповання, перевороту, організації ритмів.

3. Складена класифікація засобів формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу. При використанні комплексу засобів можемо відзначити відповідність кожного засобу згідно етапів формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу (концептуальний, змістовий, процесуальний).

У процесі побудови моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу нами була розроблена класифікація комбінаторних засобів за структурною, колірною та технологічною сторонами організації процесу проектування.

Запропонована класифікація розкриває прямі та зворотні зв'язки проектно-творчої діяльності майбутніх учителів технологій, які допомагають активізувати професійну діяльність майбутніх фахівців.

Розглядаючи **комбінаторні засоби структурної гармонізації**, дійшли висновку, що дана група комбінаторних засобів встановлює: органічний взаємозв'язок елементів форми одягу, що розвиває естетичне сприймання; зв'язок головного та другорядного для того, щоб показати ритм руху і встановити єдину домірність частин і цілого. Узгодження композиційного центру та основних частин композиції одягу досягається засобами єдності і зв'язку всіх елементів одягу такими характеристиками, як пропорція, пропорційність, динамічність, статичність, масштабність, ритм, колорит та ін.

Комбінаторні засоби колірної гармонізації суттєво впливають на сприймання і визначають змістові характеристики, акцентують та організовують композиційні елементи всіх видів одягу. За допомогою використання засобів колористичної гармонізації можемо: бачити тональні, колірні співвідношення в одязі; відтворювати об'ємну форму та колорит; відчувати взаємозв'язок кольору і світла, кольору і форми; використовувати світлотінь як засіб виразності та виявлення форми; використовувати колірні характеристики як засіб виявлення характеру форм одягу в цілому.

До складу **засобів організації технологічного процесу виготовлення одягу** належать: текстильний матеріал, що характеризується складом, структурою, фактурою; декор та фурнітура, які використовуються для виділення форми одягу або її елементів; технологічна обробка деталей одягу, яка висвітлює методи обробки деталей одягу та волого–теплову обробку готової моделі.

Встановлено, що **наочно–інформаційні засоби** формують уміння: передати форму, розміри та взаємне розташування окремих елементів художнього та проектного образу в наочно–графічному зображенні;

змінювати структуру проектного образу наочними засобами ; організовувати проектну діяльність з елементами наочності.

При вживанні **художньо–графічних засобів** розвиваються здібності до створення сюжетних зарисовок на основі спостережень, творчої інтерпретації; цілісного сприймання проектно-творчої діяльності, проявами якого є відчуття пропорцій, ритму, форми тощо; художньо–образного освоєння проектно-творчої діяльності; адекватної естетичної оцінки результатів проектно-творчої діяльності.

У процесі застосування **культурологічних засобів**, визначено, що вони сприяють формуванню знань: про хронологію і ознаки основних художніх стилів; естетичний ідеал кожної епохи; основні класифікаційні характеристики чоловічого та жіночого вбрання різних країн і періодів історії; елементи символіки в історичному костюмі. Майбутні вчителі технологій можуть розвивати вміння: структурно аналізувати художньо–історичні стилі; визначати конструктивну основу історичного костюма; розрізняти кольорову гаму художніх стилів; відрізняти характерні риси образу і костюма сучасних дизайнерів.

Основні результати розділу висвітлено у наукових працях автора [6, 65, 148, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 263].

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВПЛИВУ МОДЕЛІ НА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО–ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1 Методика проведення педагогічного експерименту

Основним методом забезпечення достовірності наукового результату у дослідженні був педагогічний експеримент. У дисертаційному дослідженні нами було здійснено три етапи педагогічного експерименту: констатувальний, формувальний та контрольний [121].

Експериментальне дослідження проводилися з 2008 по 2013 рік на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, Херсонського державного університету, Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. На кожному з етапів експериментального дослідження були вирішені певні завдання:

- під час констатувального етапу виявлено вихідний рівень сформованості проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій, обрано експериментальну й контрольну групи;
- під час формувального етапу в експериментальній групі впроваджено модель формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу;
- під час контрольного етапу, в якому брали участь студенти експериментальної та контрольної груп, було виявлено підсумковий рівень сформованості проектно–творчої компетентності та вносились необхідні корективи у розроблену модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Для здійснення експерименту ми обрали дві групи студентів, в групі № 1 (172 особи), в групі № 2 (170 осіб).

У розділі 1 (п.1.1) були розроблені критерії формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, а саме:

- наявність спрямованості на проектно–творчу діяльності майбутніх учителів технологій;
- наявність професійних знань, що забезпечують проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій;
- сформованість умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу;
- наявність комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій.

Для здійснення цього етапу експерименту ми розробили рівні сформованості проектно-творчої компетентності: початковий, достатній, високий.

Високий рівень

Майбутні вчителі технологій активно обговорюють проблему та проектно-творчу діяльність зі створення художньо–проектного образу, з легкістю здійснюють пошук інформації, генерують оригінальні ідеї, аналізують, фантазують, самостійно відшуковують і опрацьовують мистецтвознавчі літературні джерела, що свідчить про наявність спрямованості на проектно–творчу діяльність.

При оцінюванні наявності професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованості умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу даний рівень характеризується складанням ескізу без помилок, будуванням композиції, відповідно до системи певних правил, закономірностей і прийомів побудови форми в одязі. Вирішується характер і пластика всіх формоутворюючих ліній – силуетних, конструктивних, декоративних. Самостійно намічається конструкція форми, загальне колірне рішення,

функціональна направленість моделі, а також необхідні аксесуари, що доповнюють образ обраної моделі. У процесі роботи вміло застосовують методи пошуку, дослідження, комбінування, фантазування, виробляють оригінальні ідеї та варіанти, дають детальний аналіз подібних моделей, деталей одягу, методів технологічної обробки вузлів.

Самостійно та правильно розробляють засоби організації технологічного процесу виготовлення одягу, тобто добирають текстильний матеріал, декор та фурнітуру, обирають інструменти та обладнання, точно виконують розрахунки конструкції, у повному обсязі складають технологічну послідовність виготовлення моделі, визначають технологічні умови обробки комбінаторних формоутворюючих засобів та режиму волого-теплової обробки готового одягу. У процесі діяльності вони планують і перевіряють якість виконання готової моделі одягу, готують презентацію моделі, можуть самостійно коригувати допущені незначні помилки, швидко реагувати в умовах зміни ситуації, здійснюють систематичний контроль за діяльністю та її результатами, аналізують, обґрунтовують, порівнюють, роблять узагальнення та висновки.

Наявність комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій характеризується спрямованістю особистості на продуктивне творче мислення, творче вміння генерувати ідеї, багатоаспектною розвиненістю фантазії та уяви; високим прагненням до організації нових дизайн-об'єктів.

Достатній рівень

На даному рівні здійснюється репродуктивна дія шляхом самостійного відтворення і застосування інформації про раніше засвоєну основу для виконання проектних дій у типовій ситуації. Майбутні вчителі технологій володіють знаннями й уміннями, які дають змогу проаналізувати чи відтворити художні та проектні образи з використанням комбінаторних елементів. Мають слабо сформоване абстрактне художньо-мистецьке

мислення. Для достатнього рівня характерне деяке розмежування проектно-творчої діяльності.

Майбутні вчителі технологій не беруть участі в обговоренні проблеми та плануванні майбутньої діяльності зі створення одягу; частково здійснюють пошук інформації, спостерігається відсутність ідей та варіантів, дають фрагментарний аналіз подібних моделей, деталей одягу, методів технологічної обробки вузлів; з грубими помилками складають ескіз, з систематичними відхиленнями від установлених вимог будують композицію. Не має необхідних знань і вмінь у доборі засобів організації технологічного процесу виготовлення одягу.

Цей рівень характеризується епізодичним проявом інтересу і позитивним ставленням до розвитку проектно-творчої діяльності, засвоєнням окремих базових знань та їх практичним застосуванням у стандартних і деяких нестандартних ситуаціях; готовністю методично впевнено і самостійно організовувати проектно-творчу діяльність.

Початковий рівень

На цьому рівні майбутні вчителі технологій сприймають, розпізнають та відтворюють окремі фрагменти художніх образів, елементи дизайн-об'єктів, демонструють недостатньо сформоване художньо-естетичне мислення, елементарні знання та вміння у проектно-творчій діяльності. Такий рівень характеризується вмінням пояснити, скласти план дій, використати комбінаторні засоби і на цьому обмежитись у діях.

В основному розуміють терміни, сутність і зміст проблеми зі створення художньо–проектного образу; здатні самостійно запропонувати декілька варіантів ідей майбутнього одягу, при незначній допомозі здійснюють їх аналіз і самостійно приймають рішення стосовно кінцевого варіанту конструкції. У процесі розробки варіантів конструкції вміють працювати з літературними джерелами, але потребують певної допомоги у їх пошуку. З незначними помилками складають ескіз, неусвідомлено будують композицію. Недостатньо чітко розробляє засоби організації технологічного

процесу виготовлення одягу з сторонньою допомогою, складають технологічну послідовність виготовлення моделі при незначній корекції, визначають технологічні умови обробки деталей одягу та режими волого–теплової обробки готового одягу за наданим алгоритмом.

Початковий рівень розкриває відсутність інтересу до проектної роботи та потреби у самовдосконаленні; засвоєння елементів професійних знань, практичне значення яких не усвідомлюється; недостатнє володіння професійними вміннями, неспроможність їх застосувати в проектно–творчій діяльності.

Показником першого критерію формування проектно–творчої компетентності є наявність спрямованості на проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій, визначення пізнавального інтересу в процесі проектування одягу.

На основі аналізу психолого–педагогічної літератури, а також результатів спостереження за навчально–пізнавальною діяльністю студентів у дослідженні встановлено основний показник сформованості їх навчальної мотивації: пізнавальний інтерес – готовність майбутніх учителів технологій до реалізації мотивів у навчальній діяльності у формі самостійності, наполегливості, ініціативності, пізнавальної активності. З метою вивчення стану сформованості пізнавального інтересу, діагностування проводитимемо за рівнем поточної активності майбутніх учителів технологій, що виражається у кількості набраних балів за виконання навчальних завдань.

Виявлення рівня поточної активності K_A здійснюється шляхом визначення співвідношення обсягу виконаних завдань до обсягу, встановленого за планом:

$$K_A = \frac{K_{B3}}{K_{3П}} , \quad (3.1)$$

де K_{B3} – кількість завдань, виконаних студентом на поточний момент;

$K_{3П}$ – кількість завдань, які слід виконати за планом.

Врахування зазначеного показника дало змогу виділити три рівні сформованості пізнавального інтересу навчальної діяльності у майбутніх учителів технологій: високий, достатній і початковий. Згідно з формулою (3.1) таке співвідношення встановлено між рівнем пізнавального інтересу і рівнем поточної активності, які наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Рівні спрямованості на проектно-творчу діяльність

Рівень спрямованості	Рівень поточної активності	Ознаки поточної активності
Високий	$K_A > 1$ $K_A = 1$	Студент виявляє пізнавальний інтерес, ініціативність та самостійність, прагне до пізнання нового, характеризується активним та відповідальним ставленням до навчання; при виконанні завдань прагне до встановлення зв'язків з професійними завданнями.
Достатній	$0,5 < K_A < 1$	Студент виявляє прагнення, інтерес до виконання навчальних доручень, в яких встановлюються зв'язки з професійними завданнями; його активність характеризується несистематичністю.
Початковий	$0 < K_A < 0,5$	Студент не виявляє стійкої зацікавленості до виконання навчальних доручень, характеризується низькою активністю у разі виникнення навчальних утруднень.

У дослідженні поточна активність студентів експериментальної групи порівнюється з даними контрольної групи на матеріалі навчальних завдань творчого характеру.

Показником наступного критерію – наявності професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованість умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу – є успішність навчальної діяльності та рівень засвоєння комплексу

професійних знань та вмінь на дисциплінах «Проектування одягу», «Основи композиції».

При цьому визначався середній бал і якісний показник успішності:

$$K_y = \frac{\sum_1^N B_i}{N_{ct}}, \quad (3.2)$$

де K_y – середній бал успішності студентів;

B_i – бал, що отримав i -й студент;

N_{ct} – загальна кількість студентів.

$$K_{як} = \frac{N_{оц}(4,5)}{N_{оц}}, \quad (3.3)$$

де $K_{як}$ – якісний показник успішності;

$N_{оц}(4,5)$ – кількість оцінок «добре» і «відмінно»;

$N_{оц}$ – загальна кількість усіх оцінок.

Успішність навчальної діяльності майбутніх учителів технологій (K_y , $K_{як}$) обраховувалася за даними відомостей на контрольному етапі експерименту. При цьому, порівнювалися дані експериментальної та контрольної груп.

З метою визначення коефіцієнта рівня засвоєння знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій застосовували методику І.Підласого для експериментальної та контрольної груп.

На основі методики І.Підласого за результати вхідного контролю, який було проведено в експериментальній і контрольній групах, обраховували індивідуальний коефіцієнт рівня знань кожного студента за формулою:

$$k = \frac{n}{N}, \quad (3.4)$$

де n – кількість правильно виконаних студентом завдань;

N – загальна кількість завдань у вхідному контролі.

За формулою виходить, що коефіцієнт може приймати значення від нуля до одиниці. У залежності від величини коефіцієнта k , за методикою В.Беспалька, значення коефіцієнта $k=0-0,6$ свідчить про низький рівень, $k=0,61-0,79$ – середній, $k=0,80-0,10$ – високий.

Наступним етапом констатувального експерименту було визначення критерію – наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій.

Ми вважаємо за доцільне виділити такі творчі якості особистості, які відображають спрямованість особистості на творче мислення; вміння генерувати ідеї; розвиненість фантазії та уяви; прагнення до організації нових дизайн-об'єктів.

Враховуючи необхідність вирішення проблем формування творчої особистості у проектно–творчій діяльності, ми виділяємо творчі якості майбутніх учителів технологій, сукупність яких відображає його особистісні якості.

У процесі експериментального дослідження нами було використана методика «Структурно–компонентний метод», яка передбачає оцінювання особистісних якостей студентів за всіма вищезазначеними показниками і дослідження за окремими напрямками формування та розвитку творчих особливостей майбутніх учителів технологій.

Кількісно рівень сформованості творчої особистості визначається коефіцієнтами розвитку його особистісних якостей, які дозволяють зокрема аналізувати ступінь розвиненості творчого мислення, вміння генерувати ідеї, фантазії та уяви та прагнення до організації нових дизайн-об'єктів.

Введемо такі позначення:

m – кількість показників, які мають високий рівень прояву;

p - кількість показників, які мають достатній рівень прояву;

n - кількість показників, які мають початковий рівень прояву;

Q – загальна кількість показників. Отже,

$$Q = m + p + n \quad (3.5)$$

Виходячи з визначення рівнів прояву показників, можна вивести коефіцієнт рівня сформованості особистісних якостей майбутніх учителів технологій (показники високого рівня беремо за 1, показники достатнього рівня – 0,5; показники початкового рівня – 0):

$$K_{ояс} = \frac{m + 0,5p}{q} \quad (3.6)$$

Якщо $K_{ояс}$ знаходиться між 0,66 та 1, то рівень сформованості особистісних якостей вважаємо високим. Під високим рівнем ми розуміємо постійний прояв цього показника у проектно-творчій діяльності майбутніх учителів технологій.

Якщо $K_{ояс}$ знаходиться між 0,33 та 0,66, то рівень сформованості особистісних якостей вважаємо достатнім. Достатній рівень характеризує ситуативний вияв якості приблизно в половині проектно–творчих ситуацій.

Якщо $K_{ояс}$ знаходиться між 0 та 0,33, то рівень сформованості особистісних якостей вважаємо початковим. Початковий рівень показує відсутність чи мінімальний прояв показника в проектно–творчій діяльності майбутніх учителів технологій.

Рівень спрямованості на проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій у студентів експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі визначався за результатами виконання вхідних навчальних завдань (табл.3.2.).

Таблиця 3.2

**Рівень спрямованості на проектно–творчу діяльність
майбутніх учителів технологій**

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів
1	Е (172)	10,2	18	27,5	47	62,8	107
2	К (170)	11,8	20	27,2	46	61,0	104
	Критерій χ^2			0,23			

Порівняння узагальнених даних експериментальної та контрольної груп представлено на рис. 3.1.

Результати свідчать про наявність у більшості студентів експериментальної та контрольної груп початкового рівня спрямованості на проектно–творчу діяльність в процесі проектування одягу.

При перевірці наявності професійних знань, що забезпечують проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованість умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу на етапі констатувального експерименту були розроблені заняття вхідного контролю.

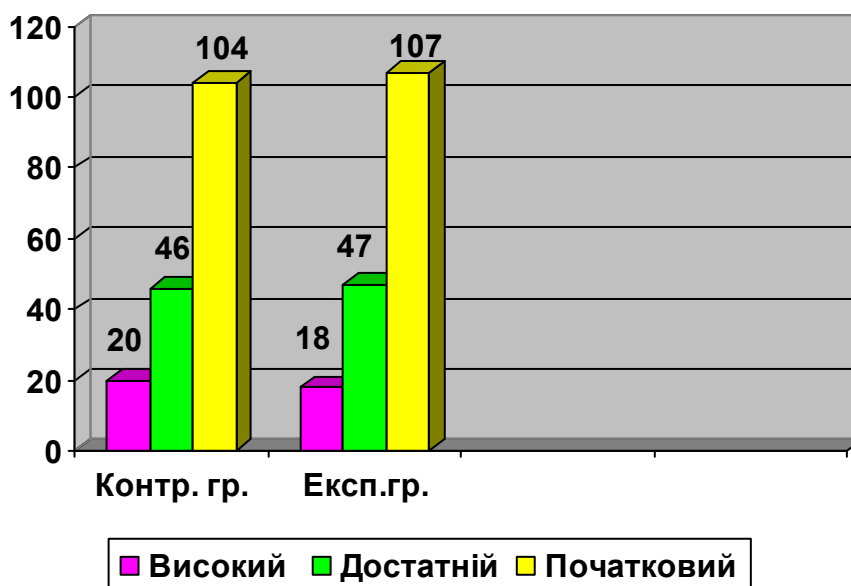

Рис. 3.1. Рівень спрямованості на проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій експериментальної та контрольної груп

Заняття № 1 з предмета «Основи композиції»

Тема: Зовнішня характеристика моделі одягу

Мета: перевірка знань та вмінь з опису зовнішньої характеристики моделі.

Завдання:

- перевірка інтересу до проектування одягу;
- перевірка знань з аналізу зовнішньої характеристики моделей одягу;

- перевірка умінь визначати та відокремлювати зовнішні характеристики моделі одягу.

Дидактичний матеріал: алгоритм опису зовнішньої характеристики моделей одягу.

Студентам пропонувалося провести аналіз моделі жакета жіночого з наступних питань:

- визначити призначення моделі;
- визначити пропорційне відношення частин, вид ритмічної організації деталей і елементів, вид симетрії;
- виявити композиційний центр, поставити в ньому акцент;
- визначити роль кольору в композиції даної моделі;
- проаналізувати характеристики текстильного матеріалу;
- розкрити зорові ілюзії для виразності моделі.

Заняття № 2 з предмета «Проектування одягу»

Тема: Розрахунок та побудова креслення конструкції в процесі проектування одягу.

Мета: перевірка знань та вмінь з розрахунку та побудови креслення конструкції в процесі проектування одягу.

Завдання:

- виявлення зацікавленості до проектування одягу;
- перевірка знань з побудови креслення конструкції одягу;
- перевірка умінь розраховувати, будувати креслення конструкції блузи жіночої.

Дидактичний матеріал: креслення конструкції блузи жіночої

Студентам пропонувалося зробити розрахунки та побудувати креслення конструкції дизайн-об'єкта згідно наданого ескізу моделі.

Представлені вихідні дані для побудови блузи жіночої ($C_{гIII} = 48,0$; $C_t = 38$; $C_c = 52,0$).

Необхідно було зробити попередній розрахунок конструкції моделі та представити побудову креслення конструкції основи (пілочка та спинка),

коміра-стійки та двошовного рукава.

Аналіз результатів вхідного контролю дав змогу виявити рівень успішності навчальної діяльності та рівень засвоєння комплексу професійних знань та вмінь, які наведені у таблиці 3.3, 3.4.

Таблиця 3.3

Рівень успішності навчальної діяльності студентів

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів
1	Е (172 ст.)	13,6	23	25,1	43	61,3	109
2	К (170 ст.)	12,1	21	24,1	41	63,8	105
Критерій χ^2				0,22			

Порівняння узагальнених даних рівня успішності навчальної діяльності студентів експериментальної та контрольної груп представлено на рис. 3.2.

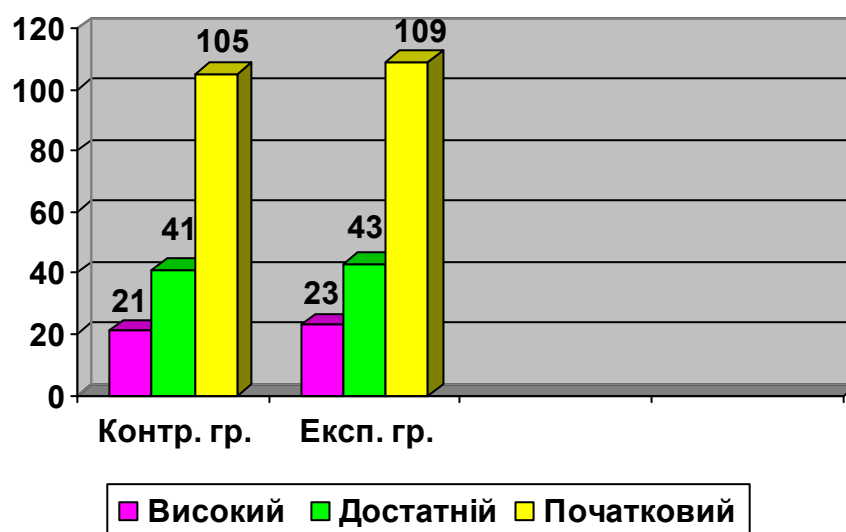

Рис. 3.2. Рівень успішності навчальної діяльності студентів експериментальної та контрольної груп

Індивідуальний коефіцієнт рівня знань і умінь студентів експериментальної та контрольної груп представлено в таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Індивідуальний коефіцієнт рівня знань і умінь

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів
1	Е (172)	15,2	26	30,9	53	53,9	109
2	К (170)	14,9	25	28,3	48	56,8	105
Критерій χ^2				0,24			

Порівняння узагальнених даних рівня знань і умінь експериментальної та контрольної груп представлено на рис. 3.3.

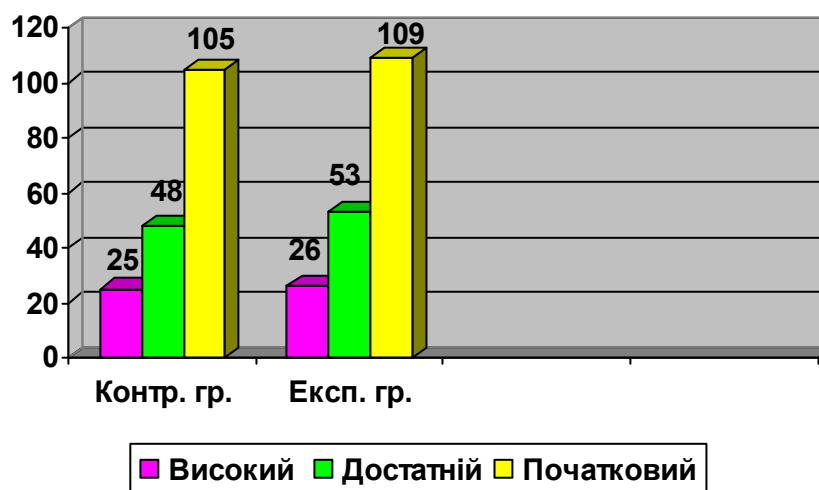

Рис. 3.3. Рівень знань і умінь експериментальної та контрольної груп

Аналіз даних на початок експерименту свідчить, про переважно достатній та початковий рівень засвоєння знань студентами як експериментальної, так і контрольної груп й дозволяє стверджувати про необхідність цілеспрямованого підвищення рівня професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованості умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу.

Отримані результати вивчення рівня наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій представлені в таблицях 3.5.

Таблиця 3.5

Рівень наявності комплексу творчих особистісних якостей

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів
1	Е (172)	7,5	13	37,6	65	54,9	94
2	К (170)	7,9	13	35,8	61	56,3	96
Критерій χ^2				0,12			

Порівняння узагальнених даних рівня наявності комплексу творчих особистісних якостей експериментальної та контрольної груп представлено на рис. 3.4.

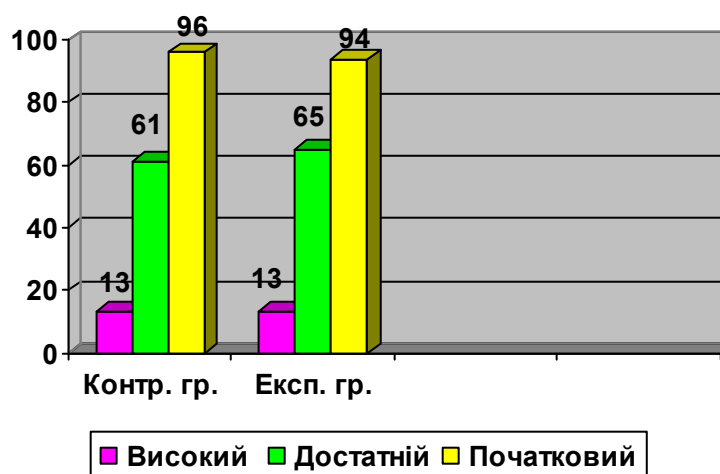

Рис. 3.4. Рівень наявності комплексу творчих особистісних якостей експериментальної та контрольної груп

Результати, отримані під час констатувального експерименту дозволили:

- обрати експериментальну й контрольну групи, які можуть брати участь у педагогічному експерименті;
- виявити вихідні рівні спрямованості на проектно-творчу діяльності майбутніх учителів технологій;
- розкрити рівень професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій та визначити вихідні рівні сформованості умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу;

– встановити рівень наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій.

3.2 Впровадження моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу

Формувальний експеримент передбачав упровадження розробленої моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, зокрема технології формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій та комплексу засобів, що мали забезпечити підвищення рівня сформованості проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

Проведення експерименту поширювалося на експериментальну групу студентів. Навчальний процес в даній групі здійснювався на основі впровадження моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу і передбачав застосування комплексу засобів, що сприяли формуванню проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

У зв'язку з тим, що в п.1.2 визначені теоретичні питання впровадження моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, ми зупинимось на питаннях практичної підготовки майбутніх учителів технологій.

Модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу передбачає розробку творчих занять відповідно до кожного з етапів технології формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу:

I етап технології – концептуальний, включає здійснення художньо–графічного пошуку;

II етап – змістовий, містить побудову художнього образу, побудову проектного образу;

III етап – процесуальний, включає організацію проектно–творчої діяльності та процес виготовлення одягу.

Практичні заняття для майбутніх учителів технологій носять художньо–творчий характер, що зводиться до безпосереднього процесу проектування різноманітних елементів та видів одягу. Виконання такої навчально–творчої роботи сприяє широкому використанню комплексу засобів у процесі проектно–творчої діяльності.

Зупинимось докладніше на меті кожного з етапів проектно–творчої діяльності майбутніх учителів технологій з питань практичної сторони впровадження моделі на основі занять.

Художньо–графічний пошук характеризується здатністю особистості до знаходження оригінальних ідей, обґрунтування задуму для створення кінцевого продукту проектного образу, пошуком аналогів та асоціацій, здатністю до цілісного сприймання, проявами якого є відчуття пропорцій, ритму, форми.

Виконання серії таких занять дає можливість формувати та здобувати уміння аналізувати модні силуети сезону, виявляти основні; виконувати ескізи моделей за асоціаціями та аналогіями (звук, колір, форма, рослинний і тваринний світ тощо); виконувати серію ескізів, використовуючи натурні замальовки, окремі напрямки споруд в архітектурі, творчість художника чи дизайнера.

Для побудови художнього образу дизайн–об'єкта передбачається синтез уявлень про призначення та концепцію щодо реалізацію задуму. На даному етапі художній образ одягу можна визначати як «образ–задум». Дана робота повинна мислитися і будуватися гармонійно, тобто відповідно системі певних правил, закономірностей і прийомів побудови форми в мистецтві, призначених для досягнення єдності форми і змісту. Тому основними засобами досягнення даної мети є застосування художньо–графічних,

наочно-інформаційних, комбінаторних засобів структурної та колірної гармонізації.

При побудові проектного образу здійснюється безпосередньо проектування одягу, а опосередковано – образ людини. Цей процес підвладний стилю епохи, стилю в дизайні, напрямку в дизайні одягу та модним тенденціям, які характеризують окремо взятий період часу. Ескізне проектування при побудові проектного образу одягу складається із розробки ідеї проекту в сукупності із знаходженням образного рішення, з підбором текстильних матеріалів та доповнень. Намічається конструкція форми, загальне колірне рішення, функціональна направленість моделі, а також необхідні аксесуари, що доповнюють образ одягу.

Для даної частини завдань застосовуються комбінаторні засоби структурної та колірної гармонізації, культурологічні, комбінаторні формоутворюючі та засоби організації технологічного процесу виготовлення одягу.

Дані заняття допомагають розвинути уміння виконувати варіанти одягу з різним колористичним рішенням, яке впливає на емоційне сприйняття; з чітко вираженим композиційним центром; з використанням прийомів статичності та динаміки; з різною ритмічною організацією форм і з різними пропорційними членуваннями; з асиметричним і симетричним рішенням; з використанням зорових ілюзій.

У межах етапу технології організації проектно–творчої діяльності розглядаються основні ідеї форми одягу з посиленням образу графікою, прийомами графічних зображень для пошуку більш виразного матеріального втілення. Це може реалізуватися за допомогою прийомів проектування, конструювання та моделювання одягу.

Метою процесу виготовлення одягу є виготовлення дизайн–об'єкта та корекція. На цьому етапі ми користуємося засобами організації технологічного процесу виготовлення одягу, які впливають на вибір текстильного матеріалу, декору та фурнітури, на визначення технологічних

умов обробки деталей одягу та режиму волого-теплової обробки готового одягу.

Практичні заняття застосовуються на двох взаємопов'язаних дисциплінах, якими є: «Основи композиції», «Проектування одягу». Аналіз змісту цих предметів дозволив виявити їх багатоплановість, взаємозалежність та значущість їх структурних елементів у системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

Виконання практичних занять на цих етапах дає змогу сформувати вміння будувати і розраховувати креслення основ конструкцій моделей, використовуючи різні методики конструювання; проектувати конструкції моделей різних видів крою і асортименту відповідно до вимог замовника і призначення моделі; перетворювати креслення конструктивних основ в об'ємну форму нової моделі, використовуючи ескіз та застосовуючи різні прийоми технічного малювання; коригувати дефекти виробів на кресленні конструкцій; застосовувати оптимальні технологічні методи обробки виробів згідно технологічної послідовності обробки виробу.

Заняття № 1 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Здійснення художньо-графічного пошуку образу моделі одягу за асоціацією.

Мета: виконати графічне зображення форми моделей одягу за окремими напрямками споруд в архітектурі.

Завдання:

- сформувати інтерес до пошукової проектної діяльності;
- надати знання про джерела, напрямки і особливості творчості;
- сформувати вміння виконувати ескізи за окремими напрямками споруд в архітектурі;
- сформувати вміння виконувати графічне зображення форми одягу.

Дидактичний матеріал: серія малюнків за асоціацією.

Студентам пропонувалася розповідь про стильовий зв'язок між одягом і архітектурою, який виявляється в єдності образного рішення, схожості силуету, принциповій схемі внутрішніх членувань.

Вивчаючи той або інший зразок архітектури відібрати лінії, маси, форми, пропорціональність розчленовувань будівлі, їх функціональний сенс, будь то розчленування об'ємів, що забезпечують міцність і красу, або розчленування функціонального значення – чергування отворів і суцільних мас. Студенти сприймали матеріал про принципи організації мас, ліній, форми, пропорційності членувань будівель, прояви властивостей матеріалів – не тільки тектонічних, але і фактурних, що є безпосередніми носіями образного змісту, які потім переломлюються в лініях і членуваннях об'єму, ритмічній побудові, характері застосування матеріалу тощо.

Студентам пропонувалося виконати завдання згідно наступних етапів:

I етап – сприймання окремих напрямків споруд в архітектурі;

II етап – відбір ліній, маси, форми, пропорціональність розчленувань будівлі [Додаток Р, рис. Р.1.1.];

III етап – перенесення всіх властивостей на побудову художнього образу моделі одягу. Зображення представити у формі фор-ескізу [Додаток Р, рис. Р.1.2.].

Представити первинний ескіз (лаконічне чорно-біле зображення пропорцій і ритму, що утворюють форму), нарис ідеї форми, в якому розглядається або уся форма в силуетному рішенні, або її фрагмент. Виразити форму одягу, в якому визначаються пропорції і ритм фрагментів і розчленувань силуету.

У процесі розповіді про стильові ознаки окремих архітектурних споруд був здійснений аналіз архітектурних стилів, який дав змогу студентам виокремити характерні риси різних історичних стилів в архітектурі: напрями вертикальних і горизонтальних ліній, їх членування, обриси овалів та нагромадження об'ємів та площин. Також підготуватися до сприймання та ескізування відповідних стильових елементів до проектування одягу. У

процесі сприймання студентами наочних посібників з замальовками архітектурних споруд різних стилів вони мали можливість здійснити порівняльний аналіз конструкцій архітектурних споруд за історичними складеними стилями: бароко, готика, класицизм, готика тощо.

На етапах проектно-творчої діяльності відбувся відбір ліній, пропорційність членувань загальної форми (силуету). Це дало можливість графічно проаналізувати архітектурний стиль та здійснити перенесення всіх властивостей на побудову художнього образу відповідної моделі.

Заняття № 2 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Здійснення художньо-графічного пошуку образу моделі одягу за асоціацією.

Мета: розробити нові моделі сучасного одягу на основі асоціативного сприймання форм тваринного світу.

Завдання:

- розвинути зацікавлення до проектної діяльності;
- сформувати знання про різні види асоціації в одязі;
- сформувати уміння виконати ескізи моделей за асоціаціями (звук, колір, форма, рослинний і тваринний світ тощо);
- сформувати уміння добирати колір, оздоблення для розробки моделей.

Дидактичний матеріал: серія малюнків за асоціацією форм тваринного світу.

Студентам пропонувалося виявити графічне вивчення форми, її організацію, пластичну виразність, колірні та фактурні відносини біологічного об'єкта.

Здійснити пошук гармонічної взаємодії змісту (біологічної функції організму), форми (способу існування організму) та матеріалу (з чого складається організм).

Творча робота зі створення нового типу одягу на підставі обраної асоціації складається з наступних етапів:

- вичленення із цілісного образу предмета його властивостей;
- з'єднання властивостей, які виділені з цілісного образу предмета;
- посилення або ослаблення властивостей або якостей;
- перенесення цих властивостей або якостей на нові типи сучасного одягу.

Робота студента складається з таких етапів:

I етап – сприймання біологічного об'єкта, графічне вивчення форми та вичленення із цілісного образу предмета [Додаток Р, рис. Р.2.1.].

До властивостей образних характеристик метелика відокремлювали:

- специфічні пропорції;
- симетричну та асиметричну побудову в залежності від кута погляда;
- сполучення кольорів;
- виявлення основних та додаткових площин;
- колірні розтяжки у теплій гамі;
- пластичний та мінливий характер форми;
- овалоподібні контурні лінії окремих елементів форми;
- рухові можливості метелика.

II етап – виділення колірних та структурних відносин біологічного об'єкта [Додаток Р, рис. Р.2.2.];

III етап – перенесення властивостей на нові моделі одягу [Додаток Р, рис. Р.2.3.].

Студентам потрібно було представили розробки моделей одягу за художнім образом метелика у таких рішеннях:

- на виявлення симетричних та асиметричних особливостей метелика, погляд анфас та профіль;
- за колірним співвідношенням кольорів, які властиві метелику;
- на асоціацію руху крила метелика, де основою є рука людини.

Враховуючи властивості образних характеристик метелика, у процесі сприймання студентам пропонувалось розробити варіанти ескізів декількох (3-5 моделей) нових зразків моделей одягу:

- за напрямом руху крила метелика, його положення в просторі, руху кінцівок та голови;
- за симетрією та асиметрією;
- за колірними зв'язками та колірною гамою;
- за пропорційністю композиції метелика.

Треба зазначити, що досить вдалим варіантом у студентів на асоціації з образом метелика виявилися ескізи на побудову симетричної та асиметричної моделі, де 70 % частіше використовувалася симетрія і це не випадково, тому що форма метелика асоціюється перш за все з симетрією. Але якщо розглянути інші кути зору, то вони дали можливість сприймати асиметричну форму композиції метелика. Пошук нових моделей успішно здійснили 30 % студентів, тому що метелик асоціювався також з ритмічним, хвилеподібним ритмом рухів крила. Студенти в процесі проектування здійснили пошук нових моделей на основі кольорових сполучень та на ритмічні особливості руху метелика.

Всі виявленні особливості метелика дали можливість у подальшому пошуку нових композицій у складанні моделей одягу.

Заняття № 3 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Здійснення художньо-графічного пошуку образу моделі одягу за аналогією.

Мета: виконати нові моделі сучасного одягу на основі рисунка на текстильному матеріалі.

Завдання:

- сформувати інтерес до проектної діяльності;
- надати знання про характеристики рисунка на текстильному матеріалі;
- сформувати уміння виконувати ескізи на основі рисунка на текстильному матеріалі;
- сформувати уміння виконувати творче зображення сучасних форм одягу.

Дидактичний матеріал: малюнки з видами текстильного матеріалу.

Студентами була прослухана розповідь про текстильний матеріал за характером забарвлення та за рисунком. Визначалося, що за характером рисунки можуть бути конкретні або абстрактні, крупні або дрібні, зорієнтованими або хаотичними. Усі рисунки на текстильному матеріалі поділяються на: статичні (з вертикально і горизонтально розташованим орнаментом), динамічні (де переважають діагональне напрямки орнаменту), комбіновані (що сполучає в собі статику і динаміку). Рисунок текстильного матеріалу може мати різне заповнення фону: від повного заповнення до рідко розкиданих форм. З точки зору композиції рисунки на текстильному матеріалі ділять на легкі і важкі. Напрямок рисунка на текстильному матеріалі впливає на зорове сприймання і розміри одягу, статури. Необхідним вважалося, що на всіх ділянках одягу рисунок повинен розміщуватися в одному напрямі. У моделюванні одягу морського стилю застосовується текстильний матеріал з рисунком у смужку з поздовжнім, поперечним, косим і комбінованим напрямом.

Студентам пропонувалося виконати завдання згідно етапів:

I етап – сприймання текстильного матеріалу як аналогію завершеної композиції рисунка на текстильному матеріалі [Додаток Р, рис. Р.3.1.];

II етап – визначення характеристик рисунка на текстильному матеріалі, напрям та ритм ліній, елементів об'єктів природного світу за тематикою морського стилю.

III етап – розробка нових моделей на основі аналогії морського стилю;

IV етап – проектування варіантів сучасних моделей за аналогією морського стилю з різним за малюнками текстильного матеріалу та з зображенням елементів морської тематики:

- смугасті натільні сорочки;
- матроський комір;
- білі широкі штани;
- металева фурнітура з поєднанням контрастних оздоблень;

- канти, емблеми морської тематики;
- білий, синій, червоний кольори [Додаток Р, рис. Р.3.2.].

При виконанні завдання студенти представили ансамбль в одязі на основі аналогії морського стилю. Основу ансамблю створював певний вид одягу визначеної форми (матроський комір, смугасті натільні сорочки, канти тощо). Предмети одягу морського стилю були виконані в гармонійному поєднанні декілька кольорів.

Кожен предмет одягу виявляв призначення ансамблю і гармоніював з іншими предметами нової моделі. Студенти розробили нові моделі сучасного одягу з елементами морської тематики з урахуванням будови статури та нюансових поєднань кольорів, звертаючи увагу на те, що рисунок широких смужок збільшує поперчені розміри людського тіла, а зміна напрямку на випуклих частинах підкреслює її рельєфність.

У ході проектно-творчої діяльності підбір моделей здійснювався на основі самостійного, творчого пошуку форм, крою, елементів оздоблення, відповідно до заданого призначення одягу. На основі підібраних форм і елементів одягу студенти розробили варіантів сучасних моделей за аналогією морського стилю з різним за малюнками текстильного матеріалу.

Заняття № 4 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Здійснити художньо-графічний пошук образу моделей одягу на основі історичного західноєвропейського костюма XVII–XVIII вв.

Мета: здійснити художньо–графічний пошук образу моделі одягу за історико-стильовими характеристиками.

Завдання:

- сформувати зацікавленість до пошукової творчої діяльності;
- надати знання про загальну характеристику епохи, характерні особливості стилю бароко та рококо;
- сформувати уміння виконувати графічне зображення моделей жіночого одягу на основі історичного костюма;

- сформувати уміння нанесення ліній моделювання історичного костюма на сучасні деталі одягу з подальшим отриманням деталей крою.

Дидактичний матеріал: серія малюнків стилів західноєвропейського костюма XVII–XVIII вв.

Студентам пропонувалася розповідь про характеристику стилів Західноєвропейського костюма XVIIв. – бароко та XVIII в –рококо.

Необхідно було зробити графічне зображення моделей жіночого одягу, де елементи сучасного одягу побудовані на основі історичного західноєвропейського костюма XVII–XVIII вв. [Додаток Р, рис. Р.4.1, рис. Р.4.2.].

Стиль бароко представлений складним кроєм з великою кількістю вертикальних розрізних ліній, які утворюють прилеглий силует дизайн-об'єкта костюма, а також за допомогою композиційних ліній, які створюють наглядну ілюзію тонкої талії та похилих плечей. Пілочка і спинка мають відрізний бочок з прогином на талії та з незначним розширенням донизу. Глибокий розчин плечової виточки повинен забезпечувати щільне облягання дизайн-об'єкта по плечах і грудях. Рукав балоноподібний, з невисоким окатом, має пряму форму і однакову ширину по всій довжині, який внизу збирається манжетою. Широко вживаються мереживо, гіпюр, плетені візерунки, прикрашаючи коміри, манжети.

Жіночий одяг в стилі рококо відрізняється великою конструктивністю, складністю, великою кількістю вертикальних розрізних вигнутих ліній. Завдяки оформленню ліній і розташуванню швів створюється вигнутий силует, вузькі похилі плечі. Бічний шов пілочки повинен бути зміщений в задній кут пройми, на пілочці – глибока виточка по лінії талії і звужений низ дизайн-об'єкта. Бічний шов спинки має форму вигину від пройми до талії. По середньому шву спинки прогин на лінії талії повинен бути зведений нанівець до лінії низу. Плечовий шов зміщений у бік спинки, причому нижній його

кут розташований приблизно на рівні лопаток. За допомогою прогину ліктьового і переднього швів рукава досягається вузький обсяг рукава.

На конструкцію сучасної деталі одягу (основа сукні, рукава, спідниці) нанести лінії моделювання історичного західноєвропейського костюма XVII–XVIII вв. з подальшим отриманням деталей крою.

У процесі здійснення художнього-графічного пошуку образу моделі одягу за історико-стильовими характеристиками студенти виявили особливості стилів Західноєвропейського костюма XVII–XVIII вв.

Студенти у графічному зображенні нових моделей показували фігуру, яка прихована в обсягах сильно перебільшених форм. У жіночому одязі стиля бароко був зображений жорсткий, деформуючий фігуру корсет і вертюгаден, який замінювався більш складними пристосуваннями - паньє, фіжми, кринолін. Одяг складався з ряду різноманітно викроєних і накладених один на одного оболонок з великою кількістю оздоблень (буф, вишивок, плісе). Композиція одягу була представлена складною і багат шаровою.

У процесі проектування жіночого одягу стиля рококо студенти у своїх моделях намагалися передали статичну, чітко фіксовану форму спереду і рухому ззаду. Цей образ в одязі створювався за допомогою різкого порушення природних пропорцій людської фігури, контрасту її верхньої і нижньої частин. Студентами були зображені сукні з широкими та довгими формами, невідрізні по лінії талії, які носили одягаючи поверх нижньої спідниці на каркасі. Обливу увагу студенти приділяли красоті спинки в жіночому одязі, яка драпирувалася у великі складки, закладені під обшивкою ворота.

Заняття № 5 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації. Пропорціонування фігури людини до організації проектування моделей одягу.

Мета: здійснити пропорціонування до різних антропометричних складів фігури людини з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації.

Завдання:

- сформулювати готовність до проектної діяльності;
- надати знання щодо простих та складних пропорцій;
- здійснити контрастні та подібні пропорції фігури людини;
- знайти пропорційне співвідношення за організацією «єгипетського трикутника»;
- побудувати пропорції за золотим перетином та рядом Фібоначчі.

Дидактичний матеріал: схеми пропорціонування фігури людини

Студентам надавалося пояснення про комбінаторний засіб структурної гармонізації – характеристика видів пропорцій та пропорційності в одязі.

Пропонувалося навести приклади співмірності елементів форми, які повинні розподілитися на дві окремі групи:

- прості (засновані на раціональних числах);
- складні (засновані на ірраціональних числах, похідних геометричних побудов).

Першим елементом виконання заняття є відокремлення на фігурі людини контрастних пропорцій, показувалися яскраво виражена відмінність в лініях, масах, фактурах, кольорі тощо. Контрастні пропорції повинні були будуватися на співвідношенні 1:5 [Додаток С, рис. С.5.1.].

Потім студенти будували на фігурі людини подібні пропорції на співвідношенні 1:1, тобто представляли рівне відношення елементів, які складають костюм [Додаток С, рис. С.5.2.].

Далі студенти повинні були відобразити на фігурі людини пропорційне співвідношення за організацією «єгипетського трикутника» із співвідношенням сторін 3:4:5 [Додаток С, рис. С.5.3.].

Друга частина заняття полягала у представленні членування фігури за системою «золотого перетину» та «рядом Фібоначчі». Студенти визначали

золотий перетин шляхом візуального членування фігури по горизонталі та показували графічно на фігурі людини у виді рядка числових співвідношень 3:5 [Додаток С, рис. С.1.4.].

Далі студенти на підставі пропорції золотого перетину будували ряд чисел, так щоб кожне наступне число дорівнювало сумі двох попередніх: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21 і т.д. (ряд Фібоначчі) [Додаток с, рис. С.1.5].

У процесі відображення на фігурі людини пропорційне співвідношення студенти дійшли висновку, що пропорціонування форми це процес, який пов'язаний з виразом об'ємно-просторової структури одягу. Всі фактори графічного пропорціонування взаємозалежні: і контур, і фігура з її пропорційною обґрунтованістю, і горизонталі - пояси членувань (конструктивні та декоративні).

Представлені студентами членування загальної маси заданої форми на пропорційні ділянки, організовуючи форму в єдине ціле дало змогу відзначити, що велику роль у пропорціонуванні фігури людини відіграє горизонталь, яка відповідає лініям природніх членувань фігури людини. Більшою частиною студентів було виявлено, що внаслідок встановлення пропорційних відношень між частинами форми, формою і конфігурацією, між формою в цілому і її деталями, а також між деталями виникає супідрядність цілого і фрагментів. Різні розмірні відносини, які проявляються перш за все в довжині і ширині форми, призводять до різного образного вираження форми, до різного її естетичного сприймання.

Заняття № 6 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації. Динаміка членувань форми одягу.

Мета: здійснити динаміку членувань форми одягу.

Завдання:

- сформулювати спрямованість до пошукової проектної діяльності;
- надати знання динаміки розчленувань форми одягу;

- сформувати уміння виконувати динаміку розчленувань форми одягу за вертикаллю, горизонталлю та діагоналлю;
- сформувати уміння показувати динаміку розчленувань форми одягу, рельєфну та змішану.

Дидактичний матеріал: схема–класифікація видів динаміки членувань фігури.

Студентам пропонувалося пояснення щодо комбінаторних засобів структурної гармонізації – класифікація видів динаміки членувань фігури людини. До кожного виду необхідно було підібрати та виконати схематичне зображення різних форм одягу таким чином, щоб на кожному з них було присутнє різне пропорціонування фігури людини [Додаток С, рис. С.6.1.].

Викладач пропонував показати згідно кожного з зображень різні види динаміки членувань форми одягу: за вертикаллю, за горизонталлю, рельєфну, за діагоналлю, змішану. Всі лінії позначити червоним кольором та вказати назву кожного членування [Додаток С, рис. С.6.2.].

Студенти, виконуючи різні види динаміки членувань форми одягу, згідно кожного з зображень, виявили, що динаміка форми виникає за контрастним членуванням форми на нерівні частини. Контраст у композиції окремих об'єктів створює динаміку, що спрямована на рух, розвиток форми в просторі. Також рух може виникнути і у сполученні двох хроматичних кольорів одного тону, але різних за колірною насиченістю, де активні кольори будуть створювати рух у свій бік. Було встановлено, що міра динамічності форми одягу може бути різною, і визначається співвідношенням між необхідністю і випадковістю, які залежать від функціональності форми одягу, а у зв'язку з цим і від можливостей конструктивного членування.

Виконання схематичного зображення варіантів динамічних композицій було здійснено шляхом внутрішнього конструктивного членування з позначенням назви та кольору по відношенню до динамічності силуету.

Заняття № 7 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації. Ритмічна організація форми одягу.

Мета: виконати ескізи моделей одягу з визначенням різних видів ритмічної організації форми.

Завдання:

- розвинути інтерес до проектно-творчої діяльності;
- надати знання про різні види ритмічної організації форми;
- сформувати уміння виконувати моделі одягу з простим рівномірним видом ритму;
- сформувати уміння зображувати моделі одягу з радіально-променевим видом ритму.

Дидактичний матеріал: схема–класифікація різних видів ритмічної організації форм одягу.

Студентам пропонувалася розповідь про класифікацію видів ритмічної організації моделі та їх характеристику, пояснюється причини порушення ритму в одязі й методи їх усунення. До кожного виду необхідно було підібрати та виконати схематичне зображення різних форм одягу таким чином, щоб на кожному з них було присутнє різне пропорціонування фігури людини.

Студентам пропонувалося виконати ескіз моделі з різною ритмічною організацією форм:

- простий рівномірний ритм.

Необхідно було зобразити послідовне чергування однакових за формою, розміром, кольором елементів композиції та проміжків між ними. Дане завдання може виявлятися у доповненні форм або елементів з проміжком, який є межею розподілу форми, а також у повторенні однакових за формою елементів, розміщених один за одним [Додаток С, рис. С.7.1.].

- з радіально-променевим видом ритму.

Студенти повинні були представити схематичне зображення моделей одягу, де простежується радіально–променевий ритм, який потрібно розділити на два види: простий радіально–променевий ритм та прогресуючий.

Для першого виду слід було зобразити чергування однорідних та рівних за величиною ліній, що починаються в одному місці. Для другого виду відобразити закономірність, що виявляється у розташуванні різних променеподібних драпіровок.

Ритмічності побудови можливо досягти, використовуючи різні елементи симетрії: вісь обертання, дзеркальну площину, переноси по прямолінійних і криволінійним осях.

У процесі розповіді студентам було охарактеризовано класифікацію видів ритмічної організації моделі. Визначено, що простий рівномірний ритм виявляє повторення одного і того ж елемента або рівних за величиною елементів через рівні проміжки. Залежно від композиційного опрацювання може виражатися по-різному: в повторності форм або елементів, при якій інтервал є кордоном членування форми та повторності форм із збереженням рівних інтервалів між ними. Пропорційно-послідовний ритм розкриває наростання і спадання величини самого елемента або проміжку між елементами. Цей ритм виявляється в ритмічних рядах з поступовим пропорційним зростанням або зменшенням елементів або інтервалів.

Аналізуючи проектно-творчу діяльність студенти виконали нові моделі одягу з різними видами ритмічної організації. Прояв рівномірного ритму побудованому по вертикалі без інтервалів можна спостерігати в чергуванні дрібних складок плісе або гофре на спідницях. Побудова ритмічної організації по горизонталі відмічалася на одязі, де рівномірно чергуються оборки одного і того ж розміру, інтервалом, яких є межа членування форми. Ритм проявлявся у розташуванні гудзиків і навісних петель, що примикають одна до іншої.

Представлені моделі одягу з пропорційним збільшенням елементів композиції у напрямку до низу дизайн-об'єкта відрізнялися своєю особливістю, де кожен наступний декоративний елемент більше попереднього та одночасно збільшував інтервал розташування. Також зображені моделі жіночого одягу з прогресивним ритмічним рядом, у якому дотримується постійна різниця елементів одягу або постійне відношення між величинами комбінаторних елементів або інтервалів ряду. Представлені ескізи моделей всіх студентів забезпечували плавність та безперервність ритмічної побудови.

Заняття № 8 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації. Симетрія форми одягу.

Мета: здійснити пошук форм одягу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації – різних видів симетрії.

Завдання:

- сформулювати готовність до проектно-творчої діяльності;
- надати знання про симетрію форм одягу;
- сформулювати уміння показувати дзеркальну та центральну симетрію форми одягу;
- сформулювати уміння відобразити осьову, криволінійну та подібну симетрію форми одягу.

Дидактичний матеріал: схема–класифікація різних видів симетрії в одязі.

Викладачем виконана розповідь про симетрію в організації костюма, про різні види симетрії, їх характеристику та особливості. Необхідним було виконати схематичне зображення різних форм одягу та показати згідно кожного з зображень різні види симетрії форми одягу:

- Дзеркальну (класичну).

Необхідно було також зобразити рівність форм або інших частин форми, нерівно орієнтованих в просторі [Додаток С, рис. С.8.1.].

– Подібності.

Симетрія подібності спірального руху полягала в послідовному повороті форм щодо осі повороту на визначений з одночасним збільшенням або зменшенням масштаб [Додаток С, рис. С.8.2.].

– Криволінійну.

Студенти повинні були продемонструвати форми у криволінійній симетрії, які отримані від вихідної вертикальної шляхом операції здавлювання, вигину, зламу і кручення. У результаті такого перетворення осі і площини вихідної форми повинні перетворитися на криві лінії і поверхні.

– Афінна.

При афінній симетрії відбуваються перетворення, які полягають у зміні просторового розташування вихідної форми з одночасними однорідними деформаціями форми. Афінну симетрію продемонструвати в трьох видах: розтягування, стиснення та зсуву.

Студентам було складено розповідь про особливості художнього образу в одязі, де вказано на мінливу природу структури художнього образу за різними видами моделей у їх різноманітній класифікації. Розповідь містила запропоновані студентами комбінаторні засоби структурної гармонізації у побудові художнього образу. Досить вдалим виявилися використання комбінаторних засобів, що сприяли організації структури пропорції дзеркальної та криволінійної симетрії. Це не випадково, бо симетрія розглядалася як одна з найбільш яскравих і наочно висвітлених організаційних властивостей художнього образу.

Студенти, у своїх пропозиціях пропонували художньо-графічні засоби, які були спрямовані на розкриття композиційних аспектів побудови художнього образу одягу, а саме: ритму, гармонізації та силуету моделі.

На етапах проектно-творчої діяльності з пошуку та організації художнього образу студенти мали можливість спостерігати за трансформацією окремих елементів художнього образу моделі одягу під

впливом художньо-графічних, методологічних, комбінаторних та культурологічних засобів.

У процесі здійснення проектно-творчої діяльності з організації художнього образу студенти мали можливість упровадити такі групи засобів: комбінаторні та культурологічні засоби, комбінаторні та художньо-графічні, комбінаторні та наочно-інформаційні і таке інше. Це дозволило дослідити зв'язки між ними, що сприяло більш повному розкриттю художнього образу моделі на рівні структурної гармонізації.

Заняття № 9 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації. Структурний нюанс форми одягу.

Мета: представити структурний нюанс форми з використанням нюансування ліній та об'ємів у вигляді зображення ескізів моделей одягу.

Завдання:

- розвинути спрямованість до творчої діяльності;
- надати знання про структурний нюанс в одязі;
- сформувати вміння представити структурний нюанс форми з використанням нюансування ліній та об'ємів;
- сформувати вміння графічного зображення ескізів моделей одягу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації.

Дидактичний матеріал: схеми нюансування різних форм одягу та на основі біоформ.

Студентам була проведена бесіда про один з видів комбінаторних засобів структурної гармонізації – структурний нюанс зміни форми в одязі. Увага студентів акцентувалася на параметрах людської фігури при представленні структурного нюансу в одязі, які зафіксовані анатомічними точками, що утримують одяг на фігурі людини.

Викладач пропонує виконати графічне зображення моделей одягу в межах однієї силуетної форми за допомогою відомих прийомів нюансування.

Представити нюанс прямокутної форми одягу, який підкреслює нюансування силуету і його внутрішнє заповнення.

Студенти, що розглядали прямокутну форму одягу, повинні були відобразити вертикальні та горизонтальні членування та технологічні прийоми обробки текстильного матеріалу [Додаток С, рис. С.9.1.].

Студенти, що висвітлювали нюансування пластичних форм одягу на основі біоформ, зображують плавні переходи одних елементів форми в інші. У процесі графічного зображення найбільша увага повинна була приділятися демонстрації ліній або площин як основи образного змісту. У цих зображеннях знаходиться стан ідеї форми, від якої потім проектується композиція вихідної форми і можливість її модифікації [Додаток С, рис. С.9.2.].

Пошук художнього образу з використанням структурного нюанса прямокутної форми одягу здійснювався студентами в межах однієї силуетної форми. Композиційна рівновага структурного нюансу залежала від розподілу основних мас композиції силуету одягу щодо його центру. Цим самим вона пов'язана з характером організації простору всередині силуету з пропорціями, з розташуванням головної і другорядних осей силуету, з пластикою форми, з колірними і тональними відносинами окремих частин цілого між собою і відносно цілого.

Студенти, виконуючи графічне зображення ескізів моделей одягу на основі біоформ, дійшли висновку, що процес стилізації є поступовим нюансуванням вихідної форми. Він відбувався наступним чином: вибраний мотив-фрагмент рослини замальовувався в цілому і частково, іноді опрацьовувався фактура і тектонічний малюнок листа. У процесі зображення виділялися лінії або площини носія образного змісту - їх кривизна, напруженість, спокій або динамічність, потім проектувалася композиція вихідної форми і можливість її модифікації. Цей процес пошуків виражався в серії малюнків одного і того ж мотиву (розширеного по абрису, звуженого, порожнього, наповненого).

Заняття № 10 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації. Гармонійне поєднання ахроматичних кольорів в одязі.

Мета: виконати зображення моделей жіночого одягу з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації – гармонійне поєднання ахроматичних кольорів.

Завдання:

- розвинути інтерес до проектно-творчої діяльності;
- надати знання про ахроматичні кольори, гармонійні поєднання;
- сформувати уміння зображення моделей з гармонійним поєднанням ахроматичних кольорів;
- сформувати уміння вибору взаємодії світлот (підбір площини різної світлоти).

Дидактичний матеріал: малюнки колірного кола

Відбувалося пояснення про поняття «ахроматичні кольори», «світлота кольору», основні ознаки гармонійного ахроматичного поєднання. Необхідно було виконати зображення моделей з гармонійним поєднанням ахроматичних кольорів. Кількісні співвідношення ахроматичних кольорів можуть будуватися як на контрасті, так і на нюансі.

Триколірні гармонійні поєднання можуть бути виражені в чотирьох співвідношеннях по світлоті та кількості кольорів: однакова частина білого, сірого і чорного тонів (статика); багато білого, зближеного з ним по світлоті сірого тону, мало чорного (динаміка) [Додаток С, рис. С.10.1.]; багато чорного і зближеного з ним по світлоті сірого, мало білого (динаміка) [Додаток С, рис. С.10.2.]; багато сірого тону, а білого і чорного мало (характер графічності).

У процесі пояснення про основні ознаки ахроматичного поєднання студенти визнали, що композиція сполучень чорних і білих тонів утворюють різні за емоційним змістом композиції. При цьому контраст посилюється або

слабшає від кількісного поєднання чорного і білого. Це студенти спостерігали, насичуючи в різних пропорціях одну і ту ж форму.

На етапах проектно-творчої діяльності студентами було встановлено, що сірий тон пом'якшує контраст і одночасно робить тонову композицію більш складною. Більша частина студентів встановила, що три величини необхідні і достатні для утворення пропорції. Величинами яких будуть не самі кольори, а контраст між ними. Якщо композиція побудована на білому, сірому і чорних тонах, то виявляється найпростіший вид пропорційності цілого і його частин - ділення на рівні частини. Але, якщо композиція побудована на білому, чорному і сірому тонах, але сірий темніше, то тут виявляється спосіб пропорційного розчленовування, близького до золотого перетину. Це дозволило прийти до висновку, що сприймання ескізів моделей з гармонійним поєднанням ахроматичних кольорів, які побудовані на контрасті тонів, залежить не тільки від самих тонів, але і головним чином від кількісних співвідношень, займаних ними площин.

Заняття № 11 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації. Гармонійне поєднання кольорів в одязі.

Мета: виконати зображення моделей жіночого одягу з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації – гармонійне поєднання у колірних тріадах.

Завдання:

- розвинути інтерес до проектно-творчої діяльності;
- надати знання про колір, колірні поєднання;
- сформувати уміння виконувати зображення моделей з гармонійним поєднанням у колірних тріадах;
- сформувати уміння відображати колірну гармонію та колірну комбінацію в одязі.

Дидактичний матеріал: малюнки колірного кола.

Викладачаем проведена розповідь про поняття колір, фізіологічні основи кольору, про колірні характеристики, колірне комбінування.

Слід було виконати зображення моделей з гармонійним поєднанням у колірних тріадах. Можна було скласти гармонійне поєднання в одному тоні, коли складові їх кольору одного тону відрізнятимуться по світлоті. Колірні гармонійні ряди в представлених моделях можна було розділити на контрастні, в яких кольори протиставляються один одному, і нюансні, в яких поєднують або кольори одного тону, але різного відтінку, або кольору різного тону, але близько розташовані в колірному спектрі, або кольору, близького по тону [Додаток С, рис. С.11.1.].

Також студентам необхідно було представити колірне зображення гармонії монохромних сполучень. Композиція одягу з таких кольорів можлива, якщо побудована лише на чистих світлотних контрастах. Подібні композиції частіше всього бувають пастельних тонів [Додаток С, рис. С.11.2.].

Формування умінь у студентів виконувати зображення моделей одягу з гармонійним поєднанням у колірних тріадах та відображати гармонію, колірну комбінацію в одязі виражалось в побудові нових моделей одягу. Студенти, спираючись на колірне коло з чотирма головними кольорами як опорними точками вирішували проблему колірних поєднань. Виконуючи ескізування студенти розрізняли три види: поєднання споріднених кольорів, сполучення споріднено-контрастних кольорів і поєднання контрастних кольорів.

Розглядаючи основні монохромні гармонійні поєднання з білим і чорним кольорами значною частиною студентів встановлено різне сприймання та відчуття. Білий і чистий хроматичний колір (жовтий, зелений та ін.) утворювали помітні, напружені поєднання. Поєднання білого і чистого хроматичних кольорів базувалися на гармонії контрастів, тобто на відносно протилежних характеристиках спектрального і білого кольорів.

Заняття № 12 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу моделей одягу. Проектування жакета різних стилів на основі класичного стилю.

Мета: формування знань про стилі одягу та перенесення їх на площину проектування різностильових жакетів.

Завдання:

- розвинути інтерес до проектування одягу;
- сформувати знання про різні стилі в мистецтвознавстві;
- сформувати уміння переносити теоретичні знання на площину проектування різностильових жакетів.

Дидактичний матеріал: таблиці із зображенням різностильового одягу, конструктивна основа класичного жакета

Студентам надана інформація про характерні ознаки різних стилів одягу. Викладач пропонував виконати конструкцію жакета в класичному стилі та описати стильові характеристики даного стилю.

Класичний стиль – це стриманість і простота ліній, доцільність форм, відповідність його обсягів пропорціям фігури людини, співмірність деталей між собою, лаконічність і ясність ліній конструктивних членувань.

Викладачем було пропоновано виконати конструкцію жакета в стилі ампір та описати стильові характеристики даного стилю [Додаток С, рис. С.12.1.].

Даний стиль характеризується завищеною лінією грудей, лінія талії опускається ближче до природної, лінія низу розширюється. Силует костюма прагне до циліндричних контурів високої і стрункої колони. Композиція костюма повинна бути статична, декоративне рішення переважає над конструктивним.

Також було потрібно виконати конструкцію жакета в стилі готика, визначити характерні риси провідного стилю та порівняти з класичним варіантом жакета.

Визначити провідний комбінаторний елемент у конструюванні жакета в стилі готика.

Готичний стиль характеризується витягнутою готичною пропорцією. Ускладнення крою дозволяє розчленовувати обсяги і тим самим створювати костюм, що підкреслює фігуру. Характерними рисами силуету були вичурність, вишуканість ліній і подовженість пропорцій.

Пошук студентами проектного образу моделей одягу висвітлювався зображенням різностильового одягу, де конструктивною основою був класичний жакет. Студенти приділяли велику увагу образному та стильовому рішенню в одязі, що диктує форму, довжину, обсяги, пропорції, характер текстильного матеріалу, колірну гаму, поєднання одягу в комплекті.

Позитивний результат, представлених на зображеннях моделей одягу, відрізнялися своїми особливостями для кожного із стилів. Студенти визначаючи провідний комбінаторний елемент у конструкції жакета мали змогу здійснювати порівняння та аналіз деталей одягу на рівні конструювання та моделювання. Вони за допомогою прийомів моделювання переносили обраний комбінаторний елемент в одязі на площину проектування різностильових жакетів.

Заняття № 13 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу моделей одягу. Проектування моделей жіночого одягу за стильовими рішеннями.

Мета: формування умінь проектувати моделі жіночого одягу за стильовим рішенням різних за призначенням форм одягу.

Завдання:

- розвинути спрямованість до творчого проектування одягу;
- сформувати знання про групи стильового рішення в одязі, різноманітність форм жіночого одягу;
- сформувати уміння виконувати графічне зображення моделей одягу за визначеним стильовим рішенням;

- сформувати уміння поєднувати модель жіночого одягу за стильовим рішенням та за призначенням форми.

Дидактичний матеріал: класифікація форм жіночого одягу, графічне зображення моделей різностильового рішення.

Викладачем здійснена розмова про форми жіночого одягу та групи його стильового рішення. Пояснювався зв'язок форм жіночого одягу з геометричним характером фігур в силуеті, побудову силуету в жіночому одязі за призначенням. Студенти повинні були визначити зв'язок між характером геометричних фігур та форм жіночого одягу.

Слід було виконати графічне зображення моделей одягу прямого силуету, який характеризується прямокутною геометричною формою, в декількох варіантах: вузький прямокутник (що характерно для виробів з прямою лінією плеча); розширений прямокутник; квадрат з усіченими верхніми кутами (об'ємні в області плечового і грудного пояса, мають округлу, подовжену лінію плеча) [Додаток С, рис. С.13.1.].

Здійснити графічне зображення моделей одягу приталеного силуету, що розкриває щільне прилягання по лінії талії. При цьому обсяг верхньої частини одягу може щільно облягати та повторює форми тіла або бути дуже вільним [Додаток С, рис. С.13.2.].

Зробити графічне зображення моделей одягу напівприлеглого силуету. Він характеризується більш м'яким приляганням по лінії грудей, нещільним приляганням в області талії і стегон, спокійним розширенням донизу, іноді ледь помітним. В цілому напівприлеглий силует повторює обриси фігури, але повністю не виявляє її [Додаток С, рис. С.13.3.].

Виконати графічне зображення моделей одягу розширеного силуету, який визначається формою трапеції. Моделі такого силуету можуть бути вільними по всій довжині або фіксованими поясом по талії. Сучасне рішення трапецієподібного силуету – помірна лінія плечей і невелике розширення до низу [Додаток С, рис. С.13.4.].

У процесі проектування моделей жіночого одягу за силуетним рішенням різних за призначенням форм одягу студенти розглянули силует, як площинне зображення форми, тобто межі в яких розробляється композиція. Здійснюючи пошук проектного образу, студентами визначено основний силует і його похідні варіанти з характерними доповненнями. Більша частина студентів відобразила похідні силуети, які поєднали в собі різні риси основного силуету і варіації формотворчих, що за своєю врівноваженості близькі до пропорцій золотого перетину та можуть подовжуватися і звужуватися, набуваючи тим самим динамічну конфігурацію, або розширюватися, стаючи більш статичними.

На етапах проектно-творчої діяльності студенти в якості геометричних аналогів силуетів одягу взяли за основу більш складні геометричні фігури, поєднуючи у своєму контурі прямі і криві лінії.

Заняття № 14 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Пошук проектного образу моделей одягу на основі виділення основних ліній у процесі проектування одягу.

Мета: формування умінь відокремлювати основні лінії в одязі та зображувати їх на моделях сучасного одягу.

Завдання:

- розвинути інтерес до пошукової проектної діяльності;
- сформувати знання про основні лінії у процесі проектування одягу, їх значення та властивості моделі;
- сформувати уміння графічно зобразити силуетні та конструктивні лінії в моделях сучасного одягу;
- сформувати уміння графічно зобразити конструктивно-декоративні та декоративні лінії в моделях сучасного одягу;
- вдосконалити вміння поєднувати різні види ліній в одній моделі.

Дидактичний матеріал: художньо–графічні засоби у процесі проектування сучасного жіночого одягу.

Знайомство розпочалося з розповіді про різновиди ліній в композиції (прямі, криві, ломані), їх емоційний вплив; лінії формоутворення, які створюють пластичну своєрідність форми одягу (плавні, стрибкоподібні, горизонтальні, вертикальні, діагональні) та види основних ліній, які несуть функціональне навантаження в процесі проектування одягу.

Необхідно було виділити основні лінії сучасного жіночого одягу [Додаток С, рис. С.14.1.].

- силуетні, які визначають рамку дизайн-об'єкта, в межах якої розробляється форма;
- конструктивні, які утворюють основу композиції моделі. Вони позначають контури форми виробу та лінії з'єднання деталей;
- конструктивно-декоративні, які створюють форму одягу та прикрашають її;
- декоративні лінії, що утворюються оздобленнями різних видів.

У запропонованій розповіді студентами були виявлені особливості при виділенні основних ліній в одязі. Лінія горловини збільшує або зменшує загальну масу фігури. Лінія грудей підкреслюється різними лініями кокеток, складок, окремих деталей. Лінія талії може бути виражена прямими, ламаними і плавними кривими лініями. Лінії стегон зміщена нижче природного розташування. Отже, характер розташування основних ліній впливає на сприймання поверхні об'ємної форми, яка створює рух.

Виконуючи зображення сучасних моделей одягу студенти гармонійно складали композицію моделей відрізняючи узгодженість ліній. У більшості композиційних рішень студенти одночасно застосовували конструктивні і декоративні лінії, які взаємно пов'язуються і узгоджуються. При цьому декоративні лінії, виконували роль основи композиційного задуму, які маскували і підпорядковували собі конструктивні лінії. У деяких випадках вихідним елементом у вирішенні композиції ставали лінії, пов'язані з природними контурами фігури.

Заняття № 15 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу моделей одягу. Визначення комбінаторних формоутворюючих засобів у процесі проектування одягу.

Мета: Визначити комбінаторні формоутворюючі засоби у процесі проектування одягу (основні, додаткові та декоративні комбінаторні елементи одягу).

Завдання:

- сформувати готовність до проектної діяльності;
- надати знання про види комбінаторних формоутворюючих засобів у процесі проектування одягу;
- сформувати уміння визначати основні елементи в одязі.
- сформувати уміння визначати додаткові елементи в одязі.
- сформувати уміння визначати декоративні елементи в одязі.

Дидактичний матеріал: схема–класифікація комбінаторні формоутворюючі засоби в одязі.

Студентам пропонувалася розповідь про види комбінаторних формоутворюючих засобів у процесі проектування одягу та представлена схема–класифікація. Дана схема показувала основні, додаткові, декоративні комбінаторні елементи в одязі та їх можливу структуру, тобто пояснювала з чого може складатися елементи моделей сучасного одягу.

Необхідним було визначення та відокремлення на представлених моделях жіночого одягу комбінаторні формоутворюючі засоби в процесі проектування одягу [Додаток С, рис. С.15.1.].

У процесі визначення комбінаторних формоутворюючих засобів більша частина студентів досягла поставленої мети, тому що правильне найменування кожного комбінаторного елемента дало змогу визначати призначення виробів, вибирати методику побудови конструкції основних комбінаторних елементів, показувати прийоми моделювання додаткових та декоративних комбінаторних елементів та обирати прогресивний та сучасний метод обробки комбінаторних елементів.

Заняття № 16 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу. Побудова коміра як основного комбінаторного елемента в процесі проектування одягу.

Мета: показати зв'язок між основою побудови креслення конструкції та основним комбінаторним елементом у процесі проектування одягу.

Завдання:

- сформулювати готовність до проектної діяльності;
- надати знання про послідовність побудови основного комбінаторного елемента (комір);
- сформулювати уміння з процесу побудови різних видів комірів;
- вдосконалити вміння знаходити зв'язок між основою побудови креслення конструкції та основним комбінаторним елементом одягу.

Дидактичний матеріал: алгоритми побудови різних видів комірів.

Студенти прослухали розповідь про різновиди комірів у процесі проектування одягу. Коміри діляться по зовнішньому вигляду на чотири групи: вертикально розташовані стійки, що збігаються з поверхнею виробу, плосколежачі коміри, відкладні, що складаються зі стійки і відльоту, і різноманітні похідні від них коміри стиля фентезі.

Визначили призначення, характерні ознаки та їх особливості. Слід було представити зображення різних видів коміра жакета жіночого [Додаток С, рис. С.16.1.], процес їх побудови та моделювання, зображуючи його на кресленні основних деталей одягу [Додаток С, рис. С.16.2.].

У ході проектної діяльності студенти виконуючи конструкцію коміра звертали особливу увагу на алгоритм прийомів моделювання коміра. Вони виконали правильне з'єднання бічних сторін нагрудної виточки і тимчасово перевели її розчин до лінії талії. Розширили горловину пілочки та спинки і поглибили на величини, зумовлені моделлю і накреслили нову лінію горловини під прямим кутом до середньої лінії спинки. Накреслили лінію краю борту паралельно лінії середини пілочки та позначили місце

розташування петель і гудзиків. Визначили місце початку коміра (точку уступу) і вказали центр кола у точці уступу. Накреслили лінії коміра на пілочці у відповідності з кресленням. Продовжили середню лінію спинки вгору та по отриманій лінії відклали від модельної горловини два рази значення висоти стійки на рівні середньої лінії спинки. Кінцевим етапом було накреслення модельної лінії горловини спинки, лінії зрізу вшивання коміра і лінії перегину стійки коміра на спинці. Незважаючи на те, що робота була складна, студенти виявили зусилля для успішного оволодіння даної групи умінь.

Заняття № 17 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу. Поєднання комбінаторних формоутворюючих засобів у процесі проектування одягу.

Мета: показати процес проектування та поєднання комбінаторних елементів рукава (основного та декоративного).

Завдання:

- сформулювати готовність до проектної діяльності;
- надати знання про види рукавів у процесі проектування одягу;
- сформулювати вміння з процесу побудови різних видів рукавів;
- вдосконалити вміння комбінувати основні та декоративні комбінаторні елементи одягу.

Дидактичний матеріал: схема–класифікація комбінаторних формоутворюючих засобів в одязі, алгоритми побудови різних видів рукавів.

Подана розповідь про види рукавів у процесі проектування одягу. З'ясовано, що рукав – це основний комбінаторний елемент в одязі, який забезпечує утилітарну функцію, збагачує форму та прикрашає зовнішній вигляд. За кроєм рукава бувають: вшивні, сорочкові з плавно-покатою формою плеча, реглан, суцінокроєні, кімоно, комбіновані; за формою – прямі, гладкі, об'ємні, зі складами і зборками по окату, вузькі, з ліктьовою виточкою, на манжеті тощо. Треба було представити побудову основного

комбінаторного елемента (рукава) та комбінацію його з декоративними комбінаторними елементами.

Виділити декоративні елементи, які можуть належати до комбінації з основним комбінаторним елементом та представити кінцевий результат цієї комбінації.

У процесі проектної діяльності 40% студентів обрала основним комбінаторним елементом – одношовний рукав, а декоративним комбінаторним елементом – складу. У процесі комбінування отримали рукав з драпіровкою по окату рукава, який вказує на естетичну виразність нової моделі одягу [Додаток С, рис. С.17.1.].

Гарний результат отримали 30% студентів, поєднавши основний комбінаторний елемент – рукав–реглан та декоративний комбінаторний елемент – складу. У результаті було отримано рукав–реглан з драпіровкою по лінії вшивання рукава м'якої та вільної форми. Таку форму рукавів студенти використовували у створенні різних силуетних форм, переважно прямої та розширеної донизу [Додаток С, рис. С.17.2.].

Решта 30% студентів вибрали основним комбінаторним елементом – передню та задню частину рукавів, а декоративним комбінаторним елементом – лінії рельєфних зрізів, тим самим підкреслили декоративне призначення моделі. У процесі комбінування отримали рукав з рельєфним зрізом в ділянці оката рукава [Додаток С, рис. С.17.3.].

Заняття № 18 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу. Моделювання комбінаторних формоутворюючих засобів у процесі проектування одягу.

Мета: зобразити поєднання основних комбінаторних елементів з декоративними та схематично зобразити прийоми моделювання на конструкції.

Завдання:

- сформулювати зацікавленість до проектної діяльності;
- надати знання про прийоми моделювання;

- сформувати уміння з моделювання основних та декоративних комбінаторних елементів у процесі проектування одягу;
- вдосконалити уміння з моделювання складних моделей.

Дидактичний матеріал: схема-класифікація комбінаторних формоутворюючих засобів в одязі, прийоми моделювання в процесі проектування одягу.

Студентам пропонувалася розповідь про допоміжні (фасонні) лінії в процесі моделювання одягу, прийоми моделювання в процесі проектування одягу. Потрібно представити конструкцію основного комбінаторного елемента (пілочка), який поєднаний з декоративним, та зобразити процес прийомів моделювання [Додаток С, рис. С.18.1.].

Другою частиною завдання було представлення конструкції основного комбінаторного елемента (пілочка), що поєднаний з декоративним, який розташований асиметрично, та зображення процесу прийомів моделювання [Додаток С, рис. С.18.2.].

У ході поєднання конструкції основного та декоративного комбінаторного елемента значною кількістю студентів було виявлено правильне місце розміщення складок та підрізів. Правильне переміщення нагрудної виточки на пілочці на визначену лінію складок та підрізів, але незначна кількість студентів отримали нерівномірне розміщення складок та конфігурація лінії підрізу не відповідала ескізу моделі.

Заняття № 19 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Пошук проектного образу моделей одягу на основі народних мотивів.

Мета: здійснити художньо–графічний пошук образу моделей одягу за культурно-етнічними характеристиками.

Завдання:

- розвинути інтерес до проектної діяльності;
- сформувати знання про різновиди одягу, у моделюванні якого використано народні мотиви;

- сформувати знання про принципи створення нових моделей одягу за народними мотивами різного призначення;
- сформувати уміння розробити нові моделі одягу на основі народного крою;
- сформувати уміння добирати текстильний матеріал, колір, декор для розробки моделей.

Дидактичний матеріал: серія малюнків українського жіночого одягу за народними мотивами.

Викладач розповідав про традиційні форми українського костюма, особливості крою, декору. Необхідно було охарактеризувати крій, принципи силуетного вирішення, форму, декор в одязі за народними мотивами, розробити нові моделі сучасного одягу на основі народного крою [Додаток С, рис. С.19.1].

На представленій моделі дизайн-об'єкта треба було виконати моделювання сучасного одягу за народними мотивами різного призначення та добрати тканину, колір, оздоблення для розробки моделей. Виділити основні, додаткові та декоративні комбінаторні елементи, позначити їх кольором [Додаток С, рис. С.19.2]

У процесі пошуку проектного обрау на основі народних мотивів студентами виявлено естетичну особливість, що міститься у пропорціях форми, кольору, ритміці декоративного оформлення, матеріального втілення. Визначено, що силует форми на основі народних мотивів трансформується та відображається без відтворення внутрішніх конструктивних ліній. Студентами проведено дослідження з урахуванням значення гармонійних передумов побудови модної форми та використано в різних варіантах у сучасному одязі.

Творчий пошук студентів супроводжувався аналізом ритмічного ладу, який ґрунтувався на візуальних моментах, що полягає в колірному та чор-білому зображенні ритміки горизонтальних і вертикальних смуг декору, фрагментів форми, а також колірних рішень. Принципи ритмічного ладу на

основі народних мотивів були асоціативно змінені в цілях створення нового за формою одягу. Студентами відбувалася поступова нюансова зміна зовнішньої форми одного об'єкта до повної принципової зміни форми.

Заняття № 20 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Організація проектно–творчої діяльності. Проектування дитячого одягу з використанням комбінаторних формоутворюючих засобів одягу.

Мета: виконати ескізи дитячого одягу на одній конструктивній основі з використанням декоративних комбінаторних елементів та графічно зобразити відокремлення декоративних комбінаторних елементів на побудові креслення.

Завдання:

- сформулювати інтерес до пошукової проектної діяльності;
- надати знання про декоративні комбінаторні елементи, їх особливості при застосуванні в конкретній моделі;
- виконати серію ескізів дитячого одягу (сарафан) на одній конструктивній основі;
- сформулювати вміння відобразити прийоми моделювання та відокремити декоративні комбінаторні елементи на побудові креслення.

Дидактичний матеріал: схема–класифікація комбінаторних формоутворюючих засобів в одязі.

Студентам пропонувалася розповідь про декоративні комбінаторні елементи, їх особливості при застосуванні в конкретній моделі. На одній конструктивній основі слід було представити серію ескізів дитячого сарафана (вид спереду, вид ззаду).

При розробці базової форми перш за все потрібно було враховувати модний напрям у розвитку одягу. У конструкцію базової форми закладалися особливості основних ліній, надбавки і лінії, що забезпечують необхідний розподіл обсягів станової частини, загальну розширеність або звуженість і довжину виробу.

Модель базової форми створювалася згідно комбінаторних засобів, опрацьовувалася пластика форми і силует, пропорційні відносини, ритм, симетрія з продуманим використанням характеристик матеріалу – кольору, малюнка або фактури, акцентуються окремі частини форми. Зображені ескізи демонстрували конструктивні, конструктивно-декоративні та декоративні лінії в одязі [Додаток Т, рис. Т.20.1.].

Студентам треба було представити прийоми моделювання в процесі проектування одягу та відокремити декоративні комбінаторні елементи на побудові креслення [Додаток Т, рис. Т.20.2.].

При розробці базової форми студентами було враховано модний напрям у розвитку дитячої одяжі. У конструкцію базової форми закладалися особливості лінії плеча (міра піднесеності або припущенности, спаду або спрямлености), надбавки до лінії, що забезпечують необхідне розподіл обсягів людської фігури, форма і об'єм, загальна розширеність або обуженість і довжину проектованої моделі. Модель базової основи створювалася за законами композиції, опрацьовувалася пластика форми і силуету, пропорційні відношення, ритм, симетрія з продуманим використанням характеристик текстильного матеріалу, кольору, малюнка або фактури, акцентуючи окремі частини форми.

При розробці всіх наступних варіацій базової форми для студентів критерієм була пропорційна відповідність частин, ясність ритмічного ладу деталей і елементів, стилістична однорідність всіх складових і відповідність всього композиційного ладу характеру матеріалу. Змінам підлягалися передня та задня частини дизайн-об'єктів з застосуванням додаткових та декоративних комбінаторних елементів та конструктивні вузли.

Заняття № 21 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Організація проектно-творчої діяльності. Проектування жіночого одягу з використанням комбінаторних формоутворюючих засобів та комбінаторних засобів структурної гармонізації.

Мета: виконати ескізи жіночого костюма з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації та побудувати креслення конструкції всіх формоутворюючих засобів.

Завдання:

- сформувати інтерес до пошукової проектно-творчої діяльності;
- надати знання про комбінаторні засоби формоутворення одягу;
- виконати ескіз жіночого костюма з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації;
- сформувати вміння відобразити прийоми моделювання та відокремити комбінаторні формоутворюючі засоби при побудові креслення.

Дидактичний матеріал: схема-класифікація комбінаторних формоутворюючих засобів у одязі.

Студенти повинні були представити ескіз жіночого костюма (вид спереду, вид ззаду), де буде видно чітке використання всіх видів комбінаторних формоутворюючих засобів. Ескіз моделі жіночого костюма повинен відокремлювати комбінаторні засоби структурної гармонізації (відображати динаміку форми, симетричність моделі та структурно нюансову відносність) [Додаток Т, рис. Т.21.1.].

Також треба було виконати побудову основи креслення конструкції основних, додаткових та декоративних комбінаторних елементів у процесі проектування одягу та показати всі прийоми моделювання згідно наданого ескізу жіночого костюма [Додаток Т, рис. Т.21.2.].

Заняття № 22 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Організація проектно-творчої діяльності. Проектування форм сучасних моделей одягу з використанням засобів організації технологічного процесу.

Мета: виконати графічне зображення форм сучасних моделей одягу з прийомами використання декору в процесі проектування одягу.

Завдання:

- сформувати інтерес до пошукової проектно-творчої діяльності;

- надати знання про декор у процесі проектування одягу;
- сформувати уміння виконувати ескізи форми сучасних моделей одягу, де переважаючими є орнамент та вишивка;
- сформувати уміння поєднувати декор у процесі проектування одягу.

Дидактичний матеріал: схема форм декору в процесі проектування одягу.

Студентам прослухали пояснення про види декору в процесі проектування одягу як одного із засобів організації технологічного процесу. Зверталася увага на особливості використання декору (поєднання з лініями, формами, текстильним матеріалом, конструкцією, кольором).

Зображені студентами види декору в сучасних моделях у процесі проектування одягу були використані для виділення форми дизайн-об'єкта або її частини, членування форми на частини, об'єднання частин форми або декількох різних самостійних форм, організації наочного руху в певному напрямку на поверхні форми.

Студенти зобразили однакові форми сучасних моделей одягу з прийомами використання різних видів декору в процесі проектування одягу (наприклад, заповнення площини форми одягу спеціальними оздоблювальними матеріалами та вишивкою [Додаток Т, рис. Т.22.1.]; заповнення площини форми одягу деталями, які виконані з текстильної тканини та печатним малюнком [Додаток Т, рис. Т.22.2.]. У виборі оздоблення студентами не було порушено цілісності моделі за стильовим рішенням. Обране оздоблення підкреслювало призначення, святковість та вишуканість.

Заняття № 23 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Процес виготовлення моделей одягу. Зображення процесу виготовлення сучасних моделей одягу з використанням засобів організації технологічного процесу.

Мета: виконати орнаментальну композицію елементів української сучасної сорочки за допомогою художньо-графічних засобів.

Завдання:

- сформувати інтерес до пошукової проектної діяльності;
- надати знання про графічну техніку виконання орнаментальної композиції;
- сформувати вміння виконати орнаментальні смуги геометричних та рослинних елементів в графічно-ахроматичних кольорах.

Дидактичний матеріал: серія графічних зображень малюнків різних мотивів орнаменту.

Студентам пропонувалося розповідь про характерні особливості орнаменту українського сучасного костюма за допомогою художньо-графічних засобів, правила композиційної побудови орнаменту.

Необхідним було представлення композиції геометричних та рослинних елементів орнаменту з ахроматичною гамою кольорів згідно наданого алгоритму.

Правильне виконання алгоритму дало позитивний результат у ході заняття. У процесі проектно-творчої діяльності студентами було знайдено композиційний центр в області плечового пояса шляхом модифікації рукава, тобто ту частину оздоблювального виробу, яка повинна привертати до себе увагу, та вдало розмістили на цій площині узор. Дотримувалися пропорцій елементів між собою та оздоблювальною площиною та витримали рівновагу, тобто суму елементів, ліній і кольорів в одній частині узору, яка урівноважувала другу частину. 50% студентів виконали орнаментальні смуги геометричних елементів в ахроматичних кольорах на прикладі української сорочки Чернівецької, Івано-Франківської областей [Додаток Т, рис. Т.23.1, рис. Т.23.2]. Решта кількість зобразила орнаментальні смуги рослинних елементів в ахроматичних кольорах на прикладі української сорочки, Житомирської, Черкаської областей [Додаток Т, рис. Т.23.3, рис. Т.23.4].

Заняття № 24 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Організація проектно-творчої діяльності. Проектування форм сучасних моделей одягу з використанням засобів організації технологічного процесу.

Мета: виконати графічне зображення форм сучасних моделей одягу з використанням різних видів текстильного матеріалу в процесі проектування одягу .

Завдання:

- сформувати інтерес до проектно-творчої діяльності;
- надати знання про текстильний матеріал у процесі проектування одягу;
- сформувати вміння виконувати ескізи моделей одягу з сучасного текстильного матеріалу;
- сформувати вміння гармонійно та цілісно поєднувати комбінаторні формоутворюючі засоби разом з засобами організації технологічного процесу в процесі проектування одягу.

Дидактичний матеріал: види текстильного матеріалу, схема класифікація комбінаторних засобів формоутворення одягу.

Студенти сприймали пояснення про види текстильного матеріалу в процесі проектування одягу як один із засобів організації технологічного процесу. Вони повинні були відобразити ескіз сучасного одягу з використанням сучасного текстильного матеріалу та побудувати креслення конструкції комбінаторних формоутворюючих засобів з нанесенням усіх модельних особливостей та відобразити на кресленні місце розташування сучасного текстильного матеріалу та фурнітури [Додаток Т, рис. Т.25.1.].

Студенти створюючи форму певного геометричного виду, з розмаїття текстильного матеріалу обирали тільки ту, яка своїми пластичними властивостями у зв'язку з певним конструктивним рішенням зможе забезпечити стійкість цієї форми.

Заняття № 25 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Процес виготовлення моделей одягу. Зображення процесу виготовлення сучасних моделей одягу з використанням засобів організації технологічного процесу.

Мета: виконати схематичне зображення процесу виготовлення сучасних моделей одягу з використанням методів обробки комбінаторних формоутворюючих засобів.

Завдання:

- сформувати інтерес до проектної діяльності;
- надати знання про методи обробки комбінаторних формоутворюючих засобів;
- сформувати уміння відокремлювати основні вузли в процесі виготовлення одягу та обирати прогресивні методи їх обробки;
- сформувати уміння виконувати схематичне зображення засобів організації технологічного процесу в процесі проектування одягу.

Дидактичний матеріал: схема методів обробки комбінаторних формоутворюючих засобів, схема–класифікація комбінаторних засобів формоутворення одягу.

Студентам пропонувалося пояснення про методи обробки комбінаторних формоутворюючих засобів, їх технічні умови виконання в процесі виготовлення одягу як один із засобів організації технологічного процесу.

Вони повинні були виконати моделі сучасного одягу з використанням комбінаторних формоутворюючих засобів, комбінаторних засобів колірної гармонізації та з застосуванням різних видів текстильного матеріалу.

Студентами було представлено кольорові ескізи сукні та костюма жіночого [Додаток Т, рис. Т.25.1., рис. Т.25.2.]. Обрані найбільш прогресивні та правильні методи обробки формоутворюючих засобів з винесенням технічних умов виконання.

Аналізуючи хід та діагностуючи результати творчих занять можемо стверджувати, що впроваджена модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу забезпечує поступовий перехід на якісно вищий рівень сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

3.3 Аналіз та підсумки педагогічного експерименту

З метою визначення підсумкового результату сформованості проектно-творчої компетентності студентів експериментальної та контрольної груп було проведено контрольний експеримент. Завданнями контрольного етапу були перевірка обґрунтованої моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу й визначення впливу комплексу засобів на формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

Розглянемо отримані дані й проаналізуємо їх. Вимірювання здійснено за тими ж критеріями й показниками, що й на констатувальному етапі, з використанням тих самих методів дослідження.

Результати щодо виявлення рівня спрямованості на проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій представлені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Рівень спрямованості на проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів
1	Е (172)	31,1	53	40,9	70	28,0	48
2	К (170)	12,8	22	24,5	42	62,7	107
	Критерій χ^2			42,8			

На основі отриманих даних було розроблено діаграму (рис. 3.5.), за якою зроблено висновок стосовно підвищення спрямованості на проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій.

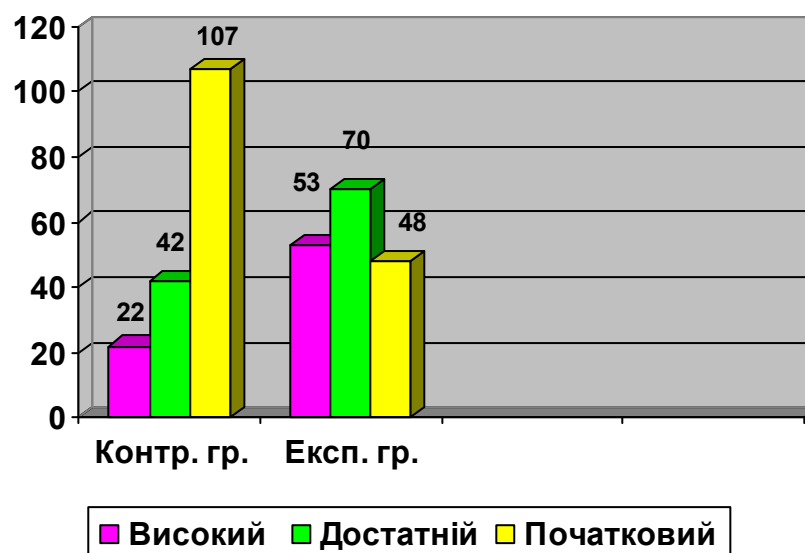

Рис. 3.5. Динаміка спрямованості на проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій контрольної та експериментальної груп

Оцінювання результатів експериментального дослідження щодо наявності професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованості умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу відбувалося за наведеними у п. 3.1 методиками І.Підласого та Є.Єльнікової. З метою визначення рівня знань та вмінь студентів були розроблені контрольні навчальні завдання.

Заняття № 1 з предмета: «Основи композиції»

Тема: Опис зовнішньої характеристики жакета та спідниці.

Мета: перевірка знань та вмінь з опису зовнішньої характеристики моделі.

Завдання:

- перевірка інтересу до проектування одягу;
- перевірка знань з опису зовнішньої характеристики моделей одягу;

- перевірка умінь визначати та відокремлювати зовнішні характеристики моделі одягу.

Дидактичний матеріал: алгоритм опису зовнішньої характеристики моделей одягу.

Студентам пропонувалося описати зовнішню характеристику моделі жакета та спідниці з костюмної тканини за такими показниками:

- вид моделі;
- силуетну форму моделі;
- стильове рішення;
- засоби гармонізації форм моделі;
- властивості композиції моделі;
- особливості структури, фактури та колір текстильного матеріалу.

Заняття № 2 з предмета: «Проектування одягу»

Тема: Нанесення модельних особливостей у процесі проектування одягу.

Мета: перевірка вмінь з нанесення модельних особливостей у процесі проектування одягу.

Завдання:

- виявити заінтересованість до проектування одягу;
- перевірка знань з прийомів нанесення модельних особливостей у процесі проектування одягу;
- перевірка умінь з нанесення модельних особливостей на основу побудови креслення конструкції.

Дидактичний матеріал: прийоми модельних особливостей у процесі проектування одягу.

Студентам пропонувалося зробити розрахунки, побудову основи креслення конструкції жакета жіночого. Наведені вихідні дані для побудови жакета жіночого ($C_{гП} = 46,0$; $C_t = 34,9$; $C_c = 48,0$).

Необхідно зробити попередній розрахунок конструкції моделі та представити побудову креслення конструкції основи (пілочка та спинка) та

нанести модельні особливості згідно з ескізом моделі.

Аналіз результатів контролю дав змогу виявити рівень успішності навчальної діяльності та рівень засвоєння комплексу професійних знань та вмінь, які наведені у таблиці 3.7, 3.8.

Таблиця 3.7

Рівень успішності навчальної діяльності студентів

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів	Кількість, %	Кількість студентів
1	Е (172 ст.)	28,5	49	40,3	69	31,2	54
2	К (170 ст.)	12,7	22	26,2	45	61,1	104
Критерій χ^2				32,04			

Порівняння узагальнених даних рівня успішності навчальної діяльності студентів експериментальної та контрольної груп представлено на рис. 3.6.

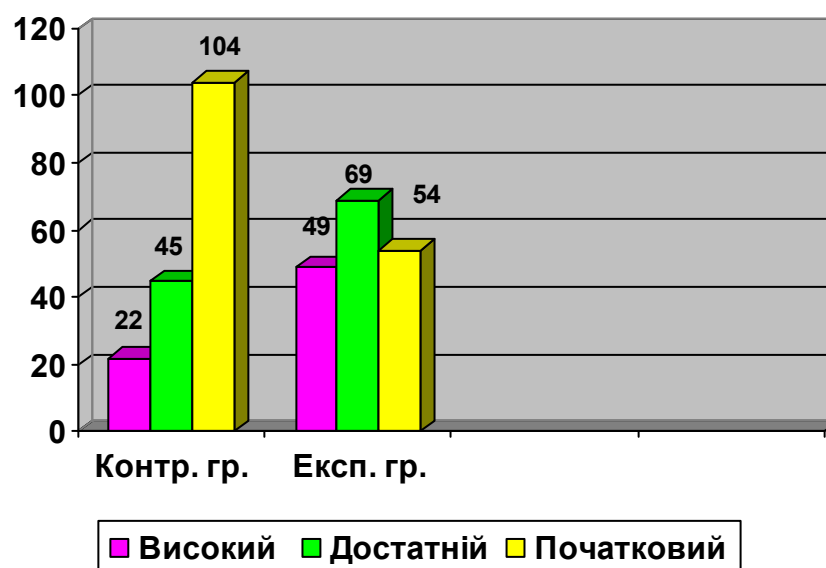

Рис. 3.6. Динаміка успішності навчальної діяльності студентів експериментальної та контрольної груп

Таблиця 3.8

Індивідуальний коефіцієнт рівня знань і умінь

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість , %	Кількість студентів	Кількість , %	Кількість студентів	Кількість , %	Кількість студентів
1	Е (172 ст.)	32,9	57	45,3	78	21,8	37
2	К (170 ст.)	15,2	26	28,8	49	56,0	95
Критерій χ^2				43,16			

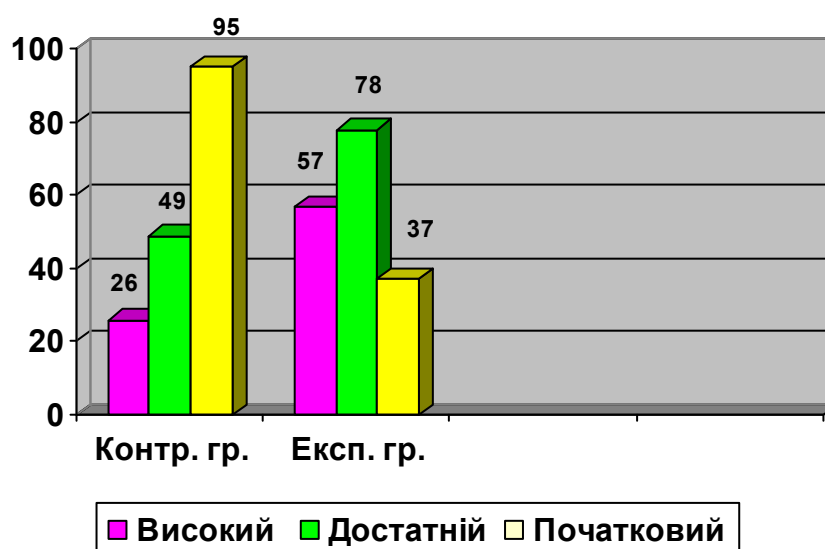

Рис. 3.7. Рівень знань і умінь експериментальної та контрольної груп

Аналіз таблиці 3.7 свідчить про те, що в експериментальній групі середня кількість правильно виконаних контрольних навчальних завдань зросла у порівнянні з контрольною. У експериментальній групі коефіцієнт рівня знань та вмінь підвищився на 0,148 порівняно з контрольною групою, у якій цей показник змінився лише на 0,07 у порівнянні з даними констатувального експерименту.

Отримані результати рівня наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій представлені в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

**Рівень наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх
учителів технологій**

№	Групи	Високий		Достатній		Початковий	
		Кількість в %	Кількість студентів	Кількість в %	Кількість студентів	Кількість в %	Кількість студентів
1	Е (172 ст.)	24,3	42	60,1	103	15,7	27
2	К (170 ст.)	8,1	14	53,0	90	38,9	66
	Критерій χ^2			31,7			

Результати щодо динаміки сформованості комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій представлена на рис. 3.8.

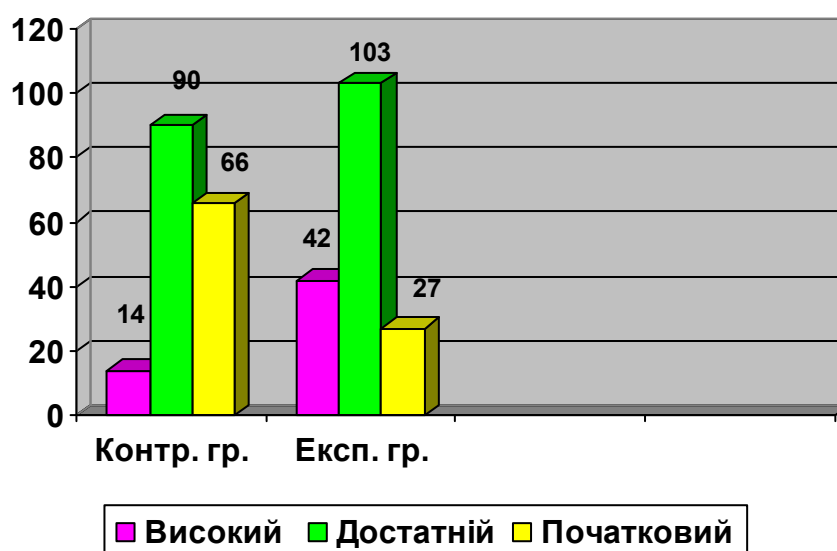

Рис. 3.8. Динаміка сформованості комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій

З метою підтвердження несуттєвої різниці між кількістю студентів з різними рівнями сформованості визначених критеріїв проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій було проведено зіставлення розподілів за критерієм Пірсона χ^2 , що дозволило порівняти емпіричні розподіли однієї ознаки в декількох незалежних вибірках. Зазначимо, що критерій χ^2 (хі-квадрат) належить до непараметричних статистичних критеріїв. Це дозволяє використовувати його в педагогічних дослідженнях,

оскільки непараметричні критерії придатні для оперування з даними, обчисленими за допомогою шкали найменувань за трьома рівнями: високий, достатній, початковий. Тому використання методики критерію χ^2 передбачало перевірку нульової та альтернативної гіпотези, зокрема висувається нульова гіпотеза (H_0) про те, що характеристики в експериментальних даних в експериментальній і контрольній вибірках збігаються, й альтернативна гіпотеза (H_1) про те, що характеристики в експериментальних даних в експериментальній і контрольній вибірках не збігаються, що спричинено впровадженням експериментального фактора.

Для використання критерію ми дотримувались таких вимог: експериментальна й контрольна вибірки є випадковими; вибірки незалежні, і члени кожної вибірки між собою також незалежні.

Розрахунки значення статистики критерію $\chi^2_{\text{експ.}}$ здійснювались за формулою (2.7):

$$\chi_{\text{експер}} = \frac{1}{n_1 \cdot n_2} \cdot \sum_{i=1}^c \frac{(n_1 o_{2i} - n_2 o_{1i})^2}{o_{1i} + o_{2i}}, \quad (2.7)$$

де n_1 – кількість студентів у першій вибірці;

n_2 – кількість студентів у другій вибірці;

o_{1i} – кількість студентів, що знаходяться на певному рівні сформованості в першій вибірці;

o_{2i} – кількість студентів, що знаходяться на певному рівні сформованості в другій вибірці;

На основі порівняння значення статистики критерію $\chi^2_{\text{експер.}}$ з критичним значенням статистики $\chi_{1-\alpha}$, яке визначається за таблицею М.Грабаря, К.Краснянської «Критичне значення статистик, що мають розподіл χ^2 », робиться висновок про прийняття гіпотези H_0 або її відхилення й прийняття гіпотези H_1 [50, с.83–98].

На цьому етапі нашого експерименту висуємо H_0 про те, що характеристики контрольної й експериментальної груп збігаються, тобто

контрольні й експериментальні масиви на початок експерименту (на констатувальному етапі) були однорідними за рівнем сформованості проектно-творчої компетентності.

Відповідно для $\alpha=0,05$ та числа ступеня свободи, рівного $\nu=c-1=3-1=2$, знаходимо критерій $\chi^2_{\alpha} = 5,99$. Отже, значення критерію $\chi^2_{\text{експер.}} > \chi^2_{\text{кр.}}$. У результаті статистичного обчислення $\chi^2_{\text{експер.}}$ було доведено однорідність контрольної й експериментальної груп за рівнем розвитку мотиву досягнення успіху (мотиваційний критерій), який дорівнював 0,06 – групи Е і К. Таким чином, $\chi^2_{\text{експер.}} < \chi^2_{\text{кр.}}$. Тому отриманий результат підтверджує достовірність нульової гіпотези (H_0) про те, що характеристики експериментальної і контрольної груп збігаються.

Підрахунки емпіричного значення критерію χ^2 за представленою вище формулою (2.1) дорівнюють $42,8 > 5,99$ для Е і К. Отже, гіпотеза H_0 відкидається, приймається гіпотеза H_1 : емпіричні розподіли рівнів поточної активності після проведення формувального експерименту відрізняються між собою й спричинені впливом експериментального фактора.

Результати, отримані після впровадження моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, показали суттєві зміни емпіричних даних для експериментальних груп при перевірці успішності.

Підрахунки емпіричного значення критерію χ^2 за представленою вище формулою (2.1) дорівнюють $32,04 > 5,99$ для Е і К. Отже, гіпотеза H_0 відкидається та приймається гіпотеза H_1 : емпіричні розподіли рівнів успішності після проведення формувального експерименту відрізняються між собою й спричинені впливом експериментального фактора.

Виявлений результат $\chi^2_{\text{експер.}}$, який дорівнює $43,16 > 5,99$ для Е і К знову підтверджує гіпотезу H_1 : емпіричні розподіли рівнів знань і умінь після проведення формувального експерименту відрізняються між собою й спричинені впливом експериментального фактора.

Виявлений результат χ^2 експер., який дорівнює $31,7 > 5,99$ для Е і К знову підтверджує гіпотезу Н1: емпіричні розподіли рівнів знань і умінь після проведення формувального експерименту.

Висновки до третього розділу

У процесі експериментальної перевірки впливу моделі на вдосконалення процесу формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів проведено три етапи педагогічного експерименту: констатувальний, формувальний та контрольний.

Констатувальний етап експерименту дав змогу отримати первісні показники сформованості проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у двох паралельних групах (№1, №2).

Результати впроваджених занять з дисциплін «Основи композиції», «Проектування одягу» дали можливість визначити рівні сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій та загальну кількість балів у відсотковому вимірі.

– Визначення наявності спрямованості на проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій:

В групі № 1, %

високий 10,2

достатній 27,5

початковий 62,8

В групі № 2, %

високий 11,8

достатній 27,2

початковий 61,0

– Визначення професійних знань, що забезпечують проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованості умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу:

В групі № 1, %

високий 13,6

достатній 25,1

початковий 61,3

В групі № 2, %

високий 12,1

достатній 24,1

початковий 63,8

– Визначення наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій:

В групі № 1, %

високий 7,5

достатній 37,6

початковий 54,9

В групі № 2, %

високий 7,9

достатній 35,8

початковий 56,3

На етапі **формувального** експерименту впроваджена модель формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу. Модель передбачала розробку творчих завдань відповідно до кожного з етапів технології формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу за етапами проектно-творчої діяльності, а саме:

1 етап технології – концептуальний – включає здійснення художньо–графічного пошуку. На цьому етапі ми впровадили заняття за такими темами: «Здійснення художньо-графічного пошуку моделі за асоціаціями», «Здійснення художньо-графічного пошуку моделі за аналогіями», які дозволили сформувати такі складові проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій:

- знання про аспекти наочного сприймання;
- знання про стильові особливості костюма;
- знання про образно-асоціативне творче джерело;
- вміння виконувати серію ескізів, використовуючи натурні замальовки;

- вміння виконувати серію ескізів на базі творчого джерела – архітектури, об'єктів живої природи, тварин, рослин тощо;

- вміння виконувати ескізи на основі аналогів історичного костюма.

2 етап технології – змістовий – містить побудову художнього образу та побудову проектного образу. На цьому етапі передбачається серія занять за такими темами: «Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації», «Пошук художнього образу з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації», «Пошук проектного образу з використанням художньо-графічних засобів», «Пошук проектного образу з використанням засобів організації технології виготовлення одягу». Ці заняття сприяли формуванню проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій на рівні формування:

- знань про художній образ та його структуру;
- знань про проектний образ та його структуру;
- знань про пропорцію і пропорційність;
- знань про симетрію та асиметрію;
- вмінь аналізувати прийоми, способи і засоби, які дозволяють стилізувати фігуру людини у відповідності з тенденціями моди;
- вмінь виконувати творчі ескізи костюмів з використанням зорових ілюзій;
- вмінь перетворювати креслення конструктивних основ в об'ємну форму нової моделі, застосовуючи різні прийоми технічного малювання.

3 етап технології – процесуальний – включає організацію проектно-творчої діяльності та процес виготовлення одягу. На процесуальному етапі були впроваджені такі теми занять: «Проектування дитячого одягу з

використанням комбінаторних формоутворюючих засобів одягу», «Проектування жіночого одягу з використанням комбінаторних формоутворюючих засобів та комбінаторних засобів структурної гармонізації», «Процес виготовлення моделей жіночого одягу». На цьому етапі була сформована проектно–творча компетентність майбутніх учителів технологій на рівні формування:

- знань про процес проектування одягу;
- знань про технологічну обробку одягу;
- знань про текстильний матеріал, оздоблення декором;
- знань про хроматичні та ахроматичні кольори;
- вмінь поєднувати комбінаторні засоби;
- вмінь будувати і розраховувати креслення основ конструкцій виробів використовуючи різні методики конструювання;
- вмінь застосовувати оптимальні технологічні методи обробки виробів згідно технологічної послідовності обробки виробу.

На **етапі контрольного експерименту** результати контрольного заняття з дисциплін «Основи композиції», «Проектування одягу» при впровадженні моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу дали можливість виявити рівні сформованості проектно-творчої компетентності фахівців та загальну кількість балів у відсотковому вимірі.

– Визначення наявності спрямованості на проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій:

В групі № 1 (експериментальна), %

високий 31,1

достатній 40,9

початковий 28,0

В групі № 2 (контрольна), %

високий 12,8

достатній 24,5

початковий 62,7

– Визначення професійних знань, що забезпечують проектно–творчу діяльність майбутніх учителів технологій та сформованості умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу:

В групі № 1 (експериментальна), %

високий 28,5

достатній 40,3

початковий 31,2

В групі № 2 (контрольна), %

високий 12,7

достатній 26,2

початковий 61,1

– Визначення наявності комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій:

В групі № 1 (експериментальна), %

високий 24,3

достатній 60,1

початковий 15,7

В групі № 2 (контрольна), %

високий 8,1

достатній 53,0

початковий 38,9

У процесі дослідження виявлено, що використання моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу позитивно впливає на розвиток пізнавального інтересу до проектно–творчої діяльності. Аналіз зміни мотивів у процесі навчання засвідчив, що у студентів експериментальної групи на 31,1 % підвищився пізнавальний інтерес до проектно-творчої діяльності.

Аналіз рівня сформованості знань майбутніх учителів технологій на підставі розрахунків свідчить про загальну різницю в експериментальній та

контрольній групі. Перевищення рівня сформованості знань майбутніх учителів технологій в експериментальних групах пов'язано з експериментом, який проводився, що підтверджено за допомогою критерію Пірсона.

Узагальнені дані сформованості вмінь майбутніх учителів технологій свідчать, що різниця між вхідним та вихідним рівнями сформованості вмінь у контрольній групі становить 12,7 %. Студенти експериментальної групи оволоділи вміннями з приростом у 28,5 %. Отримані дані є статистично значущими згідно критерію Пірсона.

На підставі розрахунків та критичного значення χ^2 ми зробили обґрунтований висновок про те, що високий рівень творчих особистісних якостей при використанні моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу зріс в експериментальній групі на 16,2%.

На основі усіх перерахованих експериментальних оцінок ми змогли зробити обґрунтований висновок, що різниця у рівнях сформованості проектно–творчої компетентності контрольних та експериментальних груп не випадкова, а залежить від практичного застосування моделі формування проектно–творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

Основні результати розділу висвітлено у наукових працях автора [151, 262].

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнено сутність понять «професійна підготовка», «компетентність», «професійна компетентність», «проектна компетентність», «творча компетентність», «проектування», «проектна діяльність», «творчість», «творча діяльність», «творча особистість». Для розкриття засад проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій визначено зміст, структуру, особливості та основні складові підготовки майбутніх учителів технологій у системі професійної освіти.

Своєрідність професійної діяльності майбутніх учителів технологій робить неприпустимою наявність лише вузькоспеціалізованої компетентності, професіоналізм учителя технологій визначається поєднанням усіх видів компетентності, таких як проектна та творча. Проектно-творчу діяльність слід розглядати як обґрунтовану і сплановану наперед творчу навчально-трудова діяльність, яка передбачає обґрунтування, планування, розроблення конструкції, технології, виготовлення й реалізацію об'єктів проектування.

Основою професійної компетентності вчителя вважаємо володіння педагогічними вміннями й навичками, педагогічною майстерністю, які забезпечують грамотну та педагогічно доцільну організацію педагогічного процесу. Крім того, специфіка професійної діяльності вимагає від учителя володіння системою загальнокультурних, спеціальних, фахових і психолого-педагогічних знань. Ефективна педагогічна взаємодія, встановлення міжособистісних взаємин можливі тільки при наявності в учителя широкого кругозору, загальної ерудиції, знань з різноманітних галузей соціальної, культурної, наукової, технічної інформації, на основі якої й формується творча, духовно багата особистість.

Ми вважаємо, що, організовуючи й здійснюючи професійну діяльність, майбутній учитель технологій повинен уміти складати план роботи над

дизайн-об'єктом, знаходити об'єкти проектування, ставити перед собою проблеми й ефективно їх розв'язувати, коригувати ескізи, конструкцію й технологію виготовлення виробу, що проектується. Встановили, що вчитель технологій повинен мати певні знання з конструювання та моделювання, технічного дизайну, композиції, малюнка, кольорознавства, мати художній смак, вивчати передові сучасні технології обробки різних матеріалів, виробничих, інформаційних технологій тощо. Тому в професійній підготовці вчителів технологій необхідним є поєднання проектної та творчої компетентності.

Здійснений аналіз дозволив визначити поняття «проектно-творча компетентність» майбутніх учителів технологій як професійну, інтегративну, сформовану здатність до прогресивних, соціально-особистісних творчих результатів у процесі проектування нових дизайн-об'єктів на основі оволодіння конструкторсько-технологічними знаннями і вміннями, використання сучасних технологій і різноманітних засобів проектування, особистісних якостей та власного досвіду.

Виявлено складові компоненти зазначеної компетентності: мотиваційні, інформаційні, художньо-естетичні, проектно-конструкторські, технологічні, виробничо-технологічні, мобільні компетенції та професійна майстерність; висвітлено та конкретизовано сутність кожної складової як сукупність відповідних знань та умінь.

2. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, яка передбачає мету, завдання, етапи формування складових проектно-творчої компетентності на кожному етапі. Розроблена модель визначає послідовність і наступність у розширенні як спектра комплексу засобів, якими оволодівають майбутні вчителі технологій у процесі професійної підготовки, так і різних видів проектно-творчої діяльності, в яких майбутній учитель технологій набуває умінь ефективно застосовувати зазначену технологію.

Нами визначено підходи та методи впровадження моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу. В результаті дослідження було розкрито зміст системного, комплексного, інтегративного, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, художньо-образного, технологічного підходів. На основі проведеного теоретичного дослідження запропоновано класифікацію методів: методи побудови проектного образу, методи використання комбінаторних засобів та методи організації комбінаторних зв'язків. Показано, що кожна група методів використана згідно етапів проектно-творчої діяльності. На етапі здійснення художньо-графічного пошуку, побудови художнього та проектного образу застосовувалася група методів побудови проектного образу та використання комбінаторних засобів, які дали змогу сприймати та інтуїтивно відбирати цілісні форми і виражати уявлення про дизайн-об'єкт у вигляді цілісного художнього образу, дати первинне уявлення про об'ємно-просторову побудову дизайн-об'єкта.

На етапі організації проектно-творчої діяльності та процесу виготовлення моделей одягу застосовувалися методи організації комбінаторних зв'язків, за допомогою яких здійснено комбінування силуетної форми, виділені формотворчі членування одягу, вибрані основні комбінаторні елементи та засоби технологічного процесу виготовлення одягу.

3. Експериментально доведено ефективність розробленої моделі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу, її позитивний вплив на сформованість складових зазначеної компетенції. Аналіз отриманих даних засвідчив, що студенти експериментальної групи виявили більш високий рівень знань у галузі проектно-творчої діяльності і вміння їх застосовувати та адаптувати набуті знання до розв'язання завдань майбутньої проектно-творчої діяльності; значно підвищився рівень мотивації до подальшого оволодіння і використання зазначених технологій.

Статистично підтверджено наявність факторів впливу комплексу засобів на якість процесу навчання майбутніх учителів технологій: у студентів експериментальної групи зафіксовано більш високий рівень сформованості всіх складових проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу.

4. Уточнено критерії рівнів сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій (наявність спрямованості на проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій; наявність професійних знань, що забезпечують проектно-творчу діяльність майбутніх учителів технологій; сформованість умінь створювати проектний образ у процесі проектування одягу; наявність комплексу творчих особистісних якостей майбутніх учителів технологій); визначено три рівні сформованості (початковий, достатній, високий).

5. Упроваджено модель формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу. Розроблено та впроваджено спецкурс «Використання комбінаторних засобів у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій» у навчальний процес вищих педагогічних навчальних закладах.

Встановлено, що використання запропонованої моделі та впровадження спецкурсу суттєво впливають на формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі проектування одягу. Перевірка стану сформованості проектно-творчої компетентності в процесі проектування одягу підтверджує, що рівень її підвищився. Так, в експериментальній групі зросла кількість студентів з високим рівнем проектно-творчої компетентності на 17,7 %, з достатнім рівнем - на 16,5 %, а з низьким - зменшилась на 34,2 %.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми, а прогнозує необхідність подальших наукових пошуків за такими напрямками: розробка нових дидактичних засобів формування у майбутніх учителів технологій готовності до організації проектно-творчої діяльності в умовах

профільного навчання; підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів під час вивчення дисциплін циклу профільної професійної підготовки; здійснення порівняльно-педагогічного аналізу підготовки майбутніх учителів технологій в Україні і за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования : учеб. пособие для спец. высш. учеб. заведений / О.А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Абібуллаєва С.М. Технологічний підхід як основа формування у майбутніх викладачів вищих навчальних закладів професійної компетентності [Електронний ресурс] / Сусанна Марленівна Абібуллаєва // Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2008_19_1/doc_pdf/Abibullaeva_st.pdf.
3. Агапова Т.П. Інформаційна компетентність майбутніх дизайнерів у сфері дизайн-проектування / Т.П. Агапова // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Ялта, 21 – 22 березня 2013 р. – Ялта : РВНЗ КГУ, 2013. – Ч. 4. – С. 95 – 98.
4. Агапова Т.П. Комбінаторні елементи в орнаменті : навч. посібник / Т.П. Агапова, А.В. Шопіна. – Х. : Колегіум, 2009. – 100 с.
5. Агапова Т.П. Комбінаторні засоби формоутворення одягу : навч. посібник / Т.П. Агапова, А.В. Шопіна. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди ; Колегіум, 2013. – 148 с.
6. Агапова Т.П. Підходи вдосконалення основних компетентностей в контексті професійної освіти майбутніх дизайнерів / Т.П. Агапова, А.В. Шопіна // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України», 22 – 23 вересня 2009 р., м. Ялта. – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Ч.4. – С. 3 – 6.
7. Агапова Т.П. Развитие креативности будущего дизайнера как условие успешной творческой деятельности / Т.П. Агапова, А.В. Шопина // Дизайн-освіта в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку та

євроінтеграція : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках VI Міжнар. форуму «Дизайн-освіта 2011», м. Харків, 2 – 4 листопада 2011 р. ; за заг. ред. В.Я. Даниленка. – Х. : ХДАДМ, 2011. – С. 3 – 5.

8. Акилова З.Т. Моделирование одежды на основе принципа трансформации : учеб. пособие для вузов / З.Т. Акилова, Г.И. Петушкова, А.А. Пацявичюте. – М. : Легпромбытиздат, 1993. – 200 с.

9. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш.А. Амонашвили. – Минск : Университетское, 1990. – 360 с.

10. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. – Казань, 1988. – 228 с.

11. Андросчук І. Реалізація системного підходу в навчальному процесі як педагогічна проблема [Електронний ресурс] / І. Андросчук // Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2013/visnuk_1.pdf

12. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (спроба діагностичного аналізу) / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11–17.

13. Антонова О.Є. Базові знання з педагогіки становлення: розвиток, технологія формування : монографія / О.Є. Антонова. – Житомир : ЖДПУ, 2003. – 208 с.

14. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич. – Львів : Світ, 1993. – 272 с.

15. Архангельский С.И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе / С.И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1976. – 200 с.

16. Асмолов А.Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров / А.Г. Асмолов. – М. : Ин-т практ. психологии ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. – 768 с.

17. Атанов Г. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання / Г. Атанов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 3. – С. 87 – 95.
18. Бабанский Ю. К. Педагогика : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
19. Балл Г.О. Особистісна надійність у гуманістичному тлумаченні: психологічні, етичні та педагогічні аспекти / Г.О. Балл // Професійна освіта : педагогіка і психологія (польсько-український журнал за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало). – Ченстохова ; Київ , 2003. – №4. – 567 с.
20. Безруков В.С. Педагогика. Проектная педагогика : учеб. пособие для инженерно-педагогических ин-тов / В.С. Безруков. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 339 с.
21. Беляева А.А. Эстетика : словарь / А.А. Беляева. – М. : Политиздат, 1989. – 447 с.
22. Бербец В. Контроль навчальних досягнень учнів у процесі проектно-технологічної діяльності / В. Бербец // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 2. – С. 21 – 25.
23. Беспалько В.П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки студентов / В.П. Беспалько, Ю.Т. Татур – М. : Высш. шк., 1989. – 143 с.
24. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 302 с.
25. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 47 – 52.
26. Білієнко Л.Б. Розвиток педагогічної творчості вчителів у системі внутрішкільної методичної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л.Б. Білієнко. – К., 1994. – 20 с.

27. Бодалев А.А. Психологические проблемы смысла жизни / А.А. Бодалев // Вопросы психологии. – 1995. – № 4. – С. 147 – 150.
28. Божко Ю.Г. Архітектоніка і комбінаторика / Ю.Г. Божко. – К. : Вища шк., 1991. – 244 с.
29. Борисов В.В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / В.В. Борисов. – К., 1998. – 22 с.
30. Брюханова Н.О. Компетентнісний підхід у множині сучасних підходів до професійної підготовки фахівців [Електронний ресурс] / Н.О. Брюханова // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_NTSB_2007/Pedagogica/20353.doc.htm
31. Бубнова М.Ю. Готовність майбутніх учителів математики допрофесійної діяльності / М.Ю. Бубнова // Дидактика математики: проблеми і дослідження : міжнар. зб. наук. робіт. – Вип. 33. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2010. – С. 17–20.
32. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
33. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51 – 55.
34. Вейль Г. Симметрия : пер. с англ. Б.В. Бирюкова и Ю.А. Данилова ; под. ред. Б.А. Розенфельда. – М. : Наука, 1968. – 191 с.
35. Велитченко Л. К. Методологічна сутність категорії підходу в науковому дослідженні / Л.К. Велитченко // Психологія та педагогіка. – 2009. – № 2. – С. 72 – 79.
36. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособие / А.А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.

37. Вивчення трудового навчання в загальноосвітніх навчальних закладах області у 2012/2013 навчальному році : інструктивно-методичний лист / В.Г. Компанієць. – Миколаїв : ОІППО, 2012. – 44 с.
38. Викерик Т.Д. Особливості інтерпретації художнього образу в процесі підготовки дизайнерів одягу [Електронний ресурс] / Т. Викерик // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz_p/88/statti/13.pdf.
39. Вихрущ А.В. Система трудового виховання: закономірності становлення і розвитку / А.В. Вихрущ // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 3. – С. 28 – 34.
40. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою магістратури / С.С. Вітвицька. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 384 с.
41. Галустов Р.А. Творческие проекты студентов ТЄФ / Р.А. Галустов, Н.И. Зубов. – Брянск : Изд-во БГПУ, НМК «Технология», 1999. – 152 с.
42. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П.Я. Гальперин // Исследования мышления в советской психологии. – М. : АПН ССР, 1986. – С. 236 – 277.
43. Гамезо М.В. Атлас по психологии : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / М.В. Гамезо, И.А. Домашенко. – М. : Просвещение, 1986. – 272 с.
44. Герлянд Т. Структурно-змістові аспекти професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників / Т. Герлянд // Науковий вісник ін-ту проф.-техн. освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 30 – 34.
45. Глузман О.В. Вища педагогічна освіта в Японії: стан, проблеми та перспективи / О.В. Глузман, В.М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 241 – 244.

46. Голубева О. Л. Основы композиции [Електронний ресурс] / О.Л. Голубева // Режим доступа: http://www.razlib.ru/kulturologija/osnovy_kompozicii_uchebnoe_posobie/index.php
47. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
48. Гордеева Н.А. Педагогические условия формирования проектной компетентности студента / Н.А. Гордеева // Педагогический журнал. – Оренбург : Изд-во ОГПУ, 2004. – № 4(13). – С. 25 – 27.
49. Горіна Г.С. Моделювання форми одягу / Г.С. Горіна. – М. : Легка і харчова промисловість, 1982. – 184 с.
50. Грабарь М.И. Применение математической статистики в педагогических исследованиях. Непараметрические методы / М.И. Грабарь, К.А. Краснянская. – М. : Педагогика, 1977. – 136 с.
51. Грітченко А. Г. Методичні аспекти підготовки вчителя до навчання учнів системі знань сучасного аграрного виробництва / А.Г. Грітченко // Вісник Черкаського ун-ту. Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 119. – С. 12–17.
52. Гусак А.Л. Критерії, показники та рівні сформованості інформативної компетентності майбутніх фахівців / А.Л. Гусак // Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Професійна освіта. – 2012.– № 8. – С. 94 – 100.
53. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М. : ИНТОР, 1996. – 544 с.
54. Даниленко В.Я. Дизайн : підруч. / В.Я. Даниленко. – Харків : ХДАДМ, 2003. – 320 с.
55. Даниленко Л.І. Формування та розвиток творчого потенціалу педколективу / Л.І. Даниленко // Рідна шк. – 1996. – № 10. – С. 28 – 32.
56. Державний стандарт освітньої галузі «Технологія» // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 1. – С. 3–6.

57. Державні стандарти професійної освіти : теорія і методика : монографія ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
58. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
59. Дорошенко С.М. «Обогащающая» модель формирования профессиональной компетентности будущего учителя искусства [Электронный ресурс] / С.М. Дорошенко // Электронное науч. издание (электронный науч.-пед. журнал). The Emissia.Offline Letters. 2008. – Режим доступа : <http://www.emissia.org/offline/2008/1259.htm>
60. Друзь І.М. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю [Електронний ресурс] / І.М. Друзь // Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2012_3/Druz.pdf
61. Дубасенюк О.А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / О.А. Дубасенюк // Креативна педагогіка. – 2011. – № 4. – С. 25.
62. Дубасенюк О.А. Психолого-педагогічні фактори професійного ставлення вчителя / О.А. Дубасенюк. – Житомир , 1994. – 260 с.
63. Дубницька О. Вимоги до формування професійної компетентності майбутніх фахівців швейного профілю / О. Дубницька // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 4. – С. 74-78.
64. Евсеева Е. Программа и задание по дисциплине композиция [Электронный ресурс] / Е. Евсеева // Режим доступа: <http://tsdi.ru/programma-i-zadanie-po-discipline-kompoziciya.html>
65. Євдокимов В.І. Програма до дисципліни «Проектно-творча компетентність фахівця» / Т.П. Агапова, А.В.Нікуліна. – Х. : Колегіум, 2013. – 11 с.
66. Євтух М.Б. Удосконалення творчих якостей особистості майбутнього вчителя в процесі формування й подання навчального матеріалу / М. Б. Євтух, О.П.Сердюк // Удосконалення навчально-

виховного процесу як засіб розвитку творчої особистості вчителя та учнів :
Матеріали доп. Всеукр. наук.- практ.конф., м. Умань, 2000 р., 26-27 жовт. /
Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. –К., 2000. – С. 7-11.

67. Жигірь В.І. Зміст фахової підготовки вчителя обслуговуючої
праці у вищому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук :
спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)» /
В.І. Жигірь, – К., 2001. – 20 с.

68. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя /
В.И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1987. – 159 с.

69. Зайцев, А.С. Наука о цвете и живопись / А.С. Зайцев. – М. :
Искусство, 1986. – 110 с.

70. Закон України «Про вищу освіту» із змінами [Електронний
ресурс] // Режим доступу: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14)

71. Закон України «Про освіту» // Законодавчі акти України з питань
освіти. Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти : Офіц. вид.
– К. : Парламентське вид-во, 2004. – С. 21 – 52.

72. Зеер Э.Ф., Семенюк Э.Э. Компетентностный подход к
модернизации профессионального образования // Высшее образование в
России. – 2005. – №4. – С. 23 – 30.

73. Зинченко В. Н. Формирование у будущих учителей труда умений
управлять учебной и трудовой деятельностью учащихся : дис. ... канд. пед.
наук : 13.00.08 / В. Н. Зинченко; Моск. гос. пед. ин-т. – М., 1987. – 173 с.

74. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії : навч. посібник / І.А. Зязюн,
Г.М. Сагач. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу,
1997. – 302 с.

75. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод.
посібник / І.А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.

76. Зязюн І.А. Реформа освіти в Японії / І.А. Зязюн // Рідна шк. –
1993. – № 8. – С. 67 – 74.

77. Иванова Л.В. Проектная деятельность как основа развития проектной компетентности учителя [Электронный ресурс] / Любовь Викторовна Иванова // Режим доступа: <http://naukovedenie.ru/PDF/37PVN414.pdf>.
78. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя : монография / Т. В. Иванова. – К. : ЦВП, 2005. – 282 с.
79. Ильина Т.А. Педагогика : курс лекцій / Т.А. Ильина. – М. : Просвещение, 1984. – 496 с.
80. Іванніков С.І. Педагогічні умови підготовки вчителів до індивідуально-диференційованого підходу навчання учнів в контексті розвитку сучасної школи [Електронний ресурс] / С.І. Іванніков // Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN19/12isirso.pdf>
81. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : навч.-метод. посібник / В.Г. Гетта, Р.С. Гуревич, О.М. Коберник та ін. – Умань : СПД «Жовтий», 2008. – 212 с.
82. Каган М.С. Морфология искусства / М.С. Каган. – Л. : 1972. – 270 с.
83. Каган М.С. Системный подход и гуманитарные знания / М.С. Каган. – Л. : 1991. – С. 31 – 33.
84. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: Дис... канд. пед. наук : 13.00.04. – Х. : Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 2003. – 295 с.
85. Киреева Е.В. История костюма. Европейский костюм от античности до XX в. : учеб. пособие для сред. театр. учеб. заведений ; изд. 2-е, испр. / Е.В. Киреева. – М. : Просвещение, 1976. – 174 с.
86. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя : монографія / Н.В. Кічук. – К. : Вища шк., 1994. – 156 с.
87. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе / М.В. Кларин. – М., 1989. – С. 10.

88. Клепіков О.І. Основи творчої особистості : навч. посібник / О.І. Клепіков, І.Т. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1996. – 295 с.
89. Коберник О. М. Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці : навч.-метод. посіб. / О. М.Коберник.В. В. Бербец, Н. В. Дубова ін. – К. : Наук. світ, 2003. – 92 с.
90. Коберник О.М. Модернізація підготовки майбутніх учителів трудового навчання / О. М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 4. – С. 28 – 30.
91. Коберник О.М. Проектно-технологічна система трудового навчання / О.М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 8 – 12.
92. Козлова Т.В. Моделювання та художнє оформлення жіночого та дитячого одягу / Т.В. Козлова. – М. : Легпромбытиздат, 1990. – 350 с.
93. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи (дидактичні основи) : монографія / І.М. Козловська. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.
94. Колесник Н.Є. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Колесник Наталія Євгенівна. – Житомир, 2007. – 335 с.
95. Колісниченко М.В. Комп'ютерне проектування одягу : навч. посібник / М.В. Колісниченко, В.Ю. Щербань, К.Л. Процик. – К. : Освіта України, 2010. – 236 с.
96. Комашко Н. В. Формування творчої компетентності майбутніх дизайнерів у процесі вивчення комп'ютерної графіки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. - «Теорія і методика професійної освіти» [Текст] / Наталія Володимирівна Комашко. - Черкаси, 2011. - 20 с.
97. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посібник / О.Л. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.

98. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі / [Біла О.О., Гуменникова Т.Р., Кічук Я.В. та ін.]; за ред. Кічук Н.В. – Ізмаїл : ІДГУ, 2007. – 236 с.

99. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010 – 2020 р.) Проект. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.proftekhosvita.org.ua/uk/resources/supply/>.

100. Корець М. С. Роль фундаментальних дисциплін в системі технічної підготовки вчителя трудового навчання і виробничих технологій / М. С. Корець // Зб. наук. пр. Кам'янець – Подільського держ. пед. ун-ту. – Кам'янець-Подільський, 1998. – Вип. 4. – С. 31–33.

101. Корець М.С. Науково-технічна підготовка учителів до освітньої галузі «Технології» : монографія / М.С. Корець. – К. : НПУ, 2002. – 258 с.

102. Корницька Л.А. Розвиток творчого мислення майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю на основі етнодизайну / Л.А. Корницька // Таврійський вісник освіти. – 2007. – № 1. – С. 81 – 91.

103. Коськов М. Предметное творчество : в 3 ч. / М.Коськов. – СПб. : ТОО Фирма Икар, 1996. – 172 с.

104. Котляревская Н.В. История костюма : учеб. пособие: для учащихся проф.-техн. учеб. завед. профессии «Закройщик» / сост. Н.В. Котляревская. – Симферополь : ИТ «АРИАЛ», 2009. – 288с.

105. Кривильова О.А. Підготовка майбутніх учителів до творчої діяльності : монографія / О.А. Кривильова. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 200 с.

106. Кривонос О.Б. Творчість і професійно-творчі уміння спеціаліста / О.Б. Кривонос // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Суми : СумДПУ, 2002. – С. 285–293.

107. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя / Н.В. Кузьмина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1967. – 183 с.

108. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н.В. Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1989. – 167 с.
109. Кузьмина Н.В. Формирование педагогических способностей / Н.В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1961. – 98 с.
110. Кулик Є.В. Підготовка майбутніх вчителів до дослідницької діяльності : монографія / Є.В. Кулик. – Київ–Дрогобич : КОЛО, 2004. – 384 с.
111. Купенко О.В. Людина для людей: на шляху зростання (теоретико-методологічні та технологічні засади управління проектною діяльністю студентів вищого навчального закладу) / О.В. Купенко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 296 с.
112. Куцак Л.В. Формування професійних компетенцій майбутніх учителів трудового навчання [Електронний ресурс] / Л.В. Куцак // Режим доступу: <http://yandex.ru/clck/jsredir>
113. Лагода О.М. Теоретичні підходи до розуміння художньої образності костюма в дизайні одягу / О.М. Лагода // Вісник Харк. держ. академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. ; за ред. В.Я. Даниленка. – Х. : ХДАДМ, 2008. – № 5. – С. 77 – 84.
114. Лазарев М.О. Основи педагогічної творчості : навч. посібник для педагогічних інститутів / М.О. Лазарев. – Суми : ВВП "Мрія"-ЛТД, 1995. – 212 с.
115. Легенький Ю.Г. Дизайн одягу : посібник / Ю.Г. Легенький. – Київ : КНУКіМ, 2008. – 374 с.
116. Лещенко М.П. Мистецькі педагогічні технології як засіб підготовки вчителів до реалізації / М.П. Лещенко // Професійно-художня освіта України : зб. наук. пр. / редкол.: І.А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. ; Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2002. – С. 115–121.
117. Лихачев Б.Т. Педагогика : курс лекцій / Б.Т. Лихачев. – М. : Прометей, 1992. – 528 с.

118. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
119. Лосев А. Проблема символа в реалистическом искусстве / А. Лосев. – М., 1976. – 367 с.
120. Лубенко В.В. Система стержневой истины / В.В. Лубенко. – СПб. : Малая академия искусств, 1999. – 184 с.
121. Лузан П. Г. Основи науково-педагогічних досліджень [Електронний ресурс] / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – К., 2010. – 219 с. // Режим доступу: http://elibrary.nubip.edu.ua/4710/1/S.VYGOVSJCA_POSIBNIC.pdf.
122. Лук А.Н. Психология творчества / А.Н. Лук. – М. : Наука, 1978. – 126 с.
123. Ляхов И.И. Социальное конструирование / И.И. Ляхов. – М., 1970.
124. Мадзигон В.М. Политехнические основы соединения обучения с производственным трудом школьников: автореф. дис. ...д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика та история педагогики» / В.М. Мадзигон –М., 1991. – 48 с.
125. Макарова Н.М. Розробка підходів до створення нових форм одягу методами дизайн-проектування / Н.М. Макарова, Л.М. Гайдук, М.В. Колосніченко; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну // Вісник КНУТД. – 2009. – № 3. – С.101 – 105.
126. Мамчич О.С. Проблеми викладання дисциплін композиційного циклу для студентів-дизайнерів одягу / О.С. Мамчич, П.В. Гаркін / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну // Вісник КНУТД. – 2008. – № 1. – С. 286 – 288.
127. Мантула Т.І. Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання: моделювання уроку з використанням технологій Веб-2.0 : наук.-метод. посібник / Т.І. Мантула. – Кіровоград : ТОВ «Поліграф-сервіс», 2009. – 132 с.

128. Мардер А.П. Эстетика архитектуры : теоретические проблемы архитектурного творчества / А.П. Мардер. – М. : Стройиздат, 1988. – 216 с.
129. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А.К. Маркова // Педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82 – 88.
130. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. – Х. : Основа, 2004. – 240 с.
131. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности : тексты. – М., 1982. – С. 108 – 117.
132. Матвійчук А. Особливості класифікації методів навчання техніко-конструкторської діяльності учнів / А. Матвійчук, В. Мельничук, В. Король // Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту. Сер. Педагогіка. – № 10. – 2000. – С.80 – 83.
133. Матросова И. Г. Модель поэтапного формирования технологической компетенции у студентов-технологов в процессе преподавания специальных дисциплин [Электронный ресурс] / И. Г. Матросова // Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2008-1/020.pdf.
134. Матысек В.В. Развитие навыков технического творчества будущих инженеров-педагогов дизайнерского профиля в процессе производственной практики / В.В. Матысек // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – 2006. – № 13. – С. 176 – 183.
135. Матяш Н.В. Методика оценки проектной компетентности студентов [Электронный ресурс] / Н.В. Матяш, Ю.А. Володина // Психологические исследования : электрон. науч. журн. 2011. N 3(17). URL // Режим доступа: <http://psystudy.ru>.
136. Мелодінський Д.П. Школа архітектурно-дизайнерського формування : навч. посібник / Д.П. Мелодінський. – М. : Архітектура–С, 2004. – 312 с.

137. Минервин Г.Б. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник / Г.Б. Минервин, В.Т. Шимко, А.В. Ефимов. – М. : Архитектура–С, 2004. – 288 с.
138. Миронова Л.Н. Цветоведение / Л.Н. Миронова. – Минск : Вышэйш. шк., 1986. – 250 с.
139. Михайленко В.Є. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення) : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / В.Є. Михайленко, М.І.Яковлев. – К. : Каравела, 2004. – 290 с.
140. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посібник / Н.Є.Мойсеюк. – К. : ВАТ «КДНК», 2001. – 608 с.
141. Моляко В.А. Психология творческой деятельности / В.А. Моляко. – К. : Знание, 1978, – 48 с.
142. Моштук В.В. Дидактические условия интеграции родственных учебных предметов : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.В. Моштук – К., 1994. – 23 с.
143. Мусаєв К.Ф. Методологічні методи до побудови логічної структури навчального матеріалу : монографія / К.Ф. Мусаєв. – Сімферополь : КРП «Вид-во Кримнавчпеддержвидав», 2012. – 292 с.
144. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н.П. Наволокова. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 176 с.
145. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/nevs/12/05/4455.pdf>.
146. Нестеренко О.И. Краткая энциклопедия дизайна / О.И. Нестеренко. – М. : Мол. гвардия, 1994. – 315 с.
147. Нечаев Н.Н. Психолого-педагогические аспекты подготовки специалистов в вузе / Н.Н. Нечаев. – М. : Высш.шк., 1985. – 113 с.
148. Никулина А.В. Система профессиональной подготовки будущих учителей технологий / А.В. Никулина, Т.П. Агапова // Сб.

матеріалів междунар. науч.-практ. дистанц. конф. «Психология и педагогика: современные методики и актуальность практического применения, (Смоленск, 26 февраля 2013 г.). – Смоленск : Свиток. – 2013. – С. 77 – 79.

149. Ничкало Н.Г. Профессиональное образование в Украине / МОН Украины; Национальный наблюдательный центр Украины; Н.Г. Ничкало, О.И. Щербак. – К. : Европейский Фонд Образования, 2002. – 40 с.

150. Ніколаєва Т.В. Основи теорії формоутворення костюма : навч. посібник / Т.В. Ніколаєва, Н.В. Чупріна. – К. : КНУТД, 2004. – 156 с.

151. Нікуліна А.В. Використання комбінаторних засобів в процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій (спецкурс для майбутніх учителів технологій) / А.В. Нікуліна. – Х. : Колегіум, 2013. – 21 с.

152. Нікуліна А.В. Ключові професійні компетенції проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій / А.В. Нікуліна // Проблеми та перспективи розвитку освітніх послуг на основі інновацій: регіональний аспект : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Армянськ, 27 – 28 березня 2014 р.). – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – С.162 – 165.

153. Нікуліна А.В. Комбінаторні засоби колористичної гармонізації у проектно-творчій діяльності майбутніх учителів технологій / А.В. Нікуліна // KELM: Fundacja “Oświata i Nauka Bez Granic PRO FUTURO”. – 2015. - № 1 (9). – S. 214-222.

154. Нікуліна А.В. Критерії та показники сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх фахівців / А.В. Нікуліна; за заг. ред. А.П. Самодрин, М.Г. Несена. // Регуляторна політика в галузях загальної, технічної і професійної освіти в умовах регіону : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 14 березня 2014 р. ; за – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2014. – С.136 – 137.

155. Нікуліна А.В. Обґрунтування засобів гармонізації в процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх вчителів технологій / А.В. Нікуліна // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Ялта, 21 – 22 березня 2013 р. – Ялта : РВНЗ КГУ, 2013. – Ч. 4. – С. 95-98.

156. Нікуліна А.В. Основні положення організації проектної діяльності майбутніх дизайнерів / А.В. Нікуліна, Т.П. Агапова // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Сер. 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – Київ, 2013. – С. 65 – 70.

157. Нікуліна А.В. Технологія формування проектно-творчої компетентності майбутніх вчителів технологій / А.В. Нікуліна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип.43. – Ч. 1. – С. 144 – 149.

158. Нікуліна А.В. Формування проектно-творчої компетентності майбутніх вчителів технологій / А.В. Нікуліна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип.43. – Ч.3. – С. 141 – 146.

159. Обухова Н.П. Развитие творчества студентов как педагогическая проблема в вузах США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н.П. Обухова. – Казань, 1990. – 17 с.

160. Овчарук О.В. Результати емпіричних досліджень серед педагогічної громадськості щодо перспектив запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід в освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека освітньої політики. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 59 – 65.

161. Онаць О. Практика формування професійної компетентності молодого вчителя / Олена Онаць // Шлях освіти. – 2005. – № 3. – С. 35 – 39.

162. Організація самостійної роботи студентів : навч. посібник / В.І. Євдокимов, Т.П. Агапова, А.В. Шопіна, Л.О. Петриченко. – Х. : Колегіум, 2010. – 94 с.

163. Осадчая И.А. Формирование проектной компетентности будущих специалистов по связям с общественностью : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И.А. Осадчая. – СПб. : ФГНУ «Ин-тут пед. образования и образования взрослых» РАО, 2012. – 22 с.

164. Осипова С.И. Формирование проектно-конструкторской компетентности студентов – будущих инженеров в образовательном процессе / С.И. Осипова, Е.Б. Ерцкина // Современные проблемы науки и образования. – 2007. – № 6 – С. 30 – 35.

165. Основы комбинаторики в художественном конструировании : учеб. пособие / И.Т. Волкотруб. – К. : Вища шк. Головное изд-во, 1986. – 159 с.

166. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г.М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

167. Пармон Ф.М. Композиция костюма : учебник для вузов / Ф.М. Пармон. – М. : Легпромбытиздат, 1997. – 318 с.

168. Пахтусова Н.А. Формирование профессиональной творческой компетенции будущих педагогов профессионального обучения в условиях вуза : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н.А. Пахтусова. – Челябинск : ГОУ ВПО «Шадринский гос. пед. ин-т», 2011. – 26 с.

169. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.

170. Пелагейченко М.Л. Формування готовності майбутніх вчителів трудового навчання до організації проектної діяльності учнів основної

школи : монографія / М.Л. Пелагейченко. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД, 2008. – 202 с.

171. Печенюк Т.А. Кольорознавство / Т.А. Печенюк. – К. : Граніт-Т, 2009. – 192 с.

172. Пехота О.М. Професійна індивідуальність майбутнього вчителя / О.М. Пехота // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 106 – 113.

173. Пискун О.М. Зміст художньо-конструкторської компетенції вчителя трудового навчання / О.М. Пискун // Молодь і ринок. – 2010. – № 7 – 8 (66 – 67). – С. 98 – 102.

174. Пискун О.М. Методи продуктивного навчання в художньо-конструкторській підготовці майбутніх учителів трудового навчання / О.М. Пискун // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. Вип. 46. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – С. 323 – 326.

175. Плышевский В.Н. Обучение проектировочной деятельности в системе дизайнерского образования / В.Н. Плышевский // Техн. эстетика. – 1976. – № 3. – С. 60 – 73.

176. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : учебник ; в 2 кн. / И.П. Подласый. – М. : Изд. Центр ВЛАДОС, 1999. – Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.

177. Полякова Т.С. Анализ затруднений педагогической деятельности начинающего учителя / Т.С. Полякова. – М. : Педагогика, 1983. – 128 с.

178. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід в освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека освітньої політики ; за заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 16 – 25.

179. Пономарев А.Я. Исследование творческого потенциала человека / А.Я. Пономарев // Психологический журнал. – 1991. – Т.12, – № 1. – С. 3 – 12.
180. Посталюк Н.Ю. Творческий стиль деятельности: педагогический аспект / Н.Ю. Посталюк. – Казань : Университетское, 1989. – 206 с.
181. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт : пособие для учителя / М.М. Поташник. – К. : Рад. шк., 1988. – 187 с.
182. Потебня О. Думка й мова / О. Потебня // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. ; за ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 1996. – С. 25 – 39.
183. Програми для вищих педагогічних закладів освіти: Основи виробництва (інтегрований курс) / М.С. Корець, В.Я. Опілат, В.К. Сидоренко. – К. : НПУ, 2004. – 28 с.
184. Програми педагогічних інститутів та педагогічних училищ. Практикум в навчальних майстернях для спеціальності 03.02.00 "Праця" і 03.02. "Викладання праці" / Д.О.Тхоржевський, Р.О.Захарченко. – К., 1993. – 40 с.
185. Програми педагогічних інститутів: Основи виробництва (для студентів спеціальності 03.02.00 «Праця») / Р.О. Захарченко, О.І. Мойсеєнко, І.Л. Петрова. – К. : РНМК, 1991. – 20 с.
186. Программы педагогических институтов. Практикум в учебных мастерских для специальности № 2120 "Общетехнические дисциплины и труд" / А.И. Гедвилло, В.В. Кузьменко, Д.А. Тхоржевский, С. Анисимов, В.П. Лысаков, В.А. Рузаков. – М. : Просвещение, 1985. – 32 с.
187. Прокопенко І.Ф. Педагогічна технологія : посібник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Х. : Основа, 1995. – 286 с.
188. Пронин Е.С. Теоретические основы архитектурной комбинаторики / Е.С. Пронин. – М. : Архитектура–С, 2003. – 230 с.

189. Професійна освіта : словник / Укл. С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
190. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 389 с.
191. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія ; за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С.133 – 310.
192. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 412 с.
193. Психология цвета. – М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 1996. – 352 с.
194. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 257 с.
195. Радула В.В. Соціально-педагогічний словник / В.В. Радула. – К. : Ексоб, 2004. – 304 с.
196. Рачицкая Е.И. Моделирование и художественное оформление изделий из трикотажа / Е.И. Рачицкая, В.И. Сидоренко. – Ростов н/Д. : Феникс, 2003. – 416с.
197. Рачицкая, Е.И. Моделирование и художественное оформление одежды / Е.И. Рачицкая, В.И. Сидоренко. – Ростов н/Д. : Феникс, 2002. – 608 с.
198. Резніченко Л.В. Формування компетентності майбутніх учителів до використання інновацій у професійній діяльності / Л.В. Резніченко // Наукові записки. – Вип. 77. Ч. II. – Сер. Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 86 – 90.
199. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : монографія / В.В. Рибалка. – К. : Деміург, 1998. – 190 с.

200. Рисунок : учеб. пособие для вузов / Ф.В. Антонов, Н.П. Бесчастнов, Б.А. Бурмистров. – М. : Легпромбытиздат, 1988. – 176 с.
201. Роджерс К. Эмпатия / К. Роджерс // Психология эмоций : тексты. – М., 1984. – С. 235 – 237.
202. Родигіна І.В. Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання / І.В. Родигіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – С.30 – 39.
203. Родигіна І. Шляхи формування основних груп компетентностей учнів / І. Родигіна // Директор школи. Україна. – 2004. – № 8 – 10. – С. 148 – 153.
204. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – 424 с.
205. Рудницька О.П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посібник / О.П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
206. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посібник / О.П. Рудницька. – Тернопіль : Навч. книга ; Богдан, 2005. – 360 с.
207. Рунге В.Ф. Основы теории и методологии дизайна : учеб. пособие / В.Ф. Рунге, В.В. Сеньковский. – М. : МЗ-Пресс, 2001. – 232 с.
208. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : учеб пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Г. К. Селевко. – М. : Нар. образование, 1998. – 256 с.
209. Семиченко В.А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки [Електронний ресурс] / В.А. Семиченко // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 1. – [Цит. 2011, 15 лютого]
210. Сидоренко В.К. Актуальні проблеми підготовки учителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41 - 44.

211. Сидоренко В.К. Інтеграція трудового навчання і креслення (дидактичний аспект) / В.К. Сидоренко; за ред. Д.О. Тхоржевського. – К. : УДПУ, 1995. – 142 с.

212. Синицина Г.Н. Дидактическая модель формирования готовности к проектной деятельности / Г.Н. Синицина // Теория и практика управления процессом адаптации студентов к профессиональной деятельности: Материалы Всероссийской научно-методической конференции. – Орск : Изд-во ОГТИ, 2002, – С. 142 – 143.

213. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість : монографія / С.О. Сисоєва. – К. : Каравела, 1988. – 150 с.

214. Сікора Я.Б. Критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики / Я.Б. Сікора // Вісник Житомирського держ. ун-ту. – Вип. 2. Педагогічні науки. – 2008. – С. 154 – 159.

215. Сірко В.О. Словник з дизайну і ергономіки : термінологічний словник для фахівців з дизайну і ергономіки, інженерів, конструкторів, студентів ВНЗ / В.О. Сірко. – Х. : НТМТ, 2009. – 131 с.

216. Славінська А.Л. Методи типового проектування одягу : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А.Л. Славінська. – Хмельницький : ХНУ, 2008. – 159 с.

217. Сластенин В. А. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – [3-е изд.]. – М. : Школа-Пресс, 2000. – 512 с.

218. Смірнова О.О. Стан сформованості художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах / О.О. Смірнова // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. – К., 2009. – Вип. 4. – С. 169 – 180.

219. Современный словарь иностранных слов. – 3-е изд., стер. – М. : Рус. яз., 2000. – 742 с.

220. Сомов Ю.С. Композиция в технике / Ю.С. Сомов. – М. : Машиностроение, 1977. – 270 с.

221. Сотська Г.І. Формування естетичної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у контексті культурологічного підходу [Електронний ресурс] / Г.І. Сотська // Режим доступу: http://ito.vspu.net/upload/zbirnuku/imad/z_30/r2/formyvania_tstetuchnoi_kylytyru.pdf

222. Стешенко В.В. Структурно-логічна схема підготовки вчителя трудового навчання / В.В. Стешенко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1999. – № 12. – С. 23 – 28.

223. Стешенко В.В. Використання компетентнісного підходу при складанні галузевого стандарту освітньо-кваліфікаційної характеристики професійної підготовки вчителя технологій [Електронний ресурс] / В.В. Стешенко // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_88/Steshen.pdf

224. Стешенко В.В. Наскрізна програма підготовки вчителя за спеціалізацією «Прикладна і технічна творчість» / В.В. Стешенко // Педагогічні науки : Збірник наукових праць. – Вип. 7. – Херсон : Айлань, 1999. – С.84 – 87.

225. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н.Ф. Талызина. – М : МГУ, 1975. – 343 с.

226. Тарара А.М. Розвиток творчих здібностей учнів 5 – 9 класів у процесі проектно-технологічної діяльності : метод. посібник для вчителів трудового навчання / А.М. Тарара. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 56 с.

227. Тарновская А.С. Формирование психологической готовности студентов университета к педагогической деятельности в школе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 19.00.02 «Педагогическая психология» / А.С. Тарновская. – К., 1991. – 20 с.

228. Татур Ю.Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю.Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20 – 26.

229. Тухбатуллина Л.Н. Проектирование костюма / Л.М. Тухбатуллина, Л.А. Сафина, В.В. Хамматова. – Ростов н/Д. : Феникс, 2007. – 283 с.
230. Тхоржевський Д. А. Про навчальний план підготовки учителя трудового навчання / Д. Тхоржевський // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2000. – № 2. – С. 37 – 43.
231. Тхоржевський Д.А. Методика трудового та професійного навчання. Ч.1. Теорія трудового навчання / Д.А. Тхоржевський. – К. : РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 248 с.
232. Фізер І.В. Оптичне та механічне змішування кольорів : метод. вказівки до вивчення курсу «Кольоровознавство» / І.В. Фізер. – Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2006. – 24 с.
233. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / М. Фіцула – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
234. Формування творчої особистості вчителя в педагогічному вузі : метод. рек. / Н.В. Кічук. – К., 1991. – 20 с.
235. Харламов И.Ф. Активизация учения школьников / И.Ф. Харламов. – Минск : Народное образование, 1983. – 158 с.
236. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / В. Химинець / Закарпат. ін-т післядипломної пед. освіти // Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>
237. Хищенко О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів технологій / О. Хищенко // Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. – К., 2010. – № 6. – С. 67 – 73.
238. Хофман Х. Г. Международные тенденции в создании системы гарантии качества профессионального образования и обучения на пороге «общества знаний» // Оценка качества профессионального образования. Доклад / В. И. Байденко и Дж. Ван Заптворта. Проект ТАСИС ДЕЛ ФИ. М., 2001.

239. Художественное проектирование : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2109 «Черчение, рисование и труд» / Б.В. Нешумов, Е.Д. Щедрин, Г.Б. Минервин и др. – М. : Просвещение, 1979. – 175 с.

240. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58 – 64.

241. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – Режим доступа: <http://eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.

242. Черемних А.І. Основи художнього конструювання жіночого одягу / А.І. Черемних. – М. : Легка і харчова промисловість, 1983. – 270 с.

243. Чупріна Н.В. Комбінаторне формоутворення в одязі: первинні елементи та методи їх пошуку / Н.В. Чупріна, С.М. Онищенко / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну // Вісник КНУТД. – 2011. – №1. – С. 1 – 7.

244. Чучалин А. Качества инженерного образования: мировые тенденции в терминах компетенции / А. Чучалин, О. Боев, А. Криушова // Высшее образование в России. – 2006. – № 8. – С.13 – 16.

245. Шевелев И.Ш. Принцип пропорции. О формообразовании в природе, мерной трости древнего зодчего, архитектурном образе, двойном квадрате и взаимопроникающих подобиях / И.Ш. Шевелев. – М. : Стройиздат, 1986. – 200 с.

246. Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование / В.Т. Шимко. – М. : Архитектура, 2004. – 296 с.

247. Шишов С.Е. Понятие компетенции в контексте качества образования / С.Е. Шишов // Дайджест педагогічних ідей та технологій. Школа-парк. – 2002. – № 3. – С. 20 – 21.

248. Шопина А.В. Методы исследования в искусствоведении / А.В. Шопина; за заг. ред. акад. І.Ф. Прокопенка. // Матеріали V наук.-практ. конф. молодих учених «Методологія сучасних наукових

досліджень» (12 листопада 2008 р., м. Харків). – Х. : ХНПУ, 2008. – С. 123 – 124.

249. Шопина А.В. Роль дизайна в системе художественной культуры / А.В. Шопина // Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 20 – 21 травня 2008 р., Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2008. – Ч.2. – С. 276 – 278.

250. Шопина А.В. Роль раздела курса «Комбинаторика формообразования» в подготовке специалистов в области дизайна образовательно-квалифицированного уровня «специалист» / А.В. Шопина // Дизайн-освіта 2009: сучасна концепція дизайн-освіти України : зб. матеріалів міжнар. наук.-метод. конф. професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках V Міжнар. форуму «Дизайн-освіта 2009», 27 – 29 квітня 2009 р., м. Харків ; за заг. ред. В.Я. Даниленка. – Х. : ХДАДМ, 2009. – Ч. 1. – С. 149 – 151.

251. Шопина А.В. Современные методы проектирования при подготовке будущих учителей дизайна одежды / А.В. Шопина // Матеріально-художня культура: проблеми теорії та практики : зб. статей Всеукр. наук.-практ. конф., 13 – 14 травня 2010 р., ХДАДМ. – Х., 2010. – С. 183 – 186.

252. Шопіна А.В. Визначення поняття «Педагогічна творчість» як складова проектно-творчої компетентності майбутніх учителів трудового навчання / А.В. Шопіна // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Ялта, 10 – 12 березня 2011 р. – Ялта : РВНЗ КГУ, 2011. – Ч. 4. – С. 188 – 190.

253. Шопіна А.В. Визначення поняття «творча компетентність» як складова професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання / А.В. Шопіна // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.

«Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України», 23 – 25 вересня 2010 р., м. Ялта. – Ялта : РВВ КГУ, 2010. – Ч.2. – С. 134 – 137.

254. Шопіна А.В. Комбінаторика формоутворення як засіб формування професійної компетентності студентів художньо-графічних спеціальностей / А.В. Шопіна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць ; редкол.: Т.І. Сущенко та ін. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 53. – С. 419 – 424.

255. Шопіна А.В. Композиція як структурна організація художнього образу одягу / А.В. Шопіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – Вип.36. – Ч.1. – С. 241 – 250.

256. Шопіна А.В. Мотиви розробки декоративних комбінаторних елементів у проектно-творчій діяльності / А.В. Шопіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2010. – Вип. 27. – Ч.2. – С. 223 – 228.

257. Шопіна А.В. Особливості педагогічного процесу в умовах компетентнісного підходу до навчання / А.В. Шопіна // Професійна освіта: теорія і практика. – Харків: ХППЛ, 2009. – № 1 – 2 (29-30). – С. 35-40.

258. Шопіна А.В. Педагогічна діяльність як творчий процес / А.В. Шопіна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць ; редкол: Т.І. Сущенко та ін. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 54. – С.475 – 479.

259. Шопіна А.В. Педагогічна майстерність як вищий рівень професійної компетентності педагога / А.В. Шопіна // Професійна освіта: теорія і практика. – Харків : ХППЛ. – 2008. – № 1 – 2 (27 – 28). – С. 23 – 29.

260. Шопіна А.В. Творча спрямованість проектної діяльності майбутніх учителів трудового навчання / А.В. Шопіна // Освіта та наука в умовах глобальних викликів : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., 11 – 13 червня 2010 р. – Сімферополь ; Судак : ВіТроПринт, 2010. – С. 122 – 124.

261. Шопіна А.В. Теоретико-методологічні засади дослідження психолого-педагогічної компетентності / А.В. Шопіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Вип. 22. – Ч.1. – С.123 – 130.

262. Шопіна А.В. Формування компетентнісних умінь та навичок в процесі проектування одягу / А.В. Шопіна // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України: якість освіти – основа конкурентоспроможності майбутнього фахівця : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Ялта, 22 – 24 вересня 2011 р. – Ялта : РВВ КГУ, 2011. – Ч. 3. – С. 157 – 160.

263. Шопіна А.В. Шляхи формування творчої компетентності у педагогічній діяльності / А.В. Шопіна; за заг. ред. акад. І.Ф. Прокопенка. // Матеріали VII наук.-практ. конф. молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень», 4 – 5 листопада 2010 р., м. Харків ;– Х. : ХНПУ, 2010. – С. 80 – 81.

264. Эдвардс Н.М. Формирование компетентности ученого для международной научной проектной деятельности : монографія / Н.М. Эдвардс, С.И. Осипова. – Красноярск : Сиб. федер. ун-т, 2011. – 239 с.

265. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. ; под ред. С.Я. Батышева. – М. : АПО, 1998. – Т.2. – 440 с.

266. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. ; под ред. С.Я. Батышева. – М. : АПО, 1999. Т.2. – 440 с.

267. Эткинд М.Г. Русское искусство конца XIX и начала XX века. (1980 – 1917) : пособие для студентов-заочников худ.-граф. фак. пед. ин-тов / М.Г. Эткинд. – М. : Просвещение, 1968. – 70 с.

268. Яблонский В.В. Преподавание предметов «Рисунок» и «Основы композиции» : метод. пособие / В.В. Яблонский. – М. : Высш. шк., 1993. – 127 с.

269. Явоненко М. В. Творча компетентність особистості як запорука її життєвого успіху [Електронний ресурс] / М. В. Явоненко // Режим доступу : [Http://tdo.at.ua](http://tdo.at.ua)
270. Яковлєва М.І. Дизайн : словник-довідник / Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України / М.І. Яковлєва, Ю.О. Іванченко, О.І. Ваврик, О.Г. Броненіна. – К. : Фенікс, 2010. – 384 с.
271. Яланська С. Творча компетентність педагога як умова ефективності професійної діяльності [Текст] / Світлана Яланська // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. - Полтава : Вид-во ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. - Вип. 4. - С. 76-85.
272. Янцур М.С. Профорієнтаційна робота в школі : методичний посібник / М.С. Янцур. – Рівне : РДПІ, 1993. – 42 с.
273. Яремків М.М. Композиція: творчі основи зображення : навч. посібник / М.М. Яремків. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 112 с.
274. Ящук С. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання / С. Ящук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 2. – С. 13 – 16.
275. Goody J. Education and Competence. An Anthropology Perspective. Design and Selection of Competences/ Working paper, OECD. – 1999. – 180 p.
276. Training and learning for Competense. Synthesis report GEDEFOP, 2001. – 186 p.
277. Woolman M. Technology on education / M. Woolman // The Encyclopedia of education / Ed. L.C. Deighton. – N.-Y., 1971. – P.122.

Додаток А.1

Зміст предмету «Проектування одягу»

Предмет «Проектування одягу» містить етапи конструювання, моделювання, художнього оформлення і технологію виготовлення одягу, як окремі складові курсу. Треба зазначити що усі ці складові входять у ланку процесу формування проектно-творчої компетентності.

Даний предмет охоплює дослідження як існуючих виробів, так і створення нових раніше не існуючих ескізів, макетів, моделей.

Метою предмета є розвиток у студентів проектно-творчого мислення, ініціативи, індивідуальних здібностей, формування в учнів естетичного смаку, ініціювання їхньої уяви на створення нових моделей одягу.

Проектування одягу містить комплекс робіт з пошуку, дослідження, розрахунків і конструювання, що мають на меті отримання опису предмета проектування, необхідного і достатнього для створення нового виробу чи реалізації нового процесу, що задовольняє заданим вимогам. Це складний специфічний вид творчої діяльності людини, заснований на глибоких наукових знаннях і творчому пошуку, використанні набутого досвіду і навичок у певній сфері.

Завданнями курсу «Проектування одягу» є:

- здійснити аналіз наукової літератури з питань формоутворення в сучасному проектуванні одягу;
- визначити основні принципи композиційно-художньої та естетичної побудови в проектуванні одягу;
- обґрунтувати комбінаторні елементи як засоби в проблемі формування проектно-творчої компетентності;
- проаналізувати методи формотворення.

На дисципліні «Проектування одягу» розглядаємо такі базові знання:

- знання про процес проектування одягу;
- знання про художній образ та його структуру;
- знання про проектний образ та його структуру;
- знання про принципи формоутворення одягу;
- знання про методи проектування;
- знання про характерні особливості і загальні закономірності розвитку модних тенденцій в історичному розвитку одягу;
- знання про конструкторсько-технологічні особливості, дизайн-об'єктів;
- знання про комбінаторні засоби у проектування одягу;
- знання про прийоми гармонізації в композиції костюма;
- знання про аспекти наочного сприймання, зміни форми при композиційному формоутворенні;
- знання про характерні особливості різних видів композиційного побудови дизайн-об'єктів одягу;
- знання про стильові особливості костюма;
- знання про спеціальну термінологію, про грамотну характеристику костюма, відзначаючи спільні тенденції та модельні особливості.
- знання про загальні тенденції і відмітних особливостях асортименту, форм і покроїв, художньо-декоративного оформлення, прийомів крою та функціональності членувань різних видів одягу.
- знання про текстильний матеріал;
- знання про технологічну обробку тканини.

На дисципліні «Проектування одягу» розглядаємо такі уміння:

- розробляти ескізи моделей, ансамблів колекцій моделей використовуючи засоби зображення.
- будувати і розраховувати креслення основ конструкцій виробів використовуючи різні методики конструювання.

- проектувати конструкції моделей різних видів крою та асортименту.
- перетворювати креслення конструктивних основ в об'ємну форму нової моделі, застосовуючи різні прийоми технічного малювання.
- розробляти креслення лекал, враховуючи технологію обробки виробів;
- розробляти конструкторську частину технічної документації на основі креслення лекал і зовнішнього вигляду виробу;
- коректувати дефекти виробів на кресленні конструкцій.
- застосовувати оптимальні технологічні методи обробки виробів згідно технологічної послідовності обробки виробу.

Додаток А.2

Зміст предмету «Основи композиції»

Мета предмета «Основи композиції» полягає в максимальному розвитку у студентів творчого мислення, ініціативи, смаку в вихованні відчуття форми, лінії, пропорції, ритму, кольору і загальної гармонії, виховання у студентів естетичного смаку, прояву творчої думки, творчого прагнення, пізнання основних законів композиції; набуття практичних навичок зображення різними матеріалами, як засобами художньої виразності; розвиток гнучких образно-асоціативних форм мислення у студентів, художнього відтворення світу.

Композиція одягу складаються з єдності технологічно-конструктивних та художньо-композиційних засобів, законів утворення художньої форми та художньо-емоційної виразності в костюмі. Тому необхідно виділити такі завдання, які буде входити в предмет:

- загальні уявлення про композицію одягу, де розглядаються теоретичні питання композиції, визначаються принципи, методи і прийоми, аналізуються засоби композиції;
- засоби структурної та колірної гармонізації композиції, що включають в себе композиційні зв'язки частин форми, метро-ритмічні закономірності у формоутворенні, композиційну рівновагу у формі, узгодження і супідрядність елементів композиції, а також хроматичні та ахроматичні кольори, колірний контраст та нюанс.

- художнє моделювання та оформлення одягу.

На дисципліні «Основи композиції» ми розглядаємо такі знання:

- знання про комбінаторні засоби структурної гармонізації дизайну одягу;
- знання про пропорцію і пропорційність;
- знання про симетрію та асиметрію;
- знання про масштабність, метр та ритм;

- знання про динамічність та статичність;
- знання про структурний контраст, структурний нюанс.
- знання про комбінаторні засоби колірної гармонізації дизайну одягу;
- знання про хроматичні та ахроматичні кольори;
- знання про колірний контраст, колірний нюанс;
- знання про образно-асоціативне творче джерело;
- знання про декор та фурнітуру.

На дисципліні «Основи композиції» ми розглядаємо такі вміння:

- вміння виконати ескізування моделей з чітко вираженим композиційним центром;
- вміння виконати ескізи моделі з використанням прийомів статичності і динаміки;
- вміння виконати серії ескізів моделей з різною ритмічною організацією форм і з різними пропорційними членуваннями;
- вміння виконати ескізи костюмів з асиметричним і симетричним рішенням, з використанням контрасту і нюансу;
- вміння аналізувати модні силуети сезону, виявляти основні, виконувати варіанти костюмів з різними колористичними рішеннями;
- вміння виконувати ескізи костюмів з різними видами декору, фактур і текстур матеріалів;
- вміння аналізувати модні тенденції, навчитися визначати види ліній за заданими ескізами та фотографіями моделей, виконувати фор-ескізи;
- вміння аналізувати фор-ескізи, виконувати ескізи моделей з використанням конструктивних, конструктивно-декоративних та декоративних ліній;
- вміння виконувати ескізи моделей за асоціаціями (звук, колір, форма, рослинний і тваринний світ тощо);

- вміння виконувати серію ескізів, використовуючи натурні замальовки;
- вміння виконувати серію ескізів на базі творчого джерела - архітектура;
- вміння виконувати серію ескізів по творчості якого художника, дизайнера;
- вміння виконувати серію ескізів на базі творчого джерела - народний та історичний костюм;
- вміння виконувати серію ескізів моделей в родинних колірних поєднаннях;
- вміння виконувати серію ескізів моделей в контрастних колірних поєднаннях;
- вміння виконувати ескізи моделей з різним колірним рішенням і аналізувати вплив їх колірне рішення на емоційне сприймання.
- вміння виконувати творчі ескізи костюмів з використанням зорових ілюзій;
- вміння виконувати ескізи костюмів, що дозволяють приховати різні недоліки фігури і підкреслити її достоїнства;
- вміння виконувати творчі ескізи колекції повсякденного моди;
- вміння виконувати творчі ескізи колекції перспективної моди;
- вміння аналізувати способи і прийоми досягнення різноманітності силуетних форм і окремих моделей за рахунок використання конструктивних-декоративних елементів, різних видів обробки, фактури матеріалів, колористичної обробки і т.д.;
- вміння аналізувати прийоми, способи і засоби дозволяють стилізувати тіло людини у відповідності з тенденціями моди, створювати модний образ і пропорції фігури.

Додаток Б

Комбінаторні засоби структурної гармонізації**Прості та складні пропорційні відношення**

Прототипом простих пропорційним відношень є «єгипетський трикутник» із співвідношенням сторін – 3:4:5 (рис. Б.1.1).

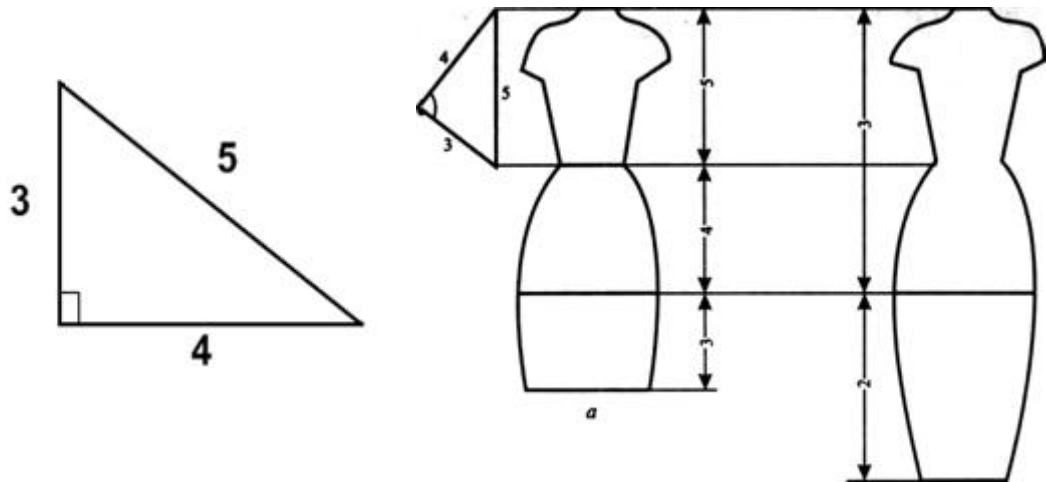

Рис. Б.1.1. Єгипетський трикутник в одязі

Складні пропорційні відносини засновані на ірраціональних числах, які виводяться геометричними побудовами:

- «трикутник Піфагора» – прямокутний трикутник з кутами в 30° , 60° і 90° , де таке співвідношення сторін вважається гармонійним;
- «ряди Фібоначчі» з різким зменшенням відносини сторони по діагоналі (рис. Б.1.2.; рис. Б.1.3);

«Ряди Фібоначчі» складаються з таких цифр: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144 і т.д.

Особливістю послідовності цих чисел полягає в тому, що кожна його складова, починаючи з третього числа, дорівнює сумі двох попередніх ($2 + 3 = 5$; $3 + 5 = 8$; $5 + 8 = 13$; $8 + 13 = 21$; $13 + 21 = 34$), а відношення суміжних чисел ряду наближається до відношення «золотого перетину» ($21 : 34 = 0,617$, а $34 : 55 = 0,618$).

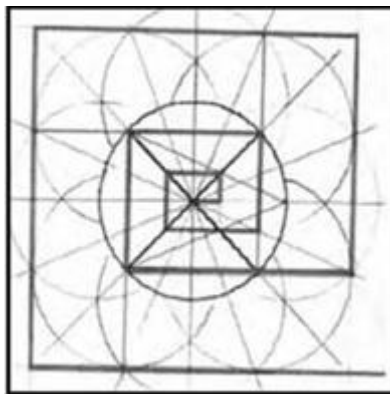

Рис. Б.1.2. Основа спіралі за системою «рядів Фібоначчі»

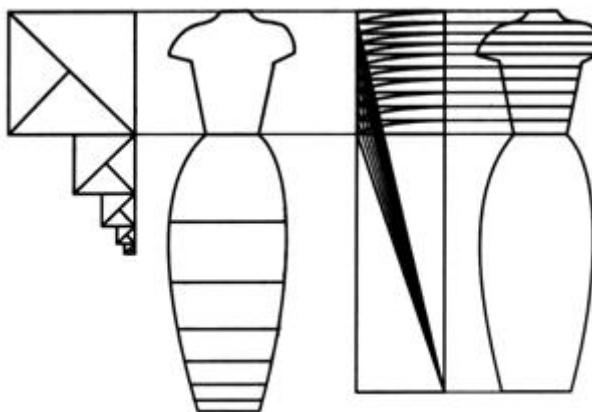
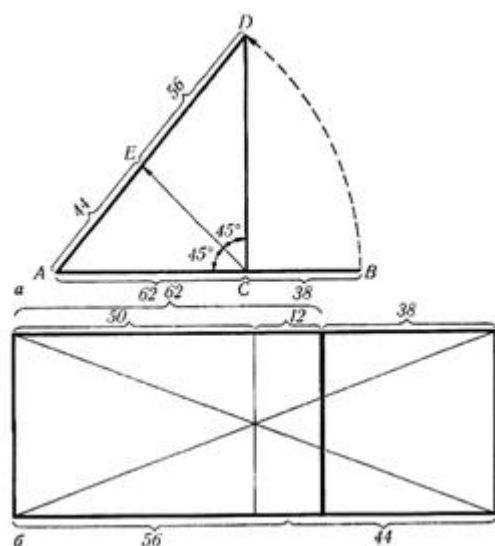

Рис. Б.1.3. «Ряди Фібоначчі» в проектуванні одягу

«Золотий перетин», виникає у розподілі цілого на дві нерівні частини, де ціле так відноситься до більшої частини, як більша частина до меншої (рис. Б.1.4.).

Геометричний золотий перетин

Золотий перетин на площині горизонтального формату

Логарифмічна золота спіраль

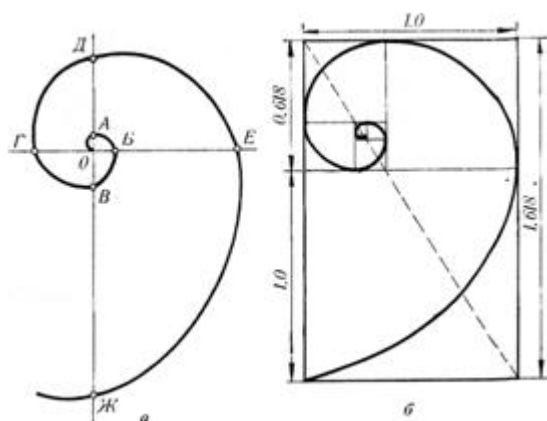

Рис. Б.1.4 «Золотий перетин»

– «динамічні» прямокутники з відношенням сторін $1/2$, $1/3$, $1/5$, $1/8$ і таке інше, які дають ілюзію поступового, ледь помітного спаду (рис. Б.1.5.).

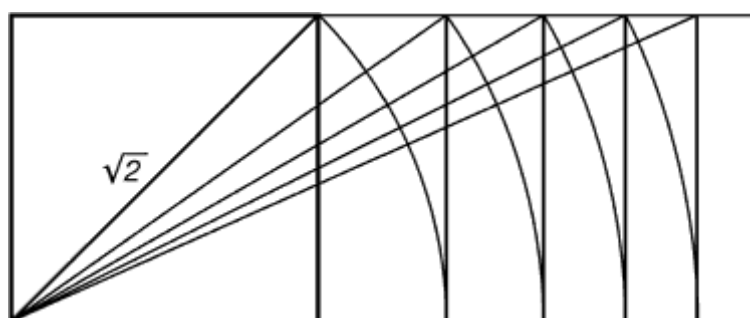

Рис. Б.1.5. Динамічні прямокутники

Членування фігури на основі простих арифметичних пропорцій костюма являють собою відрізки по горизонталі, які з'єднують точки фігури і графічно утворюють квадрати (рис. Б.1.6.).

Першою модульною величиною є відрізки і квадрати, які розглядаються як вихідні модульні елементи, на основі яких утворюються пропорційні арифметичні співвідношення форми костюма та їх

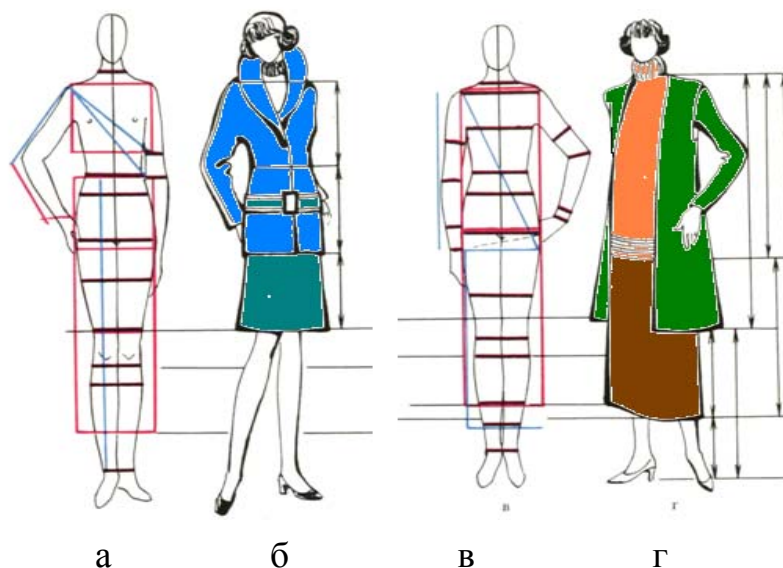

Рис. Б.1.6 Прості арифметичні пропорції в процесі конструювання одягу

горизонтальних ліній. Квадрати визначають або частину форми одягу, або форму взагалі різноманітного одягу.

Вона може складатися з чотирьох квадратів: верхня частина з одного, а нижня частина з трьох. Проміжок між ними по вертикалі дорівнює $1/3$ довжини вихідного відрізка (рис. Б.1.6.а).

Іншою модульною величиною для складання арифметичного ряду пропорцій костюма є діагональ квадрата, яка побудована на основі сторони квадрата. Якщо є необхідність провести середню лінію і лінію талії, то відстань від лінії талії до лінії плечей буде дорівнювати стороні квадрата, а відстань від лінії талії до лінії низу костюма – двом сторонам квадрата (рис. Б.1.6.б). Схема членувань фігури на основі геометричної пропорції, величини яких вступають у взаємодію між собою, утворюють ряд

геометричних пропорцій та ліній, які з'єднують: точки плечей; точки плеча і стегна; діагональ прямокутника, утвореного горизонталями, розташованими на рівнях плеча і стегна, вертикалі, проведені між виступаючими точками плечей і стегон (рис. Б.1.6.в,г). А якщо порівняти відношення відстані від цієї горизонталі до лінії низу костюма з відстанню від лінії низу костюма до підлоги, то вони, у свою чергу, будуть схожі на всі попередні відносини величин.

Додаток В

Комбінаторні засоби структурної гармонізації

Види симетрії в одязі

Рис. В.1.1. Прояв класичної симетрії в процесі проектування одягу

Рис.В.1.2. Прояв симетрії подібності в процесі проектування одягу

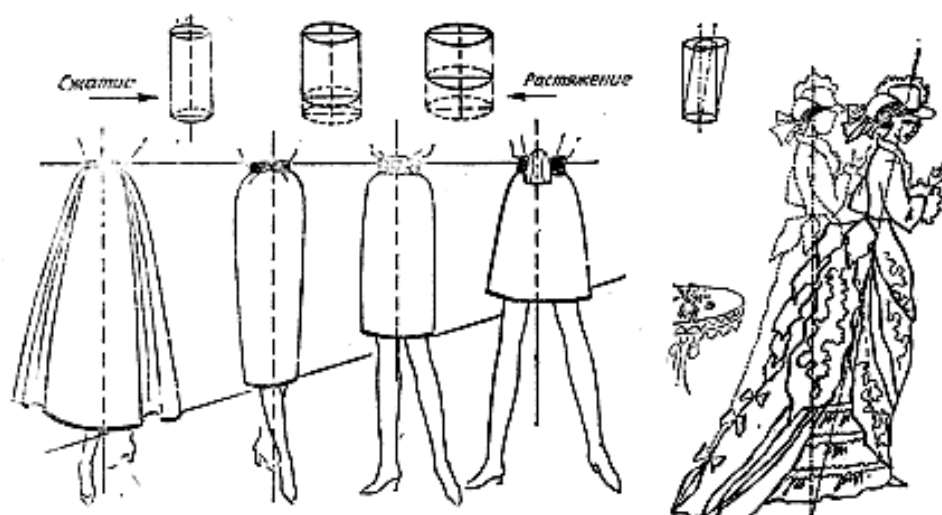

Рис. В.1.3. Прояв афінної симетрії в процесі проектування одягу

Рис. В.1.4. Прояв криволінійної симетрії в процесі проектування одягу

Додаток Д

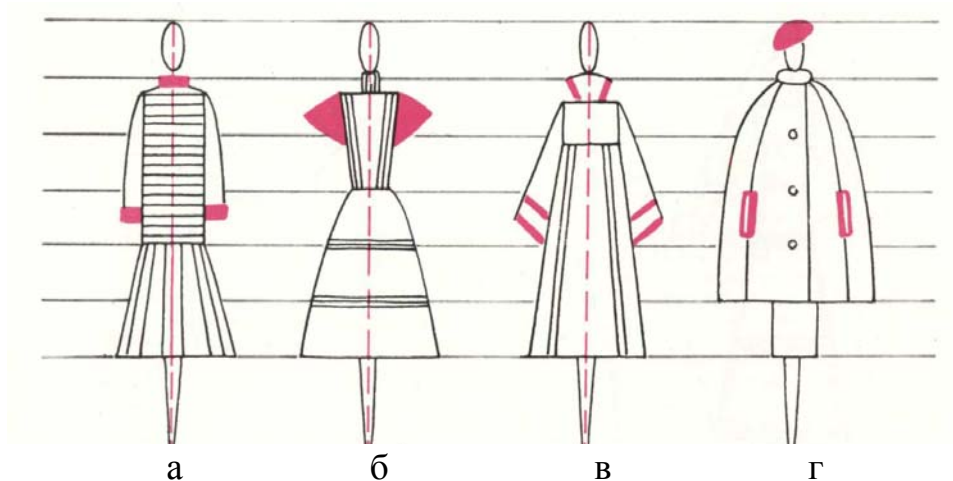
Комбінаторні засоби структурної гармонізації

Рис. Д.1.1. Організація композиції костюма

Перший різновид ритміки – рядкова, має місце, коли обробляється поверхня форми, наприклад, спідниця формується за допомогою дрібних складок плісе або гофре (рис. Д.1.1.а). За її допомогою також розміщуються гудзики та петлі застібки. Другий різновид найпростішої ритміки – осьова, яка проявляється в розташуванні кишень, манжет або клапанів тощо.

Найпростіші елементи можуть утворювати комбінаторику з ритмічною основою і складати метричну одиницю, яка повторюється через рівномірні проміжки або через період, що складається із проміжків та елементів (рис. Д.1.2.б,в). Такими елементами можуть бути угруповання складок на спідниці, коли мотив складається з групи складок різної ширини. До осьової ритміки можна віднести і порядок розподілу оздоблювальних швів, декору, колірних і фактурних вкраплень тощо (рис. Д.1.2.г).

Додаток Ж

Комбінаторні засоби структурної гармонізації

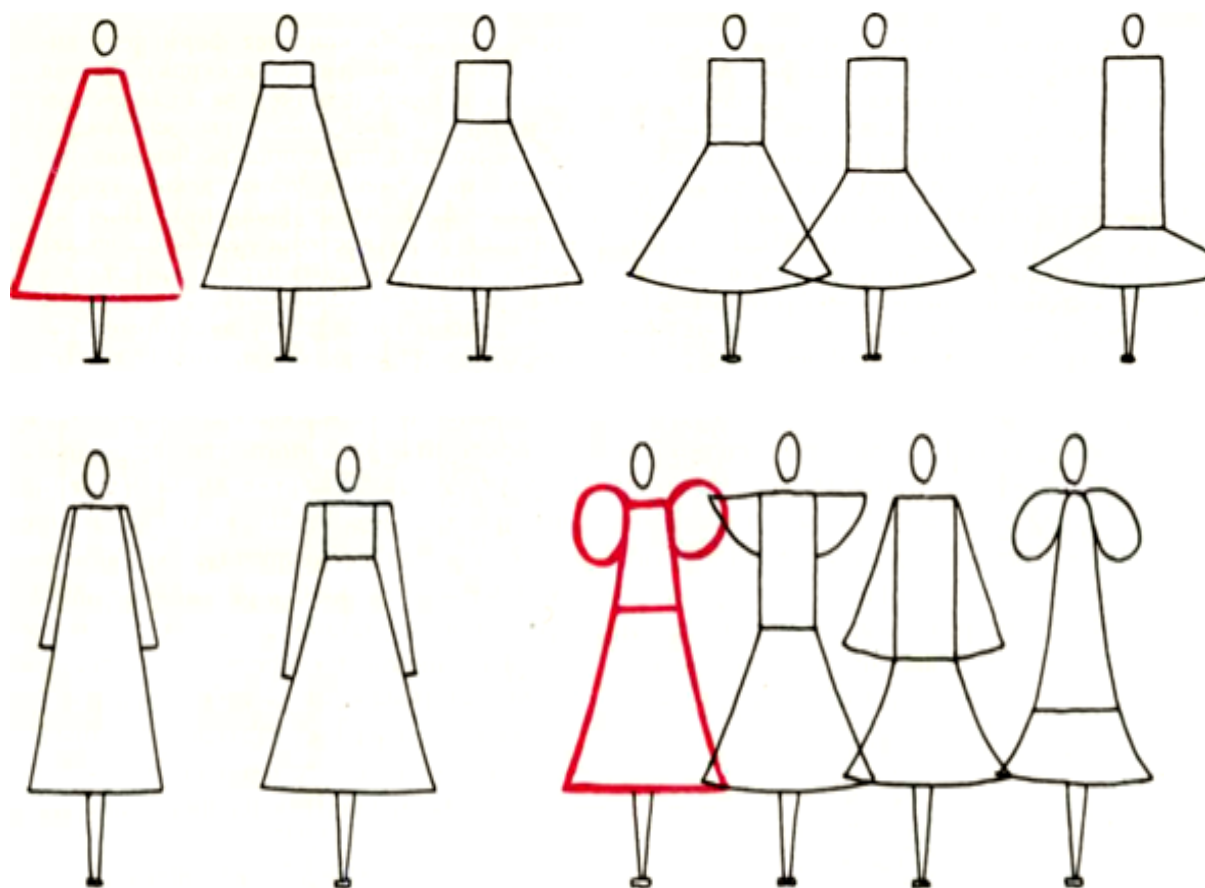

Рис. Ж.1.1. Схеми співвідношення контрастних форм у композиції одягу

Додаток 3

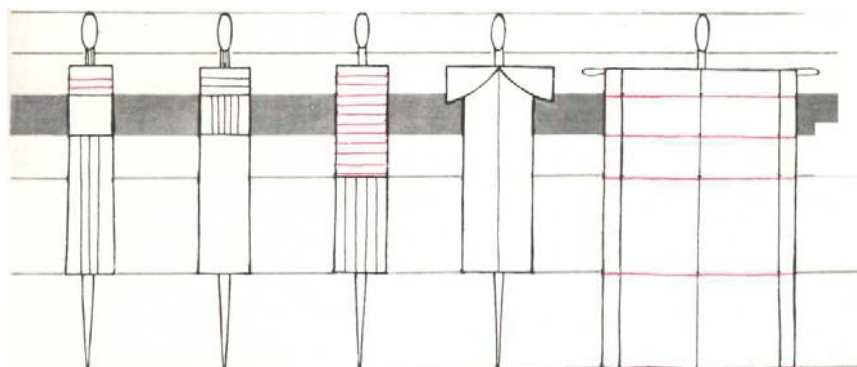
Комбінаторні засоби структурної гармонізації

Рис. 3.1.1. Нюансування прямокутної форми силуету одягу

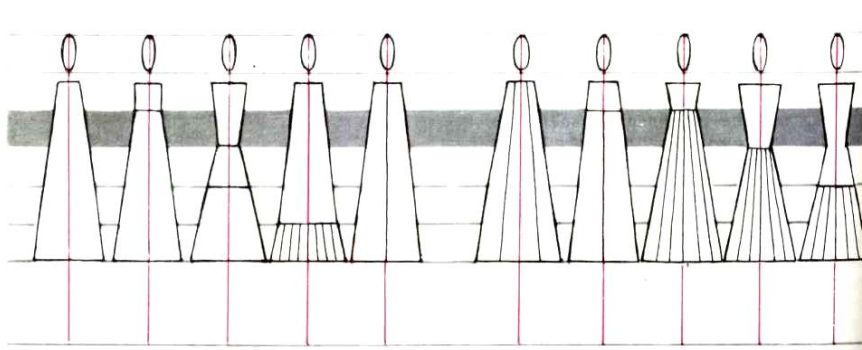

Рис. 3.1.2. Нюансування трапецієподібної форми силуету одягу

Рис. 3.1.3. Нюансування Х-подібної форми силуету одягу

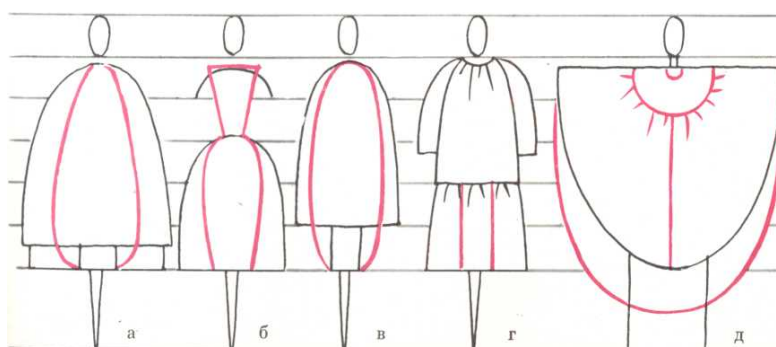
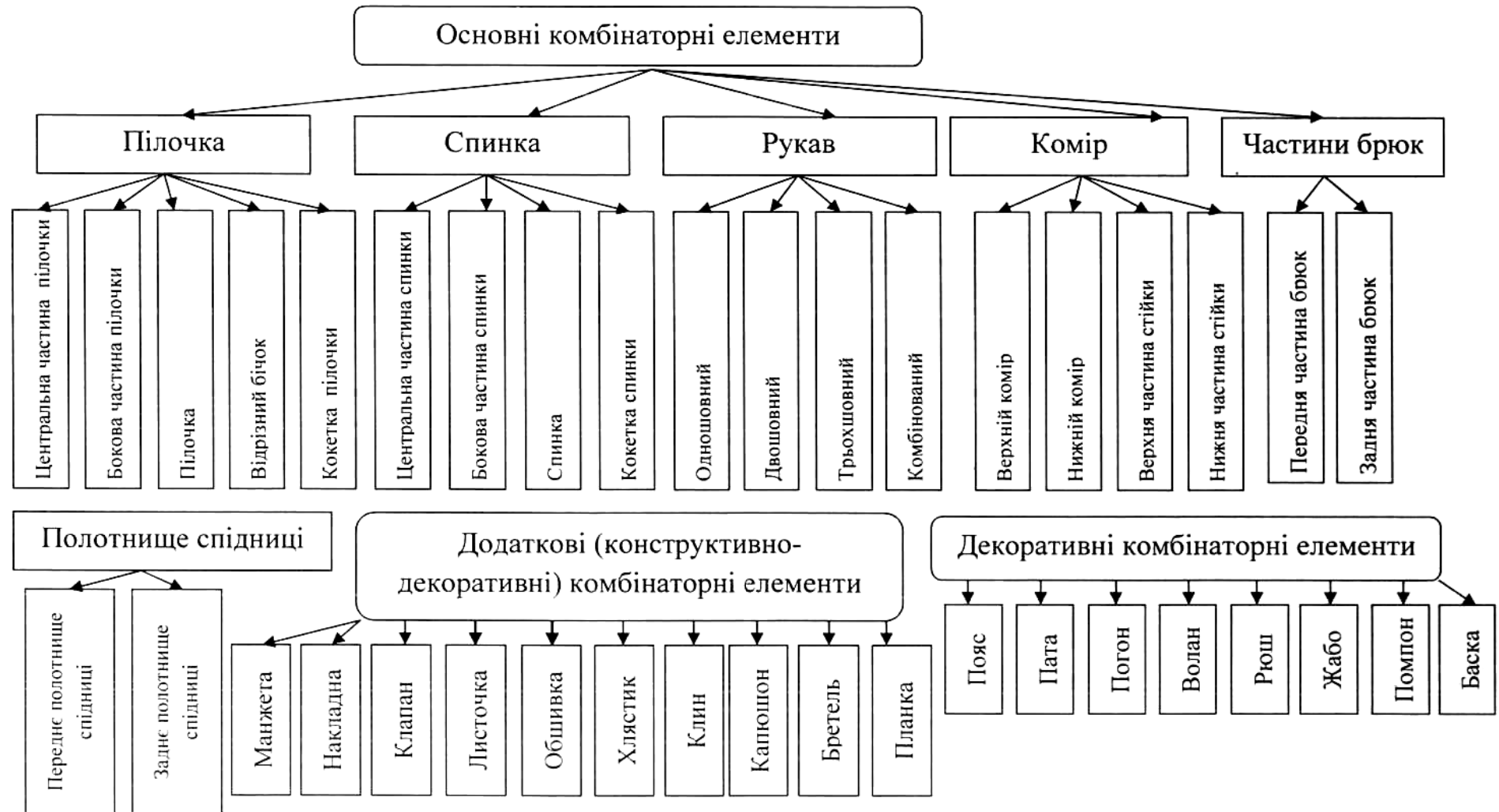

Рис. 3.1.4. Нюансування овальної форми силуету одягу

Додаток К

Класифікація комбінаторних формоутворюючих засобів в одязі

Додаток Л

Колір як засіб проектно-творчої діяльності в дизайні одягу

Основні кольори	Співвідношення в просторі	Об'єм	Маса	Насиченість	Світлота, яркість	Рух	Перше сприймання
Червоний	дуже близький	збільшення у ширину	важкий	насичений	яркий	активний, динамічний	збуджуючий, підкоряючий, тривожний
Помаранчевий	близький	абстрактно збільшує	легкий	мало насичений	дуже яркий	динамічний, рухливий	пристрасний
Жовтий	наближуючий	злегка збільшує	легкий	слабо насичений	яскравий	рухливий	сприятливий, радісний, живий
Зелений	нейтральний	нейтральний	невизначений	насичений	спокійний	інертний, статичний	свіжий, заспокійливий ніжний
Голубий	віддалений	повітряний	легкий	слабо насичений	прохолодний	блідий	пасивний, спокійний
Синій	далекий	зменшуючий у ширину	важкий	дуже насичений	темний	застійний	зосереджуючий, таємний
Фіолетовий	далекий	зменшуючий,	важкий	насичений	затемнений	спокійний	строгий вишуканий
Рожевий	наближуючий	грає з об'ємом	легкий	слабо насичений	світлий	рухливий	сприятливий
Коричневий	дуже близький	нейтральний	важкий	насичений	темний	статичний	брудний сумний
Чорний	далекий	зменьшуючий	важкий	сильно насичений	похмурий	нерухомий неживий	байдужий сумний
Сірий	віддалений	нейтральний	невизначений	середньо насичений	затемнений	статичний	сумний меланхолічний
Білий	близький	збільшуючий	легкий	слабо насичений	дуже світлий	заспокійливий	чистий шляхетний

Додаток М

Комбінаторні засоби колірної гармонізації

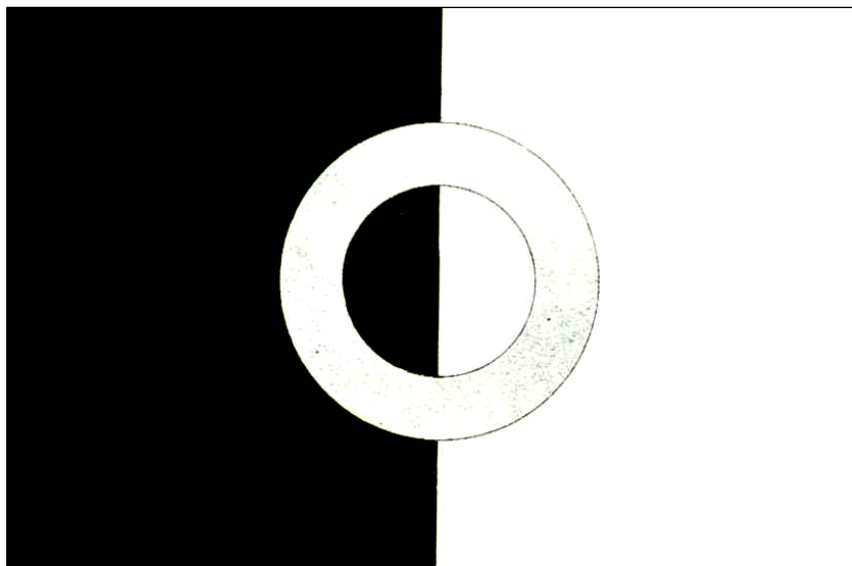

Рис. М.1.1. Ахроматичний світлотний контраст

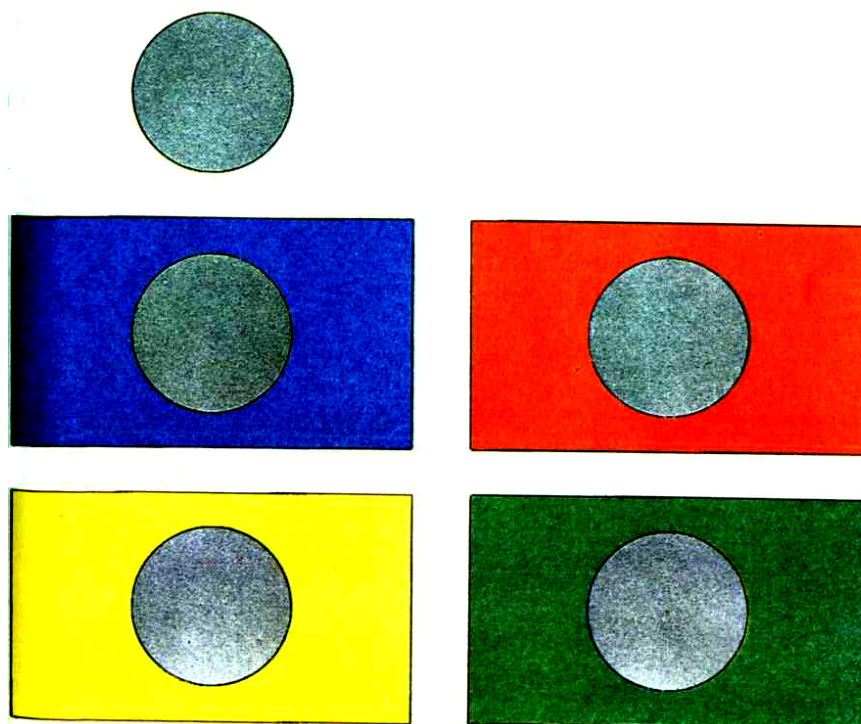

Рис. М.1.2. Вплив хроматичного поля на ахроматичну пляму

Додаток Н

Технологічна обробка комбінаторних формоутворюючих засобів у залежності від призначення та розташування

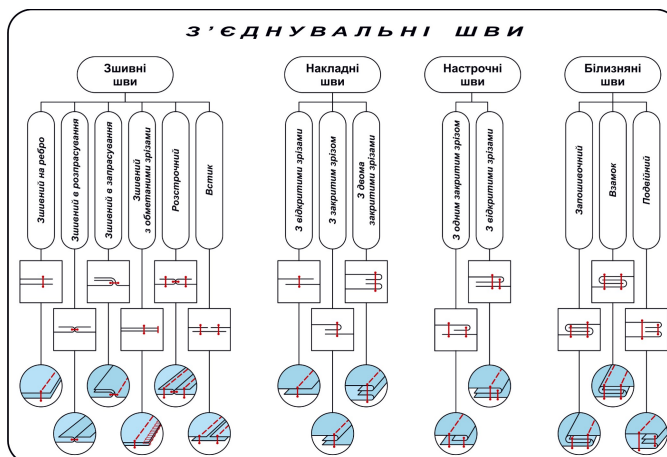

Рис. Н.1.1. Виконання з'єднувальних швів у процесі виготовлення одягу

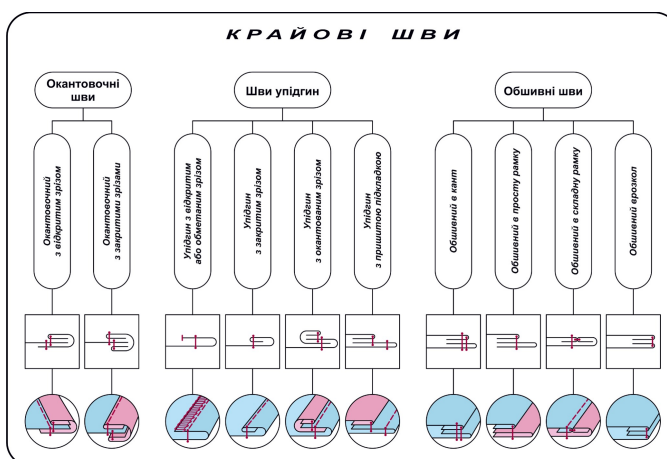

Рис. Н.1.2. Виконання крайових швів у процесі виготовлення одягу

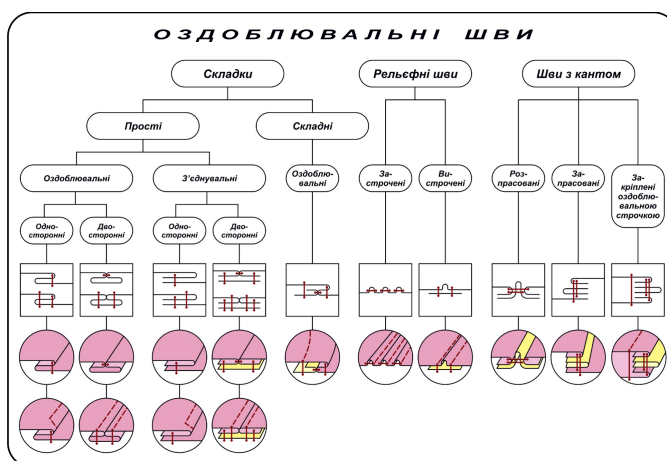

Рис. Н.1.3. Виконання оздоблювальних швів у процесі виготовлення одягу

Додаток П

Міністерство освіти і науки молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

А.В. Нікуліна

**ВИКОРИСТАННЯ КОМБІНАТОРНИХ ЗАСОБІВ
У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТВОРЧОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**
(спецкурс для майбутніх учителів технологій)

Харків

Спецкурс «Використання комбінаторних засобів у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій» передбачений в обсязі 72 годин, з урахуванням певної кількості годин на самостійну роботу студентів.

Мета курсу – формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій комбінаторними засобами на основі впровадження педагогічної моделі.

Модель формування проектно-творчої компетентності містить цільову, змістову, операційну та результативну складові, враховуючи поетапність процесу формування і діагностику рівнів сформованості проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

В цільовій складовій моделі визначено мету – формування проектно-творчої компетентності, яка виступає складовою професійної компетентності майбутніх учителів технологій.

Наступна складова моделі є змістова, яка побудована у відповідності до певних принципів, вимог щодо проектування змісту проектно-творчої діяльності та реалізації моделі. У змістовній складовій представлено структуру проектно-творчої компетентності, яку визначають знання та уміння майбутніх учителів технологій.

Операційна складова моделі відображає організацію проектно-творчої діяльності з використанням різноманітних засобів проектування.

Результативна складова моделі показує досягнення запланованої мети, відповідність змісту та ефективність процесу формування проектно-творчої компетентності.

Основним завданням курсу є:

- формування творчого інтересу до проектної діяльності;
- формування загальнонаукових, художньо-графічних, конструктивних, технологічних, культурологічних знань;
- формування умінь організовувати проектно-творчу діяльність, відбирати художньо-творчі ідеї, будувати художній образ, проектний

образ, класифікувати та систематизувати комбінаторні засоби, генерувати провідні творчі ідеї;

- уміння здійснювати контроль, самоаналіз, самостійну творчу роботу, робити висновки.

Вивчення спецкурсу відбувається впродовж двох модулів.

У першому модулі **«Теоретичні питання проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій»** розглядаються питання загальної характеристики проектно-творчої компетентності студентів, принципи проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій, композиції як структурної організації комбінаторики, комбінаторні засоби структурної та колірної гармонізації художнього образу. У процесі вивчення першого модуля учні розширюють і поглиблюють знання про комбінаторні засоби, як інструмент для формування проектно-творчої компетентності.

Перший модуль можна представити, як базу, інструментарій для вивчення другої частини спецкурсу, яка включає в себе змістове наповнення практичних завдань та самостійну роботу з формування проектно-творчої компетентності.

При вивченні другого модуля **«Використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності»** студенти вдосконалюють уміння шукати необхідну інформацію, застосовуючи різні джерела інформації про комбінаторику та комбінаторні засоби у проектно-творчій діяльності. Викладач акцентує увагу не лише на необхідності знайти, але й відібрати ту інформацію, яка є корисною для проектування дизайн-об'єкту, визначити, які саме можуть бути використані комбінаторні засоби для розв'язання проблеми.

Другий модуль розглядає використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності, який показує методи та прийоми використання комбінаторних засобів, основні етапи формування проектного образу комбінаторними засобами згідно класифікації.

Робота на практичних заняттях носить художньо-творчий характер, що зводиться до безпосереднього процесу проектування різноманітних елементів та видів одягу. Виконання такої навчально-творчої роботи сприяє широкому використанню комбінаторних засобів побудови композиції одягу. Практичні завдання розподіляються на окремі етапи, які передбачають здійснення художньо-графічного пошуку, художнє ескізування, пошук художнього образу, організацію композиції проектного образу, організацію та взаємозв'язок комбінаторних елементів одягу. Така структура практичних занять дозволяє залучати студентів до використання комбінаторних засобів у процесі формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

Під час виконання творчих дизайн-об'єктів основна увага викладача зосереджена на формування у студентів умінь виконувати ескізування моделей одягу за асоціаціями (звук, колір, форма, рослинний і тваринний світ тощо); на базі творчого джерела - архітектура; на базі творчого джерела - народний та історичний костюм. Також формувати проектний образ костюма з чітко вираженим композиційним центром; з використанням прийомів статичності і динаміки; з різною ритмічною організацією форм і пропорційними членуваннями; з асиметричним і симетричним рішенням, з використанням контрасту і нюансу; з колірним рішенням; з різними видами декору, фактур і текстур матеріалів.

Розподіл навчального часу за темами і видами занять

<i>Номери та найменування тем модулів</i>	<i>Всього годин</i>	<i>лекції</i>	<i>практичні семінарські</i>	<i>самостійна робота</i>	<i>модульний контроль</i>
Модуль 1. Теоретичні питання проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій	36	12	10	12	2
Тема 1. Загальна характеристика проектно-творчої компетентності студентів		1		1	
Тема 2. Принципи проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій		1		1	
Тема 3. Композиція як структурна організація комбінаторики		1	1	1	
Тема 4. Комбінаторні засоби структурної гармонізації художнього образу. Класифікація.		1	1	1	
Тема 4.1. Загальна характеристика пропорції та пропорційності		1	1	1	
Тема 4.2 Структурна симетрія, асиметрія		1	1	1	
Тема 4.3 Уявлення про масштабність, метр та ритм		1	1	1	
Тема 4.4 Характеристика динамічності та статичності		1	1	1	
Тема 4.5 Структурний контраст, структурний нюанс		1	1	1	
Тема 5. Комбінаторні засоби колірної гармонізації художнього образу		1	1	1	
Тема 5.1 Характеристика хроматичних та ахроматичних кольорів		1	1	1	
Тема 5.2 Колірний контраст, колірний нюанс		1	1	1	
Модуль 2. Використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності	36	2	17	15	2
Тема 1. Методи та прийоми використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності		2			
Тема 2. Основні етапи формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації			9	8	
Тема 3. Основні етапи формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації			8	7	
Всього кредитів: 2	72				

**Зміст спецкурсу «Використання комбінаторних засобів
у процесі формування проектно-творчої компетентності
майбутніх учителів технологій»**

**Модуль 1. Теоретичні питання проектно-творчої компетентності
майбутніх учителів технологій**

Тема 1. Загальна характеристика проектно-творчої компетентності студентів

1. Поняття про проект, проектну діяльність;
2. Поняття про творчість, творчу компетентність;
3. Характеристика проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.

Тема 2. Принципи проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій

1. Загальна уява про принципи;
2. Класифікація принципів проектно-творчої компетентності;
3. Характеристика принципів проектно-творчої компетентності.

Тема 3. Композиція як структурна організація комбінаторики

1. Визначення поняття «композиція»;
2. Основні поняття композиційного формоутворення;
3. Закони і правила композиції в одязі;
4. Властивості та елементи композиції дизайну одягу.

Тема 4. Комбінаторні засоби структурної гармонізації художнього образу. Класифікація.

1. Визначення поняття «комбінаторика», «комбінаторна форма», «комбінаторна структура», «комбінаторний елемент»;
2. Структура комбінаторного пошуку дизайн-об'єкта;
3. Класифікація комбінаторних засобів;
4. Характеристика комбінаторних засобів у одязі.

Тема 4.1 Загальна характеристика пропорцій та пропорційності

1. Визначення поняття «пропорція» та похідних понять;

2. Класифікація видів пропорцій;
3. Загальна характеристика поняття «пропорційність»;
4. Стадії пропорційності;
5. Основні прийоми пропорційності.

Тема 4.2 Структурна симетрія, асиметрія

1. Визначення основного поняття: «симетрія»;
2. Класифікація видів симетрії;
3. Асиметрія в одязі.

Тема 4.3 Уявлення про масштабність, метр та ритм

1. Основні поняття «масштабність», «метр», «ритм», «ритмічний порядок»;
2. Схема ритмічних порядків проектно-творчої діяльності;
3. Характеристика видів ритмічної організації форми.

Тема 4.4 Характеристика динамічності та статичності

1. Визначення основних понять: «динамічність», «статичність».
2. Функції динамічності та статичності.

Тема 4.5 Структурний контраст, структурний нюанс

1. Загальні відомості понять: «контраст», «нюанс»;
2. Структурний контраст, структурний нюанс.

Тема 5. Комбінаторні засоби колірної гармонізації художнього образу

1. Поняття «колір», класифікація кольорів;
2. Основні властивості кольорів;
3. Колірний символізм, колірні асоціації.

Тема 5.1 Характеристика хроматичних та ахроматичних кольорів

1. Хроматичні кольори;
2. Ахроматичні кольори.

Тема 5.2 Колірний контраст, Колірний нюанс

1. Колірний контраст;
2. Колірний нюанс.

Модуль 2. Використання комбінаторних засобів
у процесі проектно-творчої діяльності

Тема 1. Методи використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності

Основні питання:

1. Визначення понять: «метод», «метод в дизайні»;
2. Класифікація комбінаторних методів у проектно-творчій діяльності;
3. Комбінаторні методи проектування одягу;
4. Методи комбінаторних компоувальних рішень;
5. Методи активізації творчої діяльності;
6. Метод проектів;
7. Комбінаторні методи творчості.

Тема 2. Основні етапи формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації

1. Практичне завдання з формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів структурної гармонізації;

Тема 3. Основні етапи формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації

1. Практичне завдання з формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації.

Структура спецкурсу «Використання комбінаторних засобів
у процесі формування проектно-творчої компетентності
майбутніх учителів технологій»

Тематичний план

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Модуль1. Теоретичні питання проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій				
1. Лекція	1			Тема 1. Загальна характеристика проектно-творчої компетентності студентів <i>Основні питання:</i> 1. Поняття про проект, проектну діяльність. 2. Поняття про творчість, творчу компетентність. 3. Характеристика проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій.
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> 1. Розкрийте сутність поняття «проект». 2. Здійсніть класифікацію видів проектів. 3. Охарактеризуйте етапи проектної діяльності? 4. Визначте мету творчої компетентності.
2. Лекція	1			Тема 2. Принципи проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій <i>Основні питання:</i> 1. Загальна уява про принципи. 2. Класифікація принципів проектно-творчої компетентності. 3. Характеристика принципів проектно-творчої компетентності.
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> 1. Принципи композиційної побудови. 2. Що відображають принципи проектно-творчої компетентності? 3. В чому полягає взаємозв'язок між принципами проектно-творчої компетентності?

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
3. Лекція	1			Тема 3. Композиція як структурна організація комбінаторики <i>Основні питання:</i> 1. Визначення поняття «композиція». 2. Основні поняття композиційного формоутворення. 3. Охарактеризуйте закони і правила композиції в одязі. 4. Визначте властивості та елементи композиції дизайну одягу.
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 1 «Образне рішення костюма за допомогою художньої та пластичної однорідності комбінаторних елементів дизайн-об'єкта.</i> Виконати ескіз моделі сукні на умовно-пропорційну фігуру людини в романтичному та діловому стилі. Детально описати їх згідно законів композиції та охарактеризувати стильове вирішення.
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Виконати графічне зображення чотирьох моделей жіночого одягу у відповідності з різними видами силуетів: - прямий силует; - напівприлеглий силует; - трапецієподібний силует; - овальний силует.
4. Лекція	1		1	Тема 4. Комбінаторні засоби структурної гармонізації художнього образу. Класифікація. <i>Основні питання:</i> 1. Визначення поняття «комбінаторика», «комбінаторна форма», «комбінаторна структура», «комбінаторний елемент». 2. Структура комбінаторного пошуку дизайн-об'єкта. 3. Надайте класифікацію комбінаторних засобів. 4. Характеристика комбінаторних засобів у одязі.

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 2 «Практичне визначення поняття комбінаторних засобів структурної гармонізації»</i> 1. Визначте поняття «комбінаторика в проектуванні одягу». 2. Надайте характеристику образотворчо-виразних якостей форми комбінаторного дизайн-об'єкта. 3. Охарактеризуйте поняття «комбінаторика формоутворення».
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Організувати складну композиційну структуру комбінаторних елементів в одязі на прикладі жіночої сукні з використанням різних комбінаторних засобів, підпорядкувавши її принципом «цілісності».
4.1 Лекція	1			<i>Тема 4.1 Загальна характеристика пропорцій та пропорційності</i> <i>Основні питання:</i> 1. Визначення поняття «пропорція» та похідних понять. 2. Класифікація видів пропорцій. 3. Загальна характеристика поняття «пропорційність». 4. Стадії пропорційності. 5. Основні прийоми пропорційності.
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 3 «Побудова пропорційних відносин для досягнення цілісної, гармонійної об'ємно-просторової композиції дизайн-об'єкта».</i> Виконати ескіз моделі умовно-пропорційної фігури з загально прийнятим модулем людської фігури (1:8) та відобразити на ній пропорційне співвідношення за організацією «єгипетського трикутника» на співвідношення сторін 3:4:5 та контрастні пропорції на співвідношенні 1:5.

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Виконати графічне зображення фігури людини за принципом розбиття її на об'ємні геометричні тіла (циліндр, паралелепіпед, призма).
4.2 Лекція	1			Тема 4.2 Структурна симетрія, асиметрія <i>Основні питання:</i> 1. Визначення основного поняття: «симетрія». 2. Класифікація видів симетрії. 3. Асиметрія в одязі.
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 4. «Створення композиції на основі використання однакових елементів, що транслюються за принципом гвинтової симетрії».</i> Виконати графічне зображення жіночої блузи з використанням комбінаторного елемента за принципом гвинтової симетрії. Визначити для побудови гвинта (тобто одночасного обертального й поступального руху елемента) форму осі обертання, його положення в просторі, кількість заходів, спрямованість обертання, щільність витків.
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Розробити комбінаторний елемент або елементи одягу, чергування яких буде створювати виразний і композиційно цілісний ефект за принципом симетрії. Визначити порядок чергування елементів.

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
4.3. Лекція	1			Тема 4.3 Уявлення про масштабність, метр та ритм <i>Основні питання:</i> 1. Визначте основні поняття «масштабність», «метр», «ритм», «ритмічний порядок». 2. Обґрунтуйте схему ритмічних порядків проектно-творчої діяльності. 3. Надайте характеристику видів ритмічної організації форми.
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 5 «Основні метричні і ритмічні ряди та прийоми створення композиції на їх основі».</i> Розробити декілька комбінаторних елементів в одязі (щонайменше 3-х) при використанні яких могли бути створені різні варіанти метричних і ритмічних рядів. Композиційно грамотно розташувати окремі ряди та їх групи на площині дизайн-об'єкта
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Виконати моделі одягу з різною ритмічною організацією деталей: - ритміка оздоблювальних деталей; - ритміка драпіровок.
4.4. Лекція	1			Тема 4.4 Характеристика динамічності та статичності <i>Основні питання:</i> 1. Визначте основних поняття: «динамічність», «статичність». 2. Розкрийте функції динамічності та статичності. 3. Чим характеризується форма у стані статики? 4. Що передбачає динаміка в одязі?

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 6 «Динаміка членувань форми одягу»</i> Представити варіанти динамічності композиції костюма, які отримані в результаті: - внутрішнього членування фігури; - асиметричного розташування комбінаторних елементів; - динамікою конструктивних ліній.
Самостійна робота				<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Розробити схематичне зображення різних форм одягу та показати різні види динаміки членувань форми: - за вертикаллю; - за горизонталлю; - за діагоналлю.
4.5 Лекція	1		1	<i>Тема 4.5 Структурний контраст, структурний нюанс</i> <i>Основні питання:</i> 1. Загальні відомості понять: «контраст», «нюанс». 2. Структурний контраст, структурний нюанс. 3. Яким чином контраст організує об'ємно-просторову структуру костюма? 4. Якими характерними ознаками володіє нюанс?
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота № 7 «Єдність елементів форми»</i> Представити структурний контраст форми в костюмі за допомогою графічного позначення його величини та співставлення різних форм по величині і характеру ліній

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Побудувати елементи композиції на основі контрастного поєднання фактурних і рельєфних форм одягу.
5. Лекція	1			Тема 5. Комбінаторні засоби колірної гармонізації художнього образу <i>Основні питання:</i> 1. Поняття «колір», класифікація кольорів. 2. Основні властивості кольорів. 3. Колірний символізм, колірні асоціації.
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота №8 «Практичне визначення поняття комбінаторних засобів колірної гармонізації».</i> 1. Надайте визначення поняттю «колірна гармонія». 2. Що може призводити до порушення гармонії кольорів? 3. У чому може проявлятися обумовленість кольору? 4. Які колірні кола розробляли вчені до організації колірної гамми у одязі?
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Побудувати схему гармонії пари родинно-контрастних кольорів у вигляді колірного кола

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
11. Лекція	1		1	Тема 5.1 Характеристика хроматичних та ахроматичних кольорів <i>Основні питання:</i> 1. Хроматичні кольори. 2. Ахроматичні кольори. 3. Визначте основні відмінності між хроматичними та ахроматичними групами кольорів; 4. Яким чином основні властивості кольорів можуть впливати на хроматичні кольори? 5. Які кольори можуть відноситися до хроматичних кольорів?
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота №9 «Вивчення композиційних співвідношень кольору»</i> Розробити графічні ескізи одягу - 2 моделі в чорно-біло-сірому вирішенні з використанням одного або двох колірних акцентів, 2 моделі з використанням відтіночного кольору, що гармонує з чорно-білим кольором
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Скласти ахроматичні і хроматичні кола (або ряди) з умовою передачі поступового переходу кольорів від одного до іншого.
12. Лекція	1			Тема 5.2 Колірний контраст, колірний нюанс <i>Основні питання:</i> 1. Колірний контраст. 2. Колірний нюанс. 3. В чому полягає різниця між ахроматичним та хроматичним контрастом? 4. Визначте родинні та родинно-контрастні кольори?

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Практична (семінар)		1		<i>Практична робота №10 «Використання кольорових прийомів зображення»</i> Виконати ескізи моделей одягу з використанням графічних колірних сполучень у вигляді передача зображення гармонії споріднених кольорів, гармонії контрастних кольорів.
Самостійна робота			1	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Побудувати і представити графічно композицію жіночого костюма, побудовану на контрастному поєднанні різних світлових форм.
Модуль 2. Використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності				
1.Лекція	2			<i>Тема 1. Методи використання комбінаторних засобів у процесі проектно-творчої діяльності</i> <i>Основні питання:</i> 1. Визначення понять: «метод», «метод в дизайні». 2. Класифікація комбінаторних методів у проектно-творчій діяльності. 3. Комбінаторні методи проектування одягу. 4. Методи комбінаторних компонувальних рішень. 5. Методи активізації творчості. 6. Метод проектів. 7. Комбінаторні методи творчості.

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Практична (семінар)		9		Тема 2. Основні етапи формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів структурної організації <i>Практична робота № 11 «Створення колекції одягу»</i> Виконати графічне зображення колекції жіночого одягу з використанням: - різних пропорційних відносин (простих і складних); - симетричних розташувань комбінаторних елементів одягу дизайн-об'єктів; - різних видів композиційного центру; - різних ритмічних рухів (ритм ліній, площин, об'ємів); - прийомів гармонізації елементів костюма за принципом тотожності, нюансу і контрасту; - виявлення конструктивних ліній в одязі.
Самостійна робота			8	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Виконати графічне зображення колекції жіночого одягу на основі контрасту складових елементів форм
Практична (семінар)		8		Тема 3. Основні етапи формування проектного образу костюма з використанням комбінаторних засобів колірної гармонізації <i>Практична робота № 12 «Колірна гармонізація проектного образу костюма»</i> Розробка простої композиції костюма на абстрактну тематику, яка придатна для колірного рішення. Визначити набір кольорів для кожної гами та виконати нанесення кольору у гамі за допомогою різних технік

Види занять	Кількість годин			Найменування модулів та тем, теми навчальних занять та навчальні питання, завдання до самостійної роботи
	лекції	практичні	самостійна робота	
Самостійна робота			7	<i>Завдання до самостійної роботи:</i> Побудова композиції костюма на поєднанні різних фактур матеріалів, малюнка тканини з застосуванням гармонійних поєднань різних кольорів.

Додаток Р

**Наочний матеріал до творчих занять на концептуальному етапі
технології формування проектно-творчої компетентності
майбутніх учителів технологій**

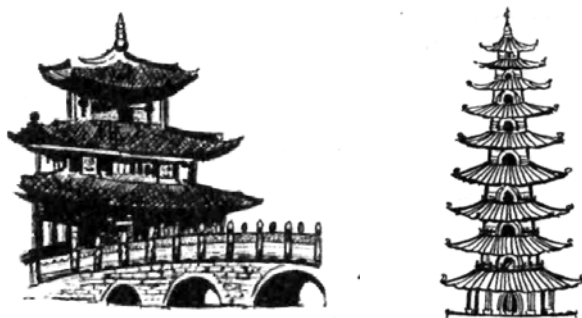

Рис. Р.1.1. Приклади будівель

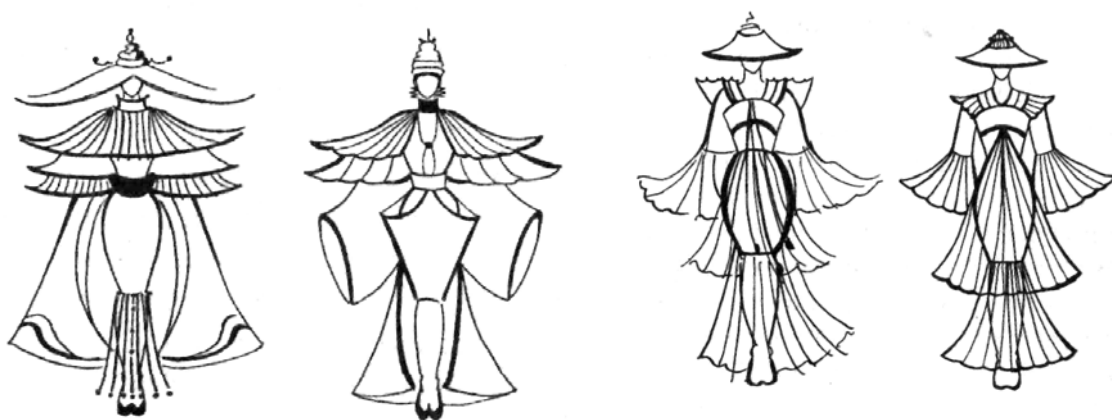

Рис. Р.1.2. Фор-ескіз моделей одягу за окремими напрямками споруд
в архітектурі

Рис. Р.2.1. Біологічний об'єкт

Рис. Р.2.2. Колірні та фактурні відносини біологічного об'єкта

Рис. Р.2.3. Ескізи моделей сучасного одягу на основі асоціативного сприймання форм тваринного світу

Рис. Р.3.1. Текстильний матеріал

Рис. Р.3.2. Моделі сучасного одягу на основі рисунка на текстильному матеріалі

Рис. Р.4.1. Одяг стилю бароко

Рис. Р.4.2. Одяг стилю рококо

Додаток С

**Наочний матеріал до творчих занять на змістовому етапі
технології формування проектно-творчої компетентності
майбутніх учителів технологій**

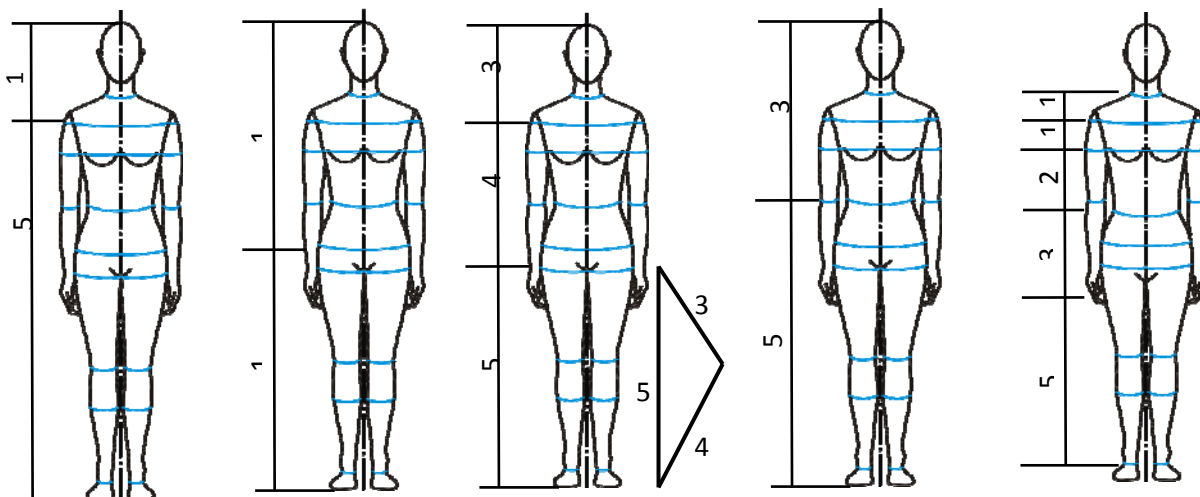

Рис. С.5.1.
Контрастна
пропорція

Рис. С.5.2.
Подібна
пропорція

Рис. С.5.3.
«Єгипетський
трикутник»

Рис. С.5.4.
Золотий
перетин

Рис. С.5.5.
«Ряд
Фібоначчі»

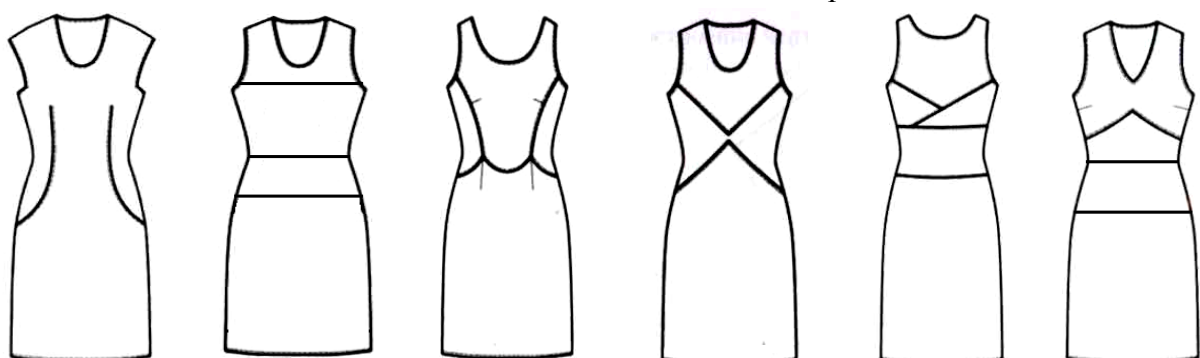
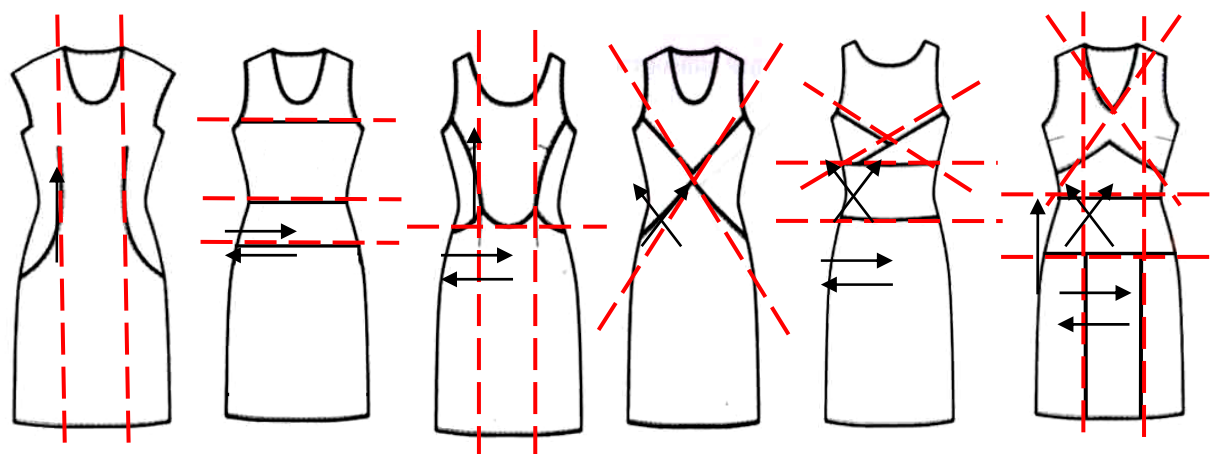

Рис. С.6.1. Схематичне зображення різних форм одягу з різним пропорціонуванням фігури людини

Динаміка
розчленувань
за вертикаллю

Динаміка
розчленувань за
горизонталлю

Динаміка
розчленувань
рельєфна

Динаміка
розчленувань
за діагоналлю

Динаміка
розчленувань
змішана

Динаміка
розчленувань
змішана

Рис. С.6.2. Різні види динаміки розчленувань форми одягу

Рис. С.7.1. Ескізи моделей одягу з використанням простого рівномірного ритму

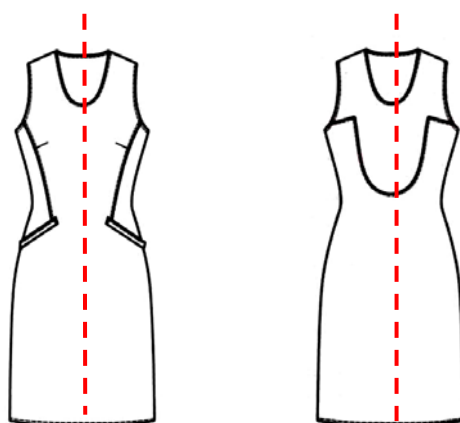

Рис. С.8.1. Схематичне зображення дзеркальної симетрії форми одягу

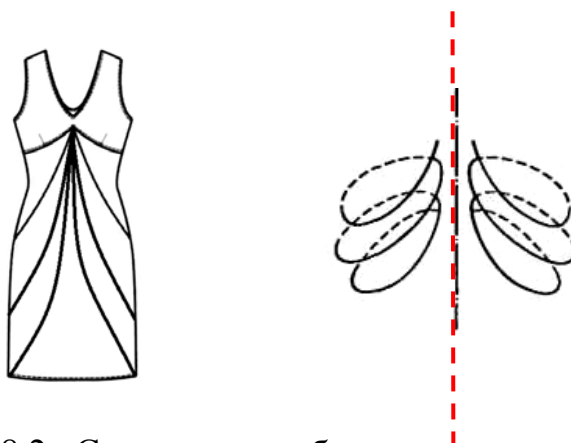

Рис. С.8.2. Схематичне зображення симетрії подібності форми одягу

Рис. С.9.1. Структурний нюанс прямокутної форми

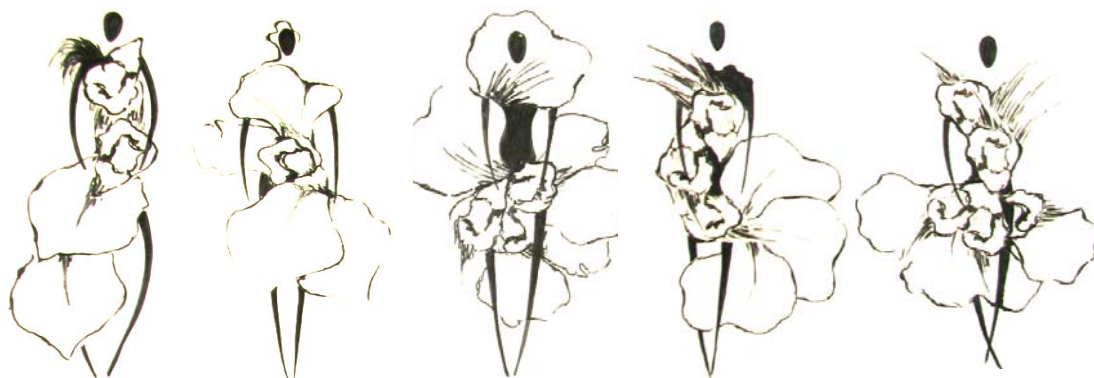

Рис. С.9.2. Структурний нюанс форми на основі біоформ

Рис. С.10.1. Зображення моделей одягу з трикольоровим гармонійним поєднанням ахроматичних кольорів (багато білого, сірого – мало чорного)

Рис. С.10.2. Зображення моделей одягу з триколірним гармонійним поєднанням ахроматичних кольорів (багато чорного, сірого – мало білого)

Рис. С.11.1. Зображення моделей з гармонійним поєднанням у колірних тріадах

Рис. С.11.2. Зображення моделей з гармонії монохромних сполучень

Рис. С.12.1 Проектування жакета різних стилів на основі класичного

Рис. С. 13. 1. Графічне зображення моделей жіночого одягу прямого силуету

Рис. С.13.2. Графічне зображення моделей жіночого одягу приталеного силуету

Рис. С.14.1. Графічне зображення моделей жіночого одягу напівприлеглого силуету

Рис. С.14.2. Графічне зображення моделей жіночого одягу розширеного силуету

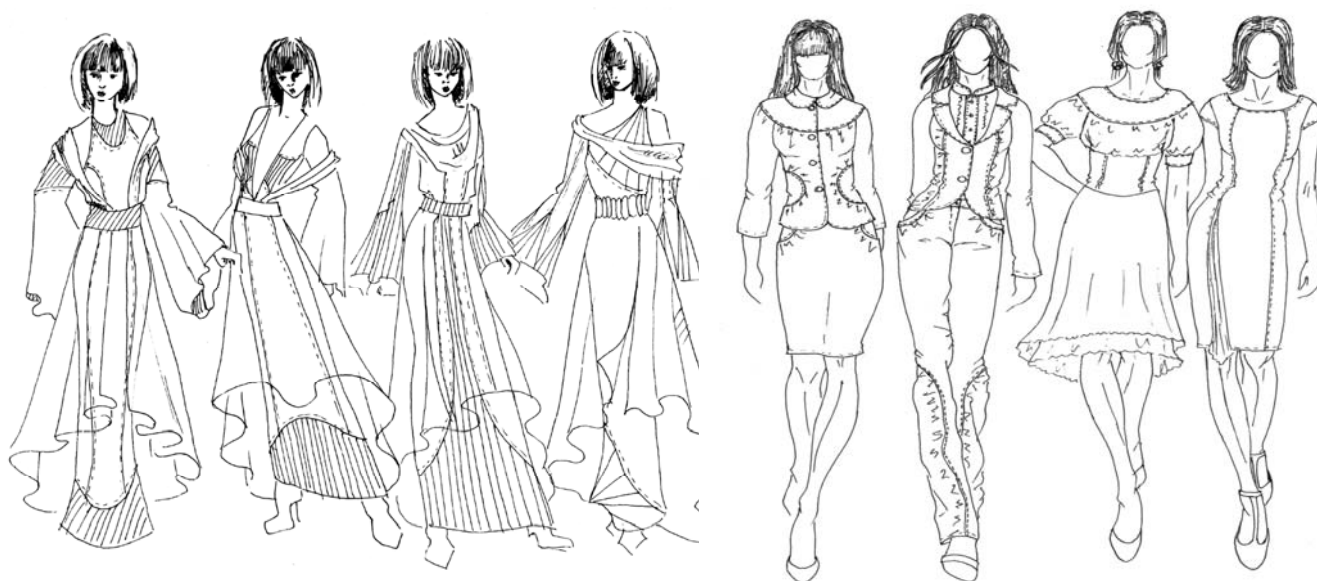

Рис. С.14.1. Зображення сучасних моделей одягу на основі виділення основних ліній у процесі проектування одягу

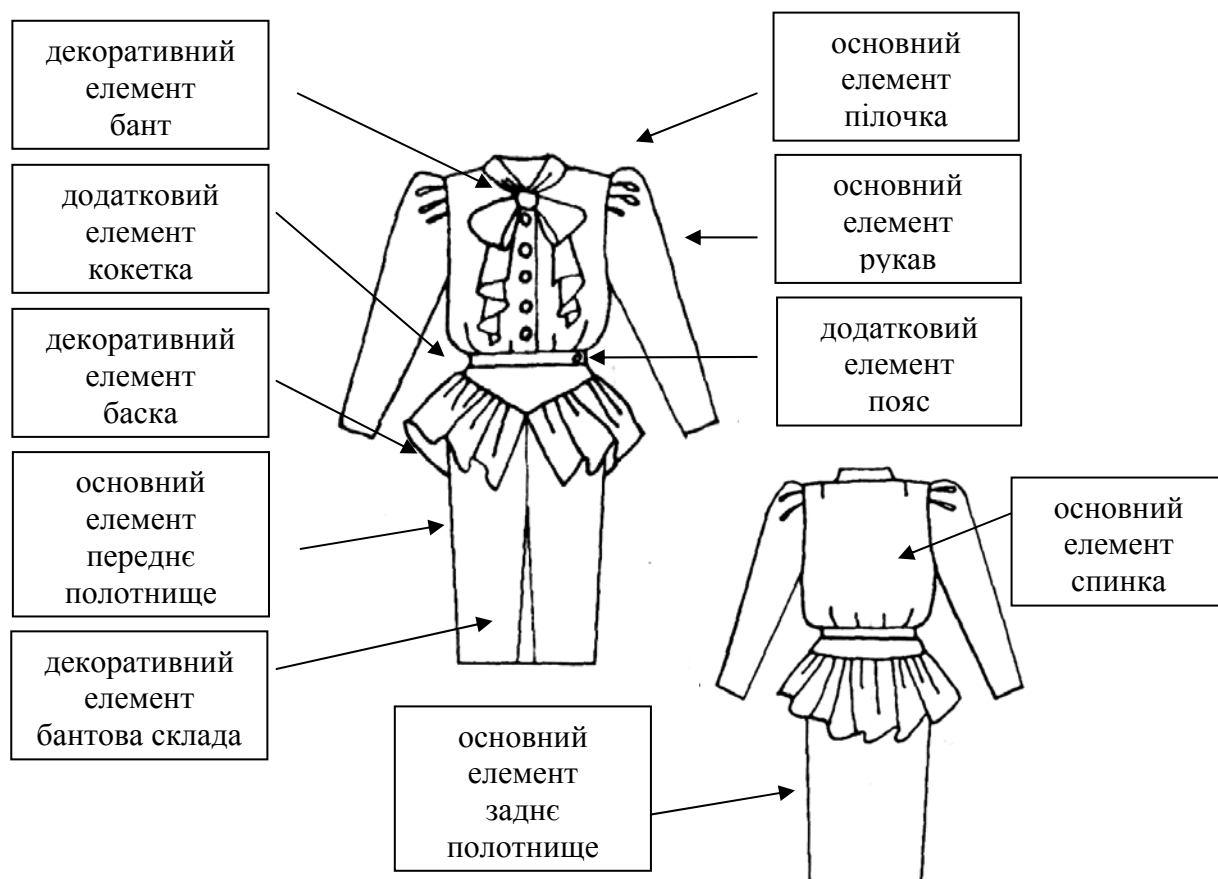

Рис. С. 15.1. Визначення комбінаторних формоутворюючих засобів у процесі проектування одягу

Рис. С.16.1. Графічне зображення різних видів коміра жакета жіночого

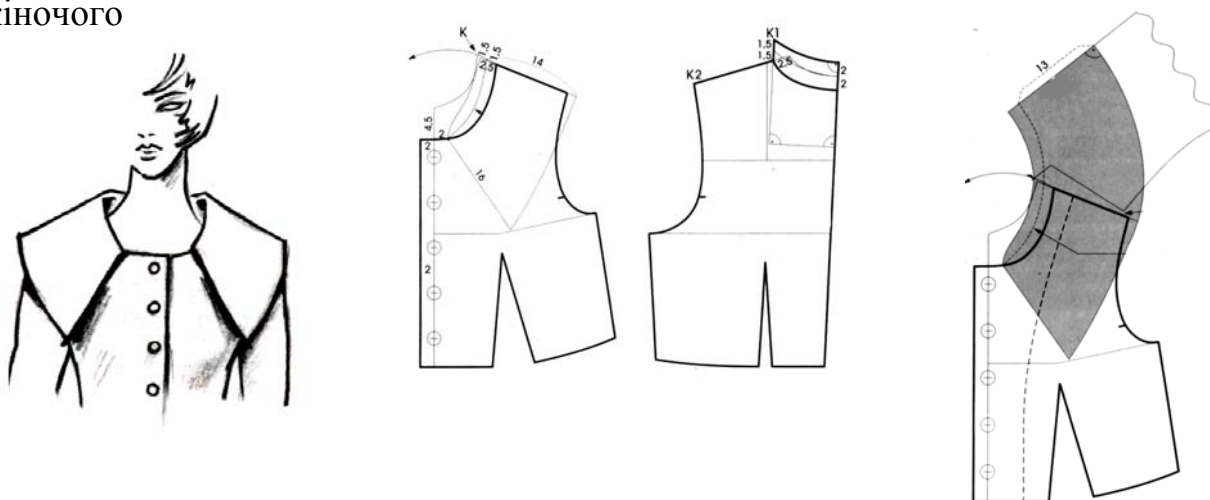

Рис. С.16.2. Графічне зображення зв'язку між основою побудови креслення конструкції та основним комбінаторним елементом одягу

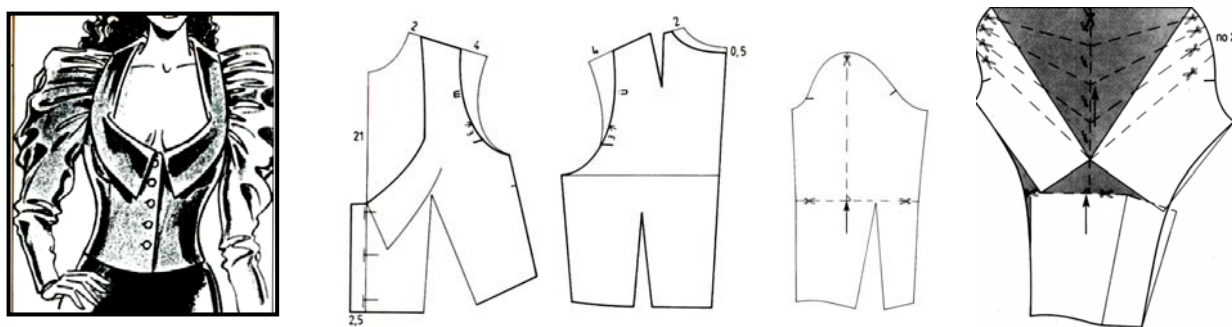

Рис. С.17.1. Проектування рукава з драпіровкою по окату

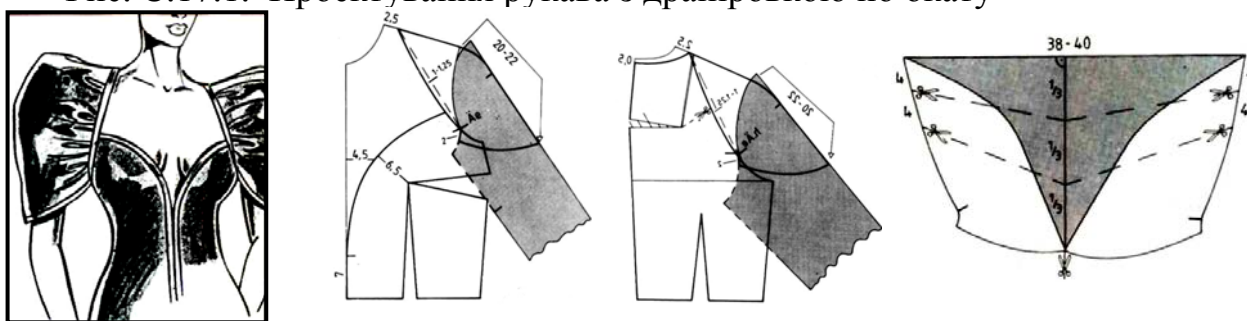

Рис. С.17.2 Проектування рукава-реглан з драпіровкою по лінії вшивання рукава

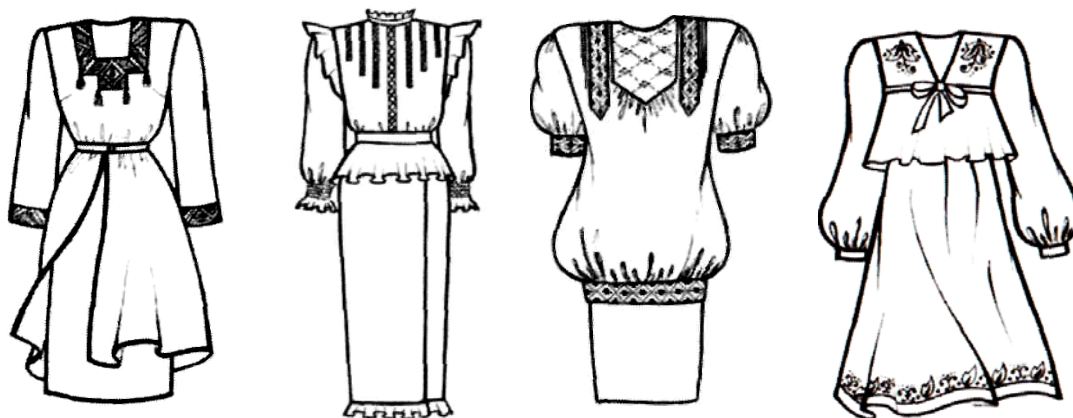

Рис. С.19.1. Моделі сучасного жіночого одягу на основі народного крою.

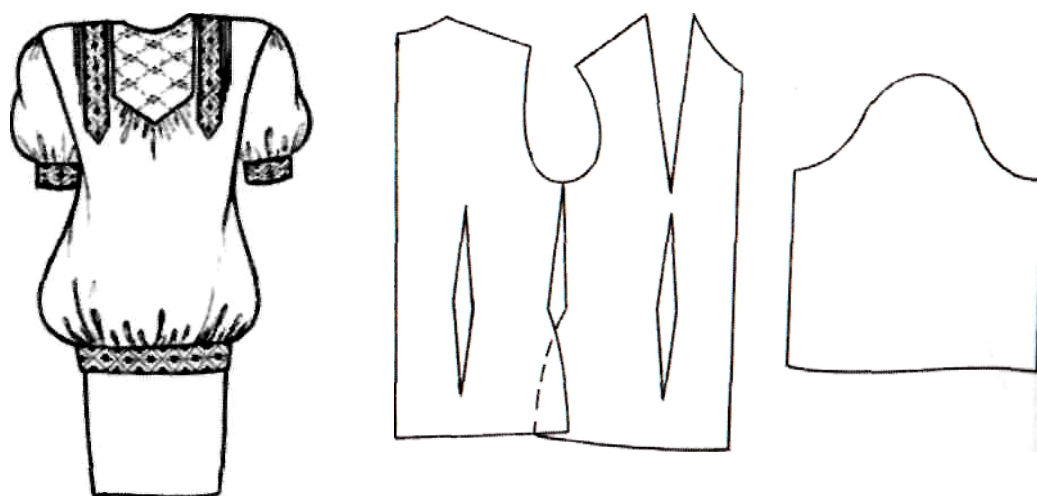

Рис. С.19.2. Ескіз моделі та побудова основних комбінаторних елементів одягу для виконання практичного завдання

Додаток Т

**Наочний матеріал до творчих занять на процесуальному етапі
технології формування проектно-творчої компетентності
майбутніх учителів технологій**

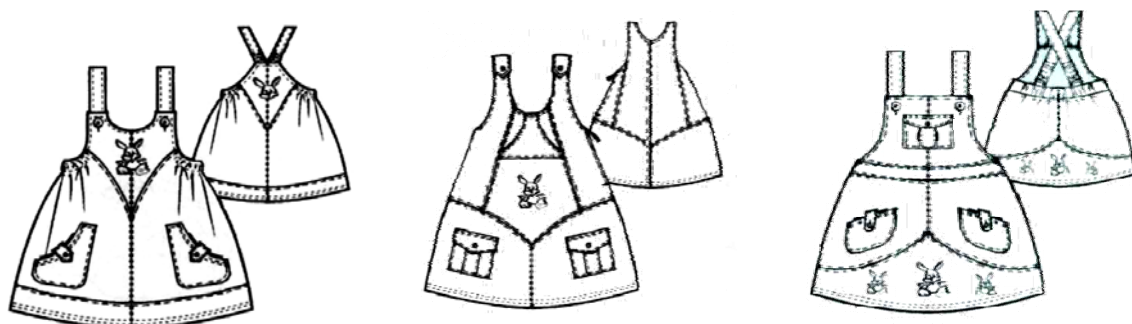

Рис. Т.20.1. Серія ескізів дитячого сарафана на одній конструктивній основі

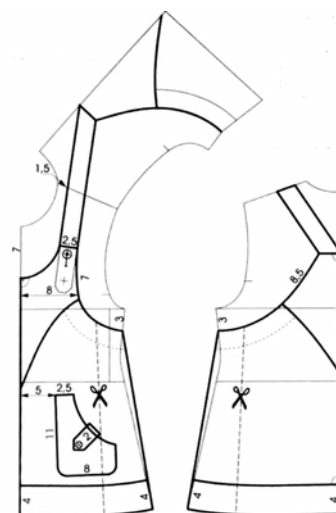
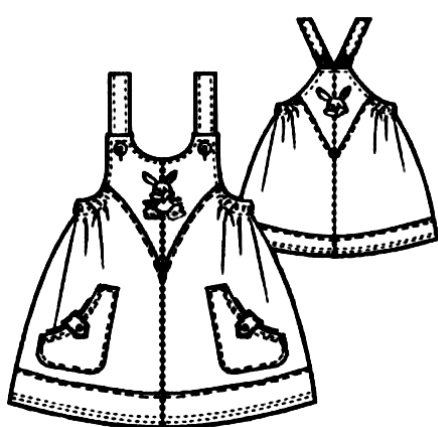

Рис. Т.20.2. Зображення прийомів моделювання з відокремленням декоративних комбінаторних елементів при побудові креслення

Рис. Т.21.1. Ескіз моделі жіночого костюма

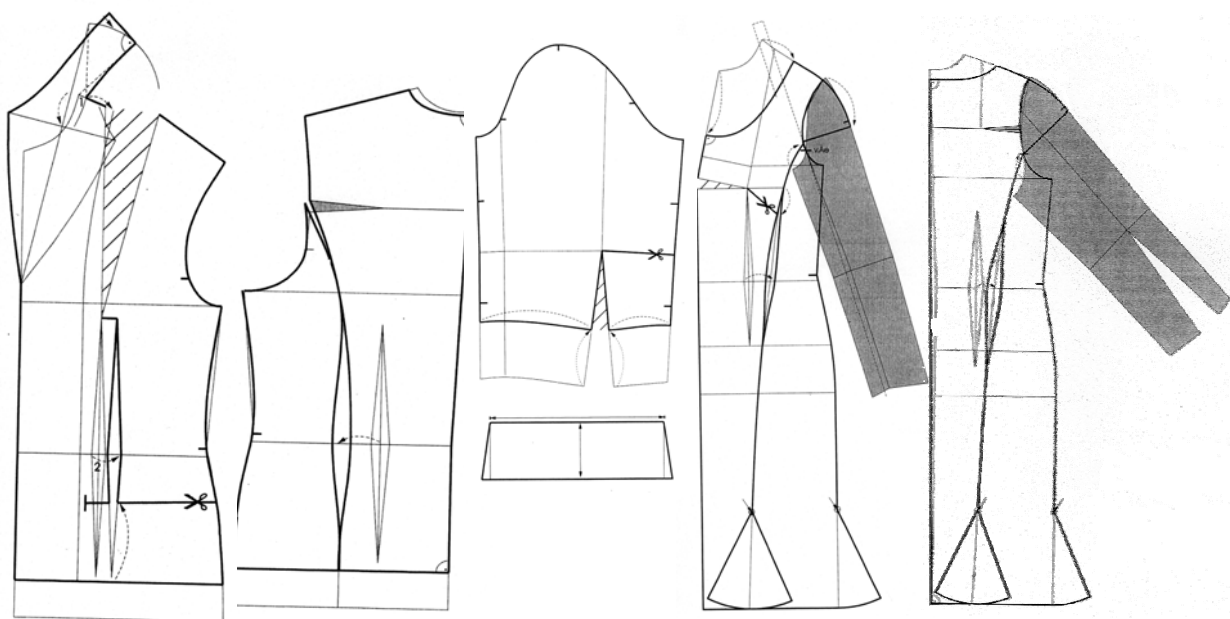

Рис. Т.21.2. Креслення конструкції жіночого костюма з застосуванням комбінаторних формоутворюючих засобів

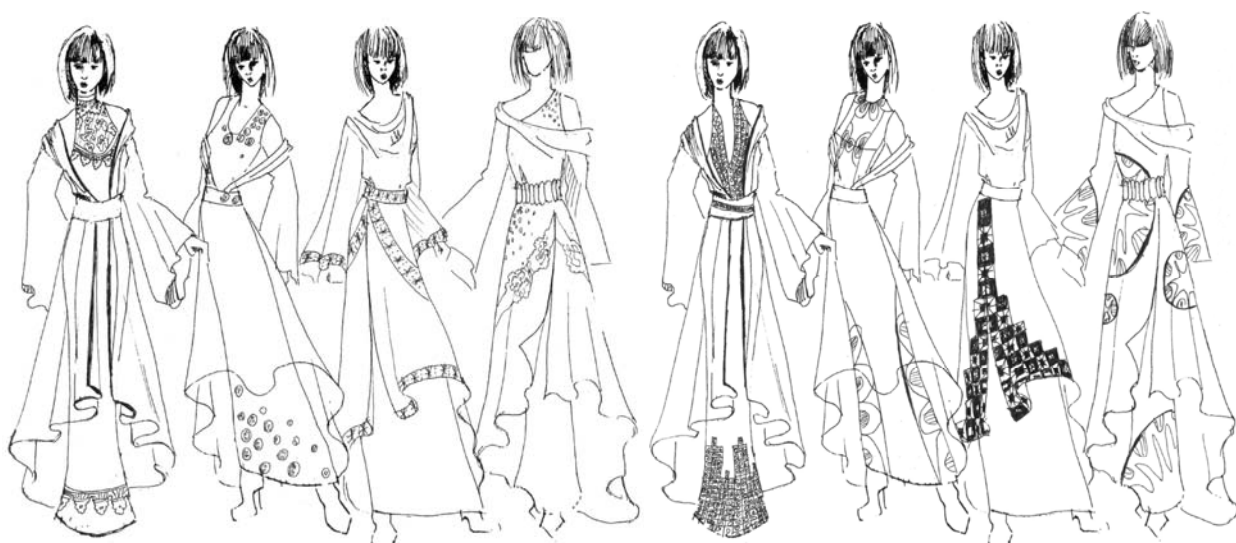

Рис Т.22.1. Графічне зображення сучасних моделей одягу з поєднанням різних видів декору (спеціальний оздоблювальний матеріал та вишивка)

Рис Т.22.2. Графічне зображення сучасних моделей одягу з поєднанням різних видів декору (спеціальний оздоблювальний матеріал та вишивка)

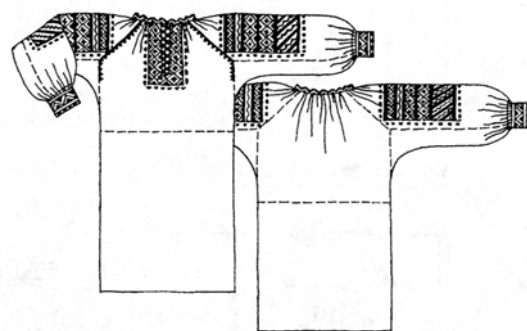
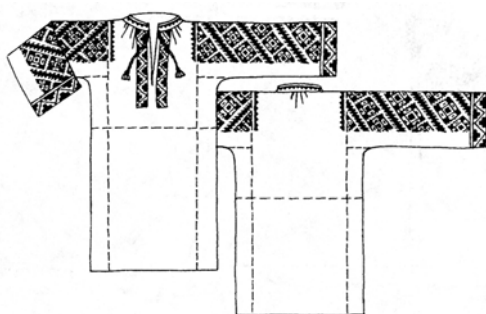

Рис. Т.23.1. Орнаментальні смуги геометричних елементів на українській сорочці (Чернівецька область)

Рис. Т.23.2. Орнаментальні смуги геометричних елементів на українській сорочці (Івано-Франківська область)

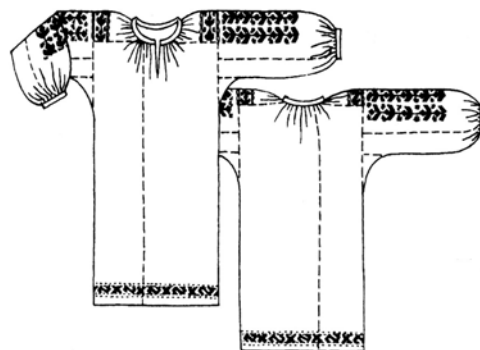
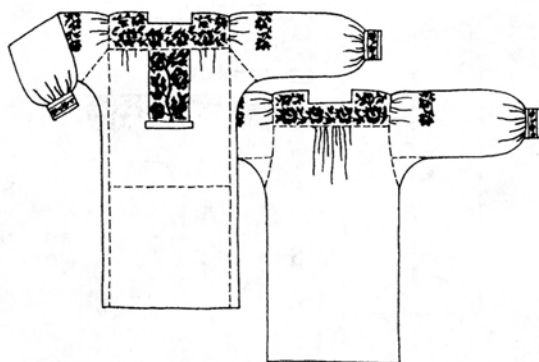

Рис. Т.23.3. Орнаментальні смуги рослинних елементів на українській сорочці (Житомирська область)

Рис. Т.23.4. Орнаментальні смуги рослинних елементів на українській сорочці (Черкаська область)

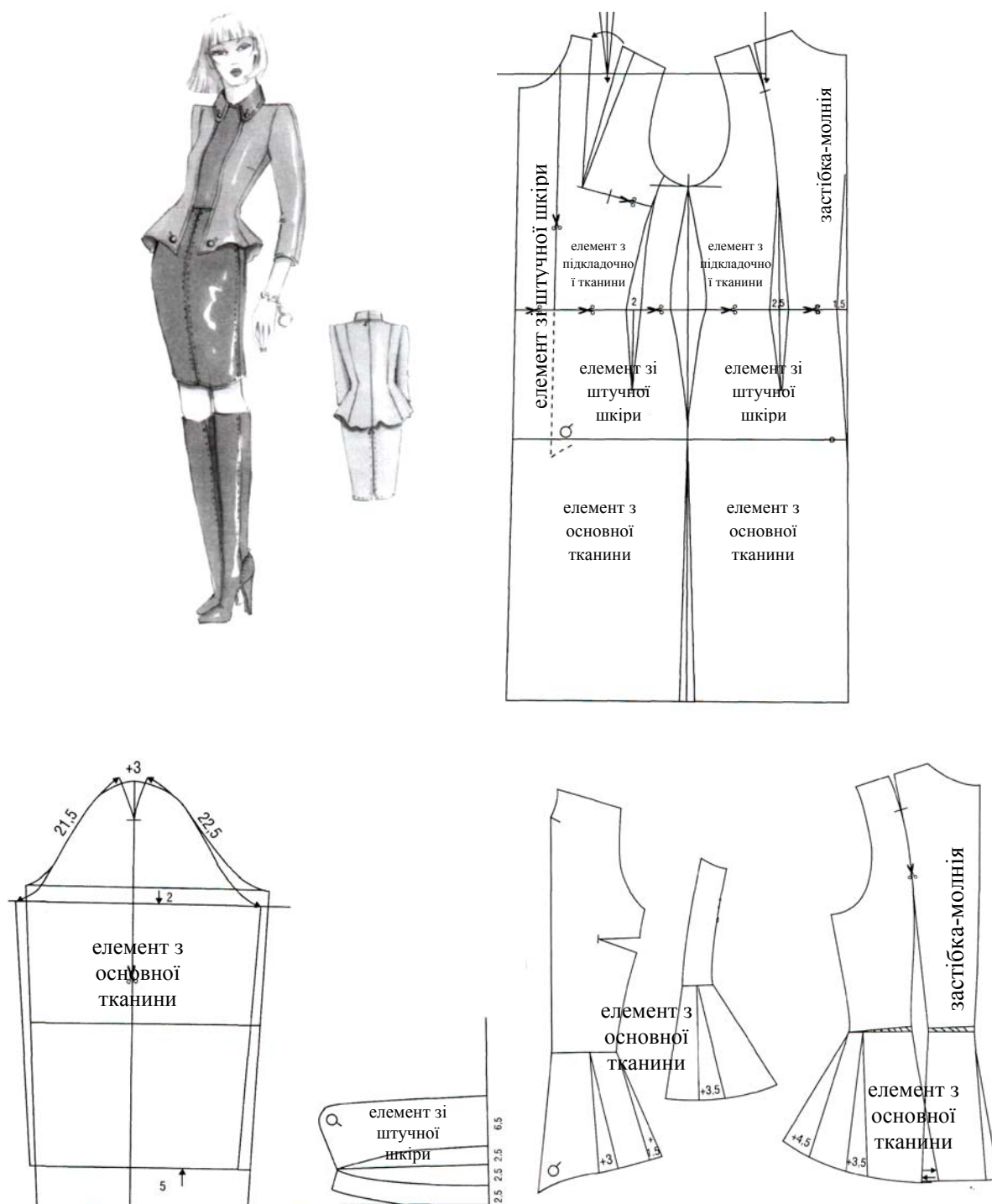

Рис. Т.24.1. Ескіз моделі, креслення конструкції моделі з нанесенням модельних особливостей та місце розташування сучасного текстильного матеріалу та фурнітури

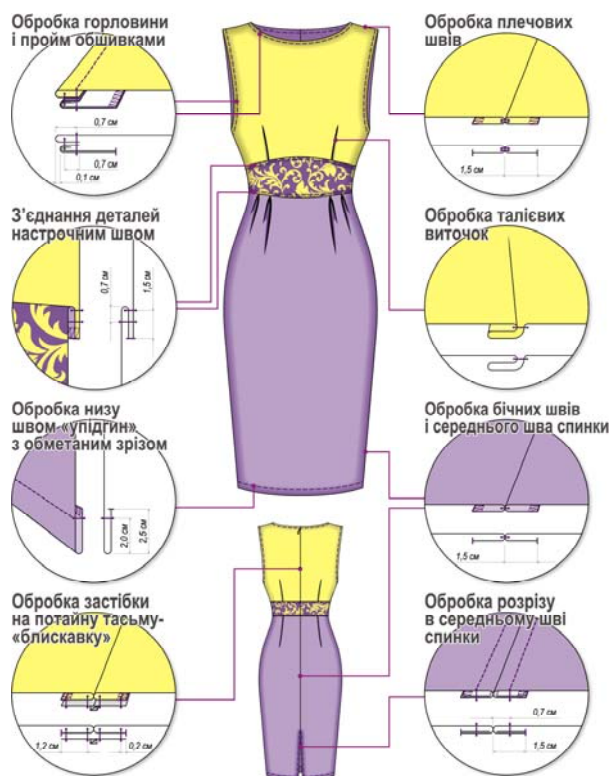

Рис. Т.25.1. Методи технологічної обробки сукні

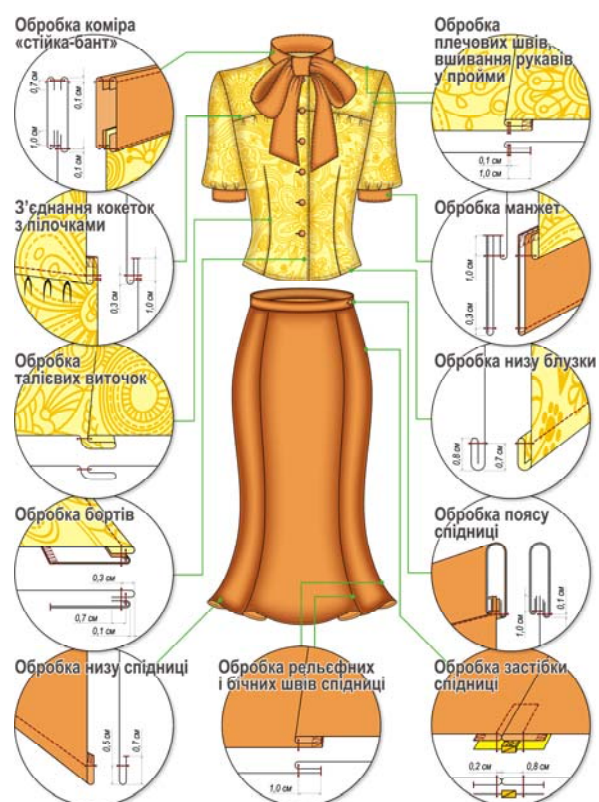

Рис. Т.25.2. Методи технологічної обробки костюма жіночого